

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 1-2. szám

2003. január-február

Néhány új jogszabályról

Az új év mindig számtalan új jogszabály elfogadásával, életbelépésével indul. A teljesség igénye nélkül néhányat összefoglalunk.

- Karácsonyi ajándékként kapták a nagykorú menekültek, a bevándoroltak és a letelepedettek az Alkotmány módosítását (2002. évi LXI. törvény), mert az unióba való belépéstől választók lehetnek (aktív választójog) a helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek választásán, ha aznap itt tartózkodnak, valamint részt vehetnek a helyi népszavazásban és népi kezdeményezésben. A módosítás további eleme, hogy az alapjogokból részesülők köre és az állami szervek jogvédelmi tevékenysége szélesedett, mert az állampolgárokon kívül abba az itt lévő külföldiek is beletartoznak karácsony óta.
- A foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter 2003-ban is 81 ezer főben határozta meg az engedéllyel foglalkoztatható külföldiek legmagasabb számát (MK 2003/15.). Ezt azzal támasztotta alá, hogy 2002-ben enynyit volt átlagosan az üres álláshelyek száma, amelyből egyébként az egész évben üres állások a felét tették ki. Valóban azt hiszik, hogy ezekre jelentkeznek a külföldiek? Mindenestre módosult a külföldiek foglalkoztatására vonatkozó adatgyűjtés is annyiban (2002. évi XLVII. törvény), hogy folyamatosan végezhetik ezt a munkavállalókról egységes nyilvántartás létrehozása és karbantartása érdekében, sőt a Foglalkoztatási Hivatal még kapcsolati kódot is képezhet adatok keresésére, továbbítására, adatigénylés teljesítésére a többi állami szervvel. Ráadásul nincs szüksége munkavállalási engedélyre a menekülteknek, menedékeseknek, bevándoroltaknak és letelepedetteknek, továbbá az Európai Gazdasági Térség állampolgárának, hozzátartozójának (2002. évi LIII. törvény).
- 2003. április 1-jétől a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködése előtt újabb lehetőségek nyílnak meg

(2002. évi LIII. törvény), amelyek kiterjednek a közvetlen (például operatív, nyomozati anyagokra vonatkozó) információcserére, az ellenőrzött szállításra, a közös bűnfelderítő csoportok létrehozására, a határon átnyúló nyomozásra, a forrnyomon üldözésre is. Ebben a magyar rendőrség, a határőrség, a vám- és pénzügyőrség szervei kapcsolódnak be, míg a másik oldalon az EU tagállamainak hasonló, bűnfelderítést végző szervei. Reszkethetnek a belső határokat fokozatosan felszámoló térségben a migráló bűnözők, mert az együttműködés nem a hagyományos jogsegély alapján folyik, hanem a súlyos bűncselekmények gyanúja vagy elkövetése esetében (például emberkereskedelem, emberrablás, embercsempészség, fegyvercsempészség, orgazdaság, pénzmosás) közvetlen hatóságközi megkeresés alapján.

- Az egészségügyi törvény módosításával (2002. évi LVIII. törvény) magyar állampolgárnak minősül a törvény alkalmazásában a letelepedési, bevándorlási engedéllyel rendelkező, valamint a menekült. Egészségügyi tevékenység folytatásához megfelelő szakképesítés szükséges a jövőben is, és ennek alapján kerülhet be az illető a működési nyilvántartásba (az ESZCSM vezeti). Ha valaki a nyilvántartáson kívül van, de szeretne egészségügyi tevékenységet végezni, és képesítést külföldön szerezte, de az honosítható vagy elismerhető, a nyilvántartásba vétel nélkül. „indokolt esetben, bizonyos tevékenységre, időre és munkahelyre szóló engedélyt kaphat, külön jogszabályban foglalt eljárási rend szerint”. Ennek egyetlen pontosan meghatározott (a többi ugyanis önkényesen megszabható) előfeltétele, hogy „hitelt érdemlően igazolja, hogy a korábbi, rendszeresen végzett egészségügyi szolgáltatásának helye szerinti utolsó,

A TARTALOMBÓL:

- Módosítási javaslatok
- Nyílt levél az Országgyűlés elnökéhez és a belügyminiszterhez
- Hová tűnt a menekülők megoltalmazása?
- Menekültek lakásproblémája
- Egy szociális munkás feljegyzéseiből

ennek hiányában az állampolgársága szerinti illetékes állam jogszabályai alapján” nem tiltották el (hatóságilag) a tevékenység végzésétől (így a menekültek ebből biztosan kiesnek), és megfelel az egészségügyi alkalmassági követelményeknek. Még szerencse, hogy ebben az esetben a bizonyítványt vagy oklevelet nem kell honosítani, elismerni. Egyébként a működési nyilvántartásba való felvételkor a külföldi oklevelet, bizonyítványt felmutató köteles igazolni (lásd a 2001. évi C. törvényt), hogy hatóság előtti vizsgán bizonyította: ismeri a hazai szociális biztonsági rendszert, az etikai szabályokat, szakmai szabályokat, sőt „a végezni kívánt szakirányú egészségügyi tevékenység gyakorlásához a szükséges magyar nyelvi ismeretek megszerzésének lehetőségéről szóló tájékoztatást is megkapta”. Jelszó: külföldi egészségügyi szakemberek kíméljenek, kivéve a (határon túli) magyar(ul tudó) munkavállalókat.

- Az útlevelet márciustól az okmányirodáknak kell kérni, beleértve a sürgősségi kérelmezést [264/2002. (XII. 19.) kormányrendelet]. A hírek szerint nagy a tumultus, az irodák (ahol laccímkarttyáért, személyi igazolványért, jogosítványért is sorba lehet egyidejűleg állni) nem készültek fel a néhány millió kérelmezőre. A kérelemhez csatolni kell a régi útlevelet.

(Folytatás a 2. oldalon)

Néhány új jogszabályról

(Folytatás az 1. oldalról)

kivéve, ha az még érvényes és „az állampolgár utazási szándékkal kéri annak visszahagyását” (másért meg minek kérné?). Ha a körzetközpontban lévő okmányirodába valaki nem tud személyesen megjelenni (kora vagy egészségi állapota miatt), annak csak a saját települése jegyzőjéhez kell elmenni (nyilván az neki meg sem kottyán), és ott is leadhatja a kérelmét. Jó tudni, hogy akinek az útlevelet ellopják, megsemmisült vagy elvesztette, köteles haladéktalanul, de legkésőbb a tudomására jutástól számított három munkanapon belül az okmányirodánál vagy az útlevelet kiállító hatóságnál (KANYVH) bejelenteni. Az elhaltak útleveletét pedig 15 munkanapon belül kell leadni a jegyzőnél (az okmányirodában), hacsak valaki emlékül nem akarja megtartani. Ebben az esetben érvénytelenítve visszakapja.

- Általános forgalmi adó terheli a közjegyzők, igazságügyi szakértők, ügyvédek díját, amelyről persze az ügyfelet tájékoztatni kell. Ez a pártfogó ügyvédre, a kirendelt védőre is vonatkozik [33/2002. (XII. 23.) IM rendelet]. Még szerencse, hogy a társadalmi szervezetek ügyvédei nem kötelesek ügyvédi díjat felszámítani. Ha mégis, úgy kérjük a nemzetközi támogatókat, szíveskedjenek a pályázati támogatásokat az áfa összegével megtoldani.
- Rossz hír, hogy hallgatói hitelre – egyéni hitelbírálat és kockázatértékelés nélkül – a jövőben is csak magyar állampolgár jogosult. Noha változtak a szabályok [258/2002. (XII. 17.) kormányrendelet], és tanulónak számít mindenki, aki a közoktatási törvény szerinti hallgatói jogviszonyban áll, a főiskolások és egyetemisták diákhiteléből a külföldiek kiszorulnak.
- A büntetés-végrehajtásban hivatásosként dolgozók körében megsabták, hogy mely beosztásokban kötelező a nyelvtudás [31/2002. (XII. 20.) IM rendelet]. Ilyen például az ügyeletes tiszt, a nevelő, a pszichológus, a szociális ügyintéző, az orvos és a biztonsági felügyelő. Idegennyelv-pótlékot pedig csak a következő nyelvek középp- vagy felsőfokú vizsgával igazolt ismerete esetén kapnak: albán, arab, bolgár, horvát, kínai, lengyel, olasz, orosz, roma (lovári, beás), román, spanyol, szerb, szlovák, szlovén, ukrán. Érdekes, a leginkább ismert angol, német, francia nyelv a börtönben nem került a listára. Mégsem olyan nemzetközi a hazai intézményekben ülő bűnözői kör?

Módosítási javaslatok

Az alábbiakban közétesszük – mert közérdekűnek tekintjük – azt a levelet, amelyet a Belügyminisztérium nemzetközi ügyekért felelős államtitkárának és az Igazságügyi Minisztérium közjogi államtitkárának juttatott el a Menedék Egyesület még 2002 decemberében, jelezve, hogy a mai szabályokon van mit javítani.

Tisztelt Államtitkár Asszony/Úr!

A Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület 1995 óta folyamatosan jogi és szociális segítő programokat működtet a menekültek és más rászoruló külföldiek támogatása, beilleszkedése érdekében. Szervezetünk kiemelten közhasznú szervezetként az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága partnerszervezetként tevékenykedik, szorosan együttműködve a hazai hatóságokkal több projektben. Annak tudatában, hogy jelenleg folyik az idegenrendészeti és a menekültügyi jogszabályok hatályosulásának vizsgálata, a legutóbbi tapasztalataink alapján az alábbiakban néhány jogszabály-módosítást igénylő kérdést összefoglaltunk.

Reméljük, hogy javaslatainkat figyelembe veszik a megindult munkálatok során.

Zárt közösségi szállót elhagyó személyek

Irodánkat egyre gyakrabban keresik fel olyan személyek, akik zárt közösségi szálláson töltötték 18, illetve 12 hónapot. Jelenleg „szabadon bocsátották” őket, ellátva egy dokumentummal, melyen többek között az áll, hogy munkavállalásra jogosultak, bár köztudott, hogy ehhez munkavállalási engedélyre lenne szükségük. Ezt a körülményt nem közlik az érintettel, illetve az okmánya sem hivatkozik erre. A tartózkodási engedély jogcíme nincs feltüntetve az okmányon, de még jelentősebb gond, hogy az ügyfelek elmondása szerint sincs egységes eljárás máig sem.

Ezek a személyek egy, két, legfeljebb három hónapra kapnak tartózkodási engedélyt. Erre az igen rövid időre azonban lehetetlen munkavállalási engedélyt szerezni, mivel – ha akad is olyan munkáltató, aki ilyen háttérű személlyel szóba áll – mire a munkavállalási engedélyt megszerezük, addigra az már érvényét is veszti, hiszen azt is csak addig az időpontig adhatják ki, amíg az igazolvány érvényes. A BM Bevándorlási és

Állampolgársági Hivatalában az idegenrendészeti ügyintézők közül többen nehezmenyezik ezt az eljárást, de állításuk szerint a jogszabály, maga az okmány típusa miatt nem teszi lehetővé, hogy három hónaponál hosszabb időre adják ki ezeket a tartózkodási engedélyeket. Egyikük azt mondta, hogy a jogalkotó nem számított arra, hogy ezek az emberek itt fognak maradni. (Vajon hova és hogyan mehetek volna el? – kérdeztük már kezdetől fogva.) Ugyanakkor nem szerepel ilyen megszorító szabály a releváns szabályozásban, amely bizonytalanságot okoz a külföldieknek és a szociális munkásoknak egyaránt.

Számos ügyfél már több mint egy éve tengődik így, várva, hogy végre legálisan dolgozhasson. A dologban további ellentmondás, hogy igazolványuk hosszabbításakor egyes ügyintézők megdorgálják őket, miért nem állnak munkába. Volt olyan ügyintéző is, aki telefonbeszélgetésünk alkalmával elmondta, hogy ő magánemberként felhívja arra a figyelmet: ha ezek az emberek elkövetnek valami „csíny”, akkor újra visszakerülhetnek a közösségi szállásra, ahol legalább van fedél a fejük fölött, és kapnak enni. Mindez jól jelzi, mennyire diszfunkcionális a szabályozás ebben a tekintetben.

Egy másik ügyintéző egy négytagú családnak három hónap helyett hat hónapra hosszabbította meg jöndulatulag a tartózkodási engedélyét, hogy munkát tudjanak vállalni, de később bevallotta, ezért felettesei nagyon elmarasztalták, lényegében az állását kockáztatta. Szerinte a civil szervezeteknek össze kellene fogniuk annak érdekében, hogy a „belső utasítások módosítását” elérjék. Az ügyintéző egyébként az említett család esetében a belügyminiszterhez fordult, mert az ő hatásköre a letelepedés méltányos engedélyezése. A minisztertől persze a BÁH-ra szignálták a kérelmet. Ismét megtapasztaltuk, hogy a szociális segítség milyen korlátozott, ha a jogszabályt nem gondolták át, ha az semmiféle perspektívát nem akar a külföldieknek felkínálni sorsuk rendezéséhez.

A megoldást mindenképpen az jelerlenté, ha legalább bat, de inkább tizenkét hónapra kapnák meg a tartózkodási engedélyt. Az is könnyiténé persze a helyzetet, ha a munkavállalási engedélyt a tartózkodási engedély időtartamánál hosszabb időre is kiállítanák. Ezek az emberek évek alatt sem váltak kiutasíthatóvá, ez fellebezően a közeljövőben nem fog változni. Így mindenképp emberségesebb, gazdaságosabb és célszerűbb lenne, ha hagynánk őket becsületesen élni, dolgozni.

Befogadott státus, humanitárius célú tartózkodási engedély

Az elmúlt év folyamán nagyon sokat romlott a befogadott státusú személyek helyzete. Ez annak köszönhető, hogy míg korábban a tartózkodási engedélyüket egy évre kapták, most általában ezt jóval rövidebb időre adják ki. További gond, hogy ez nem alapszik indokláson, határozaton, érdemi felülvizsgálaton. A külföldi bement a Hivatalba, mert lejárt az igazolványa, erre az adott ügyintéző – aki sok esetben nem az ügyfél előző, azaz befogadott határozatát hozó személy, hanem valaki, aki egyáltalán nem ismeri az ügyfél anyagát, ügyét –, „ötletszerűen” belepecsételt az okmányba egy hónapot, esetleg hat-nyolc hónapot. Néhány „szerencsés” ügyfél azonban továbbra is egy évig érvényes bejegyzést kapott. (Például Székesfehérváron általában egy-éves érvényességi idejű okmányt kapnak az ügyfelek.) Sokan, akik csak egy-két hónapos engedélyt kaptak, emiatt elvesztették (esetleg az forgott kockán) az addigi, igen nehezen megszerzett munkaviszonyukat. Tudomásunk szerint a jogszabály lehetővé tenné ezekben az esetekben azt is, hogy az illető két évre kapjon tartózkodási engedélyt, különösen, ha nincs információ az aggálytalan hazatérés lehetőségére. Fontos lenne tehát a befogadottakra vonatkozó engedély kiadásának, meghosszabbításának, megvonásának részletes szabályozása, beleértve annak anyagi és eljárási jogi rendjét is.

Úgy tudjuk, a menedékjogi kérelmeket elutasított, de ki nem utasítható embereknek (irakiak, palesztinok, afgánok stb.) szinte automatikusan kellene megadni a humanitárius célú tartózkodási engedélyt (illetve a Kormány rendeletének szóhasználatára szerint hivatalból kellene kezdeményezni a humanitárius célú tartózkodási engedély kiadását). Mivel ezek

az emberek belátható időn belül nem tudnak hazatérni, indokolt számukra a befogadottaknak járó jogosultságok biztosítása, bár ennek – és az idegenrendészeti törvénynek – ellentmondani látszik akár egy szabálysértés miatti kiutasítás. Így akár évekig bizonytalanságban tarthatók a Kormány rendeletében foglalt egyik rendelkezése szerint [18. § (4) bek.]. Ugyanakkor a BM rendelete értelmében hivatalból kell eljárni a humanitárius célú tartózkodási engedélyek kiadásakor, azaz külön kérnie sem kell azt az érintett külföldinek. Ezeket a szabályozási ellentmondásokat meg kell szüntetni, mert látjuk, miként válik lehetetlenné irakiak, afgánok jogi helyzetének rendezése.

Sajnos a közösségi szállón több olyan ügyfelünk van, aki hat-nyolc hónapja vár kötelező tartózkodási helyre kiállított igazolványával arra, hogy megkapja a befogadottaknak szóló igazolványt. Azoknak, akik befogadotti státust szereztek, szintén kötelező tartózkodási helyre szól az igazolványuk, és ha az engedélyezett időre nem térnek vissza a közösségi szállóra, kiadják ellenük az országos elfogató parancsot.

A bontalanság problémája

Az utóbbi időben több olyan ügyfelünk van, akinek a származási országa nem igazolta vissza az illető állampolgárságát. Így nem küldhető tovább/vissza sehová sem Magyarországról, akkor sem, ha nem kaptak semmilyen státuszt a menekülteljárás során. A humanitárius tartózkodási engedély, ha más megoldás nem alkalmazható, ilyen esetekben indokolt, ám nincs egységes gyakorlat az ügyintézésben. Egyes ügyintézők befogadotti igazolványt, mások humanitárius tartózkodási engedélyt állítanak ki, ez a szerencsésebb megoldás.

Akad azonban olyan eset is, amikor a tartózkodás jogcímeként a „kötelező tartózkodási helyet” jelölik meg, amivel nem sokat lehet kezdeni. Ezzel a bejegyzéssel maguk az ügyintézők sem boldogulnak el, vajon milyen kötelezettségeket, jogokat, lehetőségeket foglal magában.

Úgy véljük, ezek az emberek „de facto bontalanok”, akiknek meg kellene állapítani „de jure” a bontalanságát, és alkalmazni az ENSZ bontalanok jogállásáról szóló egyezményét. Gondol okoz persze, hogy az egyezmény alkalmazásához szükséges eljárási szabályozás hiányos. Az idegenrendészeti törvény csupán annyit rendelkezik, hogy a BÁH regionális szerve állapítja meg a bontalanságot. A Kormány rendelete szerint a bontalanságot a külföldinek igazolnia vagy valószínűsíténie kell, ám annak rendjéről sem a törvény, sem a Kormány rendelete nem szól. Ennek hiányában sem a humanitárius célú tartózkodási engedély, sem a bontalanoknak biztosítandó jogok, különösen pedig az úti okmány megszerzésének joga nem érvényesíthető. Ez utóbbit eleve nehezíti, hogy az egyezmény szerinti úti okmány kiadásának és az idegenrendészeti törvényben foglalt kiadási feltételek (amelyek visszautalnak a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény szerinti általános feltételekre) nem azonosak. Mivel a hatóság a hazai szabályokat ismeri, nem alkalmazza a nemzetközi egyezményben foglaltakat. Ezt csak a kollízió feloldásával lehet megszüntetni.

Az úti okmány kiállítása egyébként sem megy zökkenőmentesen. Egyes esetekben menekült (konvenció) utlevelet, más esetekben meg semmit nem állítanak ki.

Üdvözlettel:

Dr. Sik Endre
elnök

A levélhez mellékeljük a hivatkozott jogszabályok kifogásolt rendelkezéseit. Itt most csupán egy felsorolást adunk:

- 2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról,
- 170/2001. (IX. 26.) Korm. rendelet a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény végrehajtásáról,
- 25/2001. (XI. 21.) BM rendelet a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény végrehajtásáról,
- 8/1999. (XI. 10.) SzCsM rendelet a külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről,
- 2002. évi II. törvény az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében New Yorkban, 1954. szeptember 28-án létrejött, a Bontalan Személyek Jogállásáról szóló Egyezmény kihirdetéséről.

Nyílt levél az Országgyűlés elnökéhez és a belügyminiszterhez

Míg a tavasz a virágnylás ideje, addig a tél a nyílt vagy zárt levelek írásának az időszaka. Bizonyára nagy szerepe van ebben a közéleti szereplők elkeseredésének is, mert úgy érzik, csak így tudják legalább ideig-óráig a figyelmet ráirányítani súlyos, magától meg nem oldódó gondokra. Az alábbi segélykiáltást több neves közéleti szereplő tette közzé, a sajtó hasábjain is. Vajon mi történt ennek hatására? Várjuk a választ...

Tisztelt Elnök asszony,
Tisztelt Miniszter asszony!

November 22-én a Szombathelyi Határőr Igazgatóság fogdájában öngyilkosságot követelt el egy huszonhárom éves örmény férfi.

A közelmúltban a Kiskunhalasi Határőr Igazgatóság fogdájából egy éhség-sztrájkoló fogva tartottat szállítottak a városi kórházba; a legyengült állapotban lévő csecsen nemzetiségű férfi hamarosan meghalt. Ugyanitt egy irakit hátracsavart kézzel az előállító helyiség vasrácsához bilincseltek, és öt órán át tartották ebben a helyzetben.

A Nyírbátori Határőr Igazgatóság fogdájában hónapok óta fogva tartanak egy oroszul beszélő bontalan személyt. A megyei önkormányzat pszichiátriai szakkórházában július 7-én megállapították, hogy „psychopatiás egyén, elhelyezésénél speciális körülmények biztosítandók, valamint gyógyszeres kezelést igényel. Jelen elhelyezési formája (fogda) erre nem alkalmas”. A megyei bíróság az idegenrendészeti őrizetet ennek ellenére meghosszabbította 2003. március 17-ig.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Budapesti Képviseletének tájékoztatása szerint a Balassagyarmati, a Kiskunhalasi és a Nyírbátori Határőr Igazgatóság fogdájában fogva tartott külföldiek arról panaszkodtak, hogy rendszeresen bántalmazzák őket.

November 22-én, a győri Széchenyi István Egyetemen megrendezett menedékjogi napon egy nigériai diák a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal országos és regionális vezetői, a határőrség helyi vezetői és a megyei főügyész jelenlétében, számolt be arról, miért kellett hazáját elhagynia, és mit élt át a Győri Határőr Igazgatóság fogdájában. Hét hónap őrizet után kétségbeesésében öngyilkosságot kísérelt meg. Ugyanitt két további külföldi kezdett éhség-sztrájkba, egy pedig öngyilkossági kísérlete során súlyos, életveszélyes sérüléseket szenvedett.

A felsorolt külföldiek nem bűnözők. Hazájukból üldözöttek, háborúk vagy „csupán” a nyomor, az éhezés elől menekültek el. Éppen az kergeti őket kétségbeesésbe, hogy nem értik, miért vannak börtönben, hiszen ők Magyarországon védelmet kértek, és

semmiféle bűncselekményt nem követtek el.

A hatóságok – a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal és a Határőrség – a menedékkérőket „illegális migránsoknak”, jogellenesen Magyarországon tartózkodó külföldieknek tekintik, és a közbiztonság érdekében hivatkozva érvelnek a fogva tartásuk mellett. Idén hétezeren kértek menedékjogot Magyarországon, közülük jelenleg mintegy négyszázan vannak őrizetben. Hat és fél ezren befogadóállomásokra kerültek, ahonnan egészségügyi szűrésük után szabadon járhatnak, és többségük néhány héten belül illegálisan továbbmegy az Európai Unió országai felé. Az, hogy ki kerül őrizetbe és ki nyílt befogadóállomásra, nem a külföldi magatartásán, vélt vagy valóságos veszedelmességén múlik, hanem kizárólag azon, hogy melyik országból érkezett, és hogy melyik magyar hatósággal kerül először kapcsolatba. Irakiakat, afgánokat, szudániakat nyilvánvalóan nem lehet visszaküldeni hazájukba, így ők általában nem kerülnek őrizetbe. Bangladesieket, nigériaiakat, a volt Szovjetunióból származókat elvben vissza lehet küldeni, őket tehát kiutasítják, és őrizetbe veszik. Nem számít, hogy a törvény értelmében az őrizetet meg kell szüntetni, „ha nyilvánvalóvá válik, hogy a kiutasítást nem lehet végrehajtani”; ennek megállapítását a bíróságok nem tekintik a maguk feladatának!

Tizenkét hónap múltán azonban a fogva tartottakat úgyis szabadon kell engedni. Ha tehát veszélyt jelentettek a közbiztonságra, az őrizetben töltött egy év elkeserítő tapasztalata után még inkább veszélyt jelentenek. A valóságban azonban a bűnözési statisztikák semmiféle veszélyt nem jeleznek: az ismertté vált bűnelkövetők között alig vannak menedékkérő külföldiek. A külföldi bűnözők nem menedékkérőként, hanem útlevelemmel, vízummal érkeznek az országba.

Az illegális migráció megfékezésére és a közbiztonság védelmére hivatkozó érvelés csak arra jó, hogy riadalmat keltsen a társadalomban, és növelje az idegenellenességet. Ez a retorika vezet az olyan szégyenletes eseményekhez, mint az agresszív lakossági tiltakozás egy új befogadóállomás létesítése ellen a múlt évben Kalocsán, vagy a menekült gyerekek részére felállítandó otthon

ellen Békéscsabán. Holott éppen Békéscsabán a város lakossága tíz éve zavar-talanul él együtt az ottani befogadóállomás lakóival. Mintha az ország elfelejtette volna, hogy a XX. században hány százezer menekülő magyar nyert védelmet, kapott lehetőséget az emberhez méltó életre a világ országaiban.

2001-ben az új idegenrendészeti és menedékjogi törvények előkészítésekor a Belügyminisztérium illetékesei azt ígérték, hogy az új jogszabályok értelmében a külföldiek őrizetét öt napon túl a bíróság rendeli el, így fogva tartásukra csak akkor kerülhet sor, ha a külföldi magatartása ezt a bíróság mérlegelése alapján indokoltá teszi. Egyebek közt ez az ígérte győzte meg a képviselőket a Ház mindkét oldalán, hogy fogadják el az új törvényeket.

A törvények hatálybalépése óta eltelt tizenegy hónap behizonyította, a henye szövegezés, az eljárási garanciák hiánya és az ennek alapján kialakult bírói gyakorlat inkább szentesíti, mintsem megátolná a külföldiek indokolatlan fogva tartását. A menedékkérők ilyen széles körű és ilyen hosszan tartó fogva tartására nincs példa sem az Európai Unióban, sem a csatlakozásra váró országokban. „A menedékkérők fogva tartása sérti a genfi egyezményt, és ellentétes a nemzetek közösségének humánus elveivel” – mondta Lubbers úr, az ENSZ menekültügyi főbiztosa a menekülteket segítő társadalmi szervezetek szokásos évi világtalálkozásán Genfben, szeptember 25-én.

A sokéves tapasztalat azt bizonyítja, hogy a fogva tartásból következő rendkívüli – és nem egyszer tragikusan végződő – események csak a fogva tartás változó jogszabályok alapján, de 1998 óta folyamatos rendszerének felszámolásával szüntethetők meg. Ezért mi, alulírottak elvárjuk, hogy az idegenrendészeti jogszabályok esedékes felülvizsgálata során a kormány kezdeményezze mindazon törvények hatályon kívül helyezését, amelyek lehetővé teszik, hogy a hatóságok tömegesen őrizetbe vegyék a menedékkérőket, pusztán azért, mert „illegálisan” érkeztek az országba.

Ami az eddig történeteket, a rendkívüli haláleseteket, a bántalmazásokat, az éhség-sztrájkokat, általában a határőrségi jogdákból uralkodó állapotokat illeti – ezeket a Belügyminisztérium szerveinek – a külföldieket is meghallgatva – ki kell vizsgálniuk. A bántalmakkal visszaélőket pedig meg kell büntetni.

Alulírottak önmagunknak, emberségünknek, nemzeti önbecsülésünknek tartozunk azzal, hogy ezt elvárjuk és követeljük a kormánytól, az Országgyűléstől.

Budapest, 2002. december 2.

Kevéssé ismert migrációs adatok

A BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatala nyilvántartásából közzétett egy egész kötetre való adatot (*Népességyilvántartási Füzetek 12.*), amelyek közt bőven akad kevésbé ismert adat.

Hányan jelentették be, hogy három hónapról tovább kívánnak külföldön tartózkodni? Az 1992. évi LXVI. törvény végrehajtásáról szóló kormányrendelet értelmében a lakóhelyi polgármesteri hivatalban vagy a külképviseleten kell megtenni a bejelentést, de a kötelezettségnek kevesen tesznek ennek eleget. Egyesek arra hivatkoznak, hogy a kiutazáskor ezt még nem tudják megmondani. Így a bejelentők jelentős része valamilyen kiküldetésben tartózkodik külföldön (*1. táblázat*).

Mint látható, a nők vándorlása (vagy bejelentési fegyelme) jóval alacsonyabb a férfiakénál. Annyi biztos, hogy 2002. január 1-jéig mindössze 959 fő tért vissza (illetve jelentette be visszatérését).

Hány külföldön élők kezelik az adatait a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban? Azok, akik huzamosan külföldön élnek, kérhetik, hogy továbbra is kezeljék itthon az adataikat, noha nekik itt nincs lakóhelyük. 2002. január 1-jén a számuk 4079 fő volt. Elsősorban Németországból, Ausztriából, Svájcól és az Egyesült Államokból fordultak ilyen kérelemmel (az összes 65 százaléká) a nyilvántartóhoz. Ugyanakkor egy kisebb részük tartózkodási helyet jelölt meg Magyarországon, főként Budapesten és a dunántúli megyékben.

Hányan kértek magyarigazolványt? 2002. első fél évében 444 ezer kérelmet nyújtottak be magyar- és hozzátartozói igazolványra. A határon túl működő 41 információs irodából elektronikus úton (159 ezer esetben papíron) továbbították a kérelmeket a külképviseletre, majd ott egy igazolással ellátva került az ügy a BM központi hivatalának Magyar Igazolványok Főosztályára. Ebben az időszakban februárban és áprilisban érkezett a legtöbb kérelem. Az összes kérelem megoszlása a következő volt: 53 százaléká Romániából, 19 százaléká Ukrajnából, 17 százaléká Jugoszláviából, 10 százaléká Szlovákiából érkezett. 2002. július 2-ig összesen 259 ezer magyarigazolványt adtak ki. Így a havi átlag 50-60 ezer között volt.

1. táblázat

Év	Nők	Férfiak	Összesen
1998	268	338	606
1999	794	891	1685
2000	996	1846	2842
2001	1689	3729	5418
Összesen	3747	6804	10551

Hány külföldi szerepel a személyi-adat- és lakcímnnyilvántartásban? Tudni kell, hogy abban csupán a menekültek és a bevándoroltak adatait kezelik, közülük 2002. január 1-jén a menekültek száma 1384 fő volt. A nyilvántartásban szereplők kétharmada aktív korú (20–59 éves), míg ötödrészüket idős korú.

A menekültek és bevándoroltak 3 százaléka (2305 fő) nem szerepel a

nyilvántartásban, mert nincs bejelentett lakóhelye és tartózkodási helye. Számuk egy év alatt 300-zal nőtt.

Ami a nyilvántartásban szereplők lakóhelyét illeti: 30 százalékuk Budapesten él, 11 százalékuk Pest megyében, 30 százalékuk pedig öt másik megyében (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar és Fejér megye).

Hová tűnt a menekülők megoltalmazása?

Nagy Boldizsár – eredetileg a *Népszavában* megjelent írásában – az Alkotmány módosító 2002. évi LXI. törvényre tekintett, és jogosan támadt hiányérzete.

„Az ellenzék követelésére a Kormány 2002. decemberében visszavonta azt a javaslatát, amely szerint az Alkotmány kiegészült volna a következő rendelkezéssel: „A Magyar Köztársaság a menekültek védelmét nemzetközi kötelezettségeinek megfelelően biztosítja.” Ez a mondat a menekültstátust kérelmezők, valamint a menekültekre vonatkozó 1951. évi genfi egyezmény által nem védett sorsúldozókat biztonságának garantálását célozta, összhangban a nemzetközi és az európai uniós normákkal. A Kormány tehát engedett az ellenzék nyomásának, annak érdekében, hogy az alkotmánymódosításhoz szükséges kétharmados többség létrejöhessen. Megalkudott a menekülők kontójára. Megértsem az előterjesztésről lemondókat, hiszen nekik, s mindannyiunknak fontos, hogy az Európai Unió intézményei és jogrendje megtalálja helyüket az Alkotmányban. ... e rendelkezés mellőzése legalább két fontos gondolat elnyomását, s nemzeti (ön) tudatunk, énképünk torzulását tükrözi ...

Az első vétek: annak elfedése, hogy a múltban oly sokszor hazánkból kellett menekülni – olykor százezreknek –, annak tagadása, hogy a történelemnek még adósa vagyunk. Igaz, hogy a XX. században befogadtunk franciákat, lengyeleket, görögöket, chileieket, majd jóval később a Ceaușescu, illetve a délszláv válság elől hozzánk érkezőket, s jött néhány ezer ember a távolabbi világokból is, de a múlt század során Magyarországra menekültek száma összességében is töredékét teszi ki azoknak, akik a hazai földről kényszerültek elmenekülni. A Magyarországról nekiindult oltalomkeresők eleinte, a század első felében, nem bízhattak másban, mint a befogadó ország nagyvonalúságában, később, főleg 1956 után pedig abban, hogy menekülőként élvezni fogják azt a védelmet, amelyet a nemzetközi kötelezettségek, így a genfi menekültügyi egyezmény, előírnak. Most

hozzánk érkeznek – többéves adatokat figyelve: csökkenő számban – olyanok, akik az afganisztáni talibán, vagy az iraki Szaddam Husszein rémuralma, olykor az afrikai polgárháborúk kíméletlen önkénye elől futva keresik a biztonságot, az emberi életfeltételeket. Miért nem állunk készen törleszteni az elődeink által felvett „hitelt”, miért nem látjuk be, hogy amilyen jólesett a Szálasi, Rákosi vagy Kádár pribékjei elől megszökőknek a fogadó ország és lakosságának jóindulata, éppannyira fontos, hogy most mi segítsünk a mai korok diktátorai vagy kaotikus helyzetei elől menekülőknél?

A második megtagadott gondolat pedig azt nyilvánítaná ki, hogy felfogtuk: Európához tartozni nemcsak a strukturális alapokból elnyerhető összegeket, a határok felszámolását, az összeurópai döntések meghozatalában való aktív részvételt jelenti, vagy annak mérlegelését, megtámadjuk-e szövetségeseinkkel Irakot, hanem azt is, európai nemzetként részt vállalunk a kontinens szerencsés feladataiból. És ha az Európai Unió a demokratikus hagyomány életben tartása végett menedéket nyújt a terror, a despoták, a polgárháborúk elől menekülőknél, akkor mi sem tehetünk másképp. A NATO, az OECD és hamarosan az unió tagjaként nem csinálhatunk úgy, mintha szegény és jelentéktelen ország lennénk, amelytől nem várható, hogy a világ egészét érintő gondok megoldásából kivegye a részét. Ez morális és egyben az unió irányelveiben is megfogalmazódó kötelezettség, amelyet jó lenne az Alkotmányra támaszkodó hazai jogszabályokban kifejezni.

Merjünk álmodni, ismételtette az a párt, amely a menekülők oltalmazását nem akarta 2002. decemberében az alkotmányba foglalni. Merjünk emlékezni és felelősséget vállalni, javaslok én. Akkor talán mindennapi és történelmi álmunk is könnyebbnek ígérkeznek.”

Menekültek lakásproblémája

A Menedék Egyesület összefoglalta álláspontját, miként lehetne javítani a menekültek lakhatási gondjain. Állásfoglalásunkat eljuttattuk a Nemzeti Lakásprogram Titkárságára (Miniszterelnöki Hivatal), ahonnan várjuk a választ.

lásunkat eljuttattuk a Nemzeti Lakásprogram Titkárságára (Miniszterelnöki Hivatal), ahonnan várjuk a választ.

A Menedék Egyesület 1998 óta foglalkozik a Magyarországra érkező migránsok segítségével. Munkánk során gyakran szembesülünk a menekültek megoldatlan lakáshelyzetével.

Magyarországra évente 8-10 ezer menedékkérő érkezik. Ebből 150-200 embert ismernek el menekültnek. És további mintegy ezer embernek pedig ideiglenes védelmet biztosít Magyarország.

A menekültek közel azonos jogokkal rendelkeznek, mint a magyar állampolgárok. Társadalmi beilleszkedésük azonban nehézkes. Ennek egyik oka a lakhatás problémája. A menekülteknek fél évig az állam biztosít teljes ellátást. Hat hónap alatt kellene elérniük azt, hogy versenyképes jövedelmet biztosító munkahelyet találjanak, hogy kiköltözve a menekülttáborból ki tudjanak fizetni egy albérletet.

A más kultúrából érkezett, a magyar nyelvet nem beszélő menekültek a munkaerőpiacon jó esetben is csak a legalacsonyabb státusú, legrosszabbul fizető állásokat kapják meg. A menekültek olyan anyagi lehetőségekkel érkeznek az országba, ami nem teszi lehetővé számukra a lakásvásárlást. Lakhatásukat csak a lakáspiacon található albérlettel tudják megoldani. A lakás bérlését nagyban megnehezíti az előleg kifizetése is.

Természetes segítő környezetük az „új” hazájukban még nincs, így szívesebben lakáshasználók sem lehetnek. Banki kölcsönt munkanélküliség, nem bejelentett munka, vagy az alacsony jövedelem miatt nem kapnak. Lakásvásárlási kedvezményre pedig nem is jogosultak. Több, Magyarországon menedéket kapott ügyfelünk hajléktalan. Vannak olyan ügyfeleink is, akik legálisan tartózkodnak az országban, de semmilyen ellátásra nem jogosultak, és így még a hajléktalan ellátást sem vehetik igénybe.

A menekültek ellátását végző hivatal anyagi támogatásokkal próbálja segíteni a menekültek lakásproblémáját. *Egyszeri letelepedési/kiköltözési segélyt, lakhatási támogatást és otthontermelési támogatást igényelhetnek a rászorulóknak.*

• Az egyszeri kiköltözési segélyt az ideiglenes védelmet élvezők csak akkor kapják meg, ha a családban az egy főre jutó nettó jövedelem nem haladja meg a mindenkori öregségi nyug-

díj minimumát. Az egyedülállók gyakorlatilag kimaradnak ebből a támogatási formából.

• **Lakhatási támogatást** az igényelhet, aki már albérleti szerződést kötött. Ahhoz viszont ki kell fizetni a kauciót a lakásra, és az első havi bérletet. A menekülteknek általában nincs 150-200 ezer forintjuk, ami a beköltözéshez nélkülözhetetlen. A Hivatal csak akkor fizeti a lakhatási támogatást, ha az új cím bekerül a lakcímgazdoló kártyába. Sok lakástulajdonos nem járul hozzá ahhoz, hogy a külföldi albérlők lakcímet létesítsenek a bérleményben. Ilyen feltételekkel a menekültek nem tudják igénybe venni a támogatást.

• **Az otthontermelési támogatást** csak a státusos menekültek igényelhetik. A támogatás egy hosszú lejáratú kamatmentes kölcsön. Azonban a hitel maximális összege sem teszi lehetővé lakás vásárlását. Például egy egyedülálló személy legfeljebb 600 ezer, egy 5 vagy több tagú család pedig maximum 1,5 millió forintot kaphat. Ez az összeg esetleg arra elég, hogy banki hitelnél önrészként szerepeljen. A hivatal azonban első helyen jelzálogigényt tart fenn, ugyanúgy, mint a bank, ezért a két támogatás gyakorlatilag nem vehető igénybe egyidejűleg. Ennél a támogatásnál problémát jelent még az is, hogy csak akkor fizet a hivatal, ha a megvásárlásra kerülő lakás tulajdoni lapján már a széljegyzetben szerepelnek a vevők. Ehhez viszont a vevőnek már fizetnie kellene. Az otthontermelési támogatással – a velünk kapcsolatban állók közül – senkinek nem sikerült lakást vásárolnia.

• A menekültek jogosultak mindazon támogatásra, ami a magyar állampolgárokat megilleti. Ez alól kivételt képez a „szociálpolitikai támogatás”, ami szintén megnehezíti a lakáshoz jutást. [A 12/2001. (I. 31.) Korm. r., amely a lakáscélú állami támogatásokról rendelkezik, és rengetegszer módosították, legutóbb a 229/2002. (XI. 7.) Korm. r. szerint, a kedvezményt, illetve támogatást (szociálpolitikai kedvezmény) *lakásépítési/vásárlási kedvezménynek* nevezi. Ezt a kedvezményt a rendelet 2. § (1) bekezdése értelmében csak nagykorú magyar állam-

polgár, valamint 16. életévét betöltött, tartós nevelésbe vett kiskorú magyar állampolgár veheti igénybe. Ugyanakkor a menedékjogi törvény (1997. évi CXXXIX. tv.) 17. § (1) bekezdése értelmében a magyar állampolgárokkal azonos jogok illetik meg, ha „törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik”. Sajnos ez másként rendelkezik.]

• Állandó bejelentett lakcím, valamint az önkormányzatok által megkövetelt minimális tartózkodási idő híján menekültek nem pályázhatnak eséllyel az önkormányzati bérlakásokért. Esélyeik – még a szükséges feltételek megléte esetén is – minimálisak a nagy túljelentkezés miatt.

Javaslatunk, amelyeket a Nemzeti Lakásprogram kidolgozóinak figyelmébe ajánlunk:

- A Magyarországon élő és a legtöbb esetben az állampolgárokkal azonos jogokat élvező menekültekre is terjedjen ki a lakáspolitikai koncepció.
- A lakásépítési/vásárlási kedvezményt a magyar állampolgárokhoz hasonló feltételek mellett vehessék igénybe menekültek is.
- Létszámuknak és területi elhelyezkedésüknek megfelelő kvóták szerint jussanak hozzá önkormányzati/állami (szociális) bérlakásokhoz menekültek is, anélkül hogy helyi lakosok lennének.
- A Fővárosi Önkormányzat (a menekültek legnagyobb része itt kíván és tud megtelepedni) hozzon létre és működtessen „félutas házakat”, a gyermekvédelemben és hajléktalanellátásban már működőkhöz hasonlóan, amelyek segítségével sikeresen áthidalható az intézményes (tábori) ellátásból kikerülő otthontermelési nehézsége.

Az EU-csatlakozás következtében Magyarország tranzitországból befogadó országgá válik. Ennek következtében egyre több menekült fog érkezni, és egyre többen fognak az országban maradni. Ezért célszerű lenne kidolgozni egy létszerűbb támogatási rendszert azért, hogy az állam által védelmet kapott emberek az ellátórendszerből ne az utcára kerüljenek.

Budapest, 2003. január 15.

A hónap idézete

A belügyminiszter összefoglalta, milyen közigazgatásról álmodik, beleértve a régiók és a kistérségek kialakítását, az uniós csatlakozásból eredő követelmények teljesítését is. A reformokon egy egész agytröszt dolgozik, és egy éven belül az Országgyűlés asztalán lesz a megyékből intézményfenntartót, míg az eddigi hét statisztikai-tervezési régiókból valódi képvisellel rendelkező régiót szabó törvény tervezete.

„A reformokra nem azért van szükség, mert Magyarország az Európai Unió tagja lesz, hanem mert modern államot építünk. A közigazgatási rendszer átalakítása a megbízhatóság, az átláthatóság és a demokrácia hármasszögén alapszik. Fontos, hogy a kiépülő új közigazgatás működése stabil, megbízható legyen. Lényeges, hogy a közösségi jogszabályok minél előbb beépüljenek a magyar jogrendbe, a jogalkalmazó szervek pedig minél hatékonyabban alkalmazzák őket. A megbízhatóság hatékony, gyors és rugalmas közigazgatást jelent. Az önkormányzatoknak intézkedéseik végrehajtása során követniük kell a közösségi előírásokat, illetve a közösségi jog alapján elfogadott nemzeti jogszabályokat, ami közös kötelező feladatuk. A közigazgatási rendszerrel szemben az egyik legfontosabb követelmény a demokratikus működés. A Belügyminisztérium arra törekszik, hogy hosszú távra megteremtse a közigazgatás kiszámíthatóságát, a népképviselői elv következetes érvényesíthetőségét.”

(Magyar Hírlap, 2003. február 27.)
Reméljük, hogy mindez kiterjed a menekültügyi igazgatásra, az idegengondozásra és a menekültek beilleszkedésének hatékonyságára is.

Civilek támogatása

A NIOK hírlevelének 60. számában jelent meg, hogy készül a Nemzeti Civil Alapprogramról szóló törvény, amely rövidesen a parlament elé kerül. A törvénytervezet régi gondot próbál orvosolni, nevezetesen, hogy a társadalmi szervezetek működésükhöz támogatást kaphassanak egy erre létesített alaphól, civileket és kormányzati képviselőket tömörítő testület szabályozott döntése értelmében. A támogatásban a legalább már két éve a bíróságon bejegyzett szervezetek, különösen a közhasznú és kiemelten közhasznú szervezetek részesülhetnek alapvetően működési, kisebb részben projekt támogatásként, szigorú elszámolási kötelezettség mellett. Szak-szervezetek, pártok, közalapítványok,

közttestületek a mintegy hatmilliárdos alaphól nem részesülnek támogatásban, ahogyan a jogellenesen megszűnt, adósságokkal terhelt szervezetek sem. 2003. január 28-án, a Miniszterelnöki Hivatalban a kormányzat és a civil párbeszéd érdekében a tervezetet az előkészítőikkel megvitatták. További információ a www.ngo.hu honlapon olvasható (például civil szervezetek finanszírozási lehetőségei, kell-e civil bank).

Az Európa Ház hírlevelében (2003. február 3.) azt olvastuk, hogy az EU Kommunikációs Közalapítvány forrást különít el civil szervezetek részére, amelyhez pályázati úton lehet hozzájutni, nyilván a megfelelő propaganda-munka kifejtéséhez.

Tréning az emberi jogokról

A Közép-európai Egyetem februárban képzést szervezett az emberi jogokkal foglalkozó, tanácsadást végzők hatékonyságának javítására. Az Európai Roma Jogi Központ, a Társaság a Szabadságjogokért, a Nyitott Társadalom Intézet munkatársai által tartott előadásokon szó esett a tanácsadás célkitűzéseiről, országos és nemzetközi megszervezéséről, az emberi jogok kutatásáról, az emberi jogi politikáról, lobbizásról, kampányokról, valamint a médiával való kapcsolatokról.

Kiállítás a toleranciáról

A Közép-európai Egyetemen nyílt kiállítás 2003 januárjában „Hogyan reklámozzuk a toleranciát?” címmel. A bemutaton a faj- és az idegengyűlölet ellen fellépő európai szervezetek reklámposzterei, kampányképei láthatók.

Bővebb információ: www.ceu.hu/cps/eve/eve_xenophobia_exhibition.htm

Közgyűlés

A Menedék Egyesület közgyűlést tartott 2002. november 4-én. Ezen elhangzott, hogy stratégiai tervet készítenek, részben a meglévő menekültügyi szabályozás és intézményrendszer jelentős javítására, részben pedig a civil szervezet tevékenységének, szponzorálásának, külkapcsolatainak hosszú távú rendjére vonatkozóan.

Döntés született az éves tagdíj mértékéről (hatezer forint), aminek befizetése azt is jelzi, ki veszi komolyan a szervezetben való részvételt. A pénzügyi és a projektek állásáról szóló beszámoló után a tagság egyhangúlag ismét elnökké választotta Sik Endrét, míg alelnök lett Nagy Attila és Nagy Boldizsár. Emrich Krisztina az egyesületi titkár feladatát tölti be.

Egy szociális munkás feljegyzéseiből

Részleteket közlünk a debreceni befogadóállomás területén létrehozott integrációs házak működésének első tapasztalairól szóló szakmai naplóból, amelyet a beilleszkedési program szakmai kontrollját végző szociális munkás jegyzett le. Okulásul érdemes a feljegyzésekbe beleolvasni.

2002. december 18.

A programban részt vevő menekültek közül sokan hetek óta laknak az integrációs házakban, és többségük több hónapja hall a „programról”, de hogy pontosan mit céloz az, mit nyújt számukra, és nekik mit kell ehhez adniuk, azt eddig még nem tudták meg. Tájé-

koztató első beszélgetés nem volt, és ezt nem pótolta az információs levél sem (pl. az, hogy valaki „arabul beszél”, még nem jelenti, hogy érti azt az arabot, amit a levelet fordító használt). Vajon milyen tudásra tehetek szert a programról a tájékoztató levélből azok a menekültek, akik analfabéták? Azoknak a menekülteknek, akik – nélkül értelmetlenül túlszúfolva – hetek óta laknak a kialakított, de még be nem rendezett, és ezért sivár integrációs házakban, megmaradt a függőségük a tábortól. Ugyanis az önálló megélhetésüket segítő támogatást nem kapják meg. Ennek következtében összemossák a tábort és az integrációs házakat,

és minden tábori, fogdai „élményüket” kivetítik a programra és az abban dolgozóakra. Ezt az érzést erősíti az információhiány a programról, és annak halasztgatásáról. Meglepő-e, ha ezek az emberek elvesztették a bizalmukat? Meglepő-e, ha ezek az emberek ingerültek? Meglepő-e, ha ezek az emberek nem nyitottak arra, hogy többet megtudjunk róluk?

2003. január 16.

Lezárultak a programban résztvevőkkel az első beszélgetések. A két nap alatt a mentorok részvételével beszéltem egy

(Folytatás a 8. oldalon.)

Egy szociális munkás...

(Folytatás a 7. oldalról)

családdal, illetve két egyedülállóval. Velük korábban ez nem történt meg, mivel vagy később csatlakoztak a programhoz, vagy tolmács nem állt rendelkezésre, vagy egészségügyi okok miatt nem tudtak részt venni. A Hivatal aláírta a szerződéseket ezekkel az emberekkel, és kiadta a támogatásokat nekik, még a beszélgetések előtt, anélkül, hogy felmérte volna, vajon alkalmasak-e a programban való részvételre.

Megkötötte a szerződést, és kifizette a félhavi „integrációs támogatást” a Hivatal egy, a programba újonnan belépő iraki menekültnek, anélkül hogy esettanulmánya vagy információja lett volna az illetőről. Amit tudni lehetett, hogy pszichiátriai gyógyszereket szed és társadalombiztosítás hiányában a tábori pszichiáternél kell jelentkeznie. A pszichiátriai vizsgálat után az orvos kijelentette, semmiféleképpen nem javasolja a programban való részvételt, mivel a mentális állapota nem teszi alkalmassá. Vajon számon kérhető-e az a szerződés, amit olyan emberrel íratnak alá, akiről feltehető, hogy tartósan pszichiátriai kezelésre fog szorulni?

2003. január 29.

A hat hónapra tervezett program első hónapja letelt, ám az egyéni integrációs tervek kidolgozása még mindig nem kezdődhetett el, mivel a kezdeti szakasz nem zárult le, amit erősít az is, hogy egy új, a programba bekapcsolódni vágyó menekült esetén ismét kiderült, a Hivatalnak nincs hivatalos álláspontja, mit akar kezdeni a programmal és a benne részt vevő menekültekkel...

Egy koszovói család minden tagja aláírta a program kezdete előtt a Hivatal nyilatkozatát, amelyben személyekre lebontva közlik, ki mennyi támogatást kap havonta. A nyilatkozat aláírása után hetekkel, a család aláírta – a támogatók összegének tudatában – a teljes szerződést a Hivatallal, hogy a programban részt kívánják venni. Azonban a támogatás kifizetésének napján a Hivatal munkatársa közölte „nem jó nyilatkozatot” írt alá korábban, ezért kevesebb pénz jár nekik. Amikor a családfő nemtetszésének adott hangot, a Hivatal munkatársa felajánlotta alternatívaként, hogy nem kötelező részt venni, így végül a család „elfogadta” a tényeket. Ugyanazt a két kérdést tudom feltenni, ami a családfőben is megfogalmazódott. Mi a biztosíték arra, hogy a Hivatal önhatalmán nem csökkenti majd a támo-

gatások összegét minden hónapban? Hogy van az, hogy a programban résztvevőkkel kötött szerződés részletesen taglalja, milyen kötelezettségei vannak a menekülteknek, és azok be nem tartása esetén milyen szankciókat alkalmazhat a Hivatal, de ha a Hivatal nem tart be valamit, akkor semmi nem történik? Gondolhatnánk, hogy tényleg egy adminisztrációs hiba történt és rossz nyilatkozatot írtak alá, de ez nem valószínű, mivel több hét állt rendelkezésre, hogy érzékeltje a hibát és korrigálja azt, nem pedig a kifizetés napján választás elé állítsa a klienst.

Sok az egészségügyi probléma a programban lévő menekültek között, amelyek jelentős része a bizonytalanságra és az abból következő stresszre vezethető vissza. A koszovói család nő tagjánál a családi konfliktusok és a támogatások körüli „mizériák” miatt ismételtelen kialakulóban van a tbc.

2003. február 5.

Az ellátási osztály értesítette a mentorokat, hogy február 5-én munkatársuk lemegy Debrecenbe a havi támogatások összegével. Ez azért is volt fontos, mert a programban való részvételhez biztosított bérlet minden hónap ötödik napján éjféléig érvényes. Miután a mentorok közölték a menekültekkel, hogy a [munkautazást] képzést nyújtó iskolában lesz a kifizetés, és a délelőtti csoport el is ment az iskolába. Ám az ellátási osztályról telefonáltak, hogy mégsem 5-én, hanem másnap lesz a kifizetés. A mentorok kétségbeestek, hogy az embereknek nincs pénzük, nem tudnak utazni, kérdésessé válik a másnap délelőtti oktatás is. Felajánlották, maguk mennek Budapestre a pénzért. Az ellátási osztály szerint ez a mentorok saját költségén megoldható. Nem tudom eldönteni, hogy cinizmus-e vagy az empátia teljes hiánya ez a felajánlás a Hivatal részéről, azok után, hogy több mint másfél hónapja a mentorok és a szakreferens szerződése nem rendezett, és fizetést sem kaptak. Így az utazás nem jött össze, a mentorok lemondták a másnap délelőtti oktatást, és várták az ellátási osztály munkatársát, hogy megérkezzen.

2003. február 12.

Az egyik menekültnek hetekkel ezelőtt elkezdett fájni a foga. A mentor felkutatva a területileg illetékes fogszakorvost, és kért egy időpontot. Az első alkalommal, amikor elment a rendelésre, a fogszakorvos nem volt ott, de a helyettesítő megvizsgálta, és elküldte röntgenre, majd adott egy új időpontot. Az új időpontban ugyan ott volt a szakorvos,

azonban mintegy hat órai várakoztatás után elküldte a menekültet, mondván, a menekültek nem hozzá tartoznak, függetlenül attól, hogy van TAJ-kártyája és a lakcímkártyája szerint hozzá tartozik. Mikor a menekült a fájdalomtól és az értelmetlen várakozástól feldúlva visszaérkezett a rendelésre, felhívtuk a Polgármesteri Hivatalt, ahol a Népjóléti Osztályon azt mondták: a körzeti leosztás szerint az a fogszakorvos rendelkezik ellátási kötelezettséggel, aki elhagyta. Ezután felhívtam a fogszakorvost, aki közölte, hogy neki van egy hivatalos levele – szintén – a Népjóléti Osztálytól, hogy a Sámsoni út 149. alatti menekültek nem hozzá tartoznak. Elmagyaráztam neki, hogy a cím azonos, de menekültstátusosról van szó (magyar állampolgárokkal azonos jogok stb.), TAJ-kártyája van, a fogszakorvosnak meg ellátási kötelezettsége van. Ez a múlt héten történt. Megegyeztem az orvossal, hogy ad egy új időpontot, és addig utánanéző, hogy is vannak itt a dolgok.

Egy hét eltelt. Közben a Népjóléti Osztály vezetője által aláírt dokumentumot szereztünk be a menekült számára, miszerint a fogszakorvosnak területileg ellátási kötelezettsége van a Sámsoni út 149. szám alatt lakó menekült esetében is. Az új időpont előtt felhívtam a fogszakorvost, aki továbbra sem akarta megérteni, hogy ellátási kötelezettsége van. Mikor elmondtam neki, milyen dokumentumot adott ki a Népjóléti Osztály vezetője, azt válaszolta, megkeresi ő is az osztályvezetőt. Újabb megkeresés: azt mondta, nem sikerült az osztályvezetővel beszélnie, és bár nem ért egyet velem, ezt az egy fogat ellátja. Vajon minden fájó fog esetében heteket kell eltölteni azzal, hogy kinek van és miért ellátási kötelezettsége? Ezek után biztatuk a menekültet, menjen és üljön be a fogorvosi székbe. Fenntartásaim voltak, és be is igazolódtak. Természetesen semmi rosszat nem feltételezve a fogorvosról, a menekültnek egy egyszerű tömés után másfél napig zsibbadt volt a fél arca, illetve a zsibbadás után nehezen viselhető fájdalmai voltak. A fogszakorvos rasszista és xenofób, amiről a Hivatal nem tehet, bár tanulságos nekik is, hogy mikkel kell megküzdnie a menekülteknek és a mentoroknak is.

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sík Kiadó Kft.

Tipográfia, tördelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272; menedek@menedek.hu.

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 3. szám

2003. március

Nemzetközi egyezmények

Konzuli egyezményt kötöttünk az Orosz Föderációval még 1991-ben, de a kihirdetésére csak most került sor (2003. évi X. törvény), így a rendelkezéseit 2003. január 19-től kell alkalmazni. A konzul segítséget nyújt például állampolgársági, hagyatéki, gyámsági és gondnoksági ügyekben, közjegyzői feladatok ellátásával, anyakönyvezéssel, személyi iratok átvételével kapcsolatos feladatokat lát el.

A letartóztatott vagy egyéb szabadságkorlátozást elszenvedőről a konzult három naptári napon belül értesíteni kell, és maga az érintett is szabadon kapcsolatba léphet vele, a látogatását legfeljebb négy naptári napon belül engedélyezni kell. Az érintett polgárnak a konzulhoz való fordulás lehetőségéről tájékoztatást adnak át, csatolva a kitöltendő nyomtatványt és a segítségre vonatkozó nyilatkozatmintát, amelyeket

az egyezmény melléklete is tartalmaz, magyar és orosz nyelven.

Jordániával 2003. február vége óta együttműködünk egy még 1999-ben kötött megállapodás értelmében a terrorizmus, a tiltott kábítószer-kereskedelem és a szervezett bűnözés elleni fellépésben [28/2003. (III. 11.) kormányrendelet]. Az együttműködés kiterjed a külföldre és a migrációs tapasztalatokra, jogszabályokra, az embercsempészség vagy az illegális munkaerő-kereskedelem elleni fellépésben a másik fél számára szükséges információk, valamint igen sokféle személyes adat átadására is. Vajon egy merőben különböző jogrendszerű országgal és nem törvényi szinten miként születhet alkotmányos megállapodás? Mindenesetre az iraki menekültekről első kézből kaphatunk migrációs, embercsempészeti és fekete-munkára vonatkozó adatokat.

Még újabb szabályok

Az évkezdet újabb jogi előírások életbelépését hozza, miközben lassan kitavaszodik. A migránsok számára fontosakat röviden összefoglaljuk.

- Az anyakönyvezésről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről még 2002-ben született módosítás (2002. évi XLV. törvény), de megmaradt az igencsak régi, 1982. évi 17. törvényerejű rendelet. A belügyminiszter egy terjedelmes rendeletben újraszabályozta az eljárási rendet [6/2003. (III. 7.) BM rendelet], ebből hívjuk fel a néhány szabályra a figyelmet. Az ismeretlen szülőktől származó gyermek születését a gyámhatósági határozatban születési helyként megjelölt területen illetékes anyakönyvvezető fogja bejegyezni. Ha bizonyos adatok hiányoznak, úgy legfeljebb 30 napra elhalasztható az anyakönyvezés, időt adva azok beszerzésére. Ha viszont a keresés nem jár eredménnyel, úgy a hiányzó rovatokat kihúzzák, és majd egyszer, ha mégis megkerülnek az adatok (okmányok), az utólagos bejegyzések

rovatba bevezetik azokat (például az ismeretlen állampolgárságú gyermek vagy szülők ismertté vált állampolgárságát). Amennyiben az anyakönyvvezető ismeretlen szülőktől származó gyermek születéséről értesül, a születési anyakönyvezést legfeljebb 30 napra elhalasztja, és a vér szerinti vagy a képzelt szülők adatainak megállapítása érdekében megkeresi az illetékes gyámhatóságot. Az anyakönyv „Megjegyzések” rovatában kell feltüntetni az igazolt külföldi állampolgárságot, a hontalanságot, valamint az ismeretlen állampolgárságot. A bevándorlási és letelepedési engedéllyel rendelkezők közül a magukat magyar nemzetiségűnek vallók kérhetik, hogy utónevüket a megfelelő magyar formában szerepeltessék. Ha magyar gyermeket külföldiek fogadnak örökbe, illetve ha hontalan szülőknél itt születik

A TARTALOMBÓL:

- Harc a feketegazdaság ellen?**
- Egészségügyi dolgozók vándorlása?**
- Be(nem)fogadottak**
- Szegénység vagy migráció?**

gyermek, akkor a gyermek magyar állampolgárságát a születési anyakönyvbe bevezetik. A külföldi helységnévet az illető országban használatos módon kell anyakönyvezni, de mellette – ha ismert – járulékosan, azaz zárójelben fel kell tüntetni a magyar elnevezést is, ha a településnek volt hivatalos magyar elnevezése. Az ország nevét mindig az anyakönyvi esemény időpontjában érvényes módon kell bejegyezni. Külföldi vagy külföldön élő hontalan igazolni köteles a házasságkötéskor, hogy annak nincs a személyes joga alapján akadálya. Az anyakönyvvezető azt is vizsgálja, vajon a magyar családjogi törvényben foglalt házassági előfeltételeknek a házasulandók megfelelnek-e. A házasságkötési „várakozási idő” (30 nap a bejelentéstől számítva) akkor kezdődik, ha az említett igazolás (vagy az azt pótló közigazgatási hivatali nyilatkozat) már megérkezett. A tolmács, illetőleg az idegen nyelvet értő és beszélő anyakönyvvezető az először magyar nyelven feltett kérdéseket a házasuló nyelvén közli, szükség esetén megmagyarázza, majd a házasuló nyelvén adott választ magyarul megismétli. A házasságkötési eljárásban a nem magyar állampolgárt arról is nyilatkoztatni kell, hogy a magyar nyelvet érti és beszél, vagy sem. A külföldi állampolgárok, a menekülteket kivéve, anyakönyvi eseményeinek bejegyzéséről szóló iratokat

(Folytatás a 2. oldalon!)

Még újabb szabályok

(Folytatás az 1. oldalról)

az anyakönyvvezető köteles öt napon belül felterjeszteni a közigazgatási hivatalhoz (felettes szervéhez), amely azt 30 napon belül „nemzetközi szerződés vagy viszonyosság alapján, közvetlenül a külföldi személy állampolgársága szerint illetékes idegen állam magyarországi külképviseleti hatóságának megküldi. Amennyiben az illetékes idegen államnak Magyarországon nincs külképviselete, a kivonatokat a Külügyminisztériumnak kell megküldeni” (102. §). És mi van a vissza nem fordítható, a menedékjogi eljárás alatt álló, netán a befogadott külföldiekkel? Az őket védelemben nem részesítő állam vajon mit kezd a házassági, válási, születési vagy éppen halálozási anyakönyvi iratokkal? Nincs mód mérlegelésre, hogy a külföldinek miféle hátrányokat okozunk ezzel? Zavaró továbbá, hogy a rendeletben nem a személyes jog, hanem az állampolgárság a hangsúlyos, így a menekült, a hontalan házasságkötése, esetleg egyéb anyakönyvi ügye nehézkessé válhat, nem is szólva az uniós polgárokról, akik ma még formálisan „külföldiek”. A 2003. március 10-én életbe lépő rendelethez sokféle melléklet tartozik, amelyekben példákat mutatnak be a különböző bejegyzésekre, például „az apa belga, az anya francia, a gyermek magyar állampolgár (örökbefogadás esetén)”.

- 2003. február közepén lépett hatályba a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 2003. évi IV. törvény. Így az 1993. évi III. törvényhez képest változott a vagyon, a szociális ellátásokra való jogosultság megállapításához kapcsolódó adatszolgáltatás, a lakásfenntartási támogatás, a temetési segély, a köztemetés, az adósságkezelés, az ellátási szerződések és a hajléktalanok ellátásának rendje. A fővárosi/megyei közigazgatási hivatal szigorúbban ellenőrzi az önkormányzatok és fenntartók kötelezettségeinek betartását, létrehozták a szociálpolitikai szakértői névjegyzéket. Az ellátottak jogait védő képviselő pedig az e célra létrehozott szervezet keretében fog működni július 1-jétől, és nem a módszertani központokon belül, ahogy eredetileg tervezték.
- A gyermekvédelmi törvényben változást jelent (2003. évi IV. törvény) a rendszeres gyermekvédelmi támoga-

tás összegének emelése, júniusban kéthavi támogatás kifizetése, előleg felvételi lehetősége, valamint a rendkívüli támogatásra, a gyermekvédelmi szakértői bizottságra és szakszolgálatra vonatkozó rendelkezések. Változott a HIV-pozitív gyermekek ellátása, gondozása (speciális gyermekotthont kell létrehozni, ha gondozásuk, elhelyezésük másként nem biztosítható). Új intézmény július 1-jétől a gyermekjogi képviselő, aki a feladatait szintén önálló szervezet keretében fogja ellátni. Vajon hány menekült gyerek ügyével foglalkoznak majd? A határőrség, a rendőrség, az ügyészség, a bíróság és a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoksága is köteles alkalmazni a gyermekvédelmi és a gyámügyi eljárásról szóló rendeletet február közepétől a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése tekintetében [14/2003. (II. 12.) kormányrendelet]. Igen sok rendelkezés módosult a gyermekvédelemben, többek között külföldi állampolgárságú gyermek esetében az ideiglenes hatályú elhelyező határozatban ki kell térni a fővárosi V. ker. Gyámhivatal megkeresésére is.

- A családi pótlék, a gyermekgondozási támogatás, a fogyatékosok támogatás – amely az itt élő, nagykorú bevándoroltakra, menekültekre is kiterjed – szintén módosult feltételekkel vehető igénybe (2003. évi IV. törvény, 13/2003. (II. 12.) kormányrendelet). A nyugellátási szabályok körében is akad változás (például tizenharmadik havi nyugdíj, árvaellátás, méltányosság nyugdíj). A kivándorolt, illetőleg külföldön élő vagy tartózkodó személyek nyugdíjigényét a Fővárosi és Pest Megyei Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság bírálja el, viszont a nyomtatványon az aláírást a közjegyző mellett a magyar külképviselet vagy külföldi hatóság is hitelesítheti, azaz a kérelem levélben is intézhető, nem kell miatta hazautazni. A hozzátartozói nyugellátás keretében szabályok szólnak arra az esetre, ha az eltartott külföldön folytat felsőoktatási

tanulmányokat. Amennyiben valaki várhatóan 90 napnál tovább tartózkodik külföldön, úgy adatai megadásával kérheti nyugellátásának külföldre való folyósítását, ám negyedévenként adategyeztetésre kötelezett. Ezt meghatározott nyomtatványon teheti meg, amelyen aláírását külföldi hatóság, külképviselet vagy közjegyző hitelesítheti, ha pedig egészségügyi, szociális intézményben él, az ottani orvos is igazolhatja adatait és azok változását. Az adategyeztetés hiányában a folyósítást felfüggesztik. Újraszabályozták a magasabb összegű családi pótlékra való jogosultság feltételeit [5/2003. (II. 19.) ESZCSM rendelet].

- Érdekes mintát jelenthetne a menekültek – általában a bevándorlók – integrációs programjának kialakításához a fogyatékosok számára létrehozandó támogató szolgálatra vonatkozó új szabályozás [6/2003. (II. 26.) ESZCSM rendelet]. Eszerint a személyes gondoskodás körében a személyi segítő szolgálat nyújt tanácsot, segítséget az érintetteknek, például a társadalmi életben való teljes jogú részvételhez, az önálló munkavégzéshez, tanulmányok folytatásához, szociális és egészségügyi szolgáltatások igénybevételéhez, továbbá a sport, a kulturális és szabadidős tevékenységek végzéséhez. A szolgálat szakmai programot készít, fogadja az ellátottakat úgy, hogy eleve a célcsoportból alkalmaz személyi segítő munkatársakat, akiket kiképez (gépkocsivezetőnek, egyéb sajátos segítő munkákra, még akkor is, ha nincs szakirányú képzettségük). Érdekesség, hogy a szolgálat vezetőinek körébe nemcsak szociális munkások, hanem másféle végzettségű szakemberek is tartoznak, valamint a személyi segítők is eltérő tapasztalatokkal, végzettséggel rendelkeznek. Milyen jó lenne efféle szakmai szabályokat kidolgozni a menekültek és migránsok beilleszkedését segítő szolgálatról...
- A területfejlesztési célleírászat felhasználásáról szóló szabályokat

Felhívás

A Menedék Egyesület a 2003-as nyári gyerektábora számára térítésmentesen vagy nagyon kedvezményesen igénybe vehető szálláshelyet keres, és ebben kéri az Oltalomkeresők olvasóinak segítségét. A tábor tervezett időtartama: 5-8 nap, létszáma: 25-50 fő (a rendelkezésre álló pénztől függően). Emellett az Egyesület vár és megköszön minden olyan – a szállítást, étkezést, a tábori programok megvalósítását segítő – adományt, amelyet a gyerekek táborozását szívükön viselő olvasók nyújtanak.

Az Egyesület elérhetősége: tel.: (06-1)-322-1502, 344-6224; fax: (06-1)-479-0272; e-mail: menedek@menedek.hu; cím: 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II/2a.

olvasva [26/2003. (III. 4.) kormányrendelet] az jut az ember eszébe, hogy miért ne lehetne ezekből a milliárdos összegekből a migránsok beilleszkedési programjait, intézményeit is támogatni. Hiszen az egyik kiemelt cél „a társadalmi és gazdasági térbeli – életkörülményekben, gazdasági, kulturális, oktatási-képzési és infra-strukturális feltételekben megnyilvánuló – jelentős esélyegyenlőtlenségek mérséklése”. A területfejlesztési tanácsok által jóváhagyott pályázatokból (például munkahelyteremtéshez) támogathatók civil szervezetek, magánszemélyek is, nem csak vállalkozók. Az önkormányzatoknak és a nonprofit szervezeteknek a fejlesztés megvalósításához csupán 10 százalékos saját forrással kell rendelkezniük, a leghátrányosabb térségekben még ennivel sem. A munkahelyteremtő beruházásokhoz minden egyes új munkahely létesítéséhez legfeljebb másfél millió forintos támogatás szerezhető.

- Részletesen szabályozta az igazságügyi miniszter az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt, a bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható ismeretlen személy tartózkodási helyének felkutatására, lakóhelyének és személyazonosságának megállapítására, a körözés elrendelésére vonatkozó eljárást [1/2003. (III. 7.) IM rendelet]. A határfigyelőtetést, nemzetközi körözést is érintő rendelet 2003. júliustól lép életbe.

- A szolgáltatások szabadsága az uniós csatlakozást követően az ügyvédi karban is lehetővé teszi, hogy bármely uniós állampolgár képviselői munkát végezzen Magyarországon, és fordítva, az ügyvédek az érintett tagállamban érvényes normák szerint jogosultak lesznek eljárni a többi tagállamban (2003. évi XI. törvény). Az ügyvédi kamaránál vezetik majd az alkalmazott európai közösségi jogászok, a külföldi jogi tanácsadók és az ügyvédi irodák nyilvántartását is. A névjegyzékbe felvett európai közösségi jogászt, kérelmére, a kamarába fel kell venni, ha igazolja, hogy Magyarországon megszakítás nélkül három éven át folytatott ügyvédi tevékenységet a magyar joggal (illetve az EU jogának magyarországi alkalmazásával) kapcsolatban, és „személyes meghallgatáson bizonyítja, hogy rendelkezik az ügyvédi tevékenység gyakorlásához szükséges szintű magyar nyelvtudással”. Hasonló célú liberalizáció következik be a szabaddalmi ügyvivők körében is az uniós állampolgárokat illetően (2003. évi VI. törvény).

Harc a feketegazdaság ellen?

Az Ázsia Központ építésén mintegy 2500 ember dolgozik. Az Országos Munkaügyi és Munkaügyi Főfelügyelőség a rendőrségi kommandósokkal, helikopterrel, 15 autóval helyszíni ellenőrzést tartott február végén, harcolva a feketemunka ellen. Az országosan néhány száz munkaügyi felügyelő persze aligha tudja ezt a harcot eredményesen megvívni. Így a nagyszabású akció (Népszabadság, 2003. február 22.) eredménye: harminc engedély nélküli feketemunkás és 250 nem megfelelő munkaszerződés.

Magyarországon 840 ezer munkáltató van, így négyezer cégre egyetlen munkaügyi felügyelő jut. A szervezet vezetője szerint háromszor ennyi sem lenne elég, és hiába a ma hárommilliós maximális bírság, a közterhek hatalmas aránya miatt jobban megéri az illegális foglalkoztatás. Noha az MTA Közgazdaság-tudományi Kutatóközpontjának főmunkatársa szerint (*Magyar Hírlap*, 2003. február 13.) a feketegazdaság aránya 2002-ben csökkent, csupán a GDP 18 százalékára tehető a korábbi 22-23 százalékhoz képest, a Moszkva tér ugyanúgy virágzik. Még a téli napokban is működik az emberpiac. Hajnali hat óra van, és az újságíró beszédbe elegyedik Vaszilij Dimitruval, az ötvenes éveiben járó férffival. „Ezresért mindent elmondok magának a feketemunkáról. Kisebbségi megszakításokkal már öt éve járok ide, megtanultam magyarul. Nyáron virradatkor százan is várakozunk, és hét óráig legtöbbször mindenki kap munkát. Akinek nem si-

kerül, az vagy sokat kér, vagy olyan bunkó, mint a föld. Meleg időben a romántól az ukránon át a romáig mindenki a Moszkva téren akar érvényesülni. Amikor aztán begyűn a hideg, az utóbbiak szabályszerűen felszívódnak. Zimankóban nem dolgoznak, csak azt tudnám, miből élnek akkor.” Közben húszéves forma fiatalember lép oda, és fenyegetőleg néz az újságíróra, „Policáj!” felkiáltásokkal. Az öreg románul csitítja. Kiderül, az unokaöccse, aki még nem tud magyarul, de már volt dolga a rendőrséggel. A rokon is közműves. Erdélyben nincs munka, vagy ha van, a fizetségből nem lehet megélni. Pedig népes a családja. Itt akár 50-100 ezer forintot is szert tehet havonta, ha van munka. És most hol laknak? Az öreg hunyorít, és annyit mond: „Az egyik magyar haverunk elintézte, hogy befogadjanak a hajléktalanszállóba. Ha ez nem lenne, akkor a Nyugati valamelyik vagonjában húznánk meg magunkat. Így élünk, napról napra...”

Egészségügyi dolgozók vándorlása?

Miközben folyik a kórháztörvény körüli vita, amelynek egyik lényeges pontja, hogy a kötelező egészségügyi ellátásokat vállalkozók és vállalkozások is nyújthatják, amelyek nyilván nem közalkalmazottként tartják meg a dolgozókat, hanem majd kényszerszámlaadókká, esetleg megbízási szerződéses alkalmazottá minősítve őket, márciustól miniszteri biztos kezdte meg működését az egészségügyi képzés és továbbképzés összehangolására.

A medikusok harmada ma külföldi (*Világgazdaság*, 2003. március 19.), az általános orvosok, fogorvosok, szülésznők, gyógyszerészek diplomáját az EU-ban is elismerik, a rezidensek képzése is egybevágh az uniós gyakorlattal. Minek akkor miniszteri biztos, aki a tárcától kapott 130 millió forintos projektet vezeti?

Tény, hogy vannak orvosi hiányszakmák, és az akkreditált képzőhelyek számának növelésével ezen akarunk segíteni. Tény továbbá, hogy a kiképzett egészségügyi szakdolgozók harmada marad csak a pályán, de ehhez a béremelés csak lassan, akadozva

nyújt némi ellenszert. Sem a munkajogi bizonytalanság, sem az említett tények nem teszik a tárcát borulátóvá: szerintük a csatlakozással együtt járó szabad munkaerő-vándorlás nem erősíti fel az orvosok külföldi munkavállalását.

Az állásokra ugyanis pályázni kell, és az innen elmenők helyébe jönnek a litván, a lengyel doktorok, azaz a kettő kiegyenlíti egymást. Ma évente 15-50 orvos és 130-150 szakdolgozó vállal munkát a minisztériumi adatok szerint a Lajtán túl, így nincs ok a pánikra. A többiekről pedig nem tudunk, mert nincsenek benne a statisztikában.

Be(nem)fogadottak

A befogadott státussal rendelkezők, főként ha közösségi szálláson laknak, nem sok jóra számíthatnak. E jogállásukat ugyanis nehezen tudják igazolni, munkát vállalniuk pedig egyébként is nehéz, mert a munkáltatók a nagyon rövid ideig érvényes okmányok láttán nem szívesen alkalmazzák a külföldit.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) ezzel kapcsolatosan arról tájékoztatott, hogy „ez év elejére megteremtődtek a humanitárius tartózkodási engedély okmány gépi úton történő kiállításának és nyilvántartásának technikai feltételei”. Ezért a 2001. évi XXXIX. törvény 15. § (1) bekezdése alapján, amely 14 hónapja hatályba lépett, „2003. február 1-jétől a befogadottak részére a munkavállalási engedély érvényességével megegyező ideig állítják ki a humanitárius engedélyeket”. Ha valakinek ideiglenes tartózkodási igazolása volt, neki az új, kártya formátumú engedélyt csak az igazolás lejáratakor állítják ki. A lejárati közeledtével pedig a következő, barátságosnak aligha mondható hangú idézést adják át – a mostanában hazaküldésre ítélt jogoszláv – befogadottaknak.

„Közeledekem ..., hogy 2003. március hó 25. napján ... órákor idegrendészeti meghallgatás céljából jelenjen meg a ... Hatósági osztály ügyeletén. Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban Áe.) 24. § (2) bekezdése szerint, ha az idézett személy megjelenési kötelezettségének nem tesz eleget, vagy a meghallgatása előtt az eljárás helyéről engedély nélkül távozik, és elmaradását vagy eltávozását megfelelően nem igazolja, ezer forintig terjedő bírsággal sújtható. Az Áe. 24. § (3) bekezdése szerint, ha az idézett személy ismételt megjelenésre sem jelenik meg, és távolmaradását nem menti ki, a rendőrség útján elővezethető. Felhívom figyelmét, hogy a megjelenési kötelezettségének elmulasztásával egyidejűleg megsérti a tartózkodási szabályokat is, ezért a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény (a továbbiakban Idtv.) 32. §-a alapján Önnel szemben kiutasítás, illetve beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésének van helye. A kiutasítás végrehajtása érdekében az Idtv. 46. § (1) bekezdés a) pontja alapján Önt az illetékes idegrendészeti hatóság idegrendészeti őrizetbe veheti.” Az idézés dátuma 2003. március 20. A lap alján „az idézést átvettem, a benne foglaltakat megértettem” és aláírás áll. Néhány dolgot nem értünk.

• Miért idézést kap az, aki védelemre szorul? Ha kérelemre indul az eljárás, és a védelemre szorulók zöménél ez a helyzet, hogyan lehet neki az Áe. 22. § (1) bekezdése alapján értesítés helyett idézést küldeni? Arról nem is szólva,

hogy ha valóban beidézni kellett, akkor miért nem öt nappal előbb kapta meg a külföldi ügyfél az idézést?

Áe. 22. § (1) Azt, akinek személyes meghallgatása az eljárás során szükséges, a közigazgatási szerv arra kötelezheti, hogy előtte vagy a megjelölt helyen jelenjen meg; erre a közigazgatási szerv hatánapot vagy határidőt jelöl meg. Az ügyfél nem kötelezhető megjelenésre az általa kezdeményezett eljárásban.

(2) Az idézést általában úgy kell közölni, hogy azt az idézett a meghallgatását megelőzően legalább öt nappal megkapja, és a megjelenés öt a munkájában lehetőleg ne akadályozza.

További kérdés: az idegrendészeti szabályok szerint a hivatalból indított eljárás nem azonos azzal, hogy bizonyos döntést kötelező meghoznia a hatóságnak? Az utóbbira példa a tartózkodási igazolás kiadása, ami azonban nem a befogadottakra, csupán a kijelölt helyen tartózkodókra vonatkozhat.

Idtv. 24. § (1) A Hivatal vagy a területi idegrendészeti hatóság hivatalból ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolással látja el – a befogadott kivételével – azt a Magyarországon lévő külföldit,

- aki valamely beutazásra és tartózkodásra jogosító engedéllyel nem rendelkezik;
- akinek az úti okmányát az ellene indult büntető- vagy szabálysértési eljárás lefolytatása érdekében vizsdatartották;
- akit kijelölt helyen való tartózkodásra köteleztek.

Vajon miért kell meghallgatni mindenképpen a külföldit, ha származási országában a viszonyok tisztázása, a hazatérés feltételei nem rajta múlnak? Valóban szükség van a meghallgatására? Vagy ez az idézést jogszerűvé?

- Az Áe. és Idtv. több helyen is utal rá, hogy a magyar nyelv ismeretének hiánya nem okozhat hátrányt az eljárásban a külföldinek. Vajon miért nem közlik ezt a rosszul értelmezés miatt nem teljesített, így súlyos jogkövetkezményekkel járó idézésben az érintett anyanyelvén? Arra nincs utalás, hogy ez a magyar lenne. Hol van az utalás a tolmácsra? A „benne foglaltakat megértettem” kitéltelt mi teszi jogszerűvé?

- Az Áe. szerint egyidejűleg értesíteni kell az idézett személy képviselőjét [Áe. 18. § (5) bekezdés], ha valóban idézésről van szó. Hol utalnak az idézésben arra, hogy van vagy nincs képviselője a külföldinek, és ha van, akkor őt értesítették-e?
- Az Áe. alapelvei között szerepel a hatóság kitanítási, tájékoztatási kötelezettsége. Ennek nem tesz eleget az idézett szöveg, mert nem mondja meg, hogy hol, miként és mikor jellemezze a külföldi, ha mégsem tud megjelenni, mit jelent a megfelelő okból való kimentés.
- Abszurd, hogy az Áe. és az Idtv. összes jogkövetkezményére hivatkozik a szöveg, mert ugyan hogyan bírságozzák meg az érintettet, főleg ha közösségi szálláson él, azaz nincs egy fillérje sem. Ha pedig megszökött, akkor hogyan vezettetik elő rendőrrel? A kiutasítás, a tiltólistára való felkerülés előtt vajon nem kellene megvonni a védelmet nyújtó jogállást, netán a tartózkodási engedélyt, amelyet egyébként kötelező kiadni?

Idtv. 15. § (1) A Hivatal és a területi idegrendészeti hatóság a törvényben foglalt tartózkodási feltételek hiányában is – humanitárius megfontolásból – tartózkodási engedéllyel látja el:

- a) a befogadottat;
- b) azt a külföldit, aki a menekültügyi hatóságtól menekültkénti vagy menedékeskénti elismerését kérte.

Hol marad a hatósági mérlegelés a cselekmény súlya (mulasztás) és a jogkövetkezmény között? Első alkalommal vagy ismételt mulasztásnál ilyen szigorú a szöveg vagy mindig?

Várjuk a válaszokat.

Félelem a vízumtól

A Vajdasági Magyar Szövetség és a Magyar Nemzeti Tanács a még 2002. december 17-én kelt, a magyar kormányfőnek címzett levelében fejezte ki aggodalmát a Szerbia-Montenegró polgáraival szemben bevezetendő vízrendszer miatt. Medgyessy Péter 2003. március 10-én közzétett nyilatkozata (MTI) szerint a kormány minden megtesz, hogy minél kevésbé legyen fájdalmas – azaz a vajdasági magyarokkal való kapcsolatok szempontjából káros – az EU vízumpolitikájának átvétele. A hivatalos célból utazók vízum nélkül jöhetnek, a többiek pedig olcsó, többszöri belépést engedő, hosszabb ideig érvényes vízummal utazhatnak be. A művészeti, tudományos és kulturális együttműködés keretében érkezőknek esetleg teljesen elengedik a vízum díját. Kár, hogy a „mit és mennyiért” egyszerű kérdésre máig sincs pontos válasz.

A hónap idézete

„Magyarország most a kilencvenes évek eleji Portugália-képet mutatja, azaz hazánk még legfeljebb tranzitország Nyugat felé, s most még inkább küld, mint fogad távoli, idegen munkaerőt. De azóta Portugália is a bevándorlók célországa lett, és százezres ukrán kisebbségével a multikulturális demokrácia számos nehézségével néz szembe valamennyi EU-tagországhoz hasonlóan. Közép-Európában az a sajátos helyzet, hogy még egyetlen ország sem volt képes rá, hogy a saját lakosságát visszaintegrálja a gazdaságba, társadalomba és politikába, s máris megérkezik az integrálás feladata a »második hatványon«. A bevándorlókra, a munkát kereső »gazdasági menekültekre« való reagálás – akik a távoli vidékekről érkeznek, és más kulturális mintát hoznak magukkal – az egyik legsúlyosabb probléma a túlfejlett Nyugat-Európa számára is. Ez teszi az europaizálás keretei közé illeszkedő társadalmi reintegrációs szociáldemokrata programját nemcsak szükségessé, hanem sürgetővé is hazánkban. Sőt az eddigi szegyenkezés helyett fel kell vállalnunk az ideológia és a vízió fogalmait is, mert egyre világosabb, hogy markáns szociáldemokrata ideológiára és jövőképre van szükségünk, olyan vízióra, amely mozgósító erejű, azaz nemcsak magyarázza, hanem alakítja is hazánk társadalmát.” Ágh Attila politológus szerint a migránsok beilleszkedése, a multikulturalizmus és a szociáldemokrata jövőkép egymással szorosan összefügg. Lesz-e jövője a migránsoknak Magyarországon integrációs politika és mozgósító erejű víziók nélkül? Vajon ezt a kormányzat is így látja az uniós csatlakozás előestéjén? (*Mozgó Világ*, 2003. március)

Civil hírek

A Nonprofit hírlevél szerint a kormány civil stratégiája és a Nemzeti Civil Alap-programról szóló törvény tervezete olvasható, letölthető a www.nonprofit.hu/hirek/egyhir/108944.html címen.

Tizenkilenc civil szervezet kapott támogatást az Európai Unió Kommunikációs Közalapítvány által szétosztott hetvenmillió forintból. A nyertesek neve olvasható az említett honlap hírei között az [/egyhir/109458.html](http://egyhir/109458.html) lapon.

Mennyiben módosulnak a jogi feltételek, s ezzel a tevékenységi lehetőségek a magyarországi civil szervezetek számára az EU-belépéssel? A választ keressék ugyanott az [/egyhir/104335.html](http://egyhir/104335.html) lapon.

„Az Európai Unió és a munka világa” témában a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium megbízásából a Nemzeti Felnőttképzési Intézet pályázatot

hirdet civil szervezetek számára (www.nonprofit.hu/paly/egypaly/507.htm).

A Nyílt Társadalom Intézetnek az EU-bővítést monitorizáló jelentései (EUMAP) kitérnek a csatlakozó országokban az emberi jogok, a kisebbségek védelme, az igazságszolgáltatás és a korrupció kérdéseire is. A jelentések olvashatók a www.eumap.org/reports honlapon. Ezekből eldönthető, vajon mennyire stabil az adott jogállam, és biztonságos-e az adott ország például a vissza-/továbbküldés szempontjából. Ha pedig adatokat szeretne az európai rasszizmus elleni fellépésről, úgy nyissa meg a www.icare.to honlapot.

Jogi tréning

A Magyar Helsinki Bizottság 2003. április 11–12-én tartja soron következő jogi tréningjét „A menekültek hatékony jogvédelme” című program keretében. Az ügyvédek és joghallgatók ezúttal az Európai Ifjúsági Központban (Budapest, II., Zivatar u. 1–3.) találkoznak, és a képzésre most is meghívták a BÁH, az IM és az UNHCR képviselőit. A napirenden szerepel a menedéket kérelmezők, a befogadottak tartózkodási engedélye, a hontalanok jogi helyzete, a befogadottak tartózkodási helyének kijelölése, az EU-csatlakozás során a menekültügyi normák alkalmazására való felkészülés, valamint a családgyegetítés tapasztalatai.

Olvasói levél

Előző számunkban (Oltalomkeresők 2003/1–2.) bepillantottunk a szakmai felügyeletet ellátó szociális munkás naplójába, amelyben feljegyzéseket készített a debreceni integrációs programról. Az írás láttán a program hivatásos segítői, a mentorok ragadtak tollat, noha egyáltalán nem a velük szembeni kritika volt a közlés célja, hiszen ők is a menekültek oldalán állnak és dolgoznak, a nehéz körülmények ellenére is.

„Az összeállítást olvasva meglehetősen negatív képet kapnak a programról mindazon kollégák, akiknek lehetőségük volt kezükbe venni az újságot. Sajnálatos lenne, ha ilyen kép alakulna ki szakmai körökben erről a programról, és ha ez alapján ítélnék meg mindazok munkáját, akik a programban dolgoznak, illetve azok helyzetét, akik résztvevői a programnak. Nem megcáfolni kívánjuk a jelentéseket, illetve a cikk tartalmát, csupán jelezni szeretnénk annak egyoldalú beállítottságát. Igaz, hogy vannak/voltak nehézségek, hogy vannak hibák – esetenként súlyosak – de kár lenne csupán ezeket figyelni, különösen, ha szem előtt tartjuk, hogy ez egy kísérleti program, és semmiféle korábbi tapasztalat – különösen, ami a gyakorlati megvalósítást illeti – nem áll rendelkezésre. Ez természetesen nem magyarázza azokat a hibákat, amelyek megelőzhetőek lettek volna. De mindezeket túl jó lenne olvasni a jelentésnek azon részeit is, melyek a pozitívumokra világítanak rá, illetve melyek megoldási alternatívákat ajánlanak az eselleges problémákra. Úgy gondoljuk, az építő kritika ezeket az elemeket is tartalmazza, és munkánkhoz segítséget nyújtana – de talán nem csak nekünk – a »hogyan másképp?« kérdésre való válaszok közös keresése a negatívumok feltárása helyett. Örülnénk, ha mind a kormányzati szervekben, mind a menekültügyben érdekelt nem kormányzati szervekben jelen lenne egyfajta pozitív szemlélet és az egymás kölcsönös segítése együttes megoldáskereséssel.”

Az Egyesület is ezt szeretné, így a jó tapasztalatokról, javaslatokról is beszélünk, akár a mentorok révén is. Nekünk is szükségünk lenne egy kis sikerélményre, progresszióra, akárcsak a többi segítőnek és kliensnek!

A hónap idézete

„Magyarország most a kilencvenes évek eleji Portugália-képet mutatja, azaz hazánk még legfeljebb tranzitország Nyugat felé, s most még inkább küld, mint fogad távoli, idegen munkaerőt. De azóta Portugália is a bevándorlók célországa lett, és százezres ukrán kisebbségével a multikulturális demokrácia számos nehézségével néz szembe valamennyi EU-tagországhoz hasonlóan. Közép-Európában az a sajátos helyzet, hogy még egyetlen ország sem volt képes rá, hogy a saját lakosságát visszaintegrálja a gazdaságba, társadalomba és politikába, s máris megérkezik az integrálás feladata a »második hatványon«. A bevándorlókra, a munkát kereső »gazdasági menekültekre« való reagálás – akik a távoli vidékekről érkeznek, és más kulturális mintát hoznak magukkal – az egyik legsúlyosabb probléma a túlfejlett Nyugat-Európa számára is. Ez teszi az europaizálás keretei közé illeszkedő társadalmi reintegráció szociáldemokrata programját nemcsak szükségessé, hanem sürgetővé is hazánkban. Sőt az eddigi szegyenkezés helyett fel kell vállalnunk az ideológia és a vízió fogalmait is, mert egyre világosabb, hogy markáns szociáldemokrata ideológiára és jövőképre van szükségünk, olyan vízióra, amely mozgósító erejű, azaz nemcsak magyarázza, hanem alakítja is hazánk társadalmát.” Agh Attila politológus szerint a migránsok beilleszkedése, a multikulturalizmus és a szociáldemokrata jövőkép egymással szorosan összefügg. Lesz-e jövője a migránsoknak Magyarországon integrációs politika és mozgósító erejű víziók nélkül? Vajon ezt a kormányzat is így látja az uniós csatlakozás előestéjén? (*Mozgó Világ*, 2003. március)

Civil hírek

A Nonprofit hírlevél szerint a kormány civil stratégiája és a Nemzeti Civil Alap-programról szóló törvény tervezete olvasható, letölthető a www.nonprofit.hu/hirek/egyhir/108944.html címen.

Tizenkilenc civil szervezet kapott támogatást az Európai Unió Kommunikációs Közalapítvány által szétosztott hetvenmillió forintból. A nyertesek neve olvasható az említett honlap hírei között az [/egyhir/109458.html](http://egyhir/109458.html) lapon.

Mennyiben módosulnak a jogi feltételek, s ezzel a tevékenységi lehetőségek a magyarországi civil szervezetek számára az EU-belépéssel? A választ keressék ugyanott az [/egyhir/104335.html](http://egyhir/104335.html) lapon.

„Az Európai Unió és a munka világa” témában a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium megbízásából a Nemzeti Felnőttképzési Intézet pályázatot

hirdet civil szervezetek számára (www.nonprofit.hu/paly/egypaly/507.htm).

A Nyílt Társadalom Intézetnek az EU-bővítést monitorizáló jelentései (EUMAP) kitérnek a csatlakozó országokban az emberi jogok, a kisebbségek védelme, az igazságszolgáltatás és a korrupció kérdéseire is. A jelentések olvashatók a www.eumap.org/reports honlapon. Ezekből eldönthető, vajon mennyire stabil az adott jogállam, és biztonságos-e az adott ország például a vissza-/továbbküldés szempontjából. Ha pedig adatokat szeretne az európai rasszizmus elleni fellépésről, úgy nyissa meg a www.icare.to honlapot.

Jogi tréning

A Magyar Helsinki Bizottság 2003. április 11–12-én tartja soron következő jogi tréningjét „A menekültek hatékony jogvédelme” című program keretében. Az ügyvédek és joghallgatók ezúttal az Európai Ifjúsági Központban (Budapest, II., Zivatar u. 1–3.) találkoznak, és a képzésre most is meghívták a BAH, az IM és az UNHCR képviselőit. A napirenden szerepel a menedéket kérelmezők, a befogadottak tartózkodási engedélye, a hontalanok jogi helyzete, a befogadottak tartózkodási helyének kijelölése, az EU-csatlakozás során a menekültügyi normák alkalmazására való felkészülés, valamint a családegyesítés tapasztalatai.

Olvasói levél

Előző számunkban (Oltalomkeresők 2003/1–2.) bepillantottunk a szakmai felügyeletet ellátó szociális munkás naplójába, amelyben feljegyzéseket készített a debreceni integrációs programról. Az írás láttán a program hivatásos segítői, a mentorok ragadtak tollat, noha egyáltalán nem a velük szembeni kritika volt a közlés célja, hiszen ők is a menekültek oldalán állnak és dolgoznak, a nehéz körülmények ellenére is.

„Az összeállítást olvasva meglehetősen negatív képet kapnak a programról mindazon kollégák, akiknek lehetőségük volt kezükbe venni az újságot. Sajnálatos lenne, ha ilyen kép alakulna ki szakmai körökben erről a programról, és ha ez alapján ítélnék meg mindazok munkáját, akik a programban dolgoznak, illetve azok helyzetét, akik résztvevői a programnak. Nem megcáfolni kívánjuk a jelentéseket, illetve a cikk tartalmát, csupán jelezni szeretnénk annak egyoldalú beállítottságát. Igaz, hogy vannak/voltak nehézségek, hogy vannak hibák – esetenként súlyosak –, de kár lenne csupán ezeket figyelni, különösen, ha szem előtt tartjuk, hogy ez egy kísérleti program, és semmiféle korábbi tapasztalat – különösen, ami a gyakorlati megvalósítást illeti – nem áll rendelkezésre. Ez természetesen nem magyarázza azokat a hibákat, amelyek megelőzhetők lettek volna. De mindezeket túl jó lenne olvasni a jelentésnek azon részeit is, melyek a pozitívumokra világítanak rá, illetve melyek megoldási alternatívákat ajánlanak az esetleges problémákra. Úgy gondoljuk, az építő kritika ezeket az elemeket is tartalmazza, és munkánkhoz segítséget nyújtana – de talán nem csak nekünk – a »hogyan másképp?« kérdésre való válaszok közös keresése a negatívumok feltárása helyett. Örömlénk, ha mind a kormányzati szervekben, mind a menekültügyben érdekelt nem kormányzati szervekben jelen lenne egyfajta pozitív szemlélet és az egymás kölcsönös segítése együttes megoldáskereséssel.”

Az Egyesület is ezt szeretné, így a jó tapasztalatokról, javaslatokról is beszélünk, akár a mentorok révén is. Nekünk is szükségünk lenne egy kis sikerélményre, progresszióra, akárcsak a többi segítőnek és kliensnek!

Könyvbemutató

Az MTA Kisebbségkutató Intézet – Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont 2003. március 25-én mutatta be új tanulmánykötetét, amely a *Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások* címmel jelent meg. A bemutatót műhelyvita követte, „Roma migráció – tények és kilátások” címmel. A kötetet Örkény Antal, a könyv szerkesztője mutatta be, valamint Kemény István szociológus, Dr. Székely Judit helyettes államtitkár (Foglalkoztatáspolitikai és Munkügyi Minisztérium), Dr. Lukács Éva, az ESZCSM Személyek Szabad Áramlása Munkacsoportja vezetője méltatta. A műhelyvita során egy befejezett kutatás eredményeiről és egy most induló vizsgálat koncepciójáról esett szó Fleck Gábor és Bernát Anikó (Tárki) hozzászólásával.

Tartalom

Örkény Antal: *Előszó* 7

A MIGRÁCIÓS

POTENCIÁL KUTATÁSA A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Sik Endre: *A migrációs potenciál kutatásának alapfogalmai* 15

Örkény Antal – Sik Endre
– Simonovits Bori:

A kutatás és a minta leírása 19

ELSŐ UTAZÁS

Oláh Sándor: *Székelyföld –
Homoródalmás és Lövete*
A két falu vendégmunkáspotenciálja 27

VÁNDORLÓ MAGYAROK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Sik Endre – Simonovits Bori:
*A migrációs potenciál mértéke
és társadalmi bázisa
a Kárpát-medencei magyarok
körében* 43

Hárs Ágnes: *A kedvezménytörvény
hatása a magyar
munkaerőpiacra* 67

Sik Endre: *A bérekkel
kapcsolatos várakozások
szociodemográfiai jellemzői
a Kárpát-medencei magyarok
körében* 98

MÁSODIK UTAZÁS

Sorbán Angella – Nagy Kata:
Partium – Nagyszalonta
Elvándorlás és vendégmunka
a határ menti településeken 111

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAROK VÁRHATÓ MUNKAERŐ-MOZGÁSÁNAK SZOCIOLÓGIAI MECHANIZMUSAI

Fleck Gábor: *A munkavállalási és
az otthonmaradási szándék
okai a Kárpát-medencei
magyarok körében* 121

Simonovits Bori: *A Kárpát-medencei
magyarok munkaerő-
migrációjának tervezett
irányai* 134

Simonovits Bori: *A migrációs
burok batása a migrációs
potenciálra a Kárpát-medencei
magyarok körében* 143

Örkény Antal: *A migrációs
potenciál szociodemográfiai
okai a Kárpát-medencei
magyarok körében* 150

Sik Endre – Örkény Antal:
*A migrációs potenciál
kialakulásának
mechanizmusa* 188

HARMADIK UTAZÁS

Gagy József: *Székelyföld –
Csíkpálfalva* A község migrációs
potenciálja (1990–2002) 203

A KÁRPÁT-MEDENCEI ROMÁK MUNKAVÁLLALÁSI ÉS KIVÁNDORLÁSI TERVEI

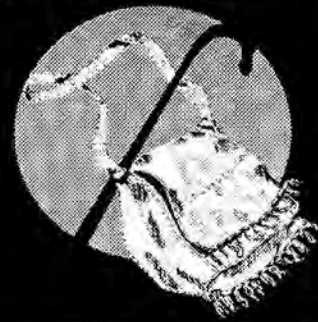
Fleck Gábor: *A Kárpát-medencei
romák migrációs tervei* 215

Örkény Antal: *A roma migrációs
potenciál szociodemográfiai
és etnikai okai* 223

Sik Endre: *A bérekkel
kapcsolatos várakozások*

Menni vagy maradni?

Kedvezménytörvény
és migrációs várakozások

*szociodemográfiai jellemzői
a Kárpát-medencei romák
körében* 230

NEGYEDIK UTAZÁS

Szabó Ákos: *Vajdaság
– Kisbegyés és Feketics*
Vendégmunka és migrációs
potenciál a két településen 241

„HAZAI KONTEXTUS”: A MAGYARORSZÁGI MIGRÁCIÓS TERVEK

László Mónika – Sik Endre –
Simonovits Bori: *A migrációs
potenciál Magyarországon
1993 és 2002 között* 259

FÜGGELÉK

1. függelék. *A kutatás kérdőíve* 283
2. függelék. *Az Omnibusz-kérdőív*
(részlet) 291
3. függelék. *A térségi minták ki-
alakítása* 293
4. függelék. *A migrációs potenciál
mérése a háztartások
vizsgálata alapján*
(Sik Endre) 296

IRODALOM 305

Becsület és bátorság

Theo Tschuy svájci történész a *Becsület és bátorság – Carl Lutz svájci főkonzul missziója 1942 és 1945 között Budapesten* című, mintegy 400 oldalas könyvet alapos kutatómunkával, korabeli források, naplók, visszaemlékezések elemzésével készítette el. Az Esterházy Alapítvány támogatásával kiadott mű (Well-Press Kiadó) arról a férfiről emlékezik meg, aki szerint „az élet törvényei erősebbek, mint a törvény rendelkezései”, és ennek szellemében, élete és egzisztenciája kockáztatásával, 62 ezer magyar zsidót mentett meg. A kötet nemcsak a főkonzul életét idézi fel, de egy történelmi korszakot is. Míg Wallenberg neve ismertté vált, a svájci diplomata (1895–1975) emléke kissé háttérbe szorult, noha 1991-ben a Dob utcában szobrot is emeltek neki. Az általa irányított Idegen Érdekeket Képvisező Osztály volt tevékenységének központja, amely Svájc budapesti nagykövetségén belül működött. Mentési akcióit a Nemzetközi Vöröskereszt és a többi semleges állam követsége is támogatta. A budapesti követségen és a hozzátartozó épületekben 4000 zsidó és ellenzéki talált menedéket.

Olvasnivalók

- Az *Európai Tükör* 2003/1. számában Nagy Katalin írása az európai foglalkoztatási stratégiáról szól, kitérve a személyek (munkavállalók) szabad mozgására is az Európai Unióban. A folyóirat közli az EU alkotmányozási tervezetét, valamint a Konvent hat munkacsoportjának jelentését.
- A *Kisebbségkutatás* legújabb száma (2002/4.) tárgyalja az etnikai, kisebbségi eredet megváltásának és regisztrációjának jogi kérdéseit. Majtényi Balázs a külföldi példákat tekintí át, míg Tóth Judit cikke a menekültekkel, bevándorlókkal és az autochton kisebbségekkel kapcsolatos többsé mércét bírálja. A külföldi cikkek szemlélésében bőven akadnak az etnikai konfliktussal, EU-csatlakozással és a kettő együttes hatásaival foglalkozó írások.
- Az *Alapítványok és a közalapítványok* című kézikönyv (szerkesztette Lomnici Zoltán) legújabb kiadása változatlan szerkezetben, de kibővült tartalommal mutatja be az alapítványok nyilvántartásba vételének kérdéseit, az alapítványok működésének feltételeit, valamint a közalapítványokra vonatkozó rendelkezéseket, továbbá a gazdálkodást és az adózást érintő új szabályokat. Szerepel a kötetben a vo-

natkozó legfrissebb ítélkezési gyakorlat, iratminta és a kapcsolódó jogszabályok rendelkezéseinek kivonata is (HVG-Orac).

- A *Közhasznú szervezetekről szóló törvény bírói gyakorlata* című kötet (szerkesztette Lomnici Zoltán) ismerteti a közhasznú szervezetekről szóló törvény magyarázatát és a kapcsolódó ítélkezési gyakorlatot, továbbá tájékoztat a kedvezményekről, és hasznos segítséget nyújt a civil szervezetek létrehozásához. A szöveges magyarázat és a jogesetek mellett iratmintát nyújt segítséget az alapszabály, a létesítő okirat elkészítéséhez, módosításához. A könyvben részletes ismertetést találunk a közhasznú szervezetek típusairól, a közhasznú jogállás megszerzésének feltételeiről, és megismerhetjük a működési és gazdálkodási rendre vonatkozó előírásokat (HVG-Orac).

Rövid statisztika

2002-ben Magyarországon 6412-en kértek menekültként elismerésüket. Az év kezdetén még 2391 előző évi kérelmező ügye várt elbírálásra. Az év végére 7755 kérelmező közül 104-et ismertek el menekültként, vagyis 1000 kérelmező közül 13-at.

A befogadottként elismertek száma jóval magasabb, mint a menekülteké. 2002-ben 1304 kérelmező nyerte el a védelemnek ezt a formáját. De az összes befogadott 87 százaléka Afganisztánból és Irakból menekült el, ugyanakkor 111 Sierra-Leone-i kérelmező közül mindössze kettő részesült befogadottként védelemben, 528 bangladesi közül pedig egy sem. 2002-ben a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal jelentősebb számban csak afgánokat és irakiakat ismert el befogadottként (731 afgánt, 399 irakit). Rajtuk kívül még néhány tucatnyi iráni, nigériai, szomáliai és szudáni kapta meg a befogadott státust.

Konferencia

A Domus Hungarica szervezésében Etnopolitikai Vitafórum kezdődött, amelynek első rendezvényén Salat Levente politológus (Kolozsvár) tartott vitaindítót „Kisebbségi léthelyzetek és jövőképek” címmel 2003. március 27-én. A vitához többek között hozzászólt Bárdi Nándor (TLA), Szarka László és Papp Richárd (MTA Kisebbségkutatási Intézet).

Szegénység vagy migráció?

Az MTA-ban egy évtizede működő, nemzetközi migrációval és menekültekkel foglalkozó kutatóközpont 14. tanulmánykötete most jelent meg, ezúttal Örkény Antal szerkesztésében. A kedvezménytörvénnyel kapcsolatos migrációs remények és félelmek jó alapot kínáltak az új kutatáshoz, amelynek összegzése a *Menni vagy maradni?* című kötetben látott napvilágot. Az alábbiakban a legtöbb bizonytalansággal övezett témát feldolgozó írásból, nevezetesen a Kárpát-medencében élő romáknak a magyarországi beáramlásával, munkavállalásával kapcsolatos elemzésből idézünk. *Fleck Gábor* a romák migrációs terveit társadalmi, pontosabban szegénységi helyzetükkel összefüggésben mutatja be. Az írásban nagyon sok táblázat segíti az eligazodást, amelyeket ezúttal mellőzünk, remélve, hogy az Olvasó kezébe veszi kíváncsiságának kielégítésére a kötetet. [Megrendelhető: (1)-331-6332 telefonon/faxon, illetve a sik@axelero.hu címen.]

„Vizsgáljuk meg a Kárpát-medencei magyarul beszélő roma népesség szociáldemográfiai sajátosságait térségenként.

Az iskolai végzettséget tekintve azt tapasztaltuk, hogy romák több mint háromnegyede legfeljebb nyolc osztály végzett. A térségek között a különbség ugyan nem számottevő, mégis

említést érdemel, hogy míg Dél-Szlovákiában és a Vajdaságban a nyolc osztállynál magasabb iskolai végzettségűek aránya valamivel magasabb, közel egyharmad, addig az Erdélyben és Kárpát-Ukrajnában egyötöd körüli.

A Kárpát-medencei roma népesség 58 százaléka munkanélküli. A térségek közötti különbségek némileg másként

alakulnak, mint az iskolai végzettség esetében: Erdélyben és a Vajdaságban a legkisebb, míg Kárpát-Ukrajnában a legmagasabb a munkanélküliek aránya. Tudjuk azonban, hogy a munkanélküliség definíciója, illetve a munkanélküliséget kezelő társadalompolitikai intézkedések nagyban eltérhetnek a négy országban. [...] Ha mindezen problémák miatt a munkanélküliek aránya helyett az aktív keresők arányával jelezzük a gazdasági aktivitást, más eredményre jutunk: Dél-Szlovákiában és a Vajdaságban találunk legnagyobb arányban aktív kereső romákat, míg Erdélyben és Kárpát-Ukrajnában a legkisebb arányban. Így ebből a szempontból is Erdély és Kárpát-Ukrajna roma lakossága tűnik a leghátrányosabb helyzetűnek a másik két térséghez képest.

Az anyagi helyzet mérése sok nehézségbe ütközik. Nem igazán létezik olyan mérőszám, amely az abszolút

(Folytatás a 8. oldalon.)

Szegénység vagy migráció?

(Folytatás a 7. oldalról)

vagy a tényleges anyagi státust pontosan jelezni, inkább csak relatív számokkal tudjuk azt becsülni. Ebben a kutatásban a kérdezettek anyagi helyzetére vonatkozóan kétféle adatot használtunk. Az egyik a tartós fogyasztási javakkal való eltátottság alapján becsül, a másik a kérdezett önbesorolásán alapszik. Az egyik tehát inkább objektív, a másik egyértelműen szubjektív mérőszám. Az objektív mérőszámot használva ismét azt tapasztalhatunk, hogy Kárpát-Ukrajnában és Erdélyben szegényebbek, míg a másik két térségben relatíve jobb helyzetben élnek a romák. A szegények aránya az előbbi két térségben 80 százalék fölötti, míg a Vajdaságban 50, Dél-Szlovákiában 40 százalék körüli. Más a kép, ha azt vizsgáljuk, hogy kik érzik magukat szegénynek. A vajdaságiak érzik a leginkább szegénynek magukat, utánuk következnek az erdélyi, majd a kárpát-ukrajnai és a dél-szlovákiai válaszadók. [...]

A négy térség roma lakosságának jelentős része, több mint 40 százalék a pesszimistán néz a jövőbe, azaz azt feltételezi, hogy országa gazdasági helyzete az elkövetkezendő évtizedben romlani fog. Az ország várható gazdasági helyzetének értékelése mögött két tényezőt gondolunk jelentősnek: a gazdasági helyzet tényleges változását és a kérdezett társadalmi helyzetét. A gazdasági mutatók objektív változását ugyanis másként értékeli a szociálisan és etnikailag szegregált környezetben, »mély« szegénységben élők, mint a heterogén környezetben, jobb életkörülmények között élő kérdezettek. Minél nagyobb szegénységben, minél inkább szegregált helyzetben él valaki, annál inkább igaz rá az információs deficit, így annál inkább az őt körülvevő mikro-környezet helyzete befolyásolja választását, és annál kevésbé hatnak arra a makrogazdasági folyamatok. [...] A négy térség közül Dél-Szlovákiában van a legtöbb pesszimista és egyben a legkevésbé optimista. [...]

Ezután nézzük meg, hogy milyen különbségeket találunk a négy térségben a roma lakosság (tisztított) migrációs potenciálja tekintetében. Erdély-

ben a legnagyobb a migrációs kedv, majd Kárpát-Ukrajna, a Vajdaság és Dél-Szlovákia a sorrend. A térségek közötti különbségek elég jelentősek: míg az erdélyi romák jóval több mint a fele (56 százalék), addig a dél-szlovákiaiak kevesebb mint ötöde jönne Magyarországra dolgozni. A sorrend hasonlít ahhoz, amit a térségek roma lakosainak helyzetelemzésekor kapunk: a rosszabb helyzetben lévő térségek migrációs hajlandósága nagyobb, mint a jobb helyzetben lévőké. Az okozati összefüggés feltárására megvizsgáltuk, hogy hogyan alakul a romák körében a migrációs hajlandóság az egyes térségekben a társadalmi státus jellemzői szerint.

Az alacsonyabb iskolai végzettségűek migrációs potenciálja valamivel magasabb, ha a négy térség összesített adatait nézzük. Térségenként azonban más hatásokat tapasztalunk. Míg Erdély esetén az iskolai végzettség visszatartó erőként működik, Kárpát-Ukrajnában ez inkább felerősíti a migrációs szándékot. A Vajdaságban az iskolai végzettségnek nincs hatása a migrációs kedvre, és Dél-Szlovákia esetén is csak alig van köztük összefüggés.

Az objektív anyagi státusnak viszonylag erős a migrációs potenciált csökkentő hatása, azaz inkább a szegények vállalnának munkát Magyarországon, mint a gazdagok. A hatásról a kis esetszámok miatt Kárpát-Ukrajna esetében nem tudunk meg semmit, de Erdély és a Vajdaság esetében egyértelmű az összefüggés, míg Dél-Szlovákiában az objektív anyagi státus nem befolyásolja a migrációs kedvet.

A szubjektív anyagi státusnak a migrációs potenciálra kifejtett hatását nem tapasztaljuk, ha csupán a négy térség összesített adatait nézzük. Térségenként vizsgálva azonban itt is találunk szignifikáns eltéréseket. Erdélyben a hatás azonos jellegű, mint az objektív anyagi státus esetében látjuk, de kevésbé mutatkozik erősnek. Kárpát-Ukrajnában a helyzet pont fordított, mint Erdélyben, azaz azok indulnának inkább útnak, akik gazdagabbnak gondolják magukat. Dél-Szlovákiában is ezt látjuk, bár a hatás jóval gyengébb. [...] Kárpát-Ukrajnából inkább a magukat kevésbé szegénynek érzők és a magasabb iskolai

végzettségűek indulnának útnak. [...] Erdélyben a helyzet lényegesen különbözik, mivel az iskolai végzettség és a szubjektív szegénység inkább fordítva hat a magyarországi munkavállalási kedvre. Itt a depriváció a mozgatórugó, azaz azok indulnának inkább, akiknek nagyobb szükségük van többletjövedelemre. [...] A különbségnek további oka lehet még az, hogy az útra kelés Ukrajnából nagyobb befektetést igényel, mint Romániából. [...] A Vajdaságban a romák helyzete relatíve jobbnak mutatkozik, mint az előbbi két térségben, és itt inkább a megfosztottság hajtja a migráció felé. [...] Dél-Szlovákia esetében azt tapasztalhattuk, hogy az eddigi elemzett egyetlen státustényező sem hat igazán erősen a migrációra. Egyedül az iskolai végzettség korrelál pozitívan a migrációs szándékkal, és ez arra utal, hogy nem a szükség a legfontosabb mozgatórugó a magyarországi munkavállalási tervben."

Magyar adás az emigrációnak

Március közepén megkezdődött a Duna Tv ausztráliai és új-zélandi műsorsugárzása (*Világ-gazdaság*, 2003. március 20.). A műholdas közszolgálati médium elnöke szerint a terjesztés nem ezzel kezdődött.

Az észak-amerikai sugárzással (december óta) a világ magyarságának műholdas tv-csatornájává válik a Duna Tv. Rövidesen pedig a 130 ezres dél-amerikai és a 12 ezres dél-afrikai magyar kolóniához is eljuthat az adás. Ma naponta kétszer megismételt nyolcórás műsort láthatnak a tengerentúli nézők, és a jogdíjviták rendezése után a csatorna európai adását juttathatnák el a nézőknek.

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta az Sík Kiadó Kft.

Tipográfia, tördelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 4. szám

2003. április

Diszkrimináció a bevándorlási eljárásban?

Az ombudsmanhoz még 2000-ben érkezett panasz, mert a Fővárosi Közigazgatási Hivatal oly mértékben lépte túl a kínai állampolgárok kérelmének elbírálása során az eljárási határidőket a többi kérelmezőhöz képest, hogy azt az érintettek diszkriminatívnek tekintették.

A 2003. április közepén lezárult vizsgálatban az országgyűlési biztos elsőként a BM Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) főigazgatójához fordult, kezdeményezve a Fővárosi Közigazgatási Hivatal kifogásolt ügyintézési gyakorlatának a felülvizsgálatát. Figyelemmel arra, hogy a bevándorlási ügyek intézésének áttekintésére a BÁH 2000. szeptember 25–29. között felügyeleti ellenőrzést tartott a Fővárosi Közigazgatási Hivatalban, amely az ügyintézési határidőknek a panaszosok által kifogásolt túllépésére is kiterjedt. Erről 2001. január 5-én tájékoztatta az ombudsman. Továbbá, az országgyűlési biztos általános helyettese 2002. március 27-én levélben fordult – az időközbeni jogszabályváltozás eredményeként illetékes – BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóság vezetőjéhez, akinél a 2002. január 1-jén átvett, folyamatban lévő ügyekre is kiterjedő vizsgálatot kezdeményezett a kínai állampolgárok bevándorlási ügyeiben tapasztalható ügyintézési határidők áttekintésére. Legutóbb pedig 2003 márciusában kért felvilágosítást a kínai állampolgárok bevándorlási kérelmének intézéséről.

A vizsgálat nyomán megállapították, hogy a Fővárosi Közigazgatási Hivatalban 2000. szeptember 26-án 8029 bevándorlási kérelem állt elbírálás alatt. Tekintettel arra, hogy 1999. október 1. és 2000. szeptember 30. között a hivatal 4046 bevándorlási kérelmet bírált el, az ellenőrzés megállapította, hogy a folyamatban lévő ügyekben a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény (Itv.) 20. § (2) bekezdésében előírt 120 napos ügyintézési határidőt nem lehetett betartani. *Az ügyintézési határidők sorozatos túllépése ellentétes volt az Itv. 20. § (2) bekezdésével, ami az Alkotmány 2 § (1) bekezdésében biztosított jogál-*

lamiságból eredő tisztességes eljárás-hoz való joggal összefüggő visszasságot okozott.

Az ellenőrzés két olyan körülményt tárt fel, ami a kínai állampolgárok bevándorlási kérelmének intézését befolyásolta. Az egyik a Fővárosi Közigazgatási Hivatal vezetőjének azon utasítása volt, amelyben a bevándorlási kérelmek intézését a kérelmezők állampolgársága, illetve nemzetiségi hovatartozása szerint rangsorolta. Az utasításban a hivatalvezető azt szabályozta, hogy az eljáró ügyintézőknek a bevándorlási kérelmeket milyen sorrendben kell elbírálniuk. Az első csoportba a magyar nemzetiségű kérelmezők tartoztak. Közülük elsősorban a délszláv országokból származók, másodsorban az erdélyi magyarok, végül az „egyéb magyar nemzetiségűek” ügyeit kellett elbírálni. A második csoportba tartoztak azok, akik a bevándorlásukat családtagként, családtagként, családtagként kérelmezték, felülve, ha a kérelmező magyar nemzetiségű volt. Az utasítás az Európai Unió, illetve Japán állampolgárait a harmadik csoportba sorolta. Az utolsó csoportba az „egyéb kérelmezők”, vagyis azok tartoztak, akiket az előző három kategória egyikébe sem lehetett besorolni. Az ebbe a csoportba tartozó külföldiek, köztük a kínai állampolgárok ügyeiben mindössze felvilágosítást lehetett adni, a kérelmek intézése körében kizárólag közbenső intézkedéseket – például iratbekérés, szakhatósági megkeresés – lehetett tenni. Ügyekben az utasítás hatálybalépésekor a már előkészített határozatokat nem lehetett kiadni, és új határozatokat sem lehetett hozni.

Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Áe.) 2. § (5) bekezdése értelmében az államigazgatási eljárásban az ügyfelek a törvény előtt teljes egyenlőséget élvez-

A TARTALOMBÓL:

- Miért nincsenek hontalanok, ha vannak?
- Legyen normatíva!
- Migrációs statisztika
- Magyarország 2003 áprilisában

nek, az ügyeiket minden megkülönböztetés és részrehajlás nélkül kell intézni. Az említett szabályból nem következik, hogy a törvény a norma szövegében ne tehetne különbséget az ügyfelek között, így például az Itv. 17. § (4) bekezdése a bevándorolni szándékozó magyar, illetve nem magyar nemzetiségű külföldiek között. *Figyelemmel azonban arra, hogy a Közigazgatási Hivatal vezetőjének utasítása az Itv. rendelkezéseinek meghaladóan tesz különbséget a bevándorlásukat kérelmező külföldiek között, alkalmazása az Alkotmány 70/D § (1) bekezdésében biztosított diszkriminációmentes elbánáshoz, illetve az Alkotmány 2 § (1) bekezdésében biztosított jogállamiságból eredő tisztességes elbánáshoz való joggal összefüggő visszasságot eredményezett.*

Az ellenőrzés másik, kínai állampolgárokat érintő megállapítása az volt, hogy többségük a bevándorlási kérelméhez a büntetlen előéletet igazoló okirat, a születési, házassági anyakönyvi kivonat, valamint az iskolai bizonyítványok helyett kínai közjegyző által kiállított igazolásokat csatolt. Az ellenőrzés szerint ezeket az igazolásokat azért nem lehetett elfogadni, mert egyrészt a felsorolt okiratok eredeti példányát vagy azok hiteles másolatát kell a bevándorlási kérelemhez csatolni, másrészt a kínai közjegyzők ügyköre sem a születési anyakönyvi kivonatok kiállítására, sem a hatósági erkölcsi bizonyítványok kiadására nem terjed ki.

(Folytatás a 2. oldalon.)

Diszkrimináció...

(Folytatás a 1. oldalról.)

A feltárt jogalkalmazási, illetve ügyintézési hiányosságok összegzésén túl intézkedési javaslatok is megfogalmazódtak a Közigazgatási Hivatal vezetője számára. Az összefoglaló jelentés az ügyintézési határidők jelentős túllépésének megelőzése, illetve a folyamatban lévő kérelmek számának mielőbbi csökkentése érdekében javasolta, hogy a hátralék felszámolásáig növeljék a bevándorlási ügyekkel foglalkozó ügyintézők létszámát. Az összefoglaló jelentés értelmében haldéktalanul meg kellett szüntetni a bevándorolni szándékozó külföldiek egyes csoportjaival szemben alkalmazott – az utasítás végrehajtásából eredő – jogellenes megkülönböztetést és a már előkészített határozatokat haldéktalanul kiadmányozni kellett.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény (Obtv.) 16. § (1) bekezdése szerint az országgyűlési biztos eljárásának egyik feltétele, hogy a sérelmet szenvedett személy a rendelkezésére álló jogorvoslatot kimerítse. Az Obtv. 20. § (1) bekezdése értelmében, ha az országgyűlési biztos arra a megállapításra jut, hogy az alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszasság fennáll, annak orvoslására ajánlást tehet a visszasságot előidéző szerv felügyeleti szervének. *Figyelemmel arra, hogy az ellenőrzés során feltárt jogszabálysértéseket a feleltes szerv felügyeleti intézkedés formájában orvosolta, az országgyűlési biztos az alkotmányos jogokkal összefüggő visszasságok észlelésén túl, azok orvoslására ajánlást nem tett.*

Az ellenőrzés során feltárt jogsértésekkel érintett külföldiek nagy számára tekintettel egy évvel később az országgyűlési biztos általános helyettese az időközben hatályba lépett 173/2001. (IX. 26.) kormányrendelet alapján – a 2002. január 1-jétől illetékes BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóságának vezetőjéhez fordult, akinél a felügyeleti intézkedés hatékonyságának megismerése céljából a bevándorlási engedély iránti kérelmet benyújtó kínai állampolgárok ügyeiben tapasztalható ügyintézési határidők vizsgálatát kezdeményezte. Az igazgató válasza szerint igazgatóságuk 2002. január hónapban összesen 7632 folyamatban lévő bevándorlási ügyet vett át a Közigazgatási Hivaltól, ami megközelítette az egy év alatt országosan elbírált bevándorlási ügyek számát.

A 2565. különféle ázsiai országokból származó külföldi ügyből 1848 kérel-

met a kínai állampolgárok terjesztettek elő.

A kínai állampolgárok által benyújtott bevándorlási kérelmek intézésének ismételt elhúzódtását a kínai közjegyzők által kiállított igazolások elfogadásával kapcsolatos vita okozta. Miután a feltárt jogalkalmazási hiányosság kiküszöbölésére vonatkozó intézkedési javaslat mindössze annyi volt, hogy „a bevándorlási kérelem mellékleteként csatolandó okiratok tekintetében meg kell követelni, hogy azok az idegenrendészeti törvényben és más jogszabályokban meghatározott módon kerüljenek csatolásra”, megfelelő útmutatás, illetve az alkalmazandó jogszabályi rendelkezések feltüntetésének hiányában – a gyakorlati teendők tisztázásáig – a Közigazgatási Hivatal vezetője a kínai állampolgárok kérelmeinek elbírálását felfüggesztette. A felfüggesztéssel egyidejűleg a Közigazgatási Hivatal vezetője a BÁH-hoz fordult, és kezdeményezte, hogy szakmai felügyeletet ellátó szervként egyeztessen az illetékes minisztériumokkal: miként kell eljárni az egyes országok állampolgárai által benyújtott okiratok elfogadhatóságának kérdésében. A BÁH a Külügyminisztériummal, illetve az Igazságügyi Minisztériummal történő egyeztetéseket követően 2001. április 17-én levélben tájékoztatta a Közigazgatási Hivatal vezetőjét: a külföldön kiállított közokiratnak főszabályként csak akkor van a hazai közokirattal azonos bizonyító ereje, ha azt az illetékes magyar külképviselet állította ki, hitelesítette vagy felülhitelesítette. A hitelesítés azt igazolja, hogy az okiratban lévő pecsét vagy bélyegzőlenyomat, illetve aláírás valódi, és az aláíró személy milyen minőségben járt el. Az illetékes külföldi hatóság által kiállított, majd a kibocsátó állam kijelölt szerve által hitelesített okiratot a magyar külképviselet oly módon hitelesíti felül, hogy az okiraton szereplő hitelesítő aláírás, illetve bélyegzőlenyomat hitelességét tanúsítja (diplomáciai felülhitelesítés). Diplomáciai felülhitelesítés nélkül csak akkor tekint teljes bizonyító erejűnek a közokiratot, ha a kiállító országgal Magyarország ilyen tartalmú jogsegély-egyezményt kötött, vagy az adott ország részese a külföldön felhasználásra kerülő közokiratok diplomáciai vagy konzuli hitelesítésének (felülhitelesítésének) mellőzéséről Hágában, 1961. október 5. kelt egyezménynek (kihirdette az 1973. évi 11. törvényerejű rendelet). Utóbbi esetben az okmány hitelességét a 3. cikk első bekezdésében szabályozott tanúsítvány (apostille) igazolja.

A kínai állampolgárok esetében további jogalkalmazási bizonytalanságot okozott, hogy az 1997. évi LXII. tör-

vénnyel kihirdetett magyar–kínai polgári és kereskedelmi jogsegélyszerződés 22. cikke értelmében a „szerződés alkalmazása során az egyik Szerződő Fél igazságügyi vagy más illetékes hatóságai által hatáskörüknek és illetékességüknek keretein belül kiállított vagy hitelesített iratok és fordítások, feltéve, hogy azt aláírták és hivatalos bélyegzővel látták el, a másik Szerződő Fél igazságügyi és más hatóságai előtt folyó eljárásban való felhasználás céljából semmiféle további hitelesítésre nem szorulnak”. Eszerint a felsorolt közokiratok csak a két állam bíróságai, illetve hatóságai közötti polgári és kereskedelmi jogsegély-forgalomban mentesülnek a felülhitelesítés alól. A jogsegélyszerződés rendelkezéseit a magánszemély kérelmére indult közigazgatási eljárásban, így például a bevándorlási ügyekben nem lehet alkalmazni. Miután a Kínai Népköztársaság nem részese a hágai egyezménynek, az idegenrendészeti eljárásban a magyar hatóságok csak azokat az okiratokat fogadhatják el, amelyeket a Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma hitelesített, illetve a Magyar Köztársaság Kínai Nagykövetsége felülhitelesített.

A tájékoztatás kézhezvételét követően újabb problémát okozott, hogy mi legyen a már benyújtott okiratokkal. Nyilvánvaló volt a teendő azokban az esetekben, amikor a kérelmezők az Itv. 19. § (1) bekezdésében felsorolt okiratok helyett mindössze a közjegyzők által kiállított igazolásokat csatolták a bevándorlási kérelemhez. Ezekben az ügyekben a hiányzó okirat pótlására vonatkozó felszólítás mellett a kérelmezők tájékoztatást kaptak arról is, hogy azokat a magyarországi felhasználáshoz miként kell hitelesíttetniük, illetve felülhitelesíttetniük. További kérdés volt, hogy a kérelmezők által mellékelt születési, házassági anyakönyvi kivonatok, illetve a büntetlen előéletet tanúsító okiratot kell hitelesítés, illetve felülhitelesítés céljából visszaküldeni, vagy a több hónapos, illetve éves időmúlásra tekintettel ezeket a kérelmezőknek újra be kell szerezniük, és az új dokumentumokat kell hitelesítve, illetve felülhitelesítve benyújtaniuk. Ebben a helyzetben ismét a BÁH-nak kellett iránymutatást adnia: a már csatolt okiratokat vissza kell küldeni hitelesítés, illetve felülhitelesítés céljából.

Így a Közigazgatási Hivatal a hiánypótlási felhívásokat 2001. utolsó negyedévében kezdte kiküldeni. A hiánypótlásra a kérelmezők több hónapos határidőt kaptak, amely lehetővé tette, hogy a hitelesítések beszerzése céljából hazájukba visszatérhessenek.

Az időközben hatályba lépett 2001. évi XXXIX. törvény (új Itv.) a csatolandó iratokról szóló rendelkezése érdemben nem változott, és a felsorolt okiratok helyett az illetékes külföldi hatóság által hitelesített másolat is csatolható. A külföldi hatóság által kiadott okiratot, igazolást vagy azok másolatát hiteles magyar nyelvű fordítással együtt kell csatolni. A hatályos jogszabályok értelmében hiteles magyar nyelvű fordítást az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda, az idegen nyelvű okirat készítésére feljogosított közjegyző, továbbá a magyar külképviseleti hatóság végezhet. A hiteles magyar fordítás közokirat, amelynek tartalmát mindenki köteles elfogadni. Sem a régi, sem az új Itv., sőt azok végrehajtási rendeletei nem tartalmaztak, illetve tartalmaznak rendelkezéseket arra vonatkozóan, hogy a bevándorlási, illetve letelepedési eljárásban becsatolt okirat „illetékes külföldi hatóság által hitelesített másolatán” pontosan mit kell érteni. Az említett törvények arról még csak említést sem tettek, hogy nemcsak a másolatokat, hanem az eredeti példányban benyújtott okiratokat is a kiállító államban hitelesíteni kell, sőt a hágai egyezményhez nem csatlakozott országok állampolgárai ügyeiben az illetékes magyar külképviselet diplomáciai felülhitelesítését is be kell szerezn.

Az a tény, hogy a BÁH által lefolytatott ellenőrzéskor megállapított, a külföldön kiállított okiratok elfogadása tárgyában megfogalmazott hiányosság

kiküszöbölésére a hivatal csak a Külügyminisztérium és az Igazságügyi Minisztérium bevonását követően tudott az ügyintézéshez intézkedési javaslatot megfogalmazni, jól bizonyítja: még a szakmai felügyeletet ellátó szerv sem volt biztos abban, hogy az elsőfokú hatóságoknak miként kell eljárniuk. Az, hogy a Közigazgatási Hivatalnak 2001. április 17-én küldött levelet követően a BÁH 2001. május 30-án tájékoztatót juttatott el valamennyi bevándorlási eljárásban illetékes közigazgatási hivatal vezetőjének a „kínai állampolgárok idegenrendészeti eljárásban csatolt okiratait elfogadhatósága tárgyában”, arra utal, hogy nem elszigetelt jogalkalmazási hiányosságról volt szó.

A hatályos magyar jogszabályok közül egyedül a külföldön felhasználásra kerülő közokiratok diplomáciai vagy konzuli hitelesítésének (felülhitelesítésének) mellőzéséről szóló egyezmény végrehajtásáról szóló 9/1973. (XII. 29.) IM-KüM együttes rendelet foglalkozik a problémával. Az említett miniszteri rendelet azonban kizárólag a Magyarországon kiállított, de külföldön felhasználásra kerülő közokiratok hitelesítéséről rendelkezik, és említést sem tesz arról, hogy a külföldön kiállított, de Magyarországon felhasználásra kerülő közokiratokat milyen feltételek esetén lehet elfogadni. A BÁH 2001. május 30-án kiküldött tájékoztatója kétségtelenül segítséget nyújtott ahhoz, hogy az idegenrendészeti hatóságok milyen külföldön kiállított okiratot fogadhatnak el közokiratként, miköz-

ben 2003. március 14-én már csak 192 kínai állampolgár letelepedési ügye volt elbírálás alatt.

Az Alkotmánybíróság több határozatában [például a 11/1992. (III. 5.) AB határozat] rámutatott arra, hogy a jogállamiság megköveteli: a jogszabály szövege értelmes és világos legyen, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon. *Az a jogszabályi rendelkezés, amelynek helyes értelmezéséhez a BÁH-KüM-IM együttműködésére volt szükség, az említett követelménynek nyilvánvalóan nem tesz eleget. Ez pedig az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság alkotmányos követelményével összefüggő visszasságot eredményez* Ha a külföldön kiállított közokiratok hitelessége kizárólag a bevándorlási, illetve letelepedési engedély iránti kérelem elbírálása során jelentkező probléma, akkor a hitelesség ismérveit a 2001. évi XXXIX. törvény 2. §-ában, az értelmező rendelkezések között kell szabályozni. Amennyiben pedig valamennyi államigazgatási eljárásban felmerülhet, úgy az ismérveket az Áe-ben kell meghatározni.

Az ombudsman a lefolytatott eljárásában ajánlást fogalmazott meg a belügyminiszternek, hogy az igazságügy-miniszter és a külügyminiszter bevonásával vizsgálja meg a külföldön kiállított közokiratok magyarországi felhasználásának követelményeit és kezdeményezze a teljes bizonyító erejű okirat ismérveinek megfelelő szabályozását (OBH 4859/2000 számú ügy).

Miért nincsenek hontalanok, ha vannak?

Az hontalanok jogállásáról szóló ENSZ-egyezmény hazánkban egy éve lépett életbe (kihirdette a 2002. évi II. törvény), ám máig egyetlen hontalan sincs nálunk a 2001. évi XXXIX. törvényben szereplő eljárás lefolytatásával. Miért? A válasz sokrétű, most csupán egy esetet említünk, hogy a mechanizusból valamit megérezzünk.

Az egykori Jugoszláviában élt Jozsip még 2002-ben kérte, hogy hontalanságát állapítsák meg, és adjanak számára hontalan-útlevélet, ahogy azt az ENSZ-egyezmény is rögzíti. A BÁH Dél-Dunántúli Regionális Igazgatósága 2003. április 11-én levélben azt válaszolta, hogy a kérelme benyújtásának két feltétele van:

(1) Csak akkor lehet hontalan, ha nem állt volna menedékesként, majd azt követően befogadottként a Magyar Köztársaság védelme alatt. „A befogadott státus keretében nyújtott védelem ... az ön esetében jelenleg

eleve kizárja a hontalan státus megállapításának a lehetőségét”.

(2) A hontalan státus megállapításához „igazolnia kell, hogy valóban nem tekinthető a volt Jugoszlávia egyetlen utód köztársasága állampolgárának sem. Mindezek bizonyítása azt a kötelezettséget jelenti az ön számára, hogy meg kell keresnie a volt Jugoszlávia valamennyi utódállamának magyarországi nagykövetségét abból a célból, hogy olyan tartalmú igazolással lássák el, amely bizonyítja, hogy egyetlen utódállam sem ismeri el állampolgárának.”

Ha az érintett ezeknek eleget tesz, akkor majd kérelmezheti a hontalanoknak szóló, a „Magyarországi viszatérésre jogosító úti okmányt”.

A következőket szűrhetjük le a válaszevelelből.

(1) Az Áe. szabályainak mellőzésével, így a 30 napos ügyintézési határidőt többszörösen figyelmen kívül hagyva, és nem alakszerű határozatban, hanem egy levélben utasítják el a kérelmet. Így tehát valóban nulla a hatósági eljárások száma a hontalanság kapcsán. Az ügyfélnek javasoljuk az államigazgatás hallgatása miatt a bírósághoz fordulást, esetleg panasz benyújtását az ombudsmanhoz.

(2) Téves az a feltétel, miszerint éppen azért nem tekinti hontalannak Magyarországon Jozsipot, mert itt már

(Folytatás a 4. oldalon.)

Miért nincsenek ...

(Folytatás a 3. oldalról.)

valamiféle védelmet élvez. Egyrészt az ENSZ-egyezmény szerint a hontalan státusból kizárás az ENSZ-től védelmet élvezőkre, a már kvázi állampolgári jogokat élvezőkre vagy az arra méltatlan háborús bűnösökre, köztörvényes bűnözőkre vonatkoztatható az 1. cikk szerint:

„A jelen Egyezmény nem vonatkozik:

(i) olyan személyekre, akik jelenleg – az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának kivételével – az Egyesült Nemzetek szerveitől vagy szervezeteitől védelemben vagy segélyben részesülnek, addig, amíg ez a védelem vagy segély fennáll,

(ii) olyan személyekre, akiket annak az országnak az illetékes hatóságai, melyben lakóhelyük van, olyan személyeknek ismertek el, mint akiket megilletnek az adott ország állampolgárságának birtoklásával járó jogok és kötelezettségek,

(iii) olyan személyekre, akiket illetően komoly okok állnak fenn annak feltételezésére, hogy:

a) a nemzetközi okmányokban megfogalmazottnak megfelelően béke elleni, háborús vagy az emberiség elleni bűnöket követtek el,

b) a tartózkodási helyük államán kívül, mielőtt abba az államba bebocsátást nyertek, súlyos, nem politikai bűncselekményt követtek el,

c) az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel ellentétes cselekmények elkövetésében vettek részt.”

A befogadott az ENSZ-től semmit sem kap, és nagy jóindulattal sem lehet ráfogni, hogy kvázi állampolgári jogokat élvezne Magyarországon, a méltalanságról pedig eleve szó sem esett. Így a kizáró okokra hivatkozás felesleges.

Másrészt, a befogadottá válást nem is lehetett kérni, hiszen hivatalból kell megállapítani, kiadva a tartózkodási engedélyt, míg a hontalanságról csak 2002. február 19. óta lehet egyáltalán eljárást lefolytatni, mégpedig kérelemre. A befogadott tartózkodási engedélyéről is hivatalból döntenek, arról tehát lemondani sem lehet, a hatóság annak „indokoltságát” évente felülvizsgálja.

- (3) Tájékoztatni kellett volna az el(nem)járó hatóságnak Jozsipot, hogy a hontalan státus megszerzésével más jogosultságok illetik meg, és a befogadottként kapott támogatások, kedvezmények megszűnnek. Kár, hogy ez – a levél műfaja ellenére is – elmaradt.
- (4) Az el(nem)járó hatóság abban is tévedett, hogy éppen egy befogadottat hív fel arra, hogy a saját nagykövetségétől szerezzen be igazolást, miszerint nem az adott ország állampolgára.

Ki is a befogadott? Az „aki hazájába – hontalan esetén a szokásos tartózkodási helye szerinti országba – átmenetileg azért nem küldhető vissza, mert ott halálbüntetésnek, kínzásnak, embertelen vagy inegalázó bánásmódnak lenne kitéve, és nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja”.

Vajon a kínzástól, halálbüntetéstől féltő ember bemegy a követségre? Ha igen, akkor már nem is lehet befogadott.

- (5) Hogyan lehetett valaki befogadott, ha nem volt a hatóságnak egyértelmű, hogy melyik ország a hazája?

Ha pedig ezt egyszer már tisztázták, sőt talán az iratokban hontalanként szerepeltették, miért kell ezt ugyanannál a hatóságnál, egy másik eljárásban, ismételtlen, de más módon bizonyítani?

- (6) További tanulság, hogy csak okirattal lehet bizonyítani a hontalanságot, ha valaki ilyen jogállást akar szerezni, noha a hontalanságot tudatnyi jogszabályban ismerik, mégsem követelik meg az okiratot a külfölditől. Mindez csak azért értelmetlen, mert mi van akkor, ha ilyen okmány a kiállítására a külképviselet nincs felhatalmazva. Vajon lehet-e magyar hatóságoktól olyan igazolást kérni, hogy például „nem vagyok ingatlan tulajdonos” vagy „nem szerepelek az anyakönyvben”, esetleg „nincs Pomázon lakóhelyem”. Nyilvánvalóan igazolni csak jogszabályban meghatározott jogi tény. Ráadásul, egy megszünt szövetségi állam tekintetében valamennyi utódállamtól ezt beszerezteni komoly életprogrammal ér fel. És mi a helyzet, ha nem szövetségi államtól van szó? A világ valamennyi államától be kell ilyen igazolást szerezni vagy csupán az országok tíz, esetleg húsz százalékától?
- (7) Apróság, de fontos. Az „Ön” szót illene nagybetűvel írni mindenütt, míg a „magyarországi” jelzőt kicsivel, és nem fordítva.

Egy másik külföldi, Alexander is kérte a hontalan jogállást, és ennek kapcsán merült fel: vajon milyen támogatásra lesz jogosult? A BÁH válasza szerint a befogadottakról van külön szabály [170/2001. (IX. 26.) kormányrendelet 71–80. §], ám a hontalanok ellátásáról nincs. Kérdés, hogy ha a hontalanok számára is humanitárius célból (azaz a tartózkodási engedély kiadásához szükséges lakhatási, megélhetési feltételek hiányában is) állítják ki a tartózkodási engedélyt, akárcsak a befogadottnak, az ellátás terén miért ilyen nagy köztűk az eltérés. Természetesen érthetővé válik a különbségtétel, ha a kapcsolódó intézkedések ehhez idomulnak: míg a befogadott ideiglenesen van itt („átmenetileg nem küldhető vissza”), és addig ellátásokat kap, a hontalan határozatlan ideig. Így az ENSZ-egyezmény szerint (21–23. cikk) a szociális ellátás, a munkajog, a szociális lakásügy és a közoktatás terén a magyar állampolgárokkal (és menekültekkel) azonos helyzetbe kerül. De hol vannak ehhez a feltételek a helyi önkormányzatoknál? Hol az esély arra, hogy jogilag is érvényesüljön a fizikai értelemben teljesülő hontalanság?

Ügyészségi vizsgálat

A Magyar Helsinki Bizottság konkrét ügyek kapcsán, de számtalan általánosítható tapasztalat birtokában a Fővárosi Főügyészségnél indítványozta, hogy lépjen fel a befogadottként elismertek menedékkérelmével, tartózkodási engedélyével és a képviselői joggal kapcsolatos jogellenes gyakorlat megszüntetése ellen. A Fővárosi Főügyészség lefolytatta a törvényességi vizsgálatot a BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóságán.

„[A vizsgálat] a 2002. január 1. napján befogadottként már elismert és 2002. évben menekültként elismerését kérő személyekre terjedt ki. A vizsgálat a Regionális Igazgatóság eljárásaiban törvénysértő gyakorlatot és mulasztásban megnyilvánuló törvénysértéseket tárt fel.

Megállapítottuk, hogy a hatóság a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. tv. (Idtv.)

15. § (1) bekezdés a) pontjában foglaltakkal ellentétben a törvény által előírt határidőben a befogadottak részére nem kezdte meg a tartózkodási engedélyek kiállítását, hanem ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolással látta el őket, 2003. február 3-tól a tartózkodási engedélyek kiadása részlegesen megkezdődött.

A Regionális Igazgatóság gyakorlata a BM BÁH intézkedéseire alapul, ezért vizsgálati jelentésünket hatásköri okból a Legfőbb Ügyészségre felterjesztettük.

Egyéb eljárási hiányosságokat a Regionális Igazgatóság vezetőjéhez benyújtott intézkedésben kifogásoltunk.”

Bízunk a kifogásolt, illetve jogsértő gyakorlat megszüntetésében, elsősorban önkéntes belátással, a jogszabályok újraértelmezésével, esetleg civil jogvédelmi, ügyészi vagy ombudsmani segítséggel.

Legyen normatíva!

Egyesületünk március végén a következő levelet juttatta el a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) vezetőjéhez. Ha kapunk választ, természetesen közzétesszük, hiszen közérdekű kérdésről van szó.

„A Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület 1995 óta foglalkozik menekültek és más migránsok érdekképviseletével, és 1998-tól célzott programjain keresztül segíti elő e célcsoport társadalmi beilleszkedését. Megragadunk minden alkalmat, hogy a magyarországi migránsok érdekeit képviseljük, amelyben a napi munkából leszűrni tapasztalatainkra támaszkodunk. A készülő menedékjogi törvénymódosítások kapcsán is javaslattal szeretnénk élni: javasoljuk, hogy a módosuló jogszabályokban a menekültellátást tegyék normatív alapon működővé.

Örömmel fogadtuk, hogy a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal elindította a holland kormány által támogatott, és a hazai menekült-integrációs stratégia kidolgozását célul kitűző menekültügyi programját, melybe egyesületünk is bekapcsolódott. Amennyiben a kidolgozandó integrációs stratégia a holland integrációs modellt kívánja átvenni, úgy annak részét kell, hogy képezze a menekültek ellátásának normatívá tétele. Ezt a szükségszerűséget erősíti meg az a tény is, hogy hazánkban a közszolgáltatások – szociális, egészségügyi, oktatási szolgáltatások – szinte mindegyikére normatív alapon történő ellátást dolgoztak ki, hiszen a menekültek – és az unióban a letelepedett külföldiek – beilleszkedése a helyi önkormányzatok és az általuk fenntartott intézmények közreműködése nélkül aligha lehetséges. Mivel e migránsok is a helyi lakosok körébe tartoznak, a helyi önkormányzatok és intézményeik ellátási felelőssége aligha vitatható. Ugyanakkor megfelelő, állátható költségvetési ellentételezés nélkül két eset lehetséges: az önkormányzatok számára a magyarul nem értő, esetleg jövedelem nélküli, egyéb okból hátrányos helyzetű menekültek ellátása olyan többlet terhet jelent, amely még a helyi lakosságot is ellenük bangolhatja, vagy csak bizonytalan finanszírozású, ad hoc programok jönnek létre, vitatható eredménnyel és szakmai színvonalon, alapvetően központi szervek által irányítva. Normatív finanszírozás esetében a beilleszkedési programok szakmai tartalma, álláthatósága és ellenőrizhetősége azonban biztosított lehetne, akár önkormányzati intézmény, akár civil szervezet biztosítja a különböző programokat, alapvető szolgáltatásokat.

Mindezeket figyelembe véve javasoljuk első – és már a jelenlegi jogszabálymódosítás kapcsán is megvalósítható – lépésként az integrációs programok és finanszírozásuk összefüggő, rendszerszerű kialakítását és jogszabályi szintű szabályozását. Erre azért is szükség van, mert a formálódó közös európai joganyagban is hamarosan megjelenik az integrációs programok létrehozásának szükséglete. A menekültek integrációjának elősegítését támogató Közösségi Akcióprogram tervezete (COM/98/0731 final-CNS 98/0356) önkormányzatok vagy társadalmi szervezetek által működtetett projektekként határozza meg az integrációs programokat, mind tagállami, mind közösségi szinten. Fontos lenne, hogy a hazai jogszabályi és közigazgatási háttér megfeleljen ezeknek az elvárásoknak.

Ezen javaslatunkat, ahogy az integrációs stratégia elemeire vonatkozó javaslatainkat is szívesen megvitátjuk szakmai körben, a jogszabály-módosítás kapcsán remélhetőleg hamarosan elkezdődő műhelybeszélgetések keretében. Jelen levelünkhöz mellékelünk egy háttéranyagot, ami a normatív finanszírozás bevezetésére vonatkozó érveket tárgyalja.

Kérjük, hogy javaslatokkal kapcsolatos észrevételeit juttassa el Egyesületünkhez.”

Benzines migráció

Mindegyik szomszédunknál olcsóbb a benzin és a gázolaj, így hamar kiegészítő jövedelemhez juthatnak a határ környékén élők a külföldről behozott benzin, gázolaj házilagos árusításából. Különösen az ukrán–magyar határon virágzik a benzinkereskedelem, benzinturizmus és -csempészet, Kárpátján több száz család foglalkozik üzemanyag-eladással (Népszabadság, 2003. április 15.)

A beregszászi rendőrség csak Tiszaújlakon 124 illegális töltőállomást leleltet le, udvarokban, nyári konyhákban, istállóknak felszerelt, töltőpisztollyal és számlálóval ellátott magánkutatokat. Mivel literenként legalább száz forint a nyereség, Ukrajna felől nagy a kísértés, ráadásul a saját használatra, a tankban behozott benzin esetén gépkocsi vezetőjét nem is lehet megvizsgálni. Ha persze napjába többször megy át valaki teletankolni, az más, mert akkor már vámoltatni kell.

Az Észak-Alföldi Regionális Parancsnokság pénzügyőrei a hozzájuk tartozó ukrán és román határszakaszon 2002-ben 515 esetben 60 ezer liter, míg a belöldi területi ellenőrzéskor 368 alkalommal 90 ezer liter üzemanyagot foglaltak le. Noha ennél kisebb a nyereség a többi országból behozott benzinnél, legalább a saját használatú áthozatal mindenütt megnövekedett a forgalom. Sok a trükk, például kedvelik a dupla tankos öreg Mercedes kocsival való átjárást; a plusz tartályokat az ülés alatt helyezik el, de volt, aki az ablakmosó tartályban is benzint szállított.

Budapest: befogadó város?

Budapest lakossága 1990 elején 2 millió 17 ezer fő volt, ám 2001-ig a 12 százalékos csökkenés meghaladta az országos átlagot, ami 1,7 százalék volt. A 2001-es népszámláláskor ugyanis a főváros népessége 1 millió 774 ezer fő tét ki. A budapesti városfejlesztési koncepció népességszám-prognózisa szerint 2015-re a lakosság lélekszáma –, a nemzetközi vándorlás nélkül – 1 millió 580 ezer és 680 ezer között lehet. A városfejlesztési koncepciót készítőik szerint (Népszabadság, 2003. április 5.) azonban a nemzetközi migrációt is figyelembe kell venni, noha nehéz annak változásait megbecsülni. Például azért, mert az illegális vándorok száma ismeretlen, de valószínűleg a letelepedési engedéllyel élő 40 ezer főnél jóval magasabb. A becslés szerint a fővárosban élő összes külföldi száma 100-150 ezer fő közötti lehet, tehát a lakosság

5-8 százaléka. Amennyiben ez a bevándorlás felgyorsul, 2015-re a külföldiek száma elérheti a 200-250 ezer főt, és a párhuzamos népességcsökkenéssel (születésszám, várható élettartam, előregezés, illetve a fővárosból kitelepülő lakosság nyomán) arányuk akár 12-15 százalékra emelkedhet. Ez a nemzetközi trendeket követné, hiszen Zürichben, Bazelban, Párizsban vagy éppen Londonban a külföldiek aránya már ma is meghaladja a 20 százalékot, Bécsben a 18 százalékot, Berlinben a 12 százalékot. Az előreszámítás szerint a budapestiek fogyása 2010-re lesz a csúcson, utána kiegyenlítettébbek lennének a viszonyok, bár az EU-ban ma várható életkor alsó szintjét csak húsz év múlva érnék el. Mindezt a külföldiek bevándorlása a fővárosba nagyobb szerepet játszhat, nemzetközibé téve a főváros lakosságát.

Migrációs statisztika

A Belügyminisztérium honlapján hol feltűnnek új adatsorok, hol pedig eltűnnek a már meglévők. Például a menedéket kérők számáról csak részben szerezhetünk onnan információt, amelyeket a németországi hivatal (Bundesamt für die Anerkennung ausländischer Flüchtlinge) honlapjáról

1990–2002 között összesen 180 885 kérelmezőt regisztrált, míg ez időszakban a 15 uniós tagállam 3 359 970 főt. Mindez együttvéve 3 540 855 főt, közülük öt százaléknnyit fogadott a tíz csatlakozó ország.

A BÁH adatai alapján 2003. első negyedében a menekültügyi hatósági

4. táblázat

EGYEDÜLÁLLÓ, KISKORÚ KÉRELMEZŐK		
Év	Kérelmező	Az összes %-ában
1997	11	1
1998	209	3
1999	620	5,4
2000	1170	14,5
2001	2018	21,1
2002	658	10,2

1. táblázat

MENEDEKET KÉRŐK SZÁMA AZ ELMŰLT ÖT ÉVBEN

Év	Magyarország	Szlovákia	Románia	Lengyelország	Csehország	Ausztria
2002	6 412	9 739	1 108	5 153	8 481	36 983
2001	9 554	8 151	2 431	4 506	18 087	30 135
2000	7 801	1 556	1 366	4 589	8 787	18 284
1999	11 499	1 310	1 670	2 955	7 285	20 129
1998	7 097	506	1 236	3 373	4 082	13 805
Összesen	42 363	21 262	7 811	20 576	46 722	119 336

2. táblázat

MENEKÜLTÜGYI HATÓSÁGI ÜGYEK,
2003. ELSŐ NEGYEDÉV

Kategória	Ügy/fő
2003. januárjában folyamatban lévő ügy	884/1048
Új kérelmek	556/645
Ebből illegálisan érkezett kérelmező	434/495
Ebből egyedülálló kiskorú	52/52
Ebből gyorsított eljárás	14/16
Menekültként elismert	25/51
Elutasított kérelmező	429/505
Eljárás megszüntetve	544/608
Menekült elismerés (státus) visszavonása	2/2
Fellebbezés	168/196
Kiutasítás	122/140
Vissza nem fordítható (befogadott)	218/270
2003. március végén folyamatban lévő ügy	442/529

3. táblázat

A KÉRELMEZŐK ÁLLAMPOLGÁRSÁG
SZERINTI MEGOSZLÁSA

A kérelmező állampolgársága	fő
Iraiki	157
Afgán	114
Iráni	48
Grúz	47
Vietnámi	43
Jugoszláv	38
Örmény	37
Kínai	27
Szómáliai	25
Nigériai	17
Bangladeshi	13
Indiai	13
Török	13
Egyéb	53
Összesen	645

ügyek 2. táblázatban bemutatott megoszlást mutatják.

Kik kértek menedéket az év első negyedében? Állampolgárság szerinti megoszlásuk látható a 3. táblázatban.

egészítettük ki. Annak érdekében, hogy összehasonlíthassuk a magyarországi létszámot más országokéval, néhány régióbeli állam adatait is közöljük (1. táblázat).

A rövid adatsorból kitűnik, hogy Magyarországon csökkent a kérelmezők száma, hasonlóan Csehországhoz, ugyanakkor a többi országban növekedett. Az EU vonzerejét jelképező Ausztriában lényegesen több a kérelmező, ennél többen csak az Egyesült Királyságban, Németországban és Franciaországban kértek menedéket az uniós országok közül. Egyébként a tíz csatlakozó ország

5. táblázat

A BE- ÉS A KILÉPŐK SZÁMA

Ország	Belepők száma (fő)	Kilépők száma (fő)
Románia	6 051 272	5 660 088
Ausztria	5 247 743	4 735 086
Jugoszlávia	4 546 632	3 912 138
Szlovákia	4 471 254	4 050 526
Németország	3 126 231	2 738 617
Ukrajna	2 802 744	2 641 770
Horvátország	2 228 343	2 114 916
Lengyelország	1 016 516	6 905 789
Bulgária	888 567	772 036
Hontalan	17 686	7 428
Egyébbel együtt	Összes belépő: 35 356 989	Összes kilépő: 31 739 243

Hány gondozótól elválasztott, szociálisan egyedülálló gyermek, kiskorú kér menedékjogi védelmet Magyarországon? A BÁH adatai jól jelzik (4. táblázat), hogy a kérdést a jogvédőknek és a gyermekvédelmi szakembereknek is komolyan kell venniük.

A kérelmezők közül 2002-ben menekültstátust kapott 2 fő, befogadott lett 115 fő, a kérelmét elutasították 240 főnek, és az eljárást megszüntették 869 fő esetében. Érdekes még, hogy 2002-ben a kérelmezők közül 11 volt 14 év alatti gyermek, míg a többiek 14–18 év közöttiek voltak.

Hány külföldi jön és megy? A BÁH adatai szerint 2002-ben a belépők és a kiutazók adatsorából a főbb csoportokat adjuk meg országonként (5. táblázat).

Kiket toloncoltak ki? Az állampolgárság szerinti főbb csoportok megoszlása látható a 6. táblázatban.

6. táblázat

A KITOLONCOLTAK ÁLLAMPOLGÁRSÁG SZERINTI MEGOSZLÁSA

Állampolgárság	1998	1999	2000	2001	2002
Román	6895	7429	8312	5369	754
Jugoszláv	6086	2039	792	630	196
Kínai	423	328	843	261	123
Ukrán	247	166	262	212	63
Egyéb	2989	2901	2326	2519	623
Összesen	16640	12863	12945	8991	1759

A hónap idézete

Karsai László történésszel beszélgetett Bóka Gábor a holokausztról, az 550 ezer magyar zsidó haláláról a *Szegedi Egyetem* kéthetenként megjelenő lapjában (április 22.). A ma divatos történelemferdítés több kiállításon is tetten érhető, de ennél is nagyobb baj, hogy a tanárképzésbe a korszerű, kutatásokban fel-tároló XX. századi történelem milyen lassan épül be. „Még nagyobb problé-ma, hogy a tanároknak nem áll rendelkezésére megfelelő segédanyag, tan-könyv, szöveggyűjtemény, nincs megszervezve a pedagógusok ilyen irányú továbbképzése. Nincs olyan egyetem vagy főiskola Magyarországon, ahol a tanrendbe lenne iktatva az antiszemitizmus, a rasszizmus, a holokauszt kér-désének rendszeres oktatása.

Rendezvény

A Magyar Helsinki Bizottság 2003. ápri-lis 11–12-én tartotta Budapesten szoká-sos jogi tréningjét a menekültek haté-kony jogvédelmi programja keretében. Ezen részt vett az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, az IM és a BÁH néhány munkatársa, valamint a Fővárosi Bírósá-g két bírója, hogy tájékoztatást adjon számtalan jogalkalmazási kérdésről. Mint oly sokszor, a programban közre-működő jogvédők, ügyvédek, joghall-gatók és a Menedék Egyesület szociális munkásai csak azt szűrhatték le, hogy az idegenrendészeti szabályozás jelen-tős ellentmondásokkal terhelt, különö-sen a befogadottak, a hontalanok, a humanitárius célból kiadott tartózkó-

dási engedély birtokosai, az idegenren-dészeti fogdán, közösségi szálláson élők tekintetében a jogállás, a család-egyesítés és a menedékjogi rendszer-hez való hozzáférés terén. Ráadásul a joggyakorlat – a BÁH létrehozási céljá-val ellentétben, a különböző intézmé-nyek közötti szakmai, szervezeti koor-dináció hiányában – önkényes, és or-szágosan sem egységes. Az ügyészség törvényességi kontrollja éppúgy szűk körű, miként a közigazgatási bírasko-dás mozgástere. Nagy Boldizsár elő-adása is rávilágított, hogy az európai közösségi szabályok alkalmazása je-lentős humán erőforrást kíván, amely sürgősen fejlesztésre szorul.

Támogatóink

Az *Oltalomkeresők* márciusi szá-mában közzétettünk egy rövid felhívást, miszerint az 1995 óta, azaz nyolcadik éve ingyenesen megjelenő hírlevél további ki-adása bizonytalan.

A lapot az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, valamint a Nemzet-közi Migrációs Szervezet támogat-ja, ám ez nem fedezi a 400 címre eljutó kiadvány teljes költségeit. A múltban a Belügyminisztérium – többször megváltozott nevű – me-nekültügyi, migrációs részlege is hozzájárult a költségekhez, ám ez 2002-ben megszűnt. Időről időre, bizonyos tematikus számokhoz a PHARE programból és más pro-jektből is kapott az egyesület tá-mogatást. Most az Olvasókon a sor, hogy ötletekkel és pénzzel is jelezzék: szükségesnek tartják-e a lapot nyomdai úton is előállítani, vagy elegendő az elektronikus terjesztés, netán eleve tévedés az egész kiadni, mert felesleges. Elvégre piacgazdaságban élünk, amelyben az orvosi ellátást, az oktatást vagy éppen a gőzfürdő-ket is privatizálják, a civilek tehát csakis létező igényt elégítsenek ki, ha van rá forrás...

Magyarország 2003 áprilisában

Cseppben a tenger. Két cseppben pe-dig a világóceán. Két jelenséget te-szünk szavá, hogy az utókor megérez-zen valamit abból, milyen lehetett az idei április.

Csak úgy, papucsban...

2003. április 16-án reggel, amikor Ma-gyarország miniszterelnöke készülődött, hogy aláírja a nyilatkozatot az ország Európai Unióhoz való csatlako-zásáról Athénban, Debrecenben a be-fogadóállomáson (értsd: menekülttá-borban) két gondnok jelent meg Martirosyan Sevák örmény állampol-gárságú menekült kérelmezőnél és családjánál. Közölték a férfival, hogy egy ember várja kint a portánál. A kér-désre, hogy mégis ki keresi, azt vála-szolták: pontosan „nem tudják”, de munkával kapcsolatos. A férfi – miután hosszú ideje nem volt semmilyen mun-kája – furesállva ugyan a helyzetet, de elindult a portára, csak úgy, papucs-ban, ahogy az ember reggel otthon szokott lenni. A feleség elkísérte.

A portán nem volt senki, aki munkát akart volna adni Seváknak, ellenben három rendőr megragadta, berakta a porta előtt álló rendőrautóba, és elvit-ték. A feleség, aki mindezt végignézte, hiába kérdezte az ott tartózkodókat, majd a tábor más dolgozóit, köztük a szociális munkásokat is arról, hogy mi történik, ők szintén „nem tudtak” vála-szolni.

Ekkor kapcsolódtam be a történet-be, egy órával az esemény után, mint a család korábbi szociális munkása. Mi-után az asszonnyal beszéltem, találko-ztam két tábori szociális munkással, akik hallottak az ügyről, de a háttér-ről, az okokról semmit „nem tudtak”. A táborvezetőt nem lehetett elérni, mert a városban volt a feletteseivel. Sem az ügyosztály, sem a porta „nem tudott” válaszolni arra, hogy mi történt. Végül felhívtam a rendőrséget, hogy a feleség egyáltalán hol kaphat informá-ciót az elvitt férjéről. Megmondták, hogy igen, ott van bent a férfi, megad-ták a címet, illetve érzékeltették, hogy egy kihallgatásról van szó, és valószí-nűleg már aznap kiengedik a férfit.

Sevakot annak rendje és módja szerint órákig ültették egy szobában, majd ki-hallgatták egy korábbi balassagyarmati verekedésről, végül elengedték. Sevák megvette a buszjegyét a táborig, és visszautazott, csak úgy, papucsban.

Két nap múlva beszéltem a tábor igazgatónőjével. Kértem, tájékoztas-son, hogy mi történt, miért vittek így el egy embert. Az igazgatónő vála-szolt: nem felel, hiszen nem tartozik az ügykörébe a dolog. Megkérdez-tem, lehetséges-e, hogy a debreceni befogadóállomáson a gondnokok az embereket becsapva csalogatják ki a táborból, hogy idézés nélkül átadják a rendőröknek. A válasz az volt: „lehet is, meg nem is”, és különben is jobb így, mert csendes és konfliktusoktól mentes a rendőrséggel való együttmű-ködés.

Miniszterelnökünk Athénból, Sevák az őrszobáról tért haza. Magyarország csatlakozik az Európai Unióhoz. És Debrecen?

GYÉKISS

(Folytatás a 8. oldalon)

Magyarország 2003 áprilisában

Közösségek méltósága

Az Alkotmánybíróság kifejtette az „alapjogi jogképességet” a jogi személyekkel kapcsolatosan, azaz a jogi személyeket is megilleti minden olyan alapjog, amelynek alanyai – a jogok természetéből és jellegéből adódóan – nem csak természetes személy lehet. Hasonlóan a büntetőjog is védi a nem-

Tisztelt Szerkesztőség!

Április 5-én e-mailben a „Bazi nagy roma lagzi” című TV2-műsor kritikája kapcsán kifejeztem a tiltakozásomat a csatorna Micuko c. műsorával szemben. Azóta lapjuk is ismertette a japán követségről a TV2-höz eljuttatott tiltakozást. A dolog itt nem állt meg, ugyanis a műsor híre Japánban is bullámokat vert. Egy ott tanító magyar vendégprofesszor e-mailjét továbbítom Önöknek az Eötvös Loránd Fizikai Társulat hírleveléből, abban a reményben, hogy részletesebben is foglalkoznak majd a médiabeli idegenellenességgel és annak batásaival.

Üdvözlettel:

NYÍRI PÁL

(a Menedék Egyesület tagja, az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosa migrációs szakértője)

ELFT HÍRADÓ

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat információs és vita-lapja

Kedves Pályatársak, Kedves Kollégák!

Nagyon furcsa helyzetbe keveredtem akaratomon kívül itt az Oszakai Egyetemen. Valószínűleg nem lesz nyelvtanilag teljesen helyes az, amit írok, ennek az az oka, hogy itt korá reggel indítottuk el a gyorsítót, amivel vékony rétegeket analizálunk, a laborban töltöttem a nap nagy részét, és most már nagyon fáradt vagyok. Itt lassan este tízenny óra van.

Ami miatt írok, az a Micuko (?) című műsor, valamelyik magyar tv-adón. A diákok kb. 5-10 percenként jönnek, és kérdezik, tényleg igaz-e, hogy a szerda esténként, főműsoridőben sugárzott produkció (?) gúnyolja a japánokat, és egyoldalúan, negatívan festi le a kultúrájukat. Nyilván a Magyarországon és Európában élő, dolgozó honfitársaik, barátai és ismerőseik tájékoztatták-tájékoztatták őket.

Én arra kérlek Benneteket a legnagyobb tisztelettel, próbáljatok nekem segítséget adni. Engem itt a munkámért, úgy érzem, tisztelnek és elismernek, de itt a laboratóriumban a bachelor és a master hallgatók úgy tekintenek rám, hogy én vagyok itt Magyarország képviselője! Nem tudok

mást mondani! Mi ez az örület? Lát-ták-e a kedves Pályatársak ezt a műsort? Tényleg túlzottan ironikus módon és negatív előítéleteket szító módon mutatja be a japán embereket??? Nem árt tudni, hogy 2002-ben két japán kutatót ismertek el Nobel-díjjal!!!

Nekem személyesen, az úteni munkám sok sikerélményt jelent, és ez a „Micuko” most hideg zubanyként jött! Tényleg igaz az, hogy a műsor alinterjúkat közöl különböző magyar személyiségekkel? Itt az egyetemen van Cybermedia Center stb., nehogy azt higgyék otthon a médiagurúk, hogy csak a magyar médiafogyasztókat érik el ezzel a produkcióval! Én nem vagyok otthon a médiaügyekben, de ez a dolog valahogy elért itt engem, és most a helyzet több mint kellemetlen!!!

Elnézést kérek azoktól, akiket nem érdekel ez a téma, de azt hiszem, hogy most ez volt az a nagyon ritka eset, amikor a Tisztelt Pályatársakhoz és Kollégákhoz kellett fordulnom.

Öszinte tisztelettel és köszönettel:

LOHNER TIVADAK

(az Oszakai Egyetem vendégprofesszora)

Olvasnivaló

A HVG-Orac Kiadó májusban indítja útjára a CSALÁDI JOG című folyóiratot. Az első ilyen jellegű szakmai folyóirat megjelenése is jelzi, hogy az utóbbi években a családjog iránti szakmai érdeklődés jelentősen nőtt, amit a családjogi tárgyú kiadványok (könyvek, kommentárok) emelkedő száma és sikere is jelez.

A háromhavonta megjelenő folyóirat a következő igényeknek próbál megfelelni: 1. foglalkozni a jogászok és a családjogi ügyekben eljáró más szakemberek által felvetett gyakorlati kérdésekkel, segíteni azok megoldását; 2. tájékoztatást nyújtani az országos és a nemzetközi családjogi gyakorlatról; 3. lehetővé tenni a jogalkalmazási kérdések magas szintű megvitatását, a családjog jövőbeli fejlődését segítő, előremutató szakmai gondolatok közlését. A lap a szárun vett családjogon kívül kitér a családdal foglalkozó, a gyermekek jogait érintő valamennyi jogterületre kiterjed (például a család alkotmányos védelmére, a polgári jogban a személyek jogára stb.), illetve olyan cikkeket, tanulmányokat közöl, amelyek a családjog „segéd tudományainak” témáihoz tartozik (például származástani vizsgálatok, pszichológiai és pszichiátriai szakkérdések stb.).

A Valóság 2003/1. számában Scheili Gabriella röviden összefoglalja, hogy a német egység kérdése milyen szerepet kapott Helmut Kohl kancellárságának első időszakában. Érinti az NDK-sok menedékjogi ügyét, a családjegyesítéscet, valamint a német-német kapcsolatok belpolitikai kérdését, egészen a fal leomlásáig és a magyar határ megnyitásáig.

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sik Kiadó Kft.

Tipográfia, tördelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célnk az, hogy e szerény hírlevelünk segítségével a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 5-6. szám

2003. május-június

Bírósági ügyintézők

Júliustól a büntetőügyekben is önállóan, aláírási joggal járhatnak el, meghatározott esetekben a bírósági ügyintézők [34/2003. (III. 27.) kormányrendelet].

Így például önállóan megkereshetik a civil szervezeteket is adatok közlése, tájékoztatás, iratok átadása érdekében. Az ismeretlen helyen tartózkodó tanúk, terheltek tartózkodási helyének felkutatásához a rendelkezésre álló adatbázisokból adatot kérhetnek, de

elfogatóparancs kiadására nem lesznek jogosultak.

Az ügyintézők az országból való végleges hatályú (bírósági) kiutasítás alóli mentesítő eljárásban beszerzik az ügyész és az idegenrendészeti hatóság nyilatkozatát.

A TARTALOMBÓL:

- Együttműködés a civilekkel
- Migrációs statisztika
- A vágy titokzatos tárgya: amerikai vízum
- Küldöldi gyermekek az iskolában

Nyelvvizsga

Április óta idegennyelv-tudást igazoló állami nyelvvizsgára minden magyar és külföldi jelentkezhetsz, ha már elmúlt 14 éves.

A magyar állampolgárok magyar nyelvből nem vizsgázhatnak, míg a külföldiek igen, az akkreditált vizsgaközpontokban. A vizsgázó joga, hogy a vizsgán készített anyagokba (dolgozata, szóbelin a bizottság által készített értékelés) betekintszen, másolatot készítsen. Sőt, a vizsgadolgozatok másolását csak akkor lehet korlátozni, ha erre külön írásban felhívták a vizsgázó figyelmét, de a kézzel másoláshoz akkor is legalább 30 percet kell biztosítani. A külföldön, államilag elismert középiskolában szerzett érettségi vagy egyetemi diploma egynyelvű, C típusú felsőfokú nyelvvizsgának felel meg; szakképzettséget is adó bizonyítvány, oklevél esetében szaknyelvű, egynyelvű, C típusú felsőfokú nyelvvizsgának minősül [39/2003. (III. 27.) kormányrendelet].

Milyen a jó köztisztviselő?

A kormány középtávú közigazgatási képzési és vezetőképzési tervei az 1020/2003. (III. 27.) kormányhatározat szerint nemcsak a kodifikációban, a deregulációban, az uniós normákban jártas, idegen nyelven tárgyalóképes, hanem toleráns is. „Ki kell dolgozni a központi, területi és helyi szerveknél dolgozó köztisztviselők számára az előítélet-mentes kommunikáció fejlesztésére, kezelésére, az esélyegyenlőségre

vonatkozó, valamint a multikulturális ismeretek megszerzését biztosító továbbképzési program tananyagát, és a köztisztviselők számára továbbképzést kell szervezni.” Ezért a Miniszterelnöki Hivatal, a BM és a Magyar Közigazgatási Intézet a felelős.

A tananyagot legkésőbb 2003. december 31-ig kell kidolgozni, illetve „az éves továbbképzési tervek rendelkezései szerint”.

Gyermekvédelmi szakértő

A gyermekvédelmi törvény vezette be a szabad megállapodás tárgyát képező, díjazást kérő gyermekvédelmi szakértő intézményét. A szakértői névjegyzékről szóló 10/2003. (III. 27.) ESZCSM rendelet rögzíti, hogy milyen szakterületeken lehet egyáltalán valaki szakértő.

A hosszú felsorolásban azonban egyetlen sem akad, amely a migráns gyermekekkel kapcsolatos jóléti, védelmi ellátásokban, netán gyámügyi eljárá-

sokban használható lenne. Felbukkan ugyan a „speciális szükségletű gyermekek ellátása” elnevezésű szakterület, de sem ott, sem másutt: a képzés, a nyelvtudás vagy a szakmai jártasság kapcsán semmi nem utal arra, hogy érteni kellene a magyarul nem tudó, traumatizált, gondviselő nélküli, szociokulturálisan eltérő, menekült vagy éppen családgyejesítésre váró, ágyba vizező, külföldi gyermekhez is Magyarországon.

Vajon mikor ébrednek rá a tárcák, hogy a maga területén mindegyik felelős a migránsokért?

Újabb tiszteletbeli konzulok

A külügyminiszter elfogadta Sao Tomé és Príncipe Demokratikus Köztársaság kérelmét, és jóváhagyta tiszteletbeli konzuli képviselet létesítését, amelyet dr. Fodros István vezet (Budapest, II., Szász Károly u. 1.).

Az Ugandai Köztársaság konzuli képviselete is megnyílt (Budapest, V., József Nádor tér 9.), amelynek feladatait Kovács Péter úr látja el.

Együttműködés a civilekkel

A kormány civil stratégiája részeként minden minisztériumnak ki kell dolgoznia a saját szakterületén működő társadalmi szervezetekkel való együttműködés rendjét, főbb tartalmi elemeit. A Belügyminisztérium is ezért hívta össze a feladat- és hatáskörével összefüggő kérdésekkel foglalkozó civileket. A Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület is elkészítette április végén az értékelését és javaslatait. Ebből idézünk néhány gondolatot.

„Egyesületünk a Belügyminisztérium mindenkorai menekültügyi hatóságával (jelenleg: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, BÁH) is együttműködésben áll mind a napi munka, mind a stratégiaalkotás (törvényjavaslatok véleményezése, integrációs programtervezés, szociológiai felmérések megvalósítása) tekintetében. Ez az együttműködés természetesen módon alakult ki és működik a mai napig – hiszen mindkét szervezet a migráció, szorosabban a menekültügyi területén dolgozik – de annak alapelveit, mechanizmusait soha nem dolgozták ki. A kooperáció intenzitása és minősége tevékenységi területenként (az Egyesület szempontjából: programonként) különböző/eltérő.

A szociális tanácsadás, az egyéni és a közösségi szociális munka során szociális munkásaink a klienseik ügyében rendszeresen egyeztetnek a BÁH különböző főosztályain dolgozó előadókkal, valamint a befogadóállomások szociális munkásaival. Gyakran tapasztalják, hogy a kialakulatlan politikai koncepció, a joghézagok, a bürokrácia és nem utolsósorban a szociális arculat gyengesége miatt az osztályokkal, előadókkal való együttműködés nem mentes a feszültségektől.

Szakembereink pszichiátriai ambuláns rendelést tarthatnak a befogadóállomások területén, amelyhez a BÁH helyiséget és tolmácsolást biztosít. Ebben a munkában a pszichiáterek igen jó munkakapcsolatot tartanak fenn a tábor szociális és egészségügyi munkatársaival, az orvosi titoktartás szabályainak betartása mellett informálják egymást a betegekről, potenciális betegekről. A két év alatt kialakított ellátás, annak dokumentációjával együtt teljesen beilleszthető lenne a magyar egészségügyi ellátó rendszerbe, így bármely pillanatban átvehető és finanszírozható az állam által. Ennek ellenére ez az a programunk, amelyet, ha nem kapunk pénzügyi támogatást, ez év második felétől szüneteltetni kényszerülünk. Az első és eddig egyetlen belügyminisztériumi pályázati kiíráson elnyert összeg csupán a közösségi szállításokon és idegenrendészeti fogdákon kényszerűen tartózkodó külföldiek

pszichoszociális ellátási igényeinek felmérésére, csupán egy-két hónapos munkára elegendő.

Tolmásképzési programunk a menekültügyi hatósági eljárás, valamint a migránsokkal foglalkozó kormányzati és nem kormányzati szervezetek munkája során igénybe vehető tolmácsok számára biztosít szakképzési lehetőséget. Tervünk egy nonprofit alapon működő tolmácsközpont megalapítása, amelyet azonban a mai napig nem tudunk létrehozni a BÁH és a Határőrség érdektelen hozzáállása miatt, holott egy ilyen központ szükségességét nyugat-európai országok gyakorlata is bizonyítja.

A féléves, kísérleti beilleszkedési programot a BÁH hívta életre Debrecenben, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság magyarországi képviselőjével és számos civil, a migráció területén aktív szervezettel, így a Menedék Egyesülettel is egyeztetve annak megvalósítási tervét. Egyesületünk a program lebonyolításában is részt vesz: egy szociális munkásunk szakreferensként adja szaktudását a mindennapi munkához.

Az Egyesület 1995-től adja ki és terjeszti «Oltalomkeresők» című hírlevelét. A hírlevél havonta jelenik meg, és a hazai, valamint a nemzetközi migrációval kapcsolatos híreket tartalmazza. Célja, hogy hasznos információval lássa el a témával kapcsolatban álló szakembereket és az érdeklődőket: a BM Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Regionális Igazgatóságai, az érintett szakminisztériumok, a Határőrség igazgatóságai, az önkormányzatok, a munkaügyi központok, az iskolák munkatársait. Az Egyesület jelenleg havonta 400 címre juttatja el az «Oltalomkeresőket». A hírlevelet – fennállása óta – a Belügyminisztérium mindenkorai menekültügyi hatósága és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága közösen támogatta. A 2003-as támogatások egyeztetésekor a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal azonban jelezte, hogy ismeretlen okokból nem áll módjában folytatni a hírlevél támogatását. E támogatás hiányában az egyetlen olyan szisztematikus hírforrás léte kerül veszélybe, amely információval látja el olvasóit a nemzetközi migrációról, s melynek eltűnése nagy veszteség

lenne a migrációval foglalkozók, közvetve pedig a migrációban részt vevők számára.

Az Egyesület – akárcsak a többi, migráció területén aktívan működő civil szervezet – hiánypótló feladatokat lát el, többnyire olyan közfeladatokat, amelyek a tárca hatáskörébe vannak utalva. A nemzetközi szerződésben vállaltak minimális, és sokszor csak a jogalkotás szintjén való teljesítésén túlmenően szükségesnek tartjuk egy átgondolt és átfogó, a mindennapok gyakorlatában is megnyilvánuló migrációs és menekültpolitika megalkotását. (Az Egyesület szakértői csoportja 1997-ben, a Belügyminisztérium felkérésére elkészített egy szakértői javaslatot migrációs és menekültpolitikára.) A jelenlegi központosított, kissé bürokratikus és esetenként rendészeti szemléletű intézményi képviselő helyett jóval szélesebb társadalmi bázison, a szaktárcák, helyi önkormányzatok, civil és piaci szervezetek együttműködésével alakulhatna ki egy olyan intézményi környezet, amely tényleges védelmet nyújt a rászorulóknak, és hatékonyan segíti társadalmi beilleszkedésüket. Ennek hiányában továbbra is menedékkérők száza és ezrei fogják elhagyni az országot az átgondolatlan, esetleges jogalkotás és intézményi működés kárvallottjaiként.

A «menekültek társadalmi beilleszkedésének elősegítése állami feladat», deklarálja a menekültek ellátásáról szóló kormányrendelet lassan öt éve, ennek ellenére még mindig nem született meg egy átfogó integrációs politika és erre épülő stratégia, és nem lehet tudni, mit ért a menekültügyi hatóság társadalmi beilleszkedés alatt. Ugyanez a kormányrendelet teszi lehetővé a menekültügyi hatóság számára, hogy – különösen a társadalmi beilleszkedést segítő – programjait civil szervezetekkel szerződve valósítsa meg. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal mindmáig egyetlen pályázatot sem írt ki, annak ellenére, hogy több civil szervezet nemzetközi forrásokból finanszírozva számos olyan programot működtet menekültek számára, amelyek az európai államokban az állam által finanszírozott és koordinált ellátás vagy integráció részét képezik.

Konkrét javaslataink a hatékony együttműködés érdekében a következők:

- Minél hamarabb kezdődjön meg állami koordinációval az a társadalmi párbeszéd, amelynek eredményeképp létrejön egy korszerű, a nemzetközi jogi kötelezettségvállalással, az Európai

Roma menekültek

Unió jogszabályaival, valamint az ország társadalmi és gazdasági lehetőségeivel összhangban lévő migrációs és menekültpolitika. A kormányzat, az önkormányzatok és a társadalmi szervezetek mellett a gazdasági és piaci élet szereplőinek is helyet kell kapniuk a politikák kidolgozásában.

• Kezdődjön meg a bevándorlási és menekültügyi jogszabályok átfogó módosítását célzó szakmai párbeszéd, amely szervesen támaszkodik a migrációs politika irányelveire. A joghézagok és jogszabályok közötti ellentmondások felszámolásával, a menekültügy és a bevándorlás intézményrendszerének törvényi szintű szabályozásával erősödjön a jogbiztonság. A mindenkori jogszabály-előkészítések és módosítások során formálisan is kapjanak szerepet a társadalmi szervezetek. Az előkészítések és módosítások legyenek nyilvánosak és a társadalmi szervezetek által véleményezhetők, s a javaslatok elfogadásáról vagy elvetéséről mindig kapjanak értesítést a döntéshozóktól.

• Kezdődjön el a bevándorlási és menekültügyi intézményrendszer átfogó reformja. Különösen fontos a centralizált és bürokratikus működés felszámolása, a rendészeti túlsúly visszaszorítása és a szociális arculat erősítése, valamint a szaktárcák, az önkormányzatok és a civil szervezetek bevonásával megvalósuló feladatmegosztás.

• A Minisztérium által bármilyen okból el nem látott feladatok teljesítését pályáztassa meg a Minisztérium, és a nyugat-európai országokban bevált módon kössön hosszú távú ellátási szerződést a szakmailag legmegfelelőbb ellátási programokat kínáló civil szervezetekkel.

A fentiek megvalósulása esetén lényegesen nagyobb esély lenne a migránsok, s köztük különösen a menekültek sikeres társadalmi beilleszkedésére, és Magyarország is azon államok sorába tartozna, ahol a nemzetközi védelem nem (elsősorban) csak a jogszabályok szövegeiben létezne.

Térségünkben a romák helyzete talán csak akkor lesz számukra is elfogadható, ha nem indulnak menedékjogért vándorútra. Miközben a NATO és az EU szervezésében a balkáni országok biztonságát veszélyeztető kérdésekről, azaz a határok ellenőrizetlenségéről, a határőrizet szigorításáról, az emberkereskedelem visszaszorításáról tárgyaltak Ohridban, a koszovói romák Görögországba indultak (*Népszabadság*, 2003. május 24.).

A koszovói roma menekültek sáortáborát a Macedón fővárosban, Szkopjében lebontották, Koszovóba pedig féltek visszatérni, félve az albánok bosszújától. Így megindultak a görög határ felé, ahol macedón kommandósokkal kerültek konfliktusba. A romák még 1999-ben menekültek el a NATO légi támadása miatt Macedóniába, de

Szkopjében mára visszavonták tőlük az ideiglenes védelmet, és a táborukat is lebontották. Szerencsére Magyarországon a romák helyzete sokkal jobb: ők repülővel utaznak, hogy Új-Zélandon kérjenek menedékjogot (*Népszabadság*, 2003. június 7.).

A szigetország bevándorlási hatóságának adatai szerint 2002 júliusa és 2003 júniusa között annyian kértek menedéket, hogy ezzel a negyedik kibocsátó országgá váltunk. Ezért már decemberben felvetődött a vízumkényszer bevezetése, hiszen Kanada is ezzel orvosolta a bajt. A bevándorlási statisztika szerint 1997–2001 között a Kárpát-medencéből senki sem kért menedéket, míg 2002 első felében 18 kérelmet regisztráltak, a második felében és idén április végéig már nyolcvan. A Külügyminisztérium hallgat.

Közös akciók

Csongrád és Bács-Kiskun megyében a Határőrség, a Vám- és Pénzügyőrség, valamint a Munkavédelmi Felügyelőség közös akciókat szervezett április óta az idegenek ellenőrzésére. Hasonlóan a budapesti és Pest megyei razziákhoz, ahol egyetlen hónap alatt kétszáz munkavállalási engedély nélküli külföldit lepleztek le, akiknek 70 százaléka romániai, míg 20 százaléka ukrán állampolgár volt. (Ők rendszeresen hazajártak, hogy 30 naponként átlépjék a határt a vízummentességi egyezmény szerint, vagy ahogy a határőrök mondják, az „útlevelüket megutaztatva” tesznek eleget az idegenrendészeti követelménynek (*Határőr Magazin*, 2003/4.).

A dél-magyarországi közös akciók is elsősorban a határon túlról érkező feketemunkások kiszűrését, az autó-

és az embercsempészet felderítését tűzték ki célul. Ennek része volt, hogy helikopterrel térképezték fel a tanya-világot, ahol több illegális munkást sejtenek. (*Magyar Hírlap*, 2003. június 7.) Számukra biztosan „nem térkép e táj”, főleg, ha olvasták az Önkormányzati Tájékoztatóban (2003/5.) a TÁRKI önkormányzati kutatásainak összefoglalóját.

Ebből nemcsak az derül ki, hogy a bevásárlóturizmus jelentősen hozzájárul a kistelepülések kereskedelmi és lakossági bevételeihez, hanem az is, hogy ezeknek az önkormányzat számára is érezhető bevétellé válásához szükséges infrastrukturális fejlesztéséhez egyáltalán nincsenek forrásaik. Így a szürkegazdaság erősödik inkább, akár a felmérésben szereplő feketemunkások alkalmazása révén.

A feketemunka 1997-ben a települések harmadában, mára a felében van jelen, és egyre nagyobb szerepe van ebben a személyes kapcsolati hálózatoknak, szemben a korábbi „piaci helyekkel” (kocsma, presszó stb.). 1995 óta az emberpiacok 20-25 százalékában fordulnak meg külföldi munkások, elsősorban a városokban, a dél-keleti és a központi régióban.

A béreik emelkednek; a legnagyobb bérnövekedés az építőipari segédmunkások és az utcai árusok körében volt 1999-ben, míg mára a mezőgazdasági napszámosoké nőtt leginkább. Vajon ezeket hogyan lehet látni egy helikopterből?

A Határőrség Múzeuma

A Körmenten működő Rendészeti Szakközépiskola épületében rendezték be a gyűjteményt, amely bemutatja a magyar határőrizet történetét. Az első teremben a honfoglalás, az államalapítás emlékei láthatók, az áttekintés a tatárdúlástól a török, a Habsburg-uralmon át egészen az első világháborúig terjed, térképeket, katonaruhákat, fegyvereket is bemutatva. A Trianontól a második világháborúig terjedő időszakot dolgozza fel a második terem, ismertette például a bécsi döntések hatását. Végül a harmadik korszak 1945-től napjainkig tart, kitérve a szervezet eszközeinek, módszereinek többszörös változtatására, fejlesztésére. Látható itt szovjet-magyar határkő, régi Határőr újság, laktanyatábla és határvadászruha 1946-ból. Kár, hogy *Határőr Magazin* (2003/4.) nem számol be a múzeum címéről és nyitvatartásáról.

Migrációs statisztika

A határőrség adatai azt jelzik, hogy egyre jobban megijedtek az illegális migránsok és az embercsempészek a határőrizet fejlesztésétől. A határsértések és ezek kísérletének száma ugyanis csökkent (1. táblázat), bár nem biztos, hogy a beutazók csökkenésének arányában.

Év	Határsértések/ kísérletük
1999	18017
2000	16041
2001	13147
2002	9781
2003. IV. 11-ig	1441

A BAH adatai értelmében a kiutasított külföldiek száma erőteljes csökkenést mutat, különösen a román, a macedón és a török állampolgárok körében (2. táblázat).

Állampolgárság	1998	1999	2000	2001	2002
Román	10 152	11 269	13 034	8 829	3 301
Jugoszláv	7 129	2 583	1 014	0	516
Ukrán	796	720	1 237	846	824
Afgán	406	549	18	0	0
Kínai	512	470	903	265	240
Török	319	178	229	436	132
Macedón	240	223	152	289	20
Bangladeshi	406	375	61	0	102
Egyéb	1 874	1 970	2 584	3 922	960
Összesen	22 553	18 898	19 645	13 987	6 095

2003. január 1. és április 30. között a menekültként elismertek száma 70 fő volt. Milyen állampolgárságuk? (3. táblázat)

Állampolgárság	Fő
Román	3
Grúz	6
Jugoszláv	2
Afgán	12
Iraiki	25
Egyéb	22

A menekülteket befogadó állomáson 2003 első negyedében élők, ellátottak száma összesen 53133 embert jelentett, ebből menekült 52 fő, míg befogadott 178 fő. Megoszlásukat a legfőbb állampolgársági csoportok szerint mutatja 4. táblázat.

Állomás/ Állampolgárság	Afgán	Iraiki	Iráni	Grúz	Vietnámi
Békéscsaba (13198 fő)	60	83	20	6	1
Bicske (20976 fő)	5	14	3	19	39
Debrecen (19175 fő)	50	50	32	29	1

A három befogadóállomáson az első negyedévben elhelyezettek megoszlását aszerint is megadhatjuk, hogy egyedülállókról vagy családosokról van-e szó. Mint a számokból is kitűnik, sokkal nagyobb kört alkotnak az egyedülállók (5. táblázat).

Állomás	Egyedülálló	Családos
Békéscsaba	323	119
Bicske	442	257
Debrecen	389	232

Mennyibe kerül a befogadóállomáson elhelyezettek ellátása? Az első negyedévben is csak a dologi kiadások adatai állnak rendelkezésre, a dolgozók bérének, esetleg az épületek, gépek amortizációval együttesen számolt költségeinek összegét csak egy összesített adat mutatja, a számítási módját nem ismerjük (6. táblázat).

Fő/nap	Békéscsabán	Bicskén	Debrecenben
Dologi kiadás	1450 Ft	1830 Ft	2920 Ft
Összes kiadás	3853 Ft	3771 Ft	6414 Ft

A vágy titokzatos tárgya: amerikai vízum

Az Egyesült Államok konzulátusán január óta csak személyes ügyintézés, elbeszélgetés alapján lehet vízumot kérelmezni. Sőt, május 20-án a Belbiztonsági Minisztérium bejelentette, hogy 2004. januárjától minden beutazótól ujjnyomatot vesz, hátha ezzel kiszűri a lehetséges terroristákat.

Bár a magyarok nem emiatt veszélyesek a számára, hanem mert a turistavízummal visszaélve munkát akarnak vállalni. Ezért alapos eljárást folytatnak le, változatlan létszám mellett. Az eredmény: legalább egy hónap az elbeszélgetés időpontjáig, majd ezt követően néhány nap, esetleg csak tíz perc a vízum kiadása. (Magyar Hírlap, 2003. május 21.) Ehhez célszerű, ha igazolásokat viszünk az itthoni családtagjainkról, munkahelyünkéről, vagyionunkról és bankszámláinkról. Meggyőzőnek kell lennünk, mert a meghallgatáson a hivatalnok egyből dönt, és ha a kérelmet elutasítja, egy évig nincs értelme újabb kérelem benyújtásának, ha csak nem állt be döntő fordulat a helyzetünkben. A második szűrés a beutazáskor következik: a bevándorlási tisztviselő dönti el, hogy ad-e beutazási engedélyt, azaz fehér kártyát az útlevelebe.

A konzulátus szerint igen sok magyart fordítanak vissza a repülőtérrel, ha például a nyilvántartásból kiderül, hogy korábban „túltartózkodtak”. A lap beszámolókat idéz, miszerint nem teljesen

alaptalan a konzulátus felelme a magyaroktól. Hirdetéseket lehet olvasni amerikai munkák kiközvetítéséről, takarítás, autósosás stb., amelyekről legkésőbb a megérkezésről derül ki, hogy feketemunka, általában 6-12 dolláros órabérért. „A legnagyobb kincs az illegális munkavállalók körében egy jó telefonszám. Egy olyan emberé, általában cseh vagy lengyelé (a nyugati parton mexikói az illető), aki a feketemunkát közvetíti. A feketemunkások körében kialakult nézet szerint világos hierarchia működött a rendszerben: ha egy cég tulajdonosa olcsó feketemunkást keres, egy közvetítővel veszi fel a kapcsolatot. Utóbbi Amerikaszerte néhány embert hivatalosan foglalkoztat, további száz-kétszáz külföldi illegálisan dolgozik az előbbi néhány személy adataival. Sok telephelyen, azaz városban van egy összekötő ember, aki a rendszer központjával, valamint az Európában állomásozó felhajtókkal tartja a kapcsolatot.

„Az ilyen felhajtók tobozzák például Magyarországon is a munkavállalókat” – meséli Árpád és Géza, akik két évet töltöttek illegális munkákkal, kalandvágyból vagy pénzkeresés miatt. A fizetést péntekenként kézbe adják, mert külföldinek bajos bankszámlát nyitni, hitelkártyát szerezni. Némi trükkkel persze (magyarországi banktól szerzett igazolással) ez is megoldható.

A hónap idézete

„A meghallgatás első pillanatában mindenkiről azt feltételezzük, hogy illegálisan akar bevándorolni vagy munkát vállalni Amerikában” – mondja Debra Heien, az Egyesült Államok budapesti főkonzulja arról, mi a tétje az amerikai vízumeljárásban a személyes meghallgatásnak, elbeszélgetésnek. (*Magyar Hírlap*, 2003. május 21.) Mivel a vízumkérelmeknek több mint három százalékát utasítják vissza, szó sem lehet a közeli jövőben a vízummentes utazásról a magyar állampolgárok számára. Igaz, akinek sikerült megdönteni e „bűnösségi vélelmet”, megkapja a vízumot, és azt 5-10 évig is felhasználhatja.

ENSZ-adatsorok

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) genfi statisztikai osztályának legfrissebb jelentése hozzáférhető a budapesti kirendeltségen. A jelentés a 2002 utolsó negyedévében, illetve 2003 első negyedévében, 29 fejlett ipari országban benyújtott menedékkérelmek számának alakulásáról szól.

A jelentés szerint Európa 24 befogadó országában a vizsgált időszakban átlagosan 19%-kal csökkent a menedékkérelmek száma. Ez a csökkenés Közép-Európában átlagosan 34%-os, Magyarországon pedig 53%-os volt. 2003 első negyedévében továbbra is Irak, Törökország, valamint Szerbia és Montenegró bocsátotta ki a legtöbb menedékkérőt Európa befogadó országaiba.

Magyarországon a legtöbb kérelmet iraki, afgán, iráni, grúz és vietnami menedékkérők nyújtották be a vizsgált időszakban.

További kérésükkel forduljanak Szobolits Andreához (UNHCR sajtófelelős, tel.: 212-3122, 201-5592).

Vitaest

Vitaestet szervezett a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem április 29-én a bevándorlásról és a migrációról az EU-ban. A rendezvényen részt vett Göncz Árpád, Geszti Péter, Sik Endre és Tóth Pál Péter.

Konferenciák

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) – elsősorban győri igazgatóságának szervezőkészsége nyomán – 2003. május 8–9-én konferenciát szervezett.

A rendezvény alkalmat nyújtott a befogadóállomáson, igazgatóságokon és a BÁH-ban dolgozóknak a szakmai eszmecserére, továbbá arra, hogy bepillantsanak az európai közösségi szabályokba a menedékjog terén. Ehhez segítséget adott Wolfgang Taucher, az osztrák Szövetségi Menekültügyi Hivatal vezetője és Nagy Boldizsár (ELTE), aki a dublini egyezmény és az

EURODAC rendszer elvi és gyakorlati kérdéseiről beszélt, valamint Tóth Judit (SZTE), aki a menedékkérőkkel kapcsolatos jogi és szociális garanciák rendjét vázolta fel a már elfogadott, illetőleg most készülő EK-normák alapján.

A rendezvényen részt vett és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága szemszögéből foglalta össze a várható magyarországi tennivalókat Eduardo Yrezabal. Az előadók számos kérdést kaptak, és a tervek szerint az elhangzottakból egy kiadvány is készül. Jó lenne, ha az uniós csatlakozás közeledtével minél többször szerveznének a munkatársaknak hasonló rendezvényeket.

Olvasnivaló

Az Osiris Kiadó gondozásában megjelent az *Emberi jogok* című tankönyv Halmi Gábor és Tóth Gábor Attila szerkesztésében. Az első részben általános alapfogalmak, valamint a jogvédelem hazai és nemzetközi intézményeit tekintik át, míg a második részben a legfontosabb jogokat vizsgálják meg az esetjog, alkotmánybírósági ítéletek és némi nemzetközi kitekintés alapján. Ebben a részben kapott helyet a diszkrimináció tilalmával kapcsolatos fejtegetés, valamint a tisztességes eljárás elemeinek áttekintése. Noha a menekültekkel, vándorokkal kapcsolatosan nem szerepel önálló cím a kötetben, a diszkrimináció, a nemzetközi jogvédelem és a fair eljárás magyarázata a migránsokkal foglalkozók számára is nélkülözhetetlen. A kötetet Sólyom László méltatja a *Fundamentum* 2003/1. számában.

Ugyanebben a számban ismerteti Földesi Tamás az emberi jogok németországi fejlődését összegző évkönyveket. „Az emberi jogok másik területe, amellyel az évkönyv több szerzője foglalkozik, az idegengyűlölet és a rasszizmus. Beate Winkler a rasszizmus és idegengyűlölet elleni harcnak az Európai Unión belül jelentkező formáit elemzi,

s megállapítja, hogy összehangolt tevékenység folyik az Európa Tanáccsal, amely már 1997-ben létrehozott egy intézményt (Monitoring Centre on Racism and Xenophobia), amelynek feladatköréhez tartozik a nemkívánatos jelenségekkel kapcsolatos tények és okok vizsgálata, a lehetséges intézkedések elemzése és stratégiák kidolgozása.

Ez a központ együttműködik a RAXEN és a RAREN elnevezésű, elsősorban monitorozással és gyors változásokkal foglalkozó intézményekkel, amelyeknek helyi szervezeteik is vannak. [...] kidolgoztak egy tervezetet a média közreműködéséről ebben a küzdelemben. Ez a dokumentum az Európai Unió Pártok Chartája a nem-rasszista társadalomért, amelyet 15 állam és számos politikai párt is aláírt.

Érdeklődésre tarthat számot Klaus Alheim tanulmánya, amely szociológiai alapon elemzi, hogy Németország különböző részein, nyugaton és keleten, különböző társadalmi rétegekben milyen arányú az idegengyűlölet.

Az idegengyűlölettel szoros és sokrétű kapcsolatban áll a menekültek kérdése, amelynek tárgyalása az aktualitás miatt nem maradhatott ki a kötetből. Heribert Prantl, a genfi egyezmény ötvenedik évfordulója alkalmából elemzi, milyen hiányosságok léteznek Németországban a menekültvédelem terén, más országok helyzetére is utalva. Ennek kapcsán helyesen állapítja meg, hogy az emberi jogok kiteljesedése aligha valósulhat meg addig, amíg az egyes országok nem kötelesek befogadni a menekülteket, ami egyben a szabad mozgáshoz való jog egyik legalapvetőbb korlátja.

Tükröződik ez Stefan Keßler cikkében, már a kifejező címben is: „Az üldözötteknek joguk van a védelemre.”

Külföldi gyermekek az iskolában

Az Oktatási Minisztérium 2003. április 8-án megbeszélést szervezett a külföldi gyermekek magyarországi iskoláztatásával kapcsolatos feladatokról, amelyen részt vett a kérdésben érintett néhány iskola, egyesület és szakértői csoport képviselője. A megbeszélésen – elsősorban a Kétnyelvű Iskoláért Egyesület által a témában végzett átfogó vizsgálat következtetéseiből kiindulva – beható eszmecsere folyt. Ennek nyomán egyetértés alakult ki a migráns tanulók oktatásának 2004 szeptemberéig történő megszervezéséhez, illetve beindításához szükséges és elsőbbséget élvező legfontosabb teendőkről. Megfelelő felkérés és megbízás esetén az egyes feladatok végrehajtásában önként vállalkozók közreműködését is körvonalazták.

(1) *Tájékoztatói feladatok.* Sürgős feladat a migráns szülők és gyerekek tájékoztatása a magyarországi iskoláztatási lehetőségekről, a tankötelezettségről. Célszerű egy tömör, többnyelvű írásos tájékoztató összeállítás a tankötelezettséggel, az iskolai beiratkozással kapcsolatos legfontosabb rendelkezésekről, tudnivalókról stb., amelyet minden tartózkodási engedély iránt folyamodó külföldi állampolgár kézhez kapna. Ugyancsak szükség lenne az OM honlapján egy olyan többnyelvű portál kialakítására, amely részletes és átfogó eligazítást adna a migráns szülőknek gyermekeik iskoláztatásával kapcsolatos minden fontos kérdéstről. Ezekért első helyen az OM Nemzetközi Együttműködési és Fejlesztési Főosztálya a felelős.

(2) *Speciális pedagógiai programok kidolgozása.* A módosított közoktatási törvény tervezete előírja a migráns gyermekek oktatásához speciális pedagógiai programok kidolgozását. A program kidolgozásával összefüggő feladatok végrehajtásának irányítása, összefogása a közoktatási szakterület felelőssége. Egyetértés alakult ki abban, hogy a programban majdan megfogalmazásra kerülő pedagógiai feladatok ellátásának szükségszerűen pénzügyi vonzatai lesznek, így valamilyen kiegészítő normatíva formájában feltétlenül pótlólagos forrást kell biztosítani az intézményi fenntartók, illetve az érintett intézmények számára. Ennek az elsődleges felelőse az OM Közoktatás-fejlesztési Főosztálya lett. A tervezett határidő 2004 áprilisa.

(3) *Iskolahálózat kialakítása.* Tekintettel arra, hogy a migráns gyerekek legnagyobb létszámban a fővárosban és a megyeszékhelye-

ken tanulnak, célszerű a leglátogatottabb és a leggazdagabb tapasztalatokkal rendelkező ún. „bázisiskolákból” álló hálózat kialakítása, ahová a migráns tanulókat ajánlás formájában irányítani lehetne. A hálózat tagjai egyúttal pedagógiai, módszertani továbbképző központokként is működhetnének. (Ezzel kapcsolatban felmerült a megyei pedagógiai intézetek bevonásának a lehetősége is.) A hálózatban részt vevő iskolákat pályázat útján kellene kijelölni, és elsősorban a két tannyelvű és a nemzetiségi iskolák jöhetnek szóba. Külön meg kellene vizsgálni a menekülttáborokban tartózkodó iskoláskorú gyerekek speciális oktatásának a kérdését is. Ebben közreműködik az OM Közoktatás-fejlesztési Főosztálya, a Kétnyelvű Iskoláért Egyesület és a Menedék Egyesület. A tervek szerint ennek a határideje 2003 decembere.

(4) *Módszertani segédlet, tankönyvcsoomag összeállítása.* Össze kell gyűjteni és az érintett iskolák, pedagógusok számára hozzáférhetővé tenni a migráns tanulók oktatásában ez idáig használt és a gyakorlatban bevált tankönyveket, segéd-

leteket. Közreműködik ebben az ELTE Neveléstudományi Intézete, a szolnoki Varga Katalin Gimnázium és a Menedék Egyesület, hogy 2003 szeptemberére az anyag összeálljon.

(5) *Pedagógus-továbbképzés.* Feltétlenül meg kell oldani a migráns gyermekek tanítására vállalkozó pedagógusok továbbképzését akkreditált tanfolyam keretében, támaszkodva az e téren eddig elért eredményekre. Hosszabb távon pedig a tanárképzés részévé kellene tenni a migráns gyerekek oktatását. A Menedék Egyesület e téren úttörő jellegű kísérletet végez az ELTE bevonásával. Így 2003 szeptemberére egy tesztelt képzési anyag áll majd rendelkezésre az akkreditációhoz.

(5) *Intézményes együttműködés.* A résztvevők egyetértettek abban, hogy az egyeztetett feladatok határidőre történő végrehajtása, megvalósításuk célszerű összehangolása, továbbá a menetközben elkerülhetetlenül felmerülő újabb problémák megoldása a migráns tanulók oktatásában érintett tárcák, szakterületek, gyakorló pedagógusok és oktatáskutatók rendszeres, intézményesített együttműködését igényli. Egyetértés volt abban, hogy a továbbiakban a résztvevők, a feladat jellege szerint kiegészítve szakértőkkel, más tárcák képviselőivel munkacsoportként folytassák az ez irányú munkát. A munkacsoport „titkárságának” teendőit az OM Nemzetközi Együttműködési és Fejlesztési Főosztálya látja el, amely vállalja a feladatok ellátásával együtt járó koordinátori szerepet is.

Erkölcsei támogatás

Előző számunkban jeleztük, hogy fogytán a hírlevél kiadásához a rendelkezésünkre álló pénz. Kedves telefonokat és leveleket kaptunk, amelyek jelzik, hogy Olvasóink zömének is kevés a rendelkezésre álló forrása, ám munkánkat fontosnak és folytatandónak ítélik. Megoldás lehet, ha a lapot elektronikusan tesszük hozzáférhetővé – ahogyan azt kedves levelében javasolja Bús Balázs alpolgármester úr Óbudáról. A másik megoldás pedig, ha további támogatásokat szerzünk. Reméljük, a pályázatokat elbírálókra hatni fog, hogy erkölcsileg sokan támogatják tevékenységünket.

Olvasnivaló

A NIOK legutóbbi hírlevelében olvastuk, hogy az esélyegyenlőségi ügyekért felelős miniszternek mi a vesszőpapírja. „Régi mániám a nyitott jogalkotás, szeretném, ha a civil szervezetek mind szélesebb körben bekapcsolódnának a törvények kidolgozásába. Rövidesen létrejön egy internetes portál, amely lehetőséget teremt arra, hogy a civil szervezetek a nap huszonnégy órájában kifejezhessék a véleményüket, beleszólhassanak a kormányzat munkájába.” Lévai Katalinnal kapcsolatosan további híreket böngészhet az érdeklődő a www.nonprofit.hu/hirek/hirek/egyhir/136169.html címen.

Az Európa Ház elektronikus hírlevele (2003. május 26., 12. szám) a civilekről és az Európai Unióról ír. A szervezet

Munkacsoportot hozott létre, amely a Civil Együttműködés Program (CEP) keretében alakult négy civil csoport egyike. 2002. november elején láttak munkához azzal a céllal, hogy civil oldalról kidolgozzanak egy olyan megállapodás-tervezetet, amely a partnerségi elv alapján hosszabb távon keretet ad a kormányzat-civil együttműködésnek. A munkát nyitottan végzik, abba minden érdeklődő szervezet szabadon bekapcsolódhat. A havi rendszerességgel tartott ülésekre eddig több mint 120 civil szervezet jelezte részvételi szándékát. A megállapodás tervezete megtalálható az interneten, a www.civilegyuttmukodes.hu/4munkabiz/4/4compacthun5-25-04-03.html címen. A válaszadók számára júniusban konferencia szervezését tervezik.

Ünnepi Könyvhét

2003. június 12. és 16. között rendezik meg az immár 74. Ünnepi Könyvhetet. Szete az országban mintegy ötven helyszínen állítanak sátrakat a könyves szakma képviselői. Az esemény közponja a budapesti Vörösmarty tér, ahol 107 pavilonban 201 kiadó vonultatja fel

könyvheti kínálatát. A szervező a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (MKKE). A nyitónapon adják át a Szép Magyar Könyv 2002 díjait és okleveleit az arra érdemesített kiadványok alkotóinak és a minőségi könyvesboltok Hermész-díjait.

Olcsó vízum a Vajdaságban

A gazdasági kérdések mellett a határmenti régiók együttműködése és a vajdasági magyarokat érintő vízum ügye volt a legfontosabb témája Medgyessy Péter magyar miniszterelnök 2003. június 3-i, szabadkai látogatásának.

Gazdasági és politikai téren is kiemelt szerep juthat a Duna-Tisza-Maros-Körös eurorégióknak. Az uniós taggá váló Magyarország különösen figyel rá, hogy a környező országok integrációját is segítse. Kiemelt jelentősége van a vajdasági magyarság és az anyaország kapcsolattartásának, így novembertől, a schengeni követelmények életbe lépése után alacsony díjú, többszöri beutazásra jogosító vízumot fognak kiadni, a hivatalos útra hazánkba érkezőket pedig nem is terheli majd vízumkötelezettség.

Zoran Zivkovic szerb miniszterelnök megígérte, hogy az eddigieknél aktívabban vesznek részt az olyan közös vállalkozásokban, mint a Budapest-Belgrád autópálya, a horgosi határátelőkölőhely építése. (*Magyar Hírlap*, 2003. június 4.)

A matyók hódítása

A nyári utazások, rokonlátogatások idején érdemes feltenni a kérdést: vajon a népművészeti tárgyak önállóan is útra kelnek-e vagy csak a kivándorlókkal terjednek? Fejős Zoltán néprajzkutató – akinek neve manapság a Néprajzi Múzeum igazgatójaként került be a sajtóban, és ha az egykori Kúria épületét a Legfelsőbb Bíróság visszakapja, a költözésnek az egyik legnagyobb kárvallottja lesz – ennek járt utána.

„Korda Sándor 1928-ban, Hollywoodban forgatott Sárga liliom című filmjéhez 200 matyó ruhát vásároltatott Mezőkövesden. Vizsgáljuk meg, hogy Mezőkövesd népművészeti tárgyai és eszmei hírneve milyen úton-módon jutottak el Amerikába. Próbáljunk meg választ adni arra a kérdésre, hogy ott milyen körben vált ismertté és milyen funkciót töltött be. Áttekintésem sajnos csak vázlatos lehet, mert keveset tudunk erről a »hódításról«. [...]

A mezőkövesdi népművészet első lehetséges útja az egykori kivándorlók révén vezethetett a tengerentúlra. Mezőkövesd az első világháború előtt nemcsak summások ezreit bocsátotta ki, hanem százával akadtak kövesdiek,

akik az Egyesült Államokban vállaltak munkát. Idénymunka volt ez is, mely sajátosságát elsősorban a szülőföldtől való nagy távolság és az ipari munka jelentette. A mezőkövesdi kivándorlás nagyságát, intenzitását és természetét csak nagy vonalaiban ismerjük, ám így is bizvást elmondható, hogy a világháborút megelőző két évtizedet élénk kivándorlási mozgalom jellemezte. Az össznépszerűséghez viszonyítva ugyan kisebb az elvándorlás mértéke, mint Borsod megyében, például a szendrői járás apróbb falvaiból, de a kivándorlók abszolút száma igen magas. A Clevelandben megjelenő Szabadság 1902. április 17-i számában több mint 100 mezőkövesdi nevet közölte, akik

kivándorló útlevelet kaptak. Május 24-i számában »Matyók Amerikában« címmel arról tudósított, hogy a kivándoroltak napról napra panaszos leveleket írnak haza, tudatván a hozzátartozókkal, hogy nehezen kapnak munkát. Mezőkövesd község előjárósága 1904. évi jelentése szerint 307-en tartózkodnak Amerikában, s az adott évben további 112-en kértek útlevelet. Az előjáróság már ekkor azt is érzékelte, hogy most »már a nők is gyermekeikkel együtt követik férjeiket az idegenbe«. Két évvel később egy jelentés szerint a »dolgos, takarékos matyó nép tömegesen veszi fel a vándorbotot«. [...]

Magukkal vitték-e Amerikába a Mezőkövesdről kivándoroltak viseletüket, használati tárgyaikat? Bármilyen kézenfekvő is ez a kérdés, korántsem egyszerű megválaszolni. Nagy általánosságban persze azt mondhatjuk, hogy az amerikai bányákba, gyártelepekre kivándorolt kövesdi legények,

(Folytatás a 8. oldalon)

A matyók hódítása

(Folytatás a 7. oldalról)

fiatal házas férfiak nem lobogós ujjú ingben, hímzett surcban s csúcsos kalapban végezték kimerítő munkájukat. Asszonyaik, lányaik sem csavarintós kendőben, ködmönben jártak a gumi- és textilgyárakba, vagy a gazdagabb családokhoz cselédkedni. Ez természetes, a dunántúli uradalmakban munkát vállaló summások öltözete is alkalmazkodott a köznapi munkavégzéshez. »A kiszakadással – írta Herkely Károly a kivándoroltakról 1939-ben – velejár a közösség lényeges meghatározója, a viselet levetése.« Levetették, de szinte bizonyos, hogy kivándorlásukkor többen magukkal vitték helyi öltözetüket, vagy akár a köznapi, akár az ünnepi viselet egy-egy darabját. Egyes adatok szerint például a magas barci kalap azért vált ismertté a tengerentúlon, mert elterjesztője kiment Amerikába. Nagyon keveset tudunk azonban az ilyen esetekről, s egyáltalán a korai amerikai magyar telepek, közösségek tárgyi világáról. Visszaemlékezések tanúsítják, hogy a ház körüli munkában elhordták a hazuról hozott holmit, de olyanok is voltak, akik tudatosan ragaszkodtak egy-egy otthonról származó ruhadarabhoz, használati eszközhöz. Mezőkövesden is láttam olyan családi képet, melyet az Egyesült Államokban vagy Argentínában készítettek és keretezettek be az ottani divat szerint, s mely a fiatalasszonyt viseletben mutatja. [...]

A lényeg: az amerikázás – elsősorban azok számára, akik végleg kint maradtak – gyökeres életformaváltást, társadalmi átrétegződést jelentett. Ennek kísérőjelensége a paraszti kultúra visszaszorulása, a látványos elemek tudatos megtagadása volt. Az amerikások épp azért vetkőztek ki viseletükből, mint amiért az itthon maradt, de a modernizáció sodrába időben valamilyen később bekerült generációk elfordultak tőle. Egyértelmű, hogy az életforma cseréje, az új követelményekhez való igazodás mintái azonosak. A változás azonban nem (vagy legalábbis nem minden esetben) ment végbe egyik pillanatról a másikra. Az újhoz igazodás nem minden területen érvényesült maradéktalanul. A vallásos ünnepek, például a búcsúk, húsvéti és karácsonyi szokások Amerikában is

megőriztek sok óhazai elemet. Az alkalmazkodásban sem követett mindenki azonos tempót, ezért az egyéni utak változatosságával kell számolnunk. Ezek az érvek és az említett szórványos adatok azt jelzik, hogy az életmód- és kultúraváltás általános tendenciája nem zárja ki, hogy a mezőkövesdi népi kultúrája a kivándorlók körében egyes elemeiben, rekvizitumaiban átmenetileg tovább élt. [...]

A pozsonyi Izabella Háziipari Egylet és az Országos Magyar Háziipari Szövetség, illetve néhány nagyobb európai kereskedőház révén a magyarországi népi jellegű kézműipari termékek a század első évtizedében szórványosan az amerikai kontinensre is eljuthattak. [...] Külügyi források szerint az 1920-as évek elején az amerikai társadalomban nagyobb érdeklődés nyilvánult meg az európai hímzések, kézműipari termékek iránt. A chicagói magyar konzul egy korabeli jelentése szerint a magyar varrottások konjunktúrája 1922 után jelentkezett. Egy New York-i rendezvény szervezői 1927-ben kérték az ottani magyar konzulátus segítségét, hogy azon »magyar népies hímzések, magyar női jelmezek, népviseletek« is szerepelhessenek. A kérést hazai cégek, egyesületek felé közvetítő konzul külön kiemelte, hogy az esetleges vállalkozók ne »tömegcikkkel« (mint olcsó matyó hímzések stb.), hanem művészi becsű, értékes dolgokkal vegyenek részt a rendezvényen. A dokumentum tehát jelzi, hogy ekkor a »matyó hímzés« mint értéktelen kézimunka-tömegcikk a tengerentúlon is már kétes hírnévre tett szert. Egyelőre nincs áttekintésünk arról, hogy a magyarok által is lakott városokban az Egyesült Államokban, Kanadában hányan és milyen mennyiségben forgalmazták matyó és más magyarországi eredetű kézimunkákat, népművészeti tárgyakat, illetve magyaros stílusú emléktárgyakat. [...]

Chicagóban – ahonnet részletesebb helyi adataink vannak – az 1920–30-as években legalább két kisebb üzletről van tudomásunk, melyek magyar kézműipari tárgyakra szakosodtak. [...] Ez a két vállalkozó, bár kapcsolatban állt a helyi magyar csoportokkal, inkább az amerikai társadalom igényeit elégítette ki. Szerepük épp ez a kettősség volt, az, hogy a magyar jellegű iparmű-

vészeti tárgyak – elsősorban a matyó és kalotaszegi varrottások – amerikai forgalmát lehetővé tegyék, s ezzel hozzájáruljanak a helyi magyar intelligencia, a középosztály körében tapasztalható magyaros tárgyak kultuszának erősítéséhez. Ez szolgálta befelé a közösség összetartását, kifelé pedig a reprezentációt.

A matyó s más magyar kézimunkák amerikai értékesítésének lehetősége párhuzamos volt különféle kézműipari kiállítások rendezésével. Az árusítás és a kiállítások mögött nagyjából azonos jellegű társadalmi érdeklődés, de nem teljesen azonos koncepcionális felfogás állt. A kiállítások gondolata szintén jórészt az 1920-as évek elején került előtérbe, bár vannak korábbi esetek is. 1913-ban New Yorkban rendeztek háziipari kiállítást, melyre egy londoni kiállítási vállalat közvetítésével a Mezőkövesdi Háziipari Szövetkezetet is meghívták. Az újabb »hullám« kiállításait, rendezvényeit azok az ún. amerikanizációs intézmények szervezték, melyek a kulturális különbségekre, s ebből származó konfliktusveszélyekre figyelve igyekeztek segíteni a bevándorolt csoportoknak az amerikai beilleszkedésében. Egyik eszközük a bevándoroltak kézművességének és mesterségeinek felkarolása volt, melylyel el kívánták érni, hogy a közvélemény megbecsüléssel forduljon az idegen származású népesség felé. [...]

Összességében megállapítható, hogy a második világháború előtti korszakban kialakult matyó kultusz nyomai megtalálhatók az amerikai magyarok körében is. Nem szorította ugyan ki önreprezentációjuk egyszerű eszközből építkező szimbolikus kellékeit, így az általános magyar ruha ideálját, mely az etnikus öntudat kinyilvánításának egyik leglátványosabb eszköze volt, de a magyar jelleg, a magyar öntudat külvilág előtti megjelenítéséhez és olykor gazdagításához hozzájárult.

(A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXXVIII, Miskolc, 1999.)

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sik Kiadó Kft.

Tipográfia, tördelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDEK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rakóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 7–8. szám

2003. július–augusztus

Részletes büntetőeljárás szabályok

A belügyminiszter és az igazságügyi miniszter közös rendeletet adott ki a rendőrség, a határőrség nyomozásának további részleteiről [23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet]. A 2003. július 1-jétől alkalmazandó szabályokból a migráció és a külföldiekkel szembeni eljárás szempontjából emelünk ki néhányat és említünk más, kapcsolódó rendeleteket.

- A büntetőeljárás törvény (1998. évi XIX. törvény) különböző módon igyekszik megakadályozni, hogy a bűncselekmény elkövetője eltűnjön, kihúzza magát az eljárás alól. Ennek egyik módja az útlevél elvétele (146. §), amelynek hátterében a külföldre utazásról szóló törvény utazási, illetőleg útlevél-kiadási tilalma áll (2002. évi I. törvénnyel módosított 1998. évi XII. törvény 16. §). Ez tehát a magyar állampolgárságú, továbbá a hazai jog szerint kiutazásra jogosító okmányokra jogosult külföldiekre vonatkozik, ha olyan bűncselekmény elkövetése miatt folyik az eljárás, amely legalább háromévi szabadságvesztéssel büntetendő. Az útlevél elvételének az eljárás bármely szakaszában helye lehet,

de csak a bíróság határozata alapján, és kizárólag a terhelttel szemben, ameddig oka van (például fennáll a szökés veszélye), vagy az eljárást jogerősen be nem fejezték. A vádirat benyújtását megelőzően – az eljárási szak egyéb szabályaival összhangban – a bíróság az ügyész indítványa alapján dönt. Egyébként a kényszerintézkedésről határozó bíróság rendeli el az úti okmány elvételét a nyomozati szakban. A nyomozás során a nyomozási bíró dönt az úti okmány elvételéről. Ezt követően csak kivételes méltányosságból járul hozzá az ügyész, illetőleg a bíróság a kiutazáshoz. Az együttes rendelet szerint az őrizetbe vételkor lefoglalt útlevelet őrzésbe veszik, mivel az tárgyi bizonyíték. Az őri-

A TARTALOMBÓL:

- A menekültek világnapján
- Gyermekmigráció
- Ügyészégi statisztika
- Örökre számúzve

zetbe vétel megszűnésekor azonban vissza kell adni a gyanúsított részére, hacsak az őrizet megszűnését követő 24 órán belül a hatóság az útlevél visszatartására nem tesz előterjesztést, mert azt indokoltnak találja.

- A nem magyar anyanyelvűek, illetve a külföldiek ügyében különös eljárási szabályokat kell alkalmazni. Például a nem magyar anyanyelvű személy mellé a kérésére tolmácsot kell rendelni. A gyanúsítottnak biztosítani kell, hogy az anyanyelvén írásban nyilatkozatot tegyen, amelyet magyar nyelvű fordítással együtt a nyomozási iratokhoz csatolnak. A jegyzőkönyvben rögzíteni kell, miként történt meg az érintett ezzel kapcsolatos kioktatása. A külföldi gyanúsított esetében a kényszerintézkedések (például fogva tartás) megtételétől számított 24 órán belül

(Folytatás a 2. oldalon)

Az uniós csatlakozására készülve

- Az előcsatlakozási eszközök körébe tartozó PHARE-támogatásokra is kiterjedő új eljárási, szervezeti rendszer 2003. július 8-tól lép hatályba [80/2003. (VI. 7.) kormányrendelet]. Ezzel megváltozik a különböző intézményfejlesztési, társadalmi és gazdasági kohéziós fejlesztés tervezési, finanszírozási módja, amely akár a migránsokkal kapcsolatos projekteknél résztvevőknek is fontos lehet.
- A luxemburgi bírósághoz (ECJ) fordulhatnak a módosított polgári perrendtartás és büntetőeljárás alapján a bíróságok, előzetes döntést kérve az előtűk fekvő, az európai közösségi normák alkalmazásával, azok tartalmával összefüggő kérdésben. A csatlakozástól alkalmazandó szabályt (2003. évi XXX. törvény) bizonyosan

sok kritika fogja érni, mert az a szakértők szerint meglehetősen hézagos és pontatlan. Vajon a migrációval kapcsolatos ügyben mikor lesz az első felterjesztés?

Újabb dokumentum a halálbüntetés ellen

Az Országgyűlés 2003. június 30-án megerősítette az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (1950) 13. kiegészítő jegyzőkönyvét, amely tiltja a halálbüntetést. Ezzel háromra emelkedett azoknak a nemzetközi szerződéseknek a száma, amelyek általánosságban, minden körülmények között, mindenkiére nézve tiltják a halálbüntetést. Ez ugyan Magyarországon nem létező veszély, ám az újabb elkötelezettség egyben azt is jelenti, hogy másokat sem tehetünk ki ennek. Így a kiutasítás, a visszafordítás, a kiadatás eseteiben még határozottabban kell vizsgáldnia a hazai hatóságoknak a külföldiekkel kapcsolatos közigazgatási és bírósági eljárásokban: vajon ott-hon, egy másik országban fenyegeti-e ilyen veszély az érintetteket?

Részletes...

(Folytatás az 1. oldalról)

ertesíteni kell például a BÁH igazgatóságát, az általa megjelölt külképviseleteket, pontos adatokat nyújtva. Kiemeli a rendelet, hogy a nemzetközi szerződésben meghatározott jogokat biztosítani kell, ideértve a fogva tartott látogatását, a konzuli kapcsolat felvételét is. A gyanúsítottkénti vagy tanúkénti kihallgatásról szóló értesítést a Külügyminisztériumon keresztül, tehát nem közvetlenül az érintett külképviseletnek küldik meg. Ha az értesítést időben megkapják, úgy a konzul részt is vehet a kihallgatáson, de „a kihallgatathoz kérdéseket nem intézhet, észrevételt nem tehet, indítványt nem terjeszhet elő”. A nyomozás befejezéséről is értesítik a BÁH igazgatóságát. A bevándorlási, letelepedési vagy tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldi ellen megindított büntető-eljárásról a nyomozó szerv értesíti a BÁH lakóhely, illetve tartózkodási hely szerint illetékes igazgatóságát.

- A rendőrség nyomozó hatóságának hatásköri és illetékességi köréről rendelkező belügyminiszeri rendeletről [20/2003. (VI. 7.) BM rendelet] kiderül, hogy a megyei főkapitányságok felderítő, nyomozó, illetve vizsgálati szervei nyomoznak az emberkereskedelem, az embercsempészet, valamint a fegyvercsempészet bűntette és vétsége ügyében, akárcsak a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagjai elleni erőszak esetében. Az ORFK szervezett bűnözés elleni igazgatósága nyomoz a terrorcselekmények és a repülő, hajó, közúti tömegközlekedési eszközök hatalomba kerítése meglehetősen ritkán előforduló ügyeiben.
- A bűnügyi költségek előlegezéséről szóló, elavult szabályok helyébe lépett 2003. július 1-jétől az igazságügyi, a pénzügy- és a belügyminiszter közös rendelete [21/2003. (VI. 24.) IM-PM-BM együttes rendelet]. Az általános szabály szerint a költségeket a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság, esetleg az önkormányzati jegyző előlegezi meg. Ám a terhelt, a sértett a saját és a meghatalmazott védőjének, képviselőjének készkiadásait maga köteles megelőlegezni. A tolmácsnak a hatóság előtti megjelenésével járó készkiadásait az érintett hatóság kifizeti, a díját és a költségtérítését a nyomozó hatóság, az ügyészség vagy a bíróság előlegezi.

A menekültek világnapján

Az ENSZ menekültügyi főbiztosa 2003. június 20-án, a menekültek világnapján meglehetősen pragmatikus üzenetet intézett a világ közvéleményéhez, amelyben a globális menedéknyújtási rendszer fejlesztésére tett, három pillérből álló javaslatát foglalta össze.

Az első pillér a menedéket kérők származási országára összpontosít, és jelzi, hogy a menekültek zöme abban a régióban marad, ahonnan elmekült, és ahol alig van pénz az új jövevények befogadására. Ezért a gazdagabb országoknak e terhekből részt kell vállalniuk, még mielőtt a menekültek a fejlettebb régiókba áramlanak.

A második pillér az Európai Unióra épül, amely a közeli jövőben egységes befogadó térséggé fog válni, ugyanis „a menekültügy megoldása a mai Európa stratégiai feladatai közül az egyik legsürgősebb”. Végül a harmadik pillér az egyes államok befogadással kapcsolatos jogi, igazgatási, szociális biztonsági rendszerét akarja erősíteni.

Ruud Lubbers regionális megoldásként egyes menekült csoportok számá-

ra sajátos megoldások kialakítását javasolja, amelyet röviden – az 1951. évi genfi egyezményre építve – „egyezményes plusznak” neveztek el. Magyarországon nem volt nagy visszhangja a javaslatnak, mert a kormányzati szervek éppen az uniós követelmények megvalósítását vizsgáló hivatalos küldöttség fogadásával voltak elfoglalva, aztán meg bezárt az Országgyűlés, a kormány szabadságra ment. Ki és mikor fog törődni az „egyezményes pluszal”? Mindenesetre a menekültek napján a Djoliba együttes, amelynek több tagja is menekültként érkezett Magyarországra Afrikából, sikeres koncertet tartott első albuma, a *World Citizen* dalai-ból. A belépés menekültigazolvánnyal ingyenes volt a Millenáris parkban tartott műsorra.

Korrupciós ügyek a határőrségnél

A határőrség országos parancsnoka a kinevezésekor rögtön harcot hirdetett a korrupció ellen. Ezért megszigorította a belső ellenőrzést, civil ruhásokkal figyeltette a munkatársak hivatalos tevékenységét, szoros együttműködésben a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatával és a katonai ügyészséggel. 2002-ben a határőrségnél 60 fővel szemben indult korrupciós cselekmények miatt eljárás, de akadt embercsempészettel vádolt is közöttük (Salgótarjánban, a határforgalmi kirendeltségen 28, Letenyén és Mohácson 30 határőr).

A gyanúba keveredett határőröket már másik határszakaszra vezényelték, a lebukottakkal szemben pedig megindult az eljárás. Legutóbb, július elején Parassapusztán tíz útlevélkezelővel szemben indítottak büntetőeljárást hivatali vesztegetés alapos gyanúja miatt (*Népszabadság*, 2003. július 3.). A sajtó értesülése szerint az érintettek engedély nélkül itt dolgozó román állampolgárokkal játszottak össze. Noha baksis nélkül is elintézhető lett volna, hogy a 30. napon a vízum nélkül itt lévő kilépjenek, hogy rövidesen visszatérve a harmincnapos időszak újból elkezdődjön a számukra, némi pénz ellenében kissé gördülékenyebbé tették az eljárást. A feketemunkások mikro-

busszal érkeztek a határra, talán ezért ígérték nekik gyorsabb ügyintézkést. A szlovákiai határőrök persze együttműködtek ebben, különben aligha tartóztattak volna le azonnal 16 idegenrendészt. Az ügy felgöngyölítése a két ország bűnüldöző szervei összehangolt működésének köszönhető.

A választójog gyakorolhatósága

Régi alkotmányos adósságot törlesztené a parlament, ha elfogadná végre azt a törvénymódosítást, amely lehetővé tenné, hogy a választások idején külföldön tartózkodó magyar állampolgárok is részt vehessenek az országgyűlési képviselők – az uniós tagság közeledtével pedig az Európai Parlament tagjainak – megválasztásában. A politikai szereplők között a választás módjában van vita: „távsvavazás” legyen-e levélben, más szavazás a 95 magyar nagykövetségen, esetleg az ott felállítandó elektronikus rendszert működtessék? Mivel csak azok élhetnek e joggal, akiknek van itthoni lakóhelyük, és mert a választási kampányok hangja messzire nem hallatszik, eleve csekély számú választópolgárt érint a módosítás. Ezért többen hajlanak a legolcsóbb megoldás elfogadására.

A külföldiek bejelentkezése

Ha egy külföldi szállodában, panzióban, azaz kereskedelmi szálláshelyen száll meg, úgy bejelentkezése a vendégkönyv kitöltésével befejeződik a számára. Amennyiben azonban egy rokonánál, barátjánál kap valaki szállást, úgy ezt neki és szállásadójának meg lehetőségen fiasztó eljárás keretében kell teljesítenie. Az első lépés, hogy beszerezzék a megfelelő nyomtatványt a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) igazgatóságán.

A legtöbb külföldi Budapesten és a környékén fordul meg, így számukra a XI. Budafoki út 60. szám alatt hozzáférhető a nyomtatvány és a hozzá való tájékoztató. A nyitvatartás ideje: hétfőn és csütörtökön 8.30–13.00, kedden 13.00–18.00, pénteken 8.30–12.00 óra között. A kitöltött nyomtatványt és a megfelelő mellékleteket a helyi polgármester hivatal ügyfélszolgálatánál lehet benyújtani, akár személyesen, akár két tanú aláírásával ellátott meghatalmazással.

Ha kérdése lenne, hívja a hivatalt a 063-9233-as telefonszámon.

A migrációról – másképpen

A brit külügyminisztérium megerősítette, hogy Magyarország uniós tagságának idejétől nem alkalmaz megszorítást a magyar munkavállalókkal szemben, azaz teljes körben érvényesíthetik az uniós állampolgárságukból fakadó jogukat.

Addig a társulási szerződésben szereplő jogok alkalmazására van mód. Sajnos igen sokaknak ismeretlen azok lényege, különösen az önfoglalkoztatással kapcsolatosak, hiszen ez a fogalom aligha közismert nálunk. Ezért gyanús ügynökségekkel lépnek kapcsolatba a magyarok, és illegális munka miatt távoznuk kell, mert nem tudják, mire számíthatnak egy idegen országban.

Például megtagadják a belépésüket, ha olyan nyelviskolában akarnak tanulni, amely nem szerepel a British Council által elismertek között. Mivel az uniós szabályok is változnak, fontos, hogy útnak indulás előtt megfelelő tanácsokkal lássák el az utazókat. Budapesten augusztustól jogi és gyakorlati tanácsokat nyújtó képzést szerveznek. Az euroinfomigration@tiscali.couk címen kapható bővebb információ.

„Azért hoztuk a döntést, mert ez az Egyesült Királyság érdeke. Vonzó lesz a kulcságazatokban dolgozók számára, és biztosítani fogja a megszorítások

nélküli munkavállalást, nem terhelve a közkiadásokat sem. Természetesen kihat a migrációs politikára, és a forrásokat a valóságos bevándorlási gondokra lehet összpontosítani, nem pedig az uniós polgárok mozgásának korlátozására” – fogalmazta meg még 2002. december 10-én a brit külügyminiszter. Az állásfoglalás arra is rámutat, hogy a szabad munkavállalás, mozgás a brit állampolgárok vándorlással kapcsolatos fogékonyságára is hatással lesz. Már ma is ezrek dolgoznak munkavállalási engedéllyel, ám a független elemzések arra jutottak, hogy nem valószínű a munkavállalók nagyarányú beáramlása a csatlakozás után. A jelenlegi kutatások fényében a Belügyminisztérium is úgy véli, hogy nem lesz jelentős számú bevándorló az uniós bővítéssel az Egyesült Királyságban. Tapasztalatok bizonyítják ezt Spanyolország és Portugália esetében, sőt a csatlakozást követően az emigránsok a tagsággal járó nagyobb gazdasági stabilitás és erősödés hatására hazatértek. Persze néhány regionális vagy szektorális biztonsági intézkedés megtételére lehetőség lesz, ha mégis történne váratlan esemény a munkaerőpiacon.

Össességében azonban a bővítés gazdasági fellendülést fog jelenteni, és hozzájárul a valódi közös gondok, például a környezetvédelemmel vagy a kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatosak megoldásához. Vajon nálunk mikor lesz olyan politikai közeg, amely közgazdasági, statisztikai elemzések ismeretében tekint a külföldi munkavállalókra és a bevándorlásra?

A migráns gyerekek oktatása

A Menedék Egyesület kiadásában hamarosan megjelenik a migráns gyerekek oktatásával foglalkozó kiadvány. Összeállítói, Illés Katalin és Medgyesi Anna először a migráció jelenségével és az ezzel kapcsolatos törvényi háttérrel ismertetik meg, majd a migráns lét sajátosságaival és azok hatásával a gyerekek iskolai előmenetelére és beilleszkedésére. A gyakorlati témáknál – mint amilyen a felkészülés a migráns gyerekek fogadására, a gyerekek osztályokba helyezése, az első iskolai nap, a nyelvtanítás, a szülőkkel való kapcsolat – hazai és külföldi tapasztalatokat felhasználva ajánlanak lehetőségeket, módszereket, ötleteket, amelyek segíthetik a pedagógusokat, iskolaigazgatókat a migráns gyerekekkel való foglalkozásban. Esettanulmányokból, interjúkból és fókuszcsoporthatározásokból kiemelt részletek (és Igor Lazin kedves rajzai) teszik életszerűbbé, színesebbé az elméleti eszmefuttatásokat. A mottó egy migráns gyerek tanítónőjének szavait idézi: „Teljesen mindegy, hogy honnan jön, és teljesen mindegy, hogy mit tud, azért jött ide, hogy fejlődjön, és nekünk az a dolgunk, hogy ebben segítsük. Ezért vagyunk itt.”

„Szembenézés saját történelmünkkel”

Ezzel a címmel készült interjú (*Népszabadság*, 2003. június 20.) Sándor István regény- és esszéíróval, aki a koncepció per technikájáról több dolgot is feltárt, hiszen több művében feldolgozta a tiszzaeszlári vérvád keletkezését és a per lefolyását. Kácsról Zsolt írásából idézünk, tanulságképpen.

„Az idén van a per százhusz éves évfordulója, és jövőre lesz száz éve annak, hogy megjelent Eötvös híres könyve a nagy perről. Ebből az alkalmából be kellene pótolni a mulasztást, és legalább emléktáblát kellene állítani Eötvös Károlynak, a magyar irodalom

és gondolkodástörténet, a magyar jog, az emberi egyenjogúsáért folytatott küzdelem kiemelkedő alakjának, aki a tiszzaeszlári perben az ártatlanul gyanúsítottak védője volt. Ezzel Tiszzaeszlár önmagát tisztelné meg.

Az ország közvéleménye számára is adna ez némi útmutatást. Napjainkban milliárdnyi más és más ember együtt élni tudásán, megbecsülésén áll a világ sorsa. Önmagát alázza meg az, aki nem határolódik el attól a történelmi eredetű gyűlöletkeltéstől, amely beszenyezi a huszonegyedik századi Magyarországot.”

Gyerekmigráció

Kivételes történet, hogy valaki azért vándorol, mert külföldre fogadják örökbe, ráadásul 15 évesen vagy éppen cigányként, mert valamiért az örökbefogadók ugyanolyan gyerekek tartják őt, mint a többi (Nők Lapja, 2003. június 4.).

Ez történt Hódmezővásárhelyen Farkas Beával, aki egész eddigi életét állami gondozásban töltötte, míg egy nap a szakközépiskolában az igazgatói irodába hívták: akar-e Amerikába kivándorolni, mert örökbefogadó szülők érkeztek. Nem lenne egyedül, mert egy cigány ikerpárral együtt, Ferivel és Lacival mehetne, bár őket még nem ismeri, mint ahogy a konszolidált amerikai házaspárt sem.

A lány fitkos vágya valóra vált, végre valakik örökbe akarják fogadni, lesz családja, sőt Amerikát is láthatja! Fél évig szótárral aludt, és megtanult angolul. A középiskolát már kint járta ki, majd szakácsnak tanult. Közben férjhez ment egy mexikói fiúhoz, talán mert őt is folyton indiánnak nézték. Most már a jogi egyetemen tanul. A két ikerfiú is jó tanuló lett, pedig itthon kezelhetetlen gyerekeknek tartották őket az intézetben.

Bea és asszisztens végzettségű nevelőmamája Magyarországra látogattak, mert kiderült, hogy a két fiúnak van egy leánytestvére, s őt is örökbe fogad-

ják. Bea úgyszemint, már önállóan él, így lesz helyette más, új gyerek a családban, ahová ő már a nyolcadikként kerül.

Bea Vásárhelyen becsöngetett egykori barátnőjéhez, aki egyedül neveli gyermekét, most éppen munka nélkül van. Nagy az öröm, sok a megbeszélendő. Kiderül, hogy leginkább Bea gyomrának van honvágya, mert nagyon hiányoznak neki az itthoni ízek. Az ajtóban csak annyit mond, hogy a barátnőjét meghívja magukhoz jövőre, valahogy szerez erre pénzt.

Uniós munka?

A növekvő diplomás munkanélküliség, egyáltalán a vonzó munka- és kereseti lehetőség (fél-egymillió forintos kezdő fizetés) egyszerre indokolja, hogy miért jelentkeztek a magyaroknak meghirdetett 630 álláshelyre (245 kezdő tisztviselő, 250 asszisztens, 135 fordító) nyolcezeren.

Ez a tizenháromszoros túljelentkezés némileg megcáfolja a migrációs potenciállal kapcsolatos kutatási ered-

ményeket, miszerint nem várható jelentős eláramlás innen a csatlakozást követően.

A tíz csatlakozó országból összesen 37 908 pályázatot fogadott el az uniós személyzeti ügyekkel foglalkozó hivatala (*Magyar Hírlap*, 2003. július 9.), közülük kell kiválasztani a legfeljebb 3900 főt.

A pályázók átlagos életkora 30 év, és az uniós történetében először fordul elő, hogy a jelentkezők többsége, azaz 57 százaléka nő, hála a nők mára már magasabb képzettségének. Összesen 8500 pályakezdő jelentkezett tőlünk, míg Csehországban ez a szám 5000 alatt volt, és a jóval nagyobb lélekszámú Lengyelországban is „csak” 12 647 volt a pályázók száma.

A felsőfokú végzettséget követelő tisztviselői posztokra jogászok, közgazdászok kínálták magukat, míg tolmácsnak elsősorban bölcsészek. Összre tervezik a versenyvizsgát, addig ellenőrzik a formai követelményeket (például megfelelő-e a diplomája a jelentkezőnek).

Ha a pályázó itthon teljesíti a francia, angol vagy német nyelvű vizsgán az előírt 50 százalékot, akkor továbbjut a brüsszeli szűrésre. Ennek része egy személyes interjú is, amelynek alapján eldől el, hogy végül is megkapja-e az illető az állást, vagy csupán tartaléklistára teszik két évre.

Felmelegített vita a kettős állampolgárságról

Az első, meg nem fogalmazott vitakérdés, hogy mi az állampolgárság lényege: közjogi vagy etnikai kötelék-e? Ha csak közjogi, akkor a határon túli magyaroknak nem lehet kettős állampolgárságra ácsingózniuk, hiszen egy már van nekik. Am ha etnikai jellegű, akkor meg kellene mondani, hogy ki a magyar, s a másik állampolgárságot le kellene vedleni, mint egy régi bőrt, ha csak nincs kettős identitásuk az érintetteknek.

A második vitakérdés, hogy csak előnyök szerzésére való-e az állampolgárság, vagy lehet kötelezettségekre is számítani. Az előbbi vélekedés inkább útlevelet, vízum nélküli beutazást, tartózkodást, szabad munkavállalást, tandíj nélküli tanulást lát az állampolgárságban, az utóbbi a közteherviselést, a honvédelmet, netán a közügyekért való felelősséget is. A harmadik vitakérdés, hogy mi növeli az elvándorlást vagy a helyben maradásként. Kasza József, szerb miniszterel-

nök-helyettes szerint (*Magyar Nemzet*, 2003. július 12.) a kettős állampolgárság nagymértékben lelassítaná az elvándorlás folyamatát. Tabajdi Csaba és Bársony András (MSZP) szerint a legfontosabb kérdés a vajdasági magyarok tekintetében, hogy nem csábít-e áttelepülésre, különösen az uniós tagságra készülő Magyarországra utazók esetében a vízumkényszer miatt, amely novembertől lép életbe Szerbia és Montenegró állampolgárai számára (*Magyar Hírlap*, 2003. július 9., *Nép-szabadság*, augusztus 2.).

A Magyarok Világszövetségének elnöke következetesen a kettős (külföldi és belhoni) állampolgárságot szorgalmazza az uniós határokon túl élő magyarok számára, egyben elutasítva az uniós tagságot. A válasz nem a jogászokon, hanem a politikusokon múlik, akik feltehetőleg azon az állásponton lesznek, mint az egykori amerikai telepesek: „no taxation without representation”.

Ügyészégi statisztika

A legfőbb ügyész az Országgyűlésnek számolt be arról, milyen tapasztalatai voltak az ügyészségnek 2002-ben. Ebből néhány, a külföldiekkel kapcsolatos adatot összefoglalunk.

Miként az 1. táblázat adataiból is kitűnik, egyáltalán nem nőtt, hanem éppen ellenkezőleg, csökkent a külföldiek aránya a bűnözésben, noha a bűncselekmények száma az adott időszakban hullámzott.

Az uniós csatlakozásra való tekintettel a külföldi fogva tartottak jogi helyzetének törvényességi vizsgálata bekerült az ügyészség tavalyi munkatervébe. Az utóbbi 12 évben megfigyelhető a szabadságelvonással büntetett külföldiek számának fokozatos emelkedése. A vizsgálat kiterjedt azokra a külföldiekre, akiket szabadságvesztésre ítélték, előzetesen letartóztattak, szabálysértés miatt elzártak, valamint az idegenrendészeti és a bűnügyi őrizetben lévőkre, a közösségi szálláson elhelyezettek. Az előzetes letartóztatásban lévő külföldiek száma közel a duplája volt a szabadságvesztést töltő külföldi elítélteknek. Állampolgárságuk szerint a zömük a környező országokból való (román, jugoszláv, ukrán, szlovák, horvát, osztrák), valamint kínai, iraki és afgán.

Ezekben az intézményekben hiányoztak az idegen nyelvű házirendek, napirendek. A jövőben mindenképpen megoldandó, hogy az eljáró hatóságok ne mulasszák el határozataikat – a fogva tartottnak való kézbesítés előtt – írásban lefordíttatni, vagy azokat tolmács közreműködésével kézbesíteni. A hazai büntetés-végrehajtási intézetek kivétel és késedelem nélkül értesítik a konzuli és diplomáciai képviselőket. A rendőrségi fogdában kevésbé van lehetőség a külföldiek élelmezésével kapcsolatos vallási igények kielégítésére. Előfordultak olyan esetek is, amikor a kül-

KÜLFÖLDI BŰNELKÖVETŐK

1. táblázat

Év	A külföldi bűnelkövetők száma	A külföldi bűnelkövetők aránya (1993 = 100%)
1993	5601	100
1994	5643	100,7
1995	5985	106,9
1996	4733	84,5
1997	4923	87,9
1998	7001	125
1999	6401	114,3
2000	5767	103
2001	5620	100,3
2002	4888	87,3

földi fogva tartottak orvosi vizsgálata során a tolmács hiánya megértési nehézségeket okozott.

A nem magyar állampolgárságú fogva tartottak foglalkoztatása a legtöbb büntetés-végrehajtási intézetben – részben a felmerülő nyelvi nehézségek miatt – nem megoldott. Arra is volt példa, hogy az intézetben a magyarul nem beszélő fogva tartott ellen folytatott fegyelmi eljárás során tolmács igénybevételére nem került sor, és ezáltal a fogva tartó megszegte a 11/1996. (X. 15.) IM rendelet 6. § (3) bekezdését. A kártérítési eljárások vizsgálata is feltárta – néhány esetben – a tolmács indokolatlan mellőzését.

A szakági ügyészek az elmúlt évben havonta legalább kétszer ellenőrizték az őrizet, az előzetes letartóztatás, az idegenrendészeti őrizet és a határőrségi közösségi szálláshelyeken kijelölt kötelező tartózkodást, különösen a fogva tartás alapjául szolgáló iratokat és a fogva tartási határidők betartását. Idegenrendészeti őrizetben rendőrségi fogdában 335 férfi és 22 nő volt. Az előző évihez képest többszörösére nőtt az idegenrendészeti őrizetben lévők száma.

AZ ISMERTTÉ VÁLT BŰNCSELEKMÉNYEK SZÁMA

2. táblázat

Év	Az ismertté vált bűncselekmények száma
1996	466 050
1997	514 403
1998	600 621
1999	505 716
2000	450 673
2001	465 694
2002	420 782

A fogva tartottak 344 panaszt nyújtottak be az ügyészségre. Kifogásolták például a velük szemben alkalmazott hangnemet, a sportolási lehetőségek hiányát, a sanyargatásukat, az egymástól elszennvedett bántalmazásokat.

Az ismertté vált bűncselekmények számának csökkenésében (2. táblázat) közrehatott a büntetőtörvénykönyv (Btk.) 2002. április 1-jén életbe lépett módosítása, amely az embercsempészetnek azt az esetét, amikor az államhatalár átlépéséhez több személynek nyújtottak segítséget, ún. törvényi egységbe foglalva egy bűncselekménnyé tette. Korábban az embercsempészet annyi rendbeli bűncselekménynek minősült, ahány személynek segítséget nyújtottak. A Btk. módosítása önmagában majdnem hétezerrel csökkentette a bűncselekmények számát anélkül, hogy a tényleges helyzetben bármilyen változás történt volna.

2002. december 31-én a bíróság által büntetőügyben kiszabottak szerint 868 fő állt a kiutasítás hatálya alatt.

Olvasnivaló

◆ A *Mozgó Világ* júliusi számában Örszigethy Erzsébet folytatja Környéről szóló szociográfiáját. A közölt részletben felelevenítik a faluba betelepülő felvidéki magyarok, a reszlovakizáció, a lakosságcsere keserves emlékeit, az utódoknak szóló tanulságokkal együtt.

◆ A nyelvtörvényre fittyet hányva, a *Medical Tribune* nevű, kéthetente megjelenő orvosi lap 2003. június 5-i számában interjút közöl Kováts Andrásal (Menedék Egyesület) a hazai menekültügy meglehetősen sivár helyzetéről, a külföldiekkel szembeni előítéletekről és a menekültek egészségügyi ellátásáról „Nehéz menekülsors – jogszerű, de barátságtalan a hatóság” címmel.

A hónap idézete

Nagy Boldizsár új írásában azt vizsgálja, hogy az Európai Unióhoz csatlakozó Magyarországnak vajon a most formálódó migrációs politikai térben megnövekszik-e vagy éppenséggel csökken a szuverenitása (*Fundamentum*, 2003/2.). Mindezt különösen izgalmassá teszi, hogy minden szakértő egybehangzó véleménye szerint Magyarországnak nincs migrációs politikája, amely tehát aligha csorbul, sérül a tagsággal járó kötelezettségek átvételével.

...a külső határ átlépését, a vízumokat, az unió területén megvalósuló, három hónapnál rövidebb tartózkodást már most – a schengeni rendszerben kialakult szabályokat magába olvasztó és felülíró – közösségi jog szabályozza, s a menekültügy terén is fontos normák léptek hatályba vagy – az irányelvek esetén – várnak a nemzeti jogba való átültetésre. Ugyanakkor a nemzeti identitást érintő kulcskérdésekben – így abban, hogy ki minősül a tagállam állampolgárának, kinek van joga az adott országban letelepedni, ki védje a határt – az unió nem lépett, s ha lépni fog, azt valószínűleg tagjainak egyhangú döntésével fogja tenni.

Még egy fontos szempont: a tagállamok, így a csatlakozó országok is szociológiai, gyakorlati értelemben többletképességekre tesznek szert határaik védelme, a migrációs folyamatok ellenőrzése terén. Míg a szabályozás lehetőséget ad a nemzeti politikák formálására, az unió gyakorlati aktivitása érdemben segíti azok megvalósítását. Nem csupán az elmúlt években a magyar határőrségnek juttatott milliárdokról van szó, s nem is csak a csatlakozási szerződéssel felállított schengeni alaphól hazánknak 2004–2006-ban kitalandó 147 millió euróról, hanem arról, hogy az unió tagjaként a nemzetközi kapcsolatokban elérhetjük azt, amit közép-európai szuverén államként aligha: a nemzetközi migrációs folyamatok érdemi befolyásolását.

Nyári tábor

A Menedék Egyesület az idén augusztusban is megszervezi szokásos nyári táborát mintegy ötven hazánkban élő menekült gyerek nyaraltatására. A gyerekek szívesen jönnek a táborozásra, az egyesület munkatársai pedig számos programmal készültek arra, hogy emlékeztetessék a gyerekek számára az egy hetet. A következő számunkban beszámolunk a tábori élményekről.

Konferencia

Az ELTE kisebbségekkel foglalkozó szociológusai voltak a házigazdái annak a műhelynek, amely az EU 6. kutatási keretprogramja részeként a nemzetközi vándorlás egy sajátos szempontját, nevezetesen e bonyolult folyamatban a nők, a nemek szerepét vizsgálja. A 2003. június 28–30-án szervezett eszmecserén előadást tartott az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága budapesti irodájának munkatársa, Szabolcs Andrea, aki a nők jelentőségéről szolt a menekültek ellátása, a támogatások megszervezése terén. A Menedék Egyesület munkatársa, Borbás Bea a regionális projektről tartott beszámolójában három magyarországi – menedéket kérő nőket, gyermekkel szembeni – szexuális erőszakos eseményről szolt. Rámutatott, hogy a szociális munkásokat, a menekültekkel foglalkozókat miként kell felkészíteni a hasonló erőszakos esetek megelőzésére, leleplezésére, az elkövetők felelősségrevonására és a sértettek biztonságos körülmények közé helyezésére. Tóth Judit (SZTE) röviden összefoglalta, hogy milyen főbb eltérések és hasonlóságok vannak az Európai Unió és az USA migrációs politikája között.

Olvasnivaló

Kapható a *Nonprofit jogi iratminták* című kézikönyv (KJK–Kerszöv) Kahulits Andrea összeállításában. A hasznos kötet példákat ad a különböző típusú szerveződések alapszabályaira, a megszüntetéssel kapcsolatos okiratokra, a szervezeti és működési szabályzatokra, de szerepelnek benne jegyzőkönyv- és szerződésminták, igazolások, beszámolók is. Példaként említjük, hogy a terjedelmes kiadványból megtudható, hogyan néz ki a közhasznúsági jelentés.

A közhasznúsági jelentés főbb elemei:

- (1) a szervezet alapadatai (a szervezet neve, a képviselő neve, a szervezet székhelye, levelezési címe, adószáma, tb-törzsszáma, a közhasznúsági fokozata, a nyilvántartásba vételi végzés száma, kelte, a közhasznúsági végzés száma, hatálya, a szervezet céljának rövid leírása);
- (2) számviteli beszámoló (az adott szervezet könyvelési módjának megfelelő beszámoló szerint);
- (3) kimutatás a költségvetési támogatás felhasználásáról (mely költségvetési szervtől, mekkora összeget kapott a szervezet és azt mire használták fel az adott költségvetési évben);
- (4) a vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatás (például a bevételek között a tagdíjakat és a bankkamtokat is feltüntetve, míg a kiadások között a bankköltséget, a könyvelési díjat vagy éppen a kifizetett bírságokat);
- (5) a cél szerinti juttatások kimutatása (például hány főnek nyújtott támogatást a szervezet és milyen jelleget);
- (6) a központi költségvetési szervtől, az elkülönített állami pénzalaptól, a helyi önkormányzattól, a kisebbségi önkormányzattól, ezek társulásától, valamint ezek szerveitől kapott támogatások és felhasználásuk;
- (7) a szervezet vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások értékének, összegének kimutatása;
- (8) a szervezet közhasznú tevékenységének rövid tartalmi beszámolója (ebben szerepelhet például az is, hogy az szja 1%-a mekkora összeget tett ki és azt mire használták fel, a különféle pályázatokon milyen eredménnyel vett részt a szervezet, milyen konferenciákat, rendezvényeket szerveztek);
- (9) a szervezet vezetőjének aláírása, dátum, amikor a jelentést az erre feljogosított testület elfogadta.

Örökre számúzve

A hazai állampolgársági jog és az emigrációval kapcsolatos igazságtalanságok jelképes jóvátétele sajátos ellentmondásba keveredett egymással. Akiket az állam, a kormányzat kitzasztott a magyar állampolgárok sorából 1947 és 1990. május 2-a között – szelidebben vagy parancsszóra, elbocsátással vagy megfosztással – zömmel egyedülálló döntéssel, azok rehabilitációjára hasonlóan egyedülálló (például törvényi vagy köztársasági elnöki) intézkedéssel nincs mód. Legalábbis a vegytiszta jogi logika alapján, hiszen az állampolgárság megszerzése vagy elvesztése, megszűnése a leszármazókra, a vagyoni ügyekre és számtalan közjogi viszonyra hatással van.

Kérdés, hogy a nagy, évtizedes igazságtalanságot lehet-e jóvátenni néhány kisebb mértékű igazságtalansággal, netán méltánytalan eljárással. Azaz miért kell egyéni nyilatkozatot beterjeszteni a magyar állampolgárság visszaállítására, ha az állam egymaga vette azt el, miért csak a nyilatkozattétel idejétől szerezhető vissza a magyar állampolgárság, mi van a vagyoneklobzást kimondó korábbi határozatokkal, miért nem lehet egyetlen eljárásban intézni a vagyoni kárpótlást és a személyi rehabilitációt? Ezeket a kérdéseket feszegeti Irsay György dokumentumkötete, amely a magyar hatóságokkal és néhány szakértővel folytatott levelezéséből, ügyintézéséből kerekedett ki (Püski Kiadó, Budapest, 2003).

A szerző maga is érintett, noha erre a kötetem nem utal: *Örökre számúzve... Adatok 1500 számúzött magyar történelhez.*

Dr. Irsay György, az izraeli Yad Vashem kitüntettette, ma Venezuelában élő magyar története nem egyedülálló. 1949 februárjában, „az akkori szóhasználatnál, engedély nélkül elhagytam Magyarországot. [...] 1949 őszén mint politikai menekült a felső-bajorországi Ambergben fekvő ENSZ International Refugee Organisation (IRO) táborban laktam. Egy nap ösztörök bélyeges horitékot hozott a posta. Benne néhány személyi okmány: születési anyakönyvi kivonat, egy 1939-es magyar útlevél, érettségi bizonyítvány stb. Azonkívül a Magyar Közlöny 1949. évi 179–180. száma. Ezeket Magyarországról csempészték ki. A Magyar Közlönyből megtudtam, hogy a Magyar Köztársaság Kormánya 372/1949. számú határozatával megfosztott állampolgárságomtól. Nincs többet hazám, nincs visszaút. Miért? Miért pont én? Az állampolgárságtól való megfosztást kezdettől a pillanatnyi politikai irányzat, az önkényesség, az ügyeket intéző tisztviselők szeszélye jellemezte. Erre legyen szabad saját példámat felhozni.

1949 februárjában egy barátommal szöktünk ki a befejezés előtt álló határozaton keresztül. A barátom, Litteráti-Loótz Gyula ludovikás iskolatársam volt, akit 1948 decemberében, három hónappal előttem nyugdíjazott a honvédség. Nem sokkal azt követően, hogy Dél-Amerika felé elindultam, a Szabad Európa Rádió (SZER) alkalmazottja, majd a magyar osztály egyik vezetője lett, de se a magyar állampolgárságtól nem fosztották meg, se a vagyontól nem kobozták el.

Mit követtem el? Erre a kérdésre 50 év alatt nem kaptam választ. Engem az 1948. évi LX. törvény 17.§-a (1) bekezdésének 2. pontja értelmében fosztottak meg az állampolgárságtól. Ez a következőket tartalmazza: *A kormány a belügyminiszter előterjesztésére megfoszthatja magyar állampolgárságától azt, aki az ország területének elhagyására vonatkozó jogszabályok megszegésével vagy kijátszásával külföldre távozik.*

A háború előtt a legtöbb európai országban, ha valaki engedély nélkül hagyta el hazáját, még csak kihágásnak sem számított. Magyarországon azonban akkor – hirtelen és szelektív módon – súlyos bűncselekményként büntették. Hiszen 1948/49-ben tízezrek menekültek illegálisan Nyugatra, akiket nem fosztottak meg az állampolgárságuktól. De engem a kormány számúzött. Ahogy most látom – örökre.

Akihez csak fordultam támogatásért, rendszerint megkérdezte, miért büntettek ilyen szigorúan. Ma is csak azt tudom mondani, hogy fogalmam sincs róla. A háború után igazoltak, és mint hivatásos katona tovább szolgáltam. 1949 januárjában háborús sérüléseim miatt leszállékoltak, és mindennemű szolgálatra alkalmatlanként (An) nyugállományba helyeztek. Ezután elhagytam az országot. Nyugaton az ENSZ-nek dolgoztam. 1950-ben kivándoroltam Dél-Amerikába.

Nem volt más választásom, tudomásul vettem a büntetést. Megváltoztattam keresztneveimet György Tamásról Georges Thomas-ra. A vezetéknevem, Irsay, minden nyelven könnyen kiejthető. Az egyetlen, hogy az s betűt rendszerint sz-nek mondják. A büntetés következménye volt az is, hogy állampolgárság nélküli (stateless) lettem. Minden úti okmány híján fogoly voltam. Szerencsémre ENSZ munkaköröm folytán különböző képviselőkkel álltam kapcsolatban. Megtudtam, hogy Venezuelában két év tartózkodás (residencia) után már meg lehet kérni a honosítást. Az ország is tetszett, jövőt láttam benne. Oda vándoroltam ki.

Venezuelában éppen úgy, mint a legtöbb dél-amerikai országban, a törvények éles különbséget tesznek a bennszülött és a honosított (naturalizado) állampolgár között. A honosítottnak például csak aktív politikai jogai vannak, azaz választhat, de nem választható. Az állami állások többségét pedig csak bennszülött kaphatja meg. Az eredeti állampolgárságát az ember megtarthatja, csak annak használatát korlátozzák. Azt viszont, hogy másutt is honosítsa magát az ember, szigorúan tiltják. Az ilyen eset a venezuelai állampolgárság automatikus megvonásával jár.

Tehát ha én, ahogy azt a Belügyminisztérium ajánlotta, Magyarországon honosítok és visszatelepelek, kiteszem magamat annak, hogy egy napon a hivatalos közlönyben, a venezuelai Gazeta Oficialban viszontlátom a nevem. Ezt követően a venezuelai hatóságok bevonják a személyazonossági igazolványomat és az útleveletem. Ezek nélkül természetesen nem tudom magam igazolni. Nem csak a Caracasba való visszatérés lehetősége lenne kétséges, de már pénzt felvenni vagy csak egy csekket kiállítani is probléma lenne. S a több mint 40 évi munka után járó nyugdíjat sem kaphatam volna meg. A tanult szakmámat pedig, a könyvvizsgálatot, ahol hivatalos okmányokat állítok ki, nem tudtam volna folytatni.

A Belügyminisztérium tisztviselője azzal nyugtatott ugyan, hogy ők nem kötelesek Venezuelát értesíteni az én magyarországi honosításomról, de ha én Magyarországon élek, akkor fél-évenként kérnem kell a Constancia de Fe de Vida-t, az életbenléti igazolást

(Folytatás a 8. oldalon)

Örökre száműzve

(Folytatás a 7. oldalról)

a venezuelai konzulátuson. A Venezuelában történt honosításkor, 1953-ban, a Magyar Közlönnyel igazoltam a magyar állampolgárságtól való megfosztás révén előállt státusomat, és ezzel meggyorsult az eljárás. Előbb-utóbb tehát megkérdezhetik, hogy milyen jogon élek én Magyarországon, hát megszerztem a magyar állampolgárságot? És azzal a kifejezéssel, hogy megszerztem, azaz honosítottak, megszüntem venezuelai állampolgár lenni.

Velem ellentétben a sok Venezuelából visszatelepedettnek nem kellett [visszaszerezni a magyar állampolgárságot, [...] őket nem fosztották meg attól. Az 1993. évi LV. törvény [a magyar állampolgárságról még súlyosbította a helyzetemet, mégpedig azért, mert a jogfosztások jogellenességéről nem beszél. Állandóan a "megszerzés" szót használja, amiből nyilvánvaló, hogy egyszerűsített honosításról van szó. [...]

1949 és 1953 között a kormány kb 1500 magyart fosztott meg az állampolgárságtól. A megfosztottak között éppúgy találunk volt miniszterelnököket, mint közbüntényest. Egyben azonban mindannyian osztóztak, hogy leszármazás alapján [szerzett] magyar állampolgárságát egyikük sem kapta vissza."

Az idős férfi bátor magatartása és helytállása elismeréseként Bátorság Érdemjelet kapott a belügyminisztertől 1995-ben, párhuzamosan magyar állampolgársági bizonyítványt, magyar útlevelet. Így itteni tartózkodása, ingatlanvásárlása nem ütközik akadályokba, részleges vagyoni kárpótlása is lehetséges (volt, jogvesztő határidőn belül, kérelemre, ha sikerült volna megnyugtatóni, hogy a vagyonától megfosztó határozat jogi alapjául szolgáló törvényeket hatályon kívül helyezték, így a határozatok sem alkalmazhatók rá nézve). Mégsem végződött a története meglepedéssel, nincs happy end, és több kérdés nyitva maradt.

Az egyik vitakérdés mögött talán a mai jogalkalmazók téves biztonságérzete, esetleg restsége vagy kényelmesége húzódik meg. Könnyen lehetne

orvosolni, megelőzve a máig ható gyanakvást, vajon mit követhetett el, mi áll a megfosztó határozat hátterében. Ha az állampolgársági döntéseket meg kellene indokolni, illetőleg ha az érintett 50 év multával betekinthez az iratokba (például ki, mely szerv és miért kezdeményezte az eljárást, milyen bizonyítékot hozott fel), ez a kérdés megszűnne. Vajon a rehabilitációs szándékú vagy éppen a mai *honosítási kérelmeket megtagadó döntés indoka, háttere miért nem ismerhető meg?* Enélkül a kizökent történelmi idő sem hozható helyre.

További gondolkodásra késztet, miért nem alkottak olyan rehabilitációs eljárást, amely a gyakran idős, külföldön élő, igazságtalanságokat elszenvedett embereknek gyorsan és egyszerűen biztosítana vagyoni kárpótlást az elvesztett vagyonért és állítaná vissza a magyar állampolgárságukat. Az efféle „*egyablakos ügyintézés*” már létezik, igaz, hogy csak a gazdaságilag fontos szereplők részére. Ide tartozik, hogy a kárpótlás feltétele a magyar állampolgárság igazolása, persze másféle fórumok előtt, mint az állampolgársági ügyintézés során, noha érzelmileg ugyanolyan felkavaró az érintetteknek. Főként azt figyelembe véve, hogy a megfosztás egyetlen eljárásban, automatikusan és egyidejűleg jelentette az állampolgárság és a vagyon állami elvételét. Akkor a helyreállítás miért ilyen többlépcsős, bonyolult a sérelmet szenvedett számára?

A harmadik általánosítható kérdés, *vajon lehet-e hivatalból rehabilitálni azt, akit hivatalból diszkrimináltak, vagyonelkobzással, állampolgárságtól megfosztással büntettek* (ténylegesen nem ismert okokból). Irsay úr szerint ez lenne a magát demokratikusnak valló jogállam kötelessége, figyelemmel a nemzetközi egyezményekben ma szereplő és vállalt kötelezettségekre is. Erre a mai jog válassza az, hogy az érintettek az egyéb állampolgárságát, jogállását, ezen keresztül vagyoni, munkaügyi, családi, szociális és egyéb viszonyait nagyban érintő magyar állampolgárságát ugyan a nem jogállami rendszerben önkényesen vették el, de hivatalbóli visszaadása ugyanolyan „önkéntes” és esetleg az érintett akarata ellen való lenne ma. Ezért van szükség az eljá-

rás egyéniesítésére, azaz a nyilatkozat egyéni megtételére, noha ehhez nem társul – az előbbieken említettekén túl – például körültekintő tájékoztatás az állampolgársághoz kapcsolódó jogi következményekről, előnyökről és hátrányokról. Persze lehetett volna gesztusként eltérni az általános szabályoktól, azaz az egyéni kérelmezést (ügyintézés) kiváltva, kimondani, hogy elnézést, a nem jogállam e bűnét törvényileg hozzuk helyre. De mi lesz az érintett saját, egyéni életútjából fakadó sajátosságokkal (hontalan vagy menekült jogállás, többes állampolgárság tilalma stb.)? Melyik a jobb: egyéni nyilatkozatra szorítani a jogsértés áldozatait, hogy mérlegelhesék helyzetüket (kettős állampolgárság, útlevel, nyugdíj, felnőtt, esetleg magyarul nem is tudó leszármazóik többes állampolgársága kívánatos-e, ha a rehabilitáció visszamegy a megfosztás idejére), vagy hivatalból „visszaállítani” az állampolgárságukat, amelyet azonban csak akkor tudnak érvényesíteni, ha igazolják magukat, ügyüket, ehhez megfelelő okmányokat mutatnak be és állítanak ki. A „hivatalból helyreáll a magyar állampolgárságuk” kitétel kimondása szép gesztus, de önmagában nem érvényesíthető az érintettek bevonása nélkül. Igaz, ilyen gesztusra is akadt példa a jogtörténetben, de azt emléktörvénynek hívják. Ám szerencsére a sérelmet elszenvedettek közül még sokan élnek. E megfontolások miatt döntött tehát az Országgyűlés az egyéni nyilatkozatra szorítás mellett, hiszen a részleges vagyoni kárpótlás elvéhez, hiszen csak a nyilatkozat megtételének időpontjától állhat helyre a magyar állampolgárság. Azaz nem lehet a jogsértést már soha meg nem történtté tenni.

A dokumentumkötet tehát arra figyelmeztet, hogy a jogsértéseket legjobban megelőzni, mert helyrehozni csak sokféle emberi szenvedés árán és legfeljebb csak részlegesen lehet-
gesen.

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sik Kiadó Kft.

Tipográfia, terjedelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 9. szám

2003. szeptember

A szomszédos államokban élő magyarok módosított kedvezményei

A státustörvény módosítása (2003. évi LVII. törvény) július közepén lépett életbe. A módosítás a szabályozás szintjeit, alapelveit (közpénzekből támogatni az identitás megőrzését az ukrainai, szerbiai, szlovákai, horvátországi, romániai és szlovéniai magyarság körében, a szülőföldön megmaradni) nem érintette, de közben három-négy szakasz kivételével az összeset megváltoztatták.

Például a módosításból megtudhatjuk, hogy mi a magyar kultúra: „különösen a magyar nyelvet, az irodalmat, a történelmet, a művelődéstörténetet és a magyar tudományosságot kell érteni” alatta.

Magyarigazolványt a magát magyar nemzetiségűnek valló kérhet, ha tud magyarul, vagy a lakóhelye szerinti állam, illetőleg egyház őt ilyenként tartja nyilván, vagy ilyen embereket tömörítő szervezet tagja. Továbbra sem magyar(igazolvány-képes), aki például

beutazási és tartózkodási tilalom vagy kiutasítás hatálya alatt áll.

Kikerült a törvényből a sokat vitatott, végre sem hajtott munkavállalási, társadalombiztosítási és egészségügyi ellátási kedvezmény, az utazási kedvezményt csak a magyar kultúrához kötődés érdekében (szavalóversenyre vagy múzeumlátogatásra utazva?) lehet igénybe venni, az oktatási támogatás csak a magyar nyelvű vagy a magyar kultúrával összefüggő tanulmányokra vonatkozhat.

Civil Alapprogram

A nonprofit szervezetek az elmúlt évtizedben nemcsak az államháztartási reform elmaradását, a professzionális működéshez szükséges szakemberek, tárgyi feltételek hiányát szenvedték meg, de azt is, hogy működésük csak konkrét célokhoz, projektekhez kötődő forrásokból biztosítható. Így a bel- és külföldi szponzoroknak, pályázatóknak anyagi okokból kiszolgáltatott szektor fejlődésében sajátos deformációk, aránytalanságok, diszfunkciók jöttek létre.

Ennek bizonyos korrekcióját szolgálja a Nemzeti Civil Alapprogram. A 2003. évi L. törvényben elvként jelenik meg a szektor politikától mentes, költségvetésileg is tervezhető és átlátható finanszírozása, éppen a közfeladatok hatékony ellátása érdekében.

A bírósági nyilvántartásba vett, azaz jogi személyiséggel bíró civil szervezetek működéséhez és tevékenységéhez biztosított fejezeti kezelésű előirányzat, amellyel a kormány által kijelölt miniszter rendelkezik, a következő bevételekkel számolhat:

- a költségvetés által biztosított összeg, amely nem lehet kevesebb, mint az előző költségvetési évben a lakosok által, a személyi jövedelem-

adó egy százalékának meghatározott kedvezményezettnek részére valóban befizetett teljes összegének a fele;

- magánszemélyek, szervezetek önkéntes befizetései, adományai, amelyek a törvény alapján közérdekű kötelezettségvállalásnak minősülnek, sőt a befizető meghatározhatja a felhasználás célját, feltételét is;
- költségvetési céltámogatások;
- egyéb, jogszabályban meghatározott bevételek.

Az így befolyt összeg a következő célokra fordítható:

- civil szervezetek általános működési támogatása, amely a teljes előirányzat éves összegének a hatvan százalékat teszi ki;

A TARTALOMBÓL:

- Civil ügyekért felelős munkatársak
- Új-Zéland nagyon messze van
- A furmányos bevándorló
- A mélységi ellenőrzésről
- A migráció hatása az iskolára

- civil szervezetek közhasznú tevékenységének támogatása;
- civil szervezetek által benyújtandó különböző pályázatokban az önrész finanszírozását segítő mechanizmusok támogatása;
- a civil szektor intézményeit, identitását, szakismeretét, nemzetközi kapcsolatait, publicitását erősítő intézkedések finanszírozása, támogatása.

A Civil Alapprogramból támogatást igénylőket a törvény – egyszerűen csak civil szervezeteknek nevezi, amely magában foglalja:

- a társadalmi szervezeteket (ide nem értve a pártokat és a munkavállalói érdek-képviselői szervezeteket);
- az alapítványokat (a közalapítványok kivételével);
- ha az előbbieket az igénylést megelőző legalább egy éve nyilvántartásba vették, és alapító okiratuk szerinti tevékenységüket valóban ellátják, továbbá az adott évben a költségvetési törvény szerint nem részesültek közvetlenül költségvetési támogatásban.

A támogatásokról és az előirányzat kezeléséről a 17 tagból álló Tanács dönt. Öt tagot a miniszter bíz meg, míg 12 tagot a civil szervezetek – elektorok útján – választanak. A testület elnökét a miniszter kéri fel a tagok közül, azok javaslata alapján. Ily módon tehát a civilek képviselői alkotják a többséget, és teljes egyetértésük esetén leszavazhatják a miniszteri megbízottakat (a Tanács döntéséhez a jelen lévő tagok kétharmadának szavazata szükséges, míg

(Folytatás a 2. oldalon)

Civil Alapprogram

(Folytatás az 1. oldalról)

az ügyrend elfogadásához a háromnegyedük szavazata). A Tanács jogszabálysértő vagy ügyrendellenes döntése miatt 30 napos (jogvesztő) határidőn belül bármely tag a miniszterhez fordulhat jogorvoslatért. Így tehát a végső döntésre a civileknek már nincsen hatásköre.

A Kollégiumok az Alapprogram régi-onális és civil szakmai szempontok alapján szerveződő operatív döntéshozó szervei. A Tanács javaslata alapján a miniszter által létrehozott Kollégiumok a Tanácsban meghatározott támogatási elvek, módok, arányok szerint döntenek a kedvezményezettek támogatásáról vagy pályázatok kiírásáról, illetve azok elbírálásáról. A Kollégium egy tagját a miniszter saját hatáskörében bízza meg, többi tagját a civil szervezetek – szintén elektorok útján – választják. A Kollégiumok vezetőit a Kollégiumok tagjai közül, a Kollégium javaslata alapján, a Tanács elnöke véleményének figyelembevételével a miniszter jelöli ki.

A Tanács és a Kollégium tagjai díjazást kapnak, és velük szemben összeférhetetlenségi szabályokat kell alkalmazni (közeli hozzátartozók kizárása).

A források és a működés átláthatóságát szolgálja, hogy

- a Tanács és a Kollégiumok ülései nyilvánosak;

- az Alapprogram működéséről internetes honlapon lehet tájékozódni, például közzé kell tenni a Tanács és a Kollégiumok döntéseit a meghozataluktól számított 30 napon belül, az Alapprogramra és kezelő szervének működésére vonatkozó valamennyi rendelkezést, valamint a Tanács és a Kollégiumok tagjainak nevét;
- a pályázati felhívásokat a honlapon és legalább két országos napilapban, valamint a civil szakmai sajtóban kell közzétenni;
- a támogatások nyilvános pályázat, vagy egységes elvek alapján megha-

tározott támogatási döntések alapján nyerhetők el.

Az Alapprogram terhére támogatás vissza nem térítendő, illetve részben vagy egészben visszatérítendő formában nyújtható, amiről a támogatást megállapító határozatban rendelkeznek. A visszatérítési kötelezettség aló első támogatás az adózás rendjéről szóló törvény szerinti adók módjára behajtható köztartozásnak minősül. Adók módjára kell behajtani a támogatás azon részét is, amelyet a kedvezményezett a vonatkozó támogatási szerződéstől eltérően használt fel.

Nem kell vagyonyilatkozat

2001 karácsonyára ajándékként a közalapítványok és a köztisztviselők vezetői számára vagyonyilatkozati kötelezettséget írtak elő, azonosan a köztisztviselőkkel. A 2003 júniusában hatályba lépett törvénymódosítás (2003. évi XXIV. törvény) nyomán e szervezetek vezető

tisztviselői, a helyi önkormányzat által alapított közalapítványok kivételével, nem kötelesek vagyonyilatkozatot tenni. Így kikerült a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvényből a betoldás, visszaállt a korábbi rend.

Veszélyes külföldiek?

A büntetés-végrehajtás szerveinél a közalkalmazott a munkaköri feladat fokozott veszélyessége miatt akkor jogosult illetménypótlékra, ha a tevékenységét az idegenrendészeti őrizet és a HIV-pozitív fogva tartottak körletén látja el. A pótlék mértéke havi folyamatos munkavégzés esetén a pótlékalap 100 százalékának felel meg a 7/1993. (III. 9.) IM rendelet 13. §-a értelmében.

Civil ügyekért felelős munkatársak

A társadalmi szervezetek és a kormányzati szervek közötti együttműködés kialakítása inkább divatos tevékenység, mintsem a felekre nézve valódi jogokat és kötelezettségeket tartalmazó kapcsolat. Ebben persze a civileket is felelősség terheli, amennyiben a meglévő lehetőségeket sem merítik ki következetesen. A közérdekű adatokhoz hozzáférés jogára hivatkozva, és reménykedve az együttműködés valódi szándékában, az alábbiakban foglaljuk össze, hol kit kell keresni.

Minisztérium	Szervezeti egység	Név	Cím	Telefon	E-mail
Miniszterelnöki Hivatal	Civil Kapcsolatok Főosztálya	Dr. Bódi György	1024 Szilágyi E. fasor 11/b	441-2537	szablicsb@kikh.meh.hu vagy nora.sasvari@kikh.meh.hu
Belügyminisztérium	Sajtókapcsolatok és Kommunikációs Iroda	Dr. Csányi Klára	1051 József A. u. 2-4.	338-2832	komm@bm.gov.hu
Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium	Tájékoztatási és Tanácsadói Főosztály vagy Civil Koordinációs Osztály	Forgó Györgyné	1051 Arany J. u. 6-8.	475-5855	forgo.gyorgyne@eszscsm.hu vagy szuros.eva@eszscsm.hu
Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium	Sajtó és Civil Kapcsolatok Főosztálya	Nemoda István	1054 Alkotmány u. 3.	473-8145	marosan.julia@fmm.gov.hu
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium	Társadalmi Kapcsolatok Önálló Osztálya	Sánta Áron	1055 Kossuth tér 11.	301-4041	tugyj@posta.fvm.hu
Gazdasági és Közlekedési Minisztérium	Politikai államtitkárság	Rácskay Jenő	1055 Honvéd u.13-15.	374-2806	racsokay@gkm.gov.hu
Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium	Politikai államtitkárság vagy Információs és Szolgáltató Iroda	Mesterházy Anikó	1054 Hold u. 1.	301-9371	marianna.nagy@gyism.gov.hu vagy andrea.horti@gyism.gov.hu
Honvédelmi Minisztérium	Kommunikációs Főigazgatóság Társadalmi Kapcsolatok Osztálya	Dr. Varga József	1055 Balaton u. 7-11.	474-1163	Fax: 474-1384
Igazságügyi Minisztérium	Parlamentari titkárság, Társadalmi és Állampolgári Kapcsolatok Osztálya	Dr. Demeter Judit	1055 Kossuth L. tér 4.	441-3683	sznenagyi@im.hu
Informatikai és Hírközlési Minisztérium	Miniszteri kabinet	Dr. Csözik László	1078 Dob u. 75-81.	461-3372	laszlo.csodik@ihm.gov.hu
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium	Társadalmi Kapcsolatok Főosztálya	Bakonyiné dr. Moser Judit	1011 Fő u. 44-50.	457-3556	moser@mail.ktm.hu
Külügyminisztérium	Kommunikációs és Társadalmi Kapcsolatok Főosztálya	Gyárfásné dr. Fekete Judit	1027 Bem rkp. 47.	458-2066	okovago@kum.hu
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma	Kisebbségek és Civil Kapcsolatok Osztálya	Dr. Tóth Zoltán József	1072 Nagydíófa u. 11.	484-7281	kinga.kiraly@nkom.gov.hu
Oktatási Minisztérium	Gazdasági helyettes államtitkár titkársága,	Dr. Andrassy Lászlóné	1055 Szalay u. 10-14.	473-7680	laszlone.andrassy@om.hu
Pénzügyminisztérium	Társadalmi Közkiadások Főosztálya	Dr. Rimaszécsi Magdolna	1051 József Nádor tér 2-4.	327-2767	magdolna.rimaszecs@pm.gov.hu

Rendészek és befektetők

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) vezetője együttműködési megállapodást írt alá a Joint Venture Szövetség elnökével. A megállapodás célja, hogy a jövőben gyorsabbá, könnyebbé tegyék az országnak komoly működő tőkét hozó befektetők, vállalatvezetők vízum- és tartózkodási engedély iránti kérelmeinek előterjesztését és elbírálását.

A Magyarországon több mint 400 tagvállalattal bejegyzett, kül- és belföldi befektetők érdekképviseletére létrejött Joint Venture Szövetség (*joint venture*: vegyes, magyar és külföldi tulajdonú cég) még az elmúlt év decemberében állapodott meg a belügyminiszterrel, amelynek konkrét szakmai megvalósulása a hivatallal tető alá hozott szerző-

dés. A 2003 augusztusában kötött szerződés kiterjed arra is, hogy a szövetség – a BÁH szakmai útmutatása alapján – a tartózkodásra vonatkozó szabályokról, azok alkalmazásáról folyamatos tájékoztatást ad ügyfeleinek, tagvállalatainak.

A szövetség közreműködik idegen nyelvű kiadványok fordításában, terjesztésében, valamint az ügyfélfogadással kapcsolatos közlemények tagjaihoz való eljuttatásában. A szerződés másik célja, hogy az uniós csatlakozás miatt változó magyarországi előírásokról, jogszabályokról időben tájékoztójanak, és az érintett külföldi cégvezetők, munkatársak minél jobban felkészülhessenek a módosuló szabályok alkalmazására.

Hírek a határról

A vámósok Röszkénél nagy fogást csináltak: elcsíptek négy bolgár férfit, akiknek autójában több száz hamis okmány és egy szinte teljes hamisító műhely volt (*Magyar Hírlap*, 2003. szeptember 13.). Az eredetihez megtevesztésig hasonló 150 útlevél és 72 jogosítvány az autó lökhárítója mögött kialakított rejtékhelyről került elő. Volt köztük hamis belga, francia, görög, portugál okmány, továbbá tíz uniós vízumbejegyző és rengeteg fényképfólia.

De nem télenkednek a határőrök sem. Bűnszervezetben elkövetett embercsempészet miatt hét határőrt ítéltek el Kaposváron (*MTI*, 2003. szeptember 5.), mert a nagykanizsai állománnyhoz tartozók 2000–2001-ben több esetben segítették át illegálisan a magyar–szlovén határon a megfelelő okmányok nélküli külföldieket, arab és török kapcsolatok révén.

A hasznát hozó vállalkozás értelmi szerzője öt éves szabadságvesztést kapott, a többiek ennél kevesebbet, és persze a közügyektől eltiltották őket néhány évre (reméljük, a „foglalkozásuk” gyakorlásától is).

Átkelés a szlovák–magyar határon

Bacher Iván családi kirándulásra indult Ipolyságra, és előtte tájékozódott, hol érdemes átkelni a határon, hogy a kézművesvásárra időben odaérjen (*Népszabadság*, 2003. szeptember 20.). Parassapuszta és Letkés egyforma távolságra van a Börszöny lábánál lakóknak. „A hegység megkerülése jobbra is, balra is fél óra alatt kivitelezhető. Ám a határ átlépését nem szabad bízni a véletlenre.” Parassapuszta nagy forgalmú, éjjel-nappal nyitva tart, kamionok százait is felsorakoztató igazi kelet-erurópai határ. „Büszkén őrizi az elmúlt évtizedekben kijegecesedett határátlépési kultúrát. [...]

Aki Parassapuszta felé tart, az megérdemli a sorsát. A várakozást. Mert itt megvárakoztatják az utast. Akkor is, ha nincsen előtte senki se. A jó édes anyját a rühes utasnak. Ötven évig kibírta a fenekén, most meg menne folyton, mint a mérgezett egér! Hát álljon itt hűsz percet legalább. Ez a sahyi határátkelő filozófiája. És az utas áll. Nincs előtte senki, mögötte se, a szlovák és magyar közegek barátságos mázskálnak, diskurálnak mindenféle, de sorompó-felhúzásra, lámpazöldítésre nincsen akarat.

Az utas csak utazik, ráér tehát. Ők viszont otthon vannak, nekik rengeteg a dolguk. Letkésnél falusias az átkelés. Vagyis jön az ember, és átkel. Így van ez, volt alkalmam megtapasztalni nemegyszer: városban, ahol mindenki rohan, csigalassúsággal intézik a dolgokat. Falun, ahol nem sürgős semmi sem, ott elintéződik minden egy fél perc alatt. Letkésnél mentünk át, mondani nem kell ezután.”

A kirándulás egyébként jó sikerült, Ipolyságot rendbe hozták, lehetett fizetni mindenféle pénzzel, mindenki beszélt mindenféle nyelvet, némi slamposság és rendtelenség ellenére is.

A furmányos bevándorló

Körössi P. József író, a Noran Kiadó vezetője, kalandos úton, névházassággal került át Nagyváradról Magyarországra. Életéről, magyarországi beilleszkedéséről beszélgetett Ónagyi Zoltánnal (*Népszava*, 2003. szeptember 6.).

„Volt és van egy nagyszerű nő, aki hajlandó volt áldozatot hozni értem (szó szerint kell érteni, voltak ilyen nők a hetvenes, nyolcvanas években), akár olyan áron is, hogy kellemetlenségei származnak belőle.

A nagyváradi esküvőnkön nem volt tolmács, így akkori legjobb barátom és esküvői tanúm kapta ezt a szerepet a román anyanyelvű, magyarul mit sem értő anyakönyvvezetőtől. Arakóvács Attila, jól hallottam, tolmácsolás helyett disznó vicceket mesélt leendő feleségemnek. Én persze ideges voltam, hogy ebből mi lesz. Őket nem érdekelte. Orsolya magyar állampolgár, Attila hontalan, csak én voltam román, és különben is, nekik már mozijegyük volt valami Woody Allen-filmre, amire persze engem nem hívtak meg. Évekkel ezután átjöhettem, és nagyon-nagyon nehezen a magyar ál-

lam el is választott bennünket egymástól, valamikor a nyolcvanas évek közepén. Orsolyát azóta becsülöm, és ami ennél is többet ér: hébe-hóba látott barátok maradtunk.”

Vége a régi szép időknek, ma már nemzetközi akciók szólnak fel a névházasságok révén beszivárgó migránsokkal szembeni fellépésre, és az idegenrendészeti törvény sem prózaírónak, inkább a drámai műfajokat kedvelőknek való feltételekkel engedi csak meg a házastársnak – a család-egyesítésre tekintettel – a vízum és a tartózkodási engedély kiadását. Igaz, Orsolyáról nincs szó külön a törvényben... A beszélgetés végén feltett kérdésre („Mi az, amit nem tudott megszokni Magyarországon?”) talán ezért is válaszolta az író: „Mintha itt születtem volna, nem kellett megszoknom semmit. Betelepültem, mint oly sokan mások. [...] Áttelepülésem óta, első pillanattól kezdve lakom egy olyan közösségben, amihez mindig volt közöm, ha nem látszott is.”

Lám, ezért kell vigyázni, nehogy az efféle furmányos névházasság-kötők magukat teljesen otthon érezve beszivárognak, hiszen veszélyesek lehetnek... A közbiztonságra? A közérkölcsekre? Vagy csak a könyvkiadásra?

Új-Zéland nagyon messze van

A miskolci rendőr-főkapitányság család ügyében nyomoz néhány férfi ellen, akik hirdetés útján toboroztak embereket, lényegében illegális munkát ígérve, szép közvetítői díj fejében. A jelentkezők Szabolcs és Borsod megyéből kerültek ki, és a család teljes vagyonát vagy baráti kölcsönöket összegyűjtve fizették meg a százezres nagyságrendű díjat és a félmillió repülőjegyet.

Pontos számokat még nem lehet tudni, mert a becsapott emberek közül csak kettő tett feljelentést. Az oknyomozó újságírónak (*Népszabadság*, 2003. szeptember 20.) mintegy harminc emberről beszéltek, akik közül csak az tudott kint saját maga munkát szerezni, aki értett angolul. A többieket visszafordították a repülőtéren,

vagy maguk jöttek vissza pár héten belül, mert elfogyott a pénzük, munka pedig nem volt.

A talpraesettek alkalmi munkából fedezték kiadásaikat, mert a farmokon napi négyórás munkára mindig akad igény.

Noha elvileg az ilyen munkáért csak szállás, ellátás jár, fizetést a saját

kockázatukra, azaz illegálisan kialakultak néhányan. Vannak, akik így egy-két évet is kihúznak, megtalálva a számításukat (a nem munkával töltött többi időt az ország megismerésére, kirándulásra fordítják).

A tiszteletbeli magyar konzul felhívta a figyelmet arra, hogy a tavalyi évben 81 magyar állampolgár kért menedéket, de egyikük sem kapta meg. Ez azonban veszélyezteti a vízummenteségi egyezmény alkalmazását, továbbá annak a megállapodásnak a mielőbbi tető alá hozását, amely lehetővé tenné magyar fiataloknak, hogy szabadságuk alatt Új-Zélandon vállalhassanak alkalmi munkát.

Nem árt tudni, hogy a 118/2001. (VI. 30.) kormányrendelet értelmében a munkaerő-közvetítés, ha azt nem a munkaügyi központ végzi, engedélyhez kötött tevékenység. Legfontosabb fogalmait és szabályait összefoglaljuk.

Magán-munkaközvetítés: a munkaügyi központ munkaközvetítői tevékenységén kívül végzett olyan szolgáltatások összessége, amely arra irányul, hogy elősegítse a munkát keresők és a munkát kínálók találkozásait foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítése céljából, ideértve a magyar állampolgárok külföldre, a külföldi állampolgárok Magyarországra való közvetítését is.

A magán-munkaközvetítés szempontjából foglalkoztatásra irányuló jogviszony: minden olyan jogviszony, amelyben a szolgáltatás tárgya természetes személy által ellenérték fejében végzett munka, ideértve a gyermeknevelő („au-pair”) tevékenységet is.

A gyermeknevelő („au-pair”) tevékenység: olyan foglalkoztatás, amelynek keretében a foglalkoztatott magánszemélyeknél (családoknál) közreműködik a gyermekek ellátásában, nevelésében, gondozásában, és e tevékenységéért ellenszolgáltatásban (díjazás, szállás, étkezés, nyelvtanulás támogatása) részesül.

Külföldi munkavégzésre irányuló magán-munkaközvetítés esetén a foglalkoztatásra a fogadó ország vonatkozó jogszabályai az irányadók.

A magán-munkaközvetítést magán-munkaközvetítő akkor folytathat, ha a székhelye szerinti munkaügyi központ nyilvántartásba vette. Ennek előfeltétele, hogy bejegyzett cég legyen, és társasági szerződése, alapító okirata, alapszabálya e tevékenység folytatását tartalmazza (az egyéni vállalkozónak magán-munkaközvetítésre jogosító vállalkozói igazolvánnyal kell rendelkeznie), és foglalkoztat legalább egy megfelelő szakképesítéssel, gyakorlattal bíró személyt. A tevékenység gyakorlásának feltétele a megfelelően berendezett irodahelyiség (vezeték nélküli telefon stb.), továbbá igazolni kell vagyoni biztosíté-

ték letétbe helyezését (kaució). A külföldi munkavégzésre irányuló magán-munkaközvetítői tevékenység esetén a kaució 500 ezer forint. Munkaerő-kölcsönzési tevékenység egymillió forint vagyoni biztosíték letétbe helyezése esetén folytatható.

A munkaügyi központ a magán-munkaközvetítőkről folyamatos sorszámmal ellátott külön nyilvántartást vezet, amelybe bárki betekinthez, és arról másolatot kérhet.

A magán-munkaközvetítés során tilos a munkát keresők között hátrányos megkülönböztetést tenni nemük, koruk, családi vagy fogyatékos állapotuk, nemzetiségük, fajuk, származásuk, vallásuk, politikai meggyőződésük, munkavállalói érdek-képviselői szervezetekhez tartozásuk vagy ezzel összefüggő tevékenységük, továbbá minden egyéb, a foglalkozással össze nem függő körülmény miatt. Tilos a munkát keresőt jogszabály által meghatározott tilalomba ütköző munkavégzésre vagy nem létező állásba közvetíteni, vagy olyan munkaerőigényt kielégíteni, amely jogszabálysértő feltételeket tartalmaz. Tilos továbbá olyan személyi adatokat rögzíteni, nyilvántartásba venni, felhasználni, amelyekre a munkát keresők alkalmasságának a megítéléséhez nincs szükség, illetve amelyek a keresett munkával nincsenek közvetlen összefüggésben.

A magán-munkaközvetítő a tevékenységéért a munkát keresővel szemben díjat, költséget nem számolhat fel.

A külföldre irányuló magán-munkaközvetítői tevékenység folytatása során be kell tartani annak az országnak a magán-munkaközvetítői tevékenység folytatására vonatkozó jogszabályait, amelyben a munkavállalás elősegítésére a magán-munkaközvetítői tevékenység irányul. A munkaközvetítőnek a munkát keresőt tájékoztatnia kell a felajánlott munkakör főbb sajátosságairól, így különösen a foglalkoztatáshoz szükséges képzettségről, gyakorlati időről, a foglalkoztatás helyéről, idejéről, az irányadó munkarendről, a munkaidő-beosztásról, a várható kereseti lehetőségről.

A munkaközvetítőt a munkaügyi központ ellenőrzi. Ha szabálytalanságot észlel, végső esetben törli az érintettet a munkaközvetítői nyilvántartásból.

A mélységi ellenőrzésről

A 2013/2001. (I. 17.) kormányhatározat összefoglalta, milyen feladatokat kell elvégezni az Európai Unióhoz csatlakozással összefüggésben az egységes határ-ellenőrzési rendszer megvalósításához. A munkának furcsa módon része a magyar állampolgárok belbiztonsági igényének a kielégítése, továbbá az Európai Unióval folytatott csatlakozási tárgyalások során vállalt kötelezettségek, a csatlakozás feltételét biztosító minimális fejlesztések megvalósítása egyaránt. Ez magában foglalja az Európai Unió jövődől külső határainak megerősítését, az ún. zöldhatárok védelmét, az illegális migrációval és a szervezett bűnözéssel összefüggő tevékenységek elleni hatékony fellépést, a határellenőrzés modernizálását is.

A nagyszabású munkálatok megvalósítását szolgálja a 2/2002. (BK 10.) BM-PM-SzCsM együttes utasítás, amely az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények komplex mélységi ellenőrzésének kialakításáról és működtetéséről szól. Ennek súlyponti része:

1. A jogellenesen Magyarországra belépő és itt-tartózkodó, illetve jogellenesen munkát vállaló külföldiek (a továbbiakban: illegális migráció), valamint az illegális migrációhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények elleni fellépés hatékonyságának növelése, a közrend és közbiztonság javítása érdekében komplex mélységi ellenőrző rendszert kell kialakítani és működtetni.
2. A komplex mélységi ellenőrző rendszer a szolgálati és a hatósági tevékenység időben, térben és módszereiben történő összehangolásával, a rendelkezésre álló erők és eszközök gazdaságos felhasználásával, a totális ellenőrzés mellőzésével, differenciált és szelektív módon, az ország egész területén biztosítsa a külföldiek jogszabályokban meghatározott hatósági ellenőrzésének végrehajtását, továbbá az illegális migráció, valamint az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények felfedését, illetve a szükséges hatósági eljárások lefolytatását.

A rendszer attól átfogó, hogy a határőrség, a rendőrség, a BM Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, a Vám- és Pénzügyőrség, valamint az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség központi és területi szerveinek hatáskörük és illetékességük keretei között kell a rendszert kialakítani és a helyi szervek bevonásával kell működtetni. Ennek során nagy hangsúlyt kell fektetni:

- a) a külföldiek tartózkodására, munkavállalására vonatkozó szabályok, az úti okmányok, tartózkodási engedélyek, munkavállalási engedélyek vizsgálatára, az illegális migránsok, illegális munkavállalók, embercsempészek és csempészek által alkalmazott módszerekre,
- b) az illegális migrációval, embercsempészéssel és csempészéssel, a hatósági eljárások lefolytatásával kapcsolatos tapasztalatok, illetve információk kicserélésére,
- c) az illegális migrációval fertőzött területek, útvonalak, csomópontok, munkahelyek összehangolt vagy közös idegenrendészeti és munkaügyi hatósági, illetve közrendvédelmi/közbiztonsági ellenőrzésére, a feladatok összehangolásával megbízott tisztek, illetve tisztviselők kijelölésére.

A határőrség bevetési szolgálatának (bevetési osztály és határvadász egység, amely az egész mélységi ellenőrző rendszert országosan összehangolja)

az elmúlt évben szerzett tapasztalatait Salacz Titusz foglalta össze (*Magyar Rendészet*, 2003/1-2.). A bevetési osztály 85, míg a határvadász század 158 alkalommal végzett idegenrendészeti ellenőrzést, akciót Budapesten és Pest megyében, ahol közismerten jelentős a külföldiek száma az ország egészéhez képest. Ennek nyomán 1588 jogellenes cselekményt lepleztek le, amely „jelentősen szolgálta a főváros közrendjének, közbiztonságának javítását és a bűnmegelőzésnek sem ártott a rendszeres közterületi jelenlét”.

Az adatokból kitűnik, hogy a legtöbb felderített ügy csak egyszerű idegenrendészeti szabálysértés. [A 218/1999. (XII. 28.) kormányrendelet 30. §-a szerint „aki a külföldiek bejelentésére, jelentkezésére vagy az ország területén tartózkodásra vonatkozó szabályokat megszegi, százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható”.]

Vajon ez a legfőbb eleme az illegális migrációnak és a mélységi (azaz az ország területén belül bárhol) végzett ellenőrzésnek? Az adatokból persze nem derül ki minden, de úgy tűnik, a komplex ellenőrzés a „nagyhalak” számára nem akadály, csak a „kishalak” akadnak fenn, ugyanakkor a kommunikációban mindez alkalmas az emberek külföldiekkel való riogatására.

Olvasható

◆ **Amerika! Amerika!** Ezzel a figyelemfelhívó címmel jelent meg a Noran Kiadó újabb novellaválogatása, ezúttal az Újvilágba kikerült magyar emigránsokról, élményeiről, beilleszkedésük sajátos eseteiről, az idegenekről, a külföldiekről, az itthon maradásról. A kötetben sok más mellett helyet kapott Molnár Ferenc írása New Yorkról, Tamási Áron Amerikába jutott székelyekről szóló több írása.

◆ Megjelent a *Társaság a Szabadságjogokért* (TASZ) új kiadványa, amely Csernus Eszter szerkesztésében áttekinti a HIV/AIDS-betegekre vonatkozó jogi és ténybeli helyzetet Magyarországon. A kötetben szerepelnek interjúk, hasznos nemzetközi dokumentumok, címek. Az egyik fejezetben Tóth Judit összefoglalja, hogy a HIV-státusnak milyen szerepe van az idegenrendészetben.

Jogellenes cselekmények	Számuk
Beutazási és tartózkodási tilalom megsértése bűncselekménye	2
Közokirat-hamisítás bűncselekménye	34
Külföldiek rendszertével kapcsolatos szabálysértés	1338
Visszaélés kábítószerevel bűncselekménye	2
Piroteknikai eszközökkel visszaélés	4
Körözött személy elfogása	44
Egyéb bűncselekmény	46
Egyéb szabálysértés	118

A hónap idézete

Tamás Pál szociológus már máskor is szolt a nemzetközi migrációról, és öröközöldnek bizonyul az a makacsul hajtogatott gondolata, hogy a hazai közélet nem tud mit kezdeni ezzel a témával. „A jóléti állam mai alapformái – a nyugatiak s a keletiek egyaránt – a hetvenes évekből származtak, s azóta minden átalakult. Az előregedést, a gyermektelenség gyakoribbá válását, az egyes rétegekben állandósuló munkanélküliséget, a bevándorlást mindenki észleli, de furcsa módon nagyon sokan, talán a többség ezek együttes társadalomformáló hatásait (egyelőre?) nem tudja, vagy nem akarja összefüggő rendszerként kezelni. Ráadásul, a problémákat a rendszerváltás részeként szeretnék megélni. Akkor meg felesleges teoretizálni, hiszen egyszer majd csak túljutunk rajta” (*Magyar Hírlap*, 2003. szeptember 13.). Ugyanakkor a szomszédos Ausztriában a migráció és a demográfiai helyzet összefüggései, az oktatási miniszter asszony egyik megjegyzése nyomán, valóságos belpolitikai vihart váltottak ki. Lavinát indított el azzal a megjegyzésével, hogy a fiatalok inkább gyermeket vállaljanak, és ne bulizzanak annyit. A gyermektelen belügyminiszter élesen kikelt minisztertársa ellen, a házelnök úgy reagált, hogy a bevándorlás lehet a gyermekvállalás alternatívája. Mire a zöldök nyomban kijelentették: ha a minisztereket annyira aggasztja a népesedési helyzet, szíveskedjenek legalizálni a gyermek és a fiatal menekültek ausztriai tartózkodását első lépésként. Mi persze nem vitatkozunk, mert „egyszer úgyis túljutunk rajta”.

Afrikai fórum és fesztivál

A Mahatma Gandhi Emberi Jogi Egyesület (1092 Budapest, Ferenc krt. 18.) rendezésében került sor augusztus 30-án a Városligetben az első afrikai fórumra és fesztiválra. A zenés rendezvényen fellépett a Sankofa Cultural Group, az Afro Bongo Men, az Afro Magic Band és a Djoliba együttes.

A fesztivált támogatta az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, az Oltalom Karitatív Egyesület és az Osztrák Kulturális Intézet is.

Hogy mikor lesz a következő? Érdeklődhet a budgandhim@yahoo.com címen vagy a 06-30-996-3567-es telefonszámon.

Konferencia

„Nemzet a társadalomban” címmel rendezett konferenciát 2003. szeptember 18–19-én a Teleki László Alapítvány. Előadást tartott például Örkény Antal az etnicitás és az integráció kérdéseiről, Ladányi János az etnicitás és a társadalmi státus összefüggéséről, és külön szekcióban vitatták meg az állam társadalomépítő stratégiáit, a kisebbségi nemzetépítés és intézményesség kapcsolódását.

Felajánlások

2002-ben minden korábbinál többen és többet ajánlottak fel személyi jövedelemadójuk egy százalékából a civil szervezeteknek. Az APEH adatai szerint akadt ugyan mintegy 150 ezer érvénytelen nyilatkozat is, de a felajánlott 1,4 millió érvényes nyilatkozat alapján 21 843 szervezet 6,1 milliárd forintot osztozhat. Ha mind a 4,4 millió adózó felajánlotta volna adója egy százalékát, az összeg sokkal nagyobb lenne. Így van bőven tere a reklámnak, kampánynak.

Oltalomkeresők elektronikusan is

Örömmel tájékoztatjuk olvasóinkat, hogy elkészült a Menedék Egyesület honlapja (www.menedek.hu), amelyen megjelenik az *Oltalomkeresők* aktuális száma is. Kérjük, jelezzék, hogy a jövőben is igényt tartanak-e a nyomtatott kiadványra, illetőleg Önök helyett milyen szervezetnek, címre javasolják azt elküldeni. Célunk, hogy a jövőben sokkal több helyre jusson el az információ, de nyomtatott formában csak azokhoz, akik ezt ilyen módon kérik. Fax: 479-0272, e-mail: menedek@menedek.hu

Olvasnivaló

◆ Az *Európai Műhelytanulmányok* (a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központjának kiadványai) 90. számában több érdekes írás olvasható. Ritecz György az európai (schengeni) határőrizeti követelményekre való felkészülésünk helyzetét és a további teendőket foglalja össze. Sallai János az ukrán–magyar határ 1990-es évekbeli, bűnügyi szempontú feltérképezésére vállalkozott, továbbá a kárpátaljai magyarokkal való kapcsolattartás új-fajta nehézségeit veszi sorra. A sorozat legújabb, 91. számában Gesztiné Ajtósi Judit és Csanády Dániel az uniós csatlakozásnak a hazai civil szervezetekre gyakorolható hatásáról és a harmadik szektorral való együttműködésről írt.

◆ A *Mozgó Világ* szeptemberi számában új sorozat indult, amelyben jogi végzettségű politikusokkal beszélgetnek. Az elsőben Gál Zoltánt faggatták, aki 1987–90 között belügyminiszter-helyettes volt, nevéhez fűződik az első demokratikus választások bonyolítása, de volt az MSZP frakciójának vezetője és négy évig az Országgyűlés elnöke is. Pályája tehát igen sokféle poszt kipróbálására és politikussal való találkozásra nyújtott lehetőséget. És eközben „kis nagyképűséggel mondhatom, hogy én raktam le a magyar menekültügy alapjait. 1988 tavaszán ugyanis már nem lehetett nem foglalkozni a Romániából jövő magyar menekültekkel. Én kaptam erre megbízást. A fő feladat akkor is az volt: segíteni honfitársaink beilleszkedését, de nem ösztönözni őket szülőföldjük elhagyására. Az ügy felvállalása nagy nemzetközi visszhangot váltott ki. Naponta nyilatkozhattam a legkülönfélébb nációjú tévé- és rádiótársaságoknak. Úgy érzem, sikerült tisztességes munkát végeznünk. Ekkor ismerkedtem meg Kozma Imre atyával, és több olyan személyiséggel, akik 1990 után – főleg az MDF-ben – jelentős politikai szerepet kaptak. Persze később megjelentek a sajtóban olyan írások, hogy hullák voltak a keleti határsávon a nádasban. Nem voltak hullák, és ez köszönhető a határőrségnek, illetve a tanácsok vb-titkárainak, akik feltalálták magukat ebben a bonyolult helyzetben.”

A migráció hatása az iskolára

Vámos Ágnes, az ELTE Neveléstudományi Intézetének főmunkatársa azt kutatta, mit is jelent a migráció a magyar a közoktatás számára; honnan érkeznek a gyermekek és milyen nyelven beszélnek; mi az iskola feladata, s ezt hogyan tudja ellátni; milyen nehézségekkel szembesülnek a tanárok; melyek azok a jellemző problémák, amelyekkel a gyermekek találkoznak. Legfőbb megállapításai ismertetésére írása első részét idézzük (a közlést következő számunkban folytatjuk).

Tendenciák a közoktatásban

A magyar közoktatás a nyolcvanas-ki-lencvenes évek elején találkozott a migrációval és a menekültkérdéssel. Erdélyi, bácskai, kárpátaljai gyermekek jelentek meg az iskolákban, akik korábban esetleg más nyelveken tanultak, mások voltak tanulási szokásaik, máshol tartottak tanulmányaikban. Noha magyarul beszéltek, korábbi szocializációs-kulturális tapasztalataik miatt beilleszkedésük, befogadásuk nem mindig volt zavartalan („Nekem az fáj legjobban, amikor lerománóztak” – 14 éves erdélyi fiú; „Az ukrán kislányt egy évfolyammal visszatettük, mert sok lemaradása volt a többihez képest” – osztályfőnök, középiskola). A délszláv válság vagy más háborúk, polgárháborúk, tartós éhínség, gazdasági vagy politikai összeomlás világszerte emberek ezreit kényszerítette új haza keresésére azóta is. A kilencvenes évek közepétől új tényezők is megjelentek, így a **szabad munkaerő-áramlás**, amelyet a rendszerváltozást követő gazdasági fennállás (új nemzetközi vállalatok, pénzügyi központok létesülése, nyitott kereskedelmi kapcsolatok) vagy az európai adminisztráció (nemzetközi fiókszervezetek, bizottsági székelyek) keleti irányú terjedése váltott ki. A határon túl élő magyar kisebbség tagjainak pszichológiai, **érzelmi** okai is voltak az elvándorlásra. [..]

Sajátos feladatot jelentenek a magyar közoktatásban azok a külföldi tankötelesek, akik családjukkal menekülési vagy tranzit céllal, tartós vagy végleges letelepedési szándékkal érkeznek hazánkba. Számuk – a migrációban tradicionálisan érintett országokhoz képest – alacsony, **mintegy 10 000 fő**, de növekvő. Emelkedett az összes iskolához és az összes tanulóhoz

1. táblázat

ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN TANULÓ KÜLFÖLDIEK SZÁMA ÉS ARÁNYA A KÖZOKTATÁS ÁLTALÁNOS ADATAIHOZ VISZONYÍTVA

Számok és arányok	Tanév				
	1995/1996.	1996/1997.	1997/1998.	1998/1999.	1999/2000.
Általános iskolák száma összesen	3 809	3 765	3 750	3 732	3 696
Külföldi tanulókat fogadó általános iskolák száma	875	953	968	1 050	1 209
Arány (%)	22,9	25,3	25,8	28,1	32,7
Az általános iskolai tanulók száma összesen	974 806	965 998	962 997	964 248	960 601
Külföldi általános iskolai tanulók száma	2 353	2 465	2 899	3 228	3 830
Arány (%)	0,24	0,25	0,30	0,33	0,39

Forrás: Oktatási Minisztérium

2. táblázat

KÖZÉPISKOLÁBAN TANULÓ KÜLFÖLDIEK SZÁMA ÉS ARÁNYA A KÖZOKTATÁS ÁLTALÁNOS ADATAIHOZ VISZONYÍTVA

Adatok és arányok	Tanév				
	1995/1996.	1996/1997.	1997/1998.	1998/1999.	1999/2000.
Középiskolák száma összesen	936	980	989	1 036	1 054
Külföldi tanulókat fogadó középiskolák száma	447	476	478	588	576
Arány (%)	47,7	48,6	48,3	56,8	54,6
A tanulók száma összesen	349 299	361 395	368 645	376 626	386 579
Külföldi tanulók száma	2 070	2 255	2 578	3 041	3 566
Arány (%)	0,6	0,6	0,7	0,8	0,9

Forrás: Oktatási Minisztérium

viszonyított arányuk is. Ez utóbbiban közrejátszik az, hogy a közoktatásban tanulók összes száma – demográfiai okok miatt – csökkenő tendenciájú, s csökken az intézmények száma is (Halász és Lannert, 2000). Az 1999/2000. tanévben minden harmadik általános iskolában és minden második középiskolában tanultak külföldiek, noha az összes tanulóhoz viszonyított arányuk elenyésző (1. táblázat).

Az egy általános iskolára eső migráns tanulólétszám 1995-ben 2,68 fő volt, 1999/2000-ben 3,1 fő. Ez a szám az 1–8 évfolyam között oszlik meg, így egy osztályra – évfolyamonként átlagosan két osztályt számolva – 1999/2000-ben csak 0,2 tanuló jutott. A magyar tanulók túlnyomó többsége illetve a pedagógusok nagy része tehát **nem kerül a külföldiekkel közvetlen**

osztálytermi kapcsolatba („Volt egy arab fiú egyszer nálunk, de csak két hónapig járt, azután egyszer csak nem jött többet” – osztályfőnök, általános iskola). Az általános iskolai tendenciákhoz hasonlóan nőtt a középiskolákban tanuló külföldiek és az érintett intézmények száma is. Az arány itt sem érte el az 1%-os küszöböt az 1999/2000. tanévig (2. táblázat). Az egy középiskolára eső tanulók száma az 1995/1996-os tanévben 4,6 fő volt, míg az 1999/2000-es tanévben 6,2; ezen belül nőtt a szakképzésben tanulók száma, de arányuk (48%) ebben az iskolatípusban nem éri el a közoktatási arányt (62%).

A külföldiek országon belüli elhelyezkedése származási ország szerint

(Folytatás a 8. oldalon)

A migráció hatása...

(Folytatás a 7. oldalról)

jellemző jegyeket mutat, és különböznek az általános és a középiskolák szerint is. A környező országbeli általános iskolások például a határ közeli régiókban, a községekben és kisvárosokban tanulnak, a többiek a közép-magyarországi régióban és a Nyugat-Dunántúlon, a fővárosban és a megyeszékhelyeken, ahol folyamatos a létszámemelkedés. A szomszédos országok állampolgárainak gyermekei inkább a megyeszékhelyeket kedvelik. A kedvelt területeken az intézményszám kevésbé nő, azaz a meglévő intézményhálózat „feltöltődése” látszik. A legtöbb középiskolás – származási országtól függetlenül – a közép-magyarországi régióban tanul, főleg Budapesten. Ez a tendencia növekvő: az egy iskolára eső tanulószám 1995/1996-ban 3,20 fő volt, 1999/2000-ben már 6,52 fő. Nagy a növekedés még a Közép-Dunántúlon, Fejér megyében, az 1995/1996. tanévben még csak 1,5 külföldi tanuló jutott egy iskolára, az 1999/2000. tanévben már majdnem 5. A külföldi középiskolások legnagyobb aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére jellemző: 14,3 fő/iskola. A statisztikai adatok szerint egy iskolában legkevesebb egy általános iskolai tanulót találtunk, a legtöbb 238 fő volt. A tanulók mintegy 75%-a olyan iskolába jár, ahol a külföldiek száma kevesebb mint 10 fő. A nem a környező országokból érkező tanulók 33%-a viszont mintegy 6 intézményben tanul. Mintegy 15 iskolában – beleértve a néhány külföldi vagy egyes fenntartású intézményeket (például Lycée Français de Budapest, American School, Deutsche Schule) – a tanulók száma 50–250 között van.

Az adatok szerint tehát jellemzően kis arányban és elszórtan tanulnak külföldiek a magyar közoktatásban, és csak bizonyos helyeken jelentkeznek nagyobb létszámú és arányban. [...]

A külföldi tanulók származási országa és anyanyelve

A külföldi tanulók származási országokénti összetétele a 2000-es évekre megváltozott. A környező országokból származók közül csökkent a Horvátországból, Kis-Jugoszláviából, Bosznia-Hercegovinából és Szlovéniából érke-

zők száma. Nőtt a Romániából, Szlovákiából, és Ukrajnából érkezőké. Az összes külföldi tanulót alapul véve 1995–1999 között 37%-ról 54%-ra nőtt az egyéb országokból érkezők aránya. Egy 2000/2001. tanévben folytatás szerint (Vámos, 2003) a nem szomszédos országokból valók legtöbbször Ázsiából (67,4%) és az európai uniós tagállamokból származik (20,7%). Kevesen vannak az amerikai kontinensről (6,0%), Európa nem uniós államaiból (5,5%) és Afrikából (0,5%). Ausztrália és Óceániából a vizsgált tanévben 2 fő érkezett. A gyermekek mintegy **70 államból származnak**, s – a magyart nem számítva – **44 nyelvet tekintenek anyanyelvnek**. Vannak köztük ún. világnyelvek (például angol, francia, arab), nálunk kevésbé beszélt nyelvek (például svéd, cseh) vagy ritka nyelvek (például pastu, azeri) („*Nemigen volt probléma vele. Egy időben valami furcsa nevével éltel hozott be, aminek a szaga irritálta a többieket. Finoman megmondtam neki. Többet nem hozta be, s nem is volt semmi gond tovább*” – osztályfőnök, középiskola).

Az iskolák többsége **nem tudja lebetűvé tenni**, hogy a külföldi tanulók tanulhassák *anyanyelvüket*. Azoknak a tanulóknak könnyebb a helyzetük, akik valamelyik, Magyarországon idegen nyelvként tanulható nyelvet beszélnek anyanyelvként, de ebben az esetben is a magyar anyanyelvű tanulókkal közös csoportban vannak, ahol – értelemszerűen – idegen nyelvtanítási módszerekkel tanítják őket: sokan ténylegesen csak ücsörögnek az órán („*Még örültünk is neki, jól tesz majd a csoportnak, hadd beszéljessenek vele a többiek*” – nyelvtanár, általános iskola).

Hazánkban hat idegen nyelvre (angol, francia, német, olasz, orosz, spanyol) és a latinra, továbbá a nemzetiségek nyelveire (görög, horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén) létezik kidolgozott *központi tanterv*. Az iskolák ezen túl, bármely más nyelv tantervét elkészíthetik, és beépíthetik a pedagógiai programjukba. A nyilvántartás szerint ilyen *egyedi tanterv* szerint oktatják a japán nyelvet 11 iskolában, a finn nyelvet 6 iskolában, a héber és a lengyel nyelvet 3-3 iskolában, a portugált 2 iskolában, a holland és a svéd nyelvet 1-1 iskolában (KIRSTAT, 2002). Tehát, akiknek anyanyelve kevésbé ismert vagy kifejezetten ritka nyelv, azoknak kevés az esélyük arra, hogy anyanyelvükkel iskolai környezetben találkozzanak, s alig van mód arra,

hogy a származási országuk kultúrájával kapcsolatos ismereteiket megtartsák, bővítsék.

Magyar nyelv tanulása idegen nyelvként, Magyarország civilizációja

A hazánkban tanuló külföldiek két nagy csoportra oszthatók: magyar és nem magyar anyanyelvűekre. Noha az utóbbiak többen vannak, az iskolákban alig van lehetőség a magyar nyelv tanulására idegen nyelvként („*Előbb vagy utóbb megtanulnak magyarul, ragad rájuk*” – osztályfőnök, általános iskola). Ahol ezt fontosnak tartják, és a lehetőségek is adottak, például a menekülttáborok mellett vagy többen élő külföldiek közepében, ott egyéni foglalkozások formájában, szakkörben folyik, ritkán órarendbe illesztve (csatlakozó órában), gyakrabban összevont csoportban, tanóra után, házilag készített tananyagokból és taneszközökből („*Nekem főleg magyar nyelv nehez, sok szó nem értem mit mond*” – 9 éves mongol kislány). Ritkán foglalkozik velük e speciális feladatra képzett tanító vagy tanár, általában a magyar nyelv és irodalom szakos pedagógus látja el az órákat. A magára hagyott kommunikáció, az esetleg gyermeknyelv által vezérelt spontán nyelvfejlődés nehézséget okoz a tantárgyak tanulása terén. A hiányok gyorsan halmozódnak, a lemaradás, leszakadással válik. **A kudarc demotiváló hatása** nem csak tanulással szembeni ellenérven, sőt dacot válthat ki, hanem el-lenségessé teheti a gyermeket a magyar nyelvvél, új vagy átmeneti hazájával szemben is.

A kutatás szerint sem önálló, sem integrált tantárgyként nem tanítják a külföldieknek **Magyarország kultúráját, civilizációját**, nem áll rendelkezésre tanterv sem, s nincsenek tankönyvek, taneszközök. Így a magyar kultúrával való ismerkedés informális módon megy végbe. A hiányos tudás beilleszkedési problémákat vethet fel, fenntartja az idegenségérzést, sőt, a felületes tapasztalat téves képzetekhez vezethet, gyorsíthatja, súlyosbítja a **kultúrsook** kialakulását.

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sík Kiadó Kft.

Tipográfia, tördelés: Beck Bojánka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: **MENEDEK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.**

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 10. szám

2003. október

A Nemzeti Civil Alapprogram végrehajtása

Megjelent a 2003. évi L. törvény végrehajtását szolgáló 160/2003. (X. 7.) kormányrendelet, amely szabályozza a program tanácsának megválasztására, a civil szervezeti képviselők jelölésére, az elektori rendszerre vonatkozó kérdéseket. A rendelet melléklete tartalmazza azt a nyilatkozatot, amelyet az érdekelt civil szervezetek kitöltve juttathatnak el a kancelláriaminiszter felhívásában megjelölt címre.

A rendelet megszabja az alapprogramból elnyerhető támogatások rendjét is (többek között, hogy milyen okmányokat kell becsatolni), bár konkrétumokat a pályázati felhívás fog tartalmazni. Nem részesülhet támogatásban például az a szervezet, amelynek lejárt

köztartozása van, valótlan adatot szolgáltatott vagy a korábban kapott támogatást más célra használta fel. A kizárt szervezetekről az alapprogram titkársága nyilvántartást vezet. Az elnyert támogatásról szerződést kell kötni, amelynek kötelező elemeit szabályozza a rendelet. A szabályszerű felhasználást a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, a Számvevőszék is ellenőrizheti.

Andorra vízum nélkül

Az Andorrai Hercegség kormányával kötött friss megállapodás szerint már július óta nem kell vízum a beutazáshoz, mégpedig egyik fél állampolgárának sem. Érvényes útlevél vagy személyi igazolvány elegendő a belépéshez, ha ott nem töltenek többet 90 napnál, nem vállalnak munkát, nem végeznek jövedelem-szerző tevékenységet, sőt nem is telepednek le.

Szociális biztonsági egyezmény Kanadával

Kihirdették a még 2002-ben aláírt és októbertől alkalmazandó egyezményt (2003. évi LXIX. törvény), amelynek értelmében – az egyenlő bánásmód elve alapján – lehetővé válik a megszerzett jogok és ellátások átvitele, beszámítása és érvényesítése a két állam között. Aki például Magyarországon fizetett nyugdíjárulékot, majd Kanadában is dolgozott, az mindkét országban szerzett jogosultságát megőrzi, és egybeszámítva kaphatja meg a nyugdíját (összeszámítás). Az egyezmény a két ország közötti vándorokat, például a hazatelepülő magyarokat kedvezően érinti, és számukra itt Magyarországon is folyósítják az ellátást. Az ügyintézéshez a lakóhely szerinti nyugdíjigazgatósághoz lehet fordulni, és nem kell az iratokat hitelesíttetni.

A TARTALOMBÓL:

- A rasszista beszéd
- Szinte üresek a befogadóállomások
- A csehszlovákiai magyarok kárpótlása
- Beszélgetés egy jogvédővel
- A migráció hatása az iskolára

A rendőrségi fogdában lévők jogai

A fogdában lévőkre vonatkozó szabályokat módosította a 42/2003. (X. 3.) BM rendelet.

Így novembertől a fogva tartott biztonsági felügyelet mellett, ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot a védőjével, a fogva tartás alapjául szolgáló ügyben eljáró jogi képviselőjével, az ENSZ Emberi Jogok Bizottságával, az Emberi Jogok Európai Bizottságával és Bíróságával, a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód megelőzésére alakult bizottság tagjaival, továbbá a magyar jogszabályok által az emberi, állampolgári jogok védelmére feljogosított szervezet tagjaival.

Ugyanakkor csak biztonsági felügyelet mellett, a fogva tartás alapjául

szolgáló eljárást folytató szerv képviselőjével történt előzetes egyeztetés szerinti időpontban, ám ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot hazája Magyarországon akkreditált *diplomáciai, konzuli képviselőjével*, ennek hiányában olyan állam képviselőjével, amely érdekei képviselését ellátja, vagy vallásgyakorlás céljából az egyház (felekezet) képviselőjével. Ezekre a kapcsolatfelvételekre rendőrségi *hivatali munkaidőben* kerülhet sor, kivéve, ha a védővel való megbeszélés olyan eljárási cselekmény megtétele érdekében szükséges, amelynek elmulasztásához jogkövetkezmény fűződik. A távbeszélőn való érintkezés csak a fogva tartást végrehajtó szerv által biztosított készüléken, a fogva tartott költségén lehetséges ügy, hogy a hívást a fogva tartást végrehajtó szerv képviselője kezdeményezi. A rendeletet e szakaszából a módosítás nyomán kimarad, hogy „a védővel való beszélgetés nem ellenőrizhető”.

További kedvezőtlen változás, hogy míg fő szabályként a fogva tartott által írt, illetve a részére érkezett levelet legkésőbb a második munkanapon továbbítani, illetve kézbesíteni kell, addig az *idegen nyelven írt leveleket, a biztonsági ellenőrzésre tekintettel, csak négy napon belül kell továbbítani a címzettbe*. Ilyen sok a külföldi a fogdáknak, vagy ilyen kevés a nyelvtudó rendőr?

A rasszista beszéd

A Büntető törvénykönyv (Btk.) 269. §-a, amelyet rövidesen módosítani fog az Országgyűlés, rendeli büntetni a faji, vallási, etnikai közösség elleni izgatást.

Btk. 269. § Aki nagy nyilvánosság előtt
a) a magyar nemzet,
b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

E tényállás pontos tisztázása érdekében elkerülhetetlen a véleménynyilvánítás szabadságának és a gyűlöletre uszításnak az egyértelmű és félreérthetetlen elhatárolása. Ezért állást kell foglalni abban, hogy hol húzódik az a határ, amely a közösség elleni izgatást felismerhetően elhatárolja a véleménynyilvánítás szabadságának alkotmányos jogától. Ez utóbbinak a jogát az Alkotmány 61. § (1) bekezdése alapvető alkotmányos jogként rögzíti, de a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában mint korlátozható szabadságjog szerepel. Sem az Alkotmány, sem pedig az egyezségokmány nem tesz különbséget aszerint, hogy a kinyilvánított vélemény pozitív vagy negatív, és az valakinek vagy valakiknek sérelmet okozhat-e, vagy sem. Az egyezségokmány 19. cikke szerint: „Mindenkinek joga van szabad véleménynyilvánításra, ez a jog magában foglalja mindenfajta adat és gondolat terjesztésének a szabadságát is.”

Ugyanakkor az egyezségokmány 20. cikkének (2) bekezdése határozottan rögzíti, hogy „törvényben kell megtiltani a nemzeti, faji vagy vallási gyűlölet bármilyen hirdetését, amely megkülönböztetésre, ellenségeskedésre, vagy erőszakra izgat”. Az 1969. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a faji megkülönböztetés valamennyi formáját tiltó egyezmény 4. cikke szerint a részes államok „törvény által büntetendő cselekménnyé nyilvánítják a faji felsőbbrendűséget vagy a gyűlöletre alapozott eszmék terjesztését, a faji megkülönböztetésre való izgatást, valamint bármely faj, vagy más színű, vagy más etnikai származású személyek csoportja ellen irányuló minden erőszakos cselekedetet, vagy arra való izgatást, továbbá a fajgyűlölő tevékenység mindenfajta támogatását, annak

anyagi támogatását is beleértve”. További rendelkezést tartalmaz az Emberi Jogok Európai Egyezményének X. cikke, amely első pontjában leszögezi: „Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. E jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és átadásának szabadságát, országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szervnek joga lenne beavatkozni.”

Ezeknek a kötelezettségeknek csak részben tett eleget a szabályozás, sőt az Alkotmánybíróság egy részét már meg is semmisítette alkotmányellenesség miatt.

A kormány által benyújtott módosítási javaslatot a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) civil szervezet értékelte. Álláspontja szerint a vélemény tartalma alapján – például mert az értelmetlen vagy hamis, továbbá mert elvben alkalmas a gyűlölet keltésére, a hallgatóban negatív érzelmeket kelt – nem korlátozható a vélemény kinyilvánítása.

A büntetőjogi eszközök bevetése a vélemény kinyilvánításával szemben csak akkor alkotmányos, ha a közlés magában hordozza a tényleges veszélyt, hogy gyűlöletet vált ki, a gerjesztett indulatok nyomán a célba vett csoport elleni cselekvő fellépésre, fizikai erőszak alkalmazására, megfélemlítésre, megalázásra, diszkriminálásra késztet. Az ilyen korlátozásnak is meg kell felelnie a jog kiszámíthatóságára, előre láthatóságára vonatkozó követelményének. Mivel ez igen komoly mérce, nem véletlen, hogy 1992 óta csak nagyon kevés elmarasztaló bírósági döntés született, hiszen a véleménynyilvánítást érintő büntetőjogi korlátozásnak csak az elengedhetetlenül szükséges mértékre, az elérendő céllal arányban állónak és hathatósan kell lennie.

A módosítás (1) bekezdésében a „gyűlöletre uszítást” a „gyűlöletre izgat, vagy erőszakos cselekmény elkövetésére hív fel” fordulatra váltja fel, noha az Alkotmánybíróság határozatai alapján [12/1999. (V. 21.) és 30/1992. (V. 26.) AB határozat] a büntetethez szükséges feltétele a „gyűlöletre uszítás”, azaz nem általában véve a gyűlöletkeltés. Az uszítás ugyanis támadásra irányuló mozgósítást, aktivitást foglal magában, eltérően az izgatástól. Az uszítást felváltó izgatás a szólásszabadságot a szükségesnél

jobban korlátozza, és ezzel alkotmányosságát okoz. További problémát vet fel az „erőszakos cselekmény elkövetésére hív fel” fordulat. Ezzel ugyanis egyfelől még nem áll fenn az Alkotmánybíróság által megkívánt módon az erőszakos cselekmény nyilvánvaló és közvetlen veszélye, másfelől nem szól a felhívás következményéről, azaz a közlést a tartalma alapján ténny büntetendővé, ami alkotmányellenesnek tűnik.

Hiányzik a megfogalmazásból a köznyugalom veszélyeztetése, így tehát a módosítás a szólásszabadsághoz fűződő alkotmányos jog aránytalan korlátozását jelenti. A gyűlöletre izgat megvalósításához még erőszakos cselekményre felhívás sem szükséges.

Mint látható, az uszítás és az izgatás, a gyalázkodás nem szinonimák.

A módosítás (2) bekezdésében utal az emberi méltóság védelmére az illető hovatartozásának becsmérlésével, megalázó kifejezések használatával, illetve az alsó- és felsőbbrendűség hirdetésével szemben.

Ugyanakkor kifogásolható, hogy a bűncselekmény olyan fejezetben van a Btk.-ban, amely a közrendet, köznyugalmat és nem az emberi méltóságot kívánja védeni. Így a megfogalmazott tényállás egyfajta politikai véleménynyilvánítás, noha az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a szabad vélemény kinyilvánításához való jog a véleményt annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi.

Az idézett nemzetközi egyezményeknek a hatályos Btk.-ban foglaltak megfelelnek. A TASZ pedig az említett alkotmányossági kifogások miatt javasolja a tervezett módosítás visszavonását, mert „büntetőperekkel a rasszista beszédet nem lehet kiszorítani a nyilvánosságból. Amíg vezető politikusok kódolt rasszista nyelvet beszélhetnek – márpedig a kódolt beszédet a büntetőjog nem tudja üldözni, különösen nem, ha a megszólaló befolyásos közszereplő –, addig a nyílt rasszizmus is jelen lesz a közbeszédben. A rasszista beszéd leküzdése nem büntetőjogi, hanem politikai kérdés. Álláspontunk szerint a Kormánynak, a kormánypártoknak és a közvélemény demokratikus érzelmű részének elégséges politikai eszközök állnak rendelkezésére, hogy a rasszista beszédet megbélyegezzék és elszigeteljék. Ezeket az eszközöket kell igénybe venni.”

Szinte üresek a menekülteket befogadó állomások

Az idén 60 százalékkal esett vissza a menedéket kérők száma, az 1700 férőhelyen ma 600 menedéket kérő tartózkodik a három befogadóállomáson (*Magyar Hírlap*, 2003. október 11.)

A befogadóállomások kihasználtsága 30 százalékos. A tavalyihoz képest 20 százalékkal csökkent az illegálisan beutazók száma is, akiknek ugyan 2002-ben mintegy 80 százaléka eltűnt az állomásokról, de akiknek további sorsáról pontosan nem lehet tudni: vajon hányan sikerült tovább utazni, hányan vannak ma is itt, esetleg hányan tértek haza? A nyilvántartás és a határellenőrzés tehát nem hézagmentes.

A határőrség idegenrendészeti és szabálysértési főnöke felhívta a figyel-

met arra, hogy az uniós csatlakozással ennek a lazaságnak vége lesz, mert a kérelmezőket tenyér- és ujjnyomatadattárjuk alapján azonosítják. Így kiderül, hogy ki melyik tagállamban járt már, és oda – hacsak a közösségi jogból más nem következik – visszaküldik az illetőt. Szakértői becslések szerint ez az intézkedés nálunk 30 százalékos növekedést fog jelenteni.

Az ENSZ pozsonyi menekültügyi kirendeltsége szerint még nagyobb is lehet az arány, mert a Szlovákiában menedéket kérők 90 százaléka Magyarországon keresztül lép be hozzánk. A visszakapott menedékkérőkkel szemben érdemben le kell folytatni az eljárást (még ha rövidítve is), hacsak nem

kerül sor a toloncegyezmények alkalmazására a nem EU-országokkal.

A menedéket kérelmezőknek tehát csak egyetlen megoldás marad: illegálisan maradni, és nem kérni menedéket olyan országban, ahol nem akarnak menekültek lenni. Ekkor ugyanis nem vesznek tőlük tenyér- és ujjnyomatot, s így nem is lesz minnek alapján azonosítani és visszaküldeni őket. A macska-egér harcnak tehát nem lesz vége, csak újabb szakasza kezdődik majd, érdemi eljárás vagy akár uniós kvótarendszer kialakítása helyett.

Vízummal Magyarországra

2003. október 9-én került sor a magyar-ukrán vízumegyezmény aláírására. E szerint novembertől ingyenesen, öt évig érvényes vízummal utazhatnak ide az ukrán állampolgárságú család- és rokonlátogatók, sírgondozók, közéleti és egyházi személyek és nyugdíjasok, míg a magyarok vízum és egyéb köztetés nélkül léphetnek be Ukrajna területére. Nem kell tehát meghívólevél, szállásfoglalás vagy egyéb okirat (voucher) a kiutazóknak.

A tervek szerint a vízumot öt nap alatt állítják ki, hacsak nem sürgős ügyről van szó, mert akkor azonnal. Hasonló tartalmú megállapodás jött létre szeptember 9-én Szerbiával és Montegróval, mert öt évig érvényes, többszöri beutazásra, elsősorban család- és rokonlátogatásra szóló vízumot kaphatnak az ottani beutazók (*Népszabadság*, 2003. október 10.) Az anyagi fedezetet persze minden esetben igazolni kell (1000 forint/fő beutazásonként).

A szakértők szerint azonban ennek hatására sem fog megszűnni az illegális munkavállalás, üzletelés, hiába remélik ezt a döntéshozók.

Munkavállalás az Egyesült Királyságban

A Millenárius parkban 2003. október 4–5-én rendeztek civil szervezeti hétvégét, amelyet elég szerény számban látogattak, hiszen nem volt semmiféle felfedezhető iránya, célja. Volt ott skót néptáncoktatás, olasz kávékóstolás, állami gondozott gyermekek verseinek bemutatása és például információk arról, hogy az EU-csatlakozás előtt és után hogyan lehet munkát vállalni az Egyesült Királyságban. Ez utóbbit foglaljuk össze röviden.

A csatlakozás előtt fő szabály a munkavállalási engedély beszerzése, amelyet a munkáltató szerez be és juttat el a munkavállalóhoz. Ezt a határon való belépéskor fel kell mutatni. Engedély alá tartozik a nyári munka, a mezőgazdasági tevékenység is (gyümölcszedsés, állatgondozás), sőt ezt a fajta tervezett munkavállalást a sok jelentkező miatt már az előző év őszén be kell jelenteni. Szakmai gyakorlat esetén a Training and Work Experience (TWES) engedélyt kell megkérnie a munkáltatónak, a potenciális gyakornok pedig közvetítői díj ellenében ilyen közvetítéssel foglalkozó cégeken, nyelviskolákon keresztül találhatja meg a kapcsolatot egy-egy munkáltatóval. Mód van engedély nélkül is munkát vállalni. Ha valaki diák (legalább fél évig nyelviskolában, egyetemen stb. kint tanul, és heti óraszámra eléri a 15 órát), akkor a szünidejében vagy (heti 20 órás tanulás esetében) a tanév során dolgozhat.

A kínálatról bővebb információ található a www.englishinbritain.co.uk

és www.educationuk.org címen. Lehet önkéntesként is dolgozni engedély nélkül különböző bejegyzett alapítványoknál (például adminisztrációs munka), amelyért szállás, ellátás, esetleg zsebpénz jár. Ehhez a határon be kell mutatni a szervezet meghívólevelét.

A 17–27 év közötti fiatal „házi-cselédek” („*au pair*”) legfeljebb két évre vállalhatnak engedély nélkül családnál munkát (gyermekfelügyelet, háztartási munka), ha bemutatják a családtól kapott meghívólevelet, amelynek minden fontos adatot tartalmaznia kell (hol, mennyi időre, napi hány óra munkára, mennyi szabadidővel, zsebpénzzel honorálja a munkát a meghívó család).

A csatlakozást követően sokkal egyszerűbb lesz a dolog: csupán regisztrációra lesz köteles a potenciális magyar munkaező. Állásokat az interneten, újságokban böngészhetünk. További információk érhetők el a következő honlapokon: www.britishcouncil.hu vagy www.britnagykovetseg.hu.

„Népesedés és család”

A KSH Népeségtudományi Kutatóintézete nemzetközi konferenciát rendezett 2003. október 17–18-án. Ennek egyik témaköre a nemzetközi népességmozgás volt. Tóth Pál Péter arról tartott előadást, hogy milyen bevándorlók érkeznek Magyarországra, Gödri Irén a bevándorlás motivációiról és a letelepedők beilleszkedéséről, Dövényi Zoltán pedig az utóbbiak területi elhelyezkedéséről szolt. A statisztikai adatszolgáltatást sokféle kritika érte, a témát Sárosi Annamária fejtette ki. A szakértők kerekasztal-vitáján a fő téma a migrációs politika, annak elemei és hiánya volt. Ezen részt vett a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) igazgatója, az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium szakértő munkatársa, továbbá kutatók, egyetemi oktatók határokon innen és túl. A konferencia egyébként tárgyalt a történeti demográfiai újabb eredményeiről, a társadalombiztosítás és az elöregedés összefüggéseiről.

A csehszlovákiai magyarok kárpótlása

A korábbi Csehszlovákiából Magyarországra menekültek, illetve az áttelepítettek kárpótlást kértek Magyarországtól. Igazukat az Alkotmánybíróságon keresték, és nemcsak erkölcsi győzelmet arattak, hanem anyagi ellentételezést is kaphatnak, miként az Alkotmánybíróság ezt elrendelte [45/2003. (IX. 26.) AB határozat].

A beadványt tevők támadták a Csehszlovákiában társadalmi tulajdonba vett vagyontárgyakért kártalanítást elrendelő 17/1964. (VIII. 8.) kormányrendeletet és a végrehajtásáról szóló 9/1964. (VIII. 8.) PM rendeletet. Kezdeményezték az onnan áttelepített magyarok és örökösök teljes kártalanítását kimondó szabályok hiánya miatt az állam elmarasztalását, hiszen az Alkotmány 13. §-a is kimondja, hogy biztosítani kell a tulajdonhoz való jogot, mivel kisajátítani csak kártalanítás mellett lehet. A részben titkos államközi megállapodások nyomán a korábbi kárpótlási törvények nem nyújtottak orvoslást a panaszosok szerint a Csehszlovákia elhagyására kényszerült személyek termőföldtulajdonáért.

A két ország között 1946-ban megállapodás szült a lakosságcsereéről (1946. évi XV. törvény), amely a Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkező cseh és szlovák nemzetiségű személyek Csehszlovákiába való áttelepülését biztosította. Az egyezmény kimondta, hogy az innen áttelepítendőekkel azonos számban magyar nemzetiségűeket telepítenek át Magyarországra, akiknek a névjegyzékét a csehszlovák hatóság közli. Az ottani magyarok a csehszlovák elnöknek a csehszlovák állampolgárságról szóló

1945. augusztus 2-i rendelete értelmében elvesztették csehszlovák állampolgárságukat. Ezenfelül áttelepítik Magyarországra azokat a magyar nemzetiségű személyeket is, akik a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 15-i rendeletében meghatározott bűncselekményeket követtek el. Ugyanakkor a magyar kormány arra kötelezte magát, hogy befogadja az így áttelepített személyeket, és ennek révén ezek az emberek magyar állampolgárrá válnak, ha még nem azok. Ugyancsak mentesültek Csehszlovákiával szemben minden állampolgári kötelezettség alól, és fordítva, Csehszlovákia is mentesült velük szemben mindenféle kötelezettségtől. Az áttelepülők nem vihettek magukkal olyan iratanyagot, okiratokat, okmányokat, amelyek a kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági vállalatok zavartalan működéséhez szükségesek, vagy amelyek az elhagyott állam területén maradt ingatlanokra vonatkoztak. Miért? Mert az elhagyott ingatlan az államra szállt, és annak a kártérítésnek az összegét a tulajdonos szerző állam részéről a vegyes bizottságnak kellett megállapítania. Nem tartozott azonban ide az 50 hektárnál nagyobb ingatlanért a kártalanítás (nyilván, mert az ilyen módosabb paraszt ügyis kulák, érte nem kár). Kimondták, hogy a kártérítés kifizetéséről, mintegy annak az egyenlege alapján, később fognak megállapodni.

A lakosságcsere hazai végrehajtásáról az 5.300/1947. M.E. rendelet szült, amelyből kiderült, hogy a Csehszlovákiából áttelepítettek számára lakóépületeket és mezőgazdasági ingatlanokat adtak használatba, ideiglenes jelleggel, amelyek területe családonként legfeljebb 15 kataszteri hold lehetett. A kártalanítás számukra is elmaradt.

1964-ben a két állam megállapodott az addig rendezetlen kártérítési kérdésekről, de ezt 1991-ig nem hozták nyilvánosságra. A Pénzügyminisztérium és a Külügyminisztérium 8004/1991. (PK 16.) együttes tájékoztatóban tette közzé a két kormány között az ingatlanokkal kapcsolatos egykori jegyzőkönyvet. Az nem említi kifejezetten a lakosságcsere-egyezményt, hanem minden utalás nélkül rendelkezik a csehszlovák területen lévő ingatlanvagyonáról, ráadásul az egyezménytől eltérő kategóriákat használva. A csehszlovák kormány húszmillió koronát fizetett, amellyel megváltotta az összes követelést, legyen szó magán- vagy jogi személyekről. A magyar fél pedig vállalta, hogy a magyar területen lakó polgárok kártalanítását maga hajtja végre. A jegyzőkönyv végrehajtását segítette a 18/1965. (X. 17.) kormányrendelet is.

A Csehszlovákiából áttelepített magyar nemzetiségű személyek 50 hektárt meg nem haladó nagyságú mezőgazdasági rendeltetésű ingatlanok elvesztéséért a magyar állam magatartása miatt nem kaptak kártalanítást annak ellenére, hogy az 1946. évi egyezmény a csehszlovák állam által a magyar államnak fizetendő kártalanítási kötelezettséget kimondta.

Az első és a második kárpótlási törvény alapeve volt, hogy a társadalom igazságérzete mellett tekintetbe kell venni annak teherbíró képességét, továbbá a kárpótlásra senkinek sincsen alanyi joga, mert a jogalkotó erkölcsi megfontolások alapján, méltányosságából döntött a kárpótlásról. A más államok által a magyar állampolgároknak okozott kárért a hazai helytállás csak akkor merül fel, ha a magyar állam nemzetközi szerződéssel mondott le a magyar állampolgárok vagyoni jogairól. Így nem ítélte az Alkotmánybíróság alkotmányseretőnek, hogy sem az első, sem a második kárpótlási törvény nem terjedt ki a Csehszlovákiából áttelepültekre, mert a kérdés más jogszabályban is rendezhető. Mivel azonban ez a jogszabály nem született meg, az Országgyűlés alkotmányos mulasztása megállapítható. Ezért kötelezte az Alkotmánybíróság a parlamentet, hogy legkésőbb 2004. június 30-ig tegyen eleget jogalkotói feladatainak: rendelkezzen a Csehszlovákiából áttelepített magyar nemzetiségű személyek Csehszlovákiában lévő, de 50 hektárt meg nem haladó, mezőgazdasági rendeltetésű földjeik tulajdonjogának elvonása miatti kárpótlásáról.

Venezuelai magyarok

A *Hegyvidék* (2003. szeptember 24.) újságírója beszélgetett a venezuelai nagykövet asszonnyal, aki életének főbb állomásai között tartja számon itteni tevékenységét, a két ország közötti kapcsolatok erősítését. Mint mondja, már kislányként hallott Budapestről. „tudtam, hogy ott folyik a Duna. Eddigi életemben sok várost láttam, de Budapest ott van a legszebb öt között. Minél többet vagyok itt, annál több szépségét fedezem fel. A külügyben volt egy kollégám, aki magyar származású, büszke volt magyarságára, tartotta a kapcsolatot a Venezuelában otthonra talált magyarokkal. Mert sok magyar él nálunk. Caracasban, megbecsült emberek dolgoznak, összejárnak, klubokat tartanak fenn. [...] Budapesten három évtizede van diplomáciai képviselőnk, ám sajnos a magyarok pár éve anyagiakra hivatkozva bezárták a caracasi külképviseletet. Céлом ennek visszaállítása, elfogadtatása, aminek több oka is van. Egyrészt emberi: megható, ahogy a kint élő magyarok hazájuk nemzeti kultúráját őrzik. Éltek elődeik örökét, számukra nagyon fontos lenne a venezuelai magyar külképviselet. Van gazdasági indok is: az önök országa EU-tag lesz, és lényeges lehet a szoros kapcsolat Latin-Amerika egyik meghatározó országával.”

Rádai Eszter Köszeg Ferenccel készített beszélgetésében (Élet és Irodalom, 2003. október 10.) kitértek a külföldiek jogaira, helyzetére vonatkozó, szinte kilátástalan harcra, annak örökösen ismétlődő kudarcaira is. Ebből idézünk.

... *Visszatérve a Helsinki Bizottságra: ez már a második kormány, amelynek az emberi jogok iránti elkötelezettségéről vagy éppen közömbösségéről szerezhet tapasztalatokat ennek a szervezetnek a vezetőjeként. Van-e lényeges különbség ebben a jobboldali és a baloldali kormányok politikája között?*

– Ha eltekintünk a politikai retorikától, gyakran nem számít, melyik párt van kormányon. Az apparátusoknak olyan hatalmuk és erejük van a rájuk vonatkozó jogszabályok kialakításában, hogy az akaratukat – a kormány összetételétől függetlenül – keresztül tudják vinni. Ahogy Sajó András mondta: nálunk a tűzoltózenekarokról szóló törvényt a tűzoltózenekarok alkotják. Értsd: a zenekar és nem a zenehallgatók érdekei szerint.

– *[...] a többség teljesen rendjénvalónak tartja a dolgot a rend és a közbiztonság érdekében, ahogy az illegálisan érkező külföldiek fogva tartását is támogatja a közhangulat.*

– A menekültellenes hangulat alakulásában megítélésem szerint meghatározó szerepe volt a politikusok és a rendvédelmi szervek retorikájának. A nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján menekültbarát közhangulat volt: nemcsak az Erdélyből érkező magyarokat fogadták szeretettel, de a jugoszláviai háború elől menekülő horvátokat is, pedig akkor háromszor annyian érkeztek rövid idő alatt, mint az azóta eltelt tíz évben. A légkör akkor kezdett megváltozni, amikor Boross Péter belügyminiszter kijelentette, hogy Magyarország megtelt, és a külföldiekkel mindig csak baj van. Az emberek félnek azoktól, akiket mindig csak jogellenesen Magyarországon tartózkodó külföldieknek neveznek. A menekültekkel való embercsépes bánásmód – 1956 után, de a következő évtizedek óta is a magyarok

Beszélgetés egy jogvédővel

tízezrei tapasztalhatták a nyugati világ országaiban. Ezzel szemben a Koszovóból menekülőket botrányos körülmények között tartották fogva a határőrség győri és szombathelyi közösségi szállásán, minthogy a szerb hatóságok a magyar belügyi szervek kérésére ellenére sem fogadták vissza őket Jugoszláviába. Már egy jó hete folyt Szerbia bombázása, amikor valaki észbe kapott: miért is tartjuk mi fogságban ezeket a derék albánokat, akiknek a felszabadításáért a szövetségeseink háborút indítottak? Egyszerre kiderült, hogy az illegális migránsok valójában védelemre szoruló menekültek, és egyik napról a másikra szabadon bocsátották őket. A többségük nyomban át is ment Ausztriába. Mert egy emberséges vonása azért van a magyar menekültpolitikának: egyáltalán nem bánja, ha a menekültek eltűnnek.

– *Azon dolgozna a magyar idegenrendészet, hogy a menekültek lehetőleg minél többen – persze illegálisan – menjenek tovább?*

– A magyar hatóságok óriási hévvel hirdetik a küzdelmet az embercsempészet ellen, ami valóban aljas dolog, hiszen hasznát húz mások kiszolgáltatott helyzetéből. Csakhogy a tálibok elől vagy Szaddám Huszein elől embercsempészek nélkül aligha tudott volna bárki is Európába menekülni. 1944-ben jobb volt? Aki pénzért elbújtatott egy zsidót, vagy aki azt mondta: én becsületes ember vagyok, nem fogok nyereszkeskedni a maga szenvedésén, menjen csak be a gettóba? Ha a menedékkérőknek legalább a felét az embercsempészek nem szállítanák tovább, a menekültellátó rendszer heteken belül összeomlana. Csak az a kérdés, mi lesz az unióban, ha valóban alkalmazni fogják azt a szabályt, hogy a kérelmezőt vissza kell küldeni oda, ahol a kérelmét ujjnyomata levételével nyilvántartásba vették. Akkor talán mégis tudomásul kell majd venni, hogy vannak menekültek, akik akarva-akaratlan itt maradnak, tehát valahogyan gondoskodni kell róluk, hiszen dolgozniuk, lakniuk kell. Eddig ilyen

problémát legfeljebb a vajdasági magyarok okoztak, akik nem tudtak, olykor nem is akartak sem továbbmenni, sem hazatérni a szülőföldjükre.

– *Akkoriban azt kérdezte egy cikkében: miért csak addig fontos nekünk a határon túli magyar, amíg ténylegesen a határon túl van?*

– A nagyfai börtönben, ahol akkoriban az idegenrendészeti őrizetbe vett külföldieket tartották fogva, mondta el egy vajdasági magyar, hogy a koszovói albánok kétségbe vonták, hogy ők magyarok. »Hogyan lehetnének magyarok Magyarországon idegenrendészeti őrizetben?« – kérdezték. 1997-ben megszűnt a volt Jugoszláviából Magyarországra menekültek ideiglenes védelme, az úgynevezett menedékes státus. A horvátok, bosnyákok hazatértek, de Kis-Jugoszlávia állampolgárait országunk hatóságai nem engedték be az országba. A vajdasági magyarok egy része időközben megszerezte a bevándorlási engedélyt, másoknak mégis sikerült továbbmenniük, de a táborokban is éltek még több száz. Ezek a régi menedékesek nem tehetek mást, a menekültként elismerésüket kérték, bár tudták, hogy úgymen kapják meg. Így a régi menedékesek jogellenesen Magyarországon tartózkodó, kiutasított külföldiekként a menekülttáborból átkerültek az akkoriban börtönként működő közösségi szállásokra. Az ő helyzetüket is a bombázás oldotta meg – ideiglenesen: a koszovói albánokkal együtt befogadott státust kaptak. Minderről nyílt levelet tettem közé akkoriban a Népszabadságban. Csoóri Sándor és mások is megdöbbentek, és megpróbálták közbenjárni a vajdaságiak érdekében, tőlem pedig azt kérdezte egy ismerősöm, hogy lehet, hogy liberális létemre a határon túli magyarokkal foglalkozom. Végül annyi változás történt, hogy a volt menedékesek egyszerűsített feltételekkel kaphattak munkavállalási engedélyt, és ha volt jövedelmük, a bevándorlási engedélyt is megszerezhették. Csakhogy addigra – tízévi táborélet után – sokan annyira magatehetetlenné váltak, hogy nem tudtak tartósan dolgozni. Arról viszont, hogy esetükben – néhány száz emberről volt szó – eltekintenek a bevándorlás szigorú anyagi feltételeitől, amire pedig a törvény felhatalmazást ad a kormánynak, a Pintér Sándor vezette belügy hallani sem akart. Időnként ma is találkozom – hol befogadóállomáson, hol közösségi szálláson – S. Sándorral, V. Bélával, akik most tizenkét éve élnek Magyarországon rendezetlen státusban. Amikor a magyarigazolványról vagy a kettős állampolgárságról szóló vitákat olvasom, mindig ők jutnak az eszembe.

Vándorgyűlés

A Magyar Jogászegylet éves vándorgyűlésére 2003. október 10–11-én került sor Pécsen, a jogi karon. A megszépült egyetemi épületben több szekcióban folyt a vita. Az önkormányzatok és az EU-csatlakozás kérdéseivel foglalkozó szekcióban dr. Orova Márta, az Európai Integrációs Hivatal helyettes vezetője (Belügyminisztérium) néhány példával világított meg előadásában, hogy helyi szinten milyen jogalkotási, hatásköri változásokra kell felkészülni. Ezek sorában említette, hogy a tervek szerint a személyek szabad mozgásával járó szociális feladatokat – az egyik döntési változat szerint – kiveszik a helyi önkormányzatok kezéből, és az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium által felügyelt és finanszírozott programként, ellátásként szerveznék meg. A központi szervek ugyanis most döbbsentek rá, hogy helyi szinten ehhez nincs megfelelő nyelvtudás, szakértelem, tervezhető fedezet.

A hónap idézete

Október 3-án, Németország újraegyesítésének 13. évfordulója alkalmából a Magdeburgban tartott ünnepségen így kezdte beszédét Kertész Imre: „Ha bárhol és bármikor Németország újraegyesítésére gondolok, képzeletemben mindig a felejthetetlen képsor perog le újra: az autópályán szélesre tárt magyar és osztrák határsorompók és a szabadságba áttáncoló emberek mámoros arca. A német egység tánclépésekkel kezdődött, s ha e lépések később el is nehezültek kissé, a kezdet örökké emlékezetes marad. Ha egy nemzet visszanyeri szabadságát, az egész világ elmosolyodik egy pillanatra.” És a lépések a 13 év alatt valóban elnehezültek, pedig milyen egyszerűnek tűnt a falak, a határok lebontása, mert közben a régi válaszvonalak és gondok helyébe újak keletkeztek. „Modern – vagy posztmodern – világunkban a határok nem annyira népek, nemzetek, felekezetek, mint inkább világfelfogások, világmagatartások közt húzódnak, ráció és fanatizmus, türelem és hisztéria, kreativitás és pusztító uralomvágy – a végsőkig leegyszerűsítve: a Jó és a Rossz között.” (*Élet és Irodalom*, 2003. október 10.)

Ott voltunk

Az ENSZ Világnapja alkalmából vetítették 2003. október 24-én a Duna Televízióban az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságról szóló dokumentumfilmet, amely bemutatta a szervezet történetét, a főbiztos és annak ötven éve létesített hivatalának szerepét a jelentősebb menekültválságokban.

A narrátor a szervezet jószolgálati nagykövete, Angelina Jolie volt. Reméljük, a szervezet a jövőben is a menekültek mellett lesz, minden értelemben, nehogy csak a múltra vonatkozzon a címadó „ott voltunk”.

Már csak azért is, mert éppen az első menekültügyi főbiztosról, Nansenről elnevezett díj birtokosai nyílt levélben hívták fel a figyelmet Dr. Annalena Tonelli meggyilkolására, aki humanitárius szolgálata közben, október 5-én halt meg. Az előtt a kórház előtt ölték meg, amelyben irányításával tbc-s betegeket gyógyítottak a Szomáliától elszakadt területen, Boramában, ahol igen sok a menekült és a rászoruló. A doktornőt néhány hónapja tüntette ki a Főbiztosság a Nansen Díjjal, de a humanitárius munkát végzőkkel szembeni egyre gyakoribb erőszak áldozatává vált. A nyílt levél felszólítja a politikusokat, döntéshozókat, katonákat,

hogy akadályozzák meg a hasonló eseteket, és büntessék meg az ilyen, háborús vagy emberiség elleni erőszaknak tekintendő cselekmények elkövetőit, hogy a humanitárius segélyakcióknak ne legyen több áldozata. „Az emberélet általános semmibevétele, és különösen a humanitárius segélyt nyújtó munkások életének és jólétének semmibevétele miatt egyre fogyatkozik azoknak a száma, akik képesek humanitárius munkát végezni a világ legveszélyesebb helyein. Már most hosszú azon helyek listája, ahová nem érdemes humanitárius munkásokat telepíteni, mert az őket fenyegető veszélyek kockázata nagyobb, mint a munkájukból származó eredmények. Nem állítjuk, hogy a humanitárius munka soha nem járhat kockázatokkal, de ezeknek az ésszerűség határain belül kell maradniuk. Ellenkező esetben nem lesznek humanitárius munkások, és azok, akiket szolgálni tudnának, teljességgel magukra lesznek hagyatva.”

Az aláírók közt szerepel a korábbi díjazottak között Luciano Pavarotti, az ENSZ Önkéntesek Szervezete, az Orvosok Határok Nélkül, a Malajziai Vöröskereszt, az Önkéntes Szervezetek Tanácsa is.

Fórum a kettős állampolgárságról

Az Erdélyi Magyarok Egyesületében 2003. október 9-én fórumot rendeztek a kettős állampolgárságról. A rendezvényre meghívták Patrubby Miklóst, a Magyarok Világszövetségének elnökét, aki évek óta szorgalmazza a határon túli magyarok számára a meglévő mellé a magyar állampolgárság biztosítását. Ugyancsak az egyesület szervezi az Elszármazott Erdélyiek Névjegyzékének a kiadását, amelybe még október 31-ig lehet adatokat küldeni. Bővebb tájékoztatás az erdelyime@mail.datanet.hu címen.

Belügyi pályázat

Szeptemberben kihirdették az „Együtt a belüggyel!” című pályázat eredményét. A mintegy 80 millió forintos költségvetési keretből összesen 67 szervezet részesedett. A meghirdetett célok között szerepelt az emberi jogok erősítése, védelme, a közigazgatás fejlesztése, a migránsok támogatása, tudományos kutatások végzése a belügyminisztériumi feladatokat érintő tárgykörökben. Néhány nyertes szervezet:

Szervezet	Támogatási összeg
Cordelia Alapítvány	2 millió Ft
Magyar Máltai Szeretetszolgálat	1,5 millió Ft
Magyar Vöröskereszt	1,5 millió Ft
Martin Luther King Egyesület	780 ezer Ft
Menedék Egyesület	2,5 millió Ft
Óltalom Karitatív Egyesület	1,5 millió Ft
Másság Alapítvány	2 millió Ft
Raul Wallenberg Egyesület	1,5 millió Ft

Sajnos a közleményből nem derült ki, hogy milyen konkrét célokra kapták a szervezetek a támogatást. Így nem tudjuk, vajon a Szabolcsi Esőemberekért Alapítvány az emberi jogokat, a közigazgatást, a migránsok ellátását vagy valami mást erősít.

„Válaszúton”

Az MTA és a Miniszterelnöki Hivatal népesedési konferenciát rendezett „Válaszúton” címmel 2003. szeptember 24–25-én.

Az egyik szekció a nemzetközi és a belső vándorlással foglalkozott, elsősorban annak gazdasági hatásait elemezve.

Agusztinovics Mária a társadalombiztosítási hatásokat, míg Tóth Judit a munkaerő-piaci hatásokat elemezte. Illés Sándor érdekes módszertani eredményeit mutatta be a belső vándorlás mérését, irányát illetően. A szekcióban elhangzott egyéb előadások közös megállapítása az volt, hogy nagyon hiányoznak a regionális migrációs kutatások, az EU-csatlakozást követően a fontos helyi programokhoz, pályázatokhoz nem állnak rendelkezésre megbízható adatok, ami jelentős hátrányt okoz majd a hazai civil és önkormányzati szervezeteknek egyaránt.

A migráció hatása az iskolára

Vámos Ágnes, az ELTE Neveléstudományi Intézetének főmunkatársa azt kutatta, mit jelent a migráció a magyar a közoktatás számára, mi az iskola feladata, s ezt hogyan tudja ellátni, milyen nehézségekkel szembesülnek a tanárok és a menekült gyermekek. Az előző számunkban megjelent írás folytatását közöljük.

Külföldi tanulók nevelése, oktatása

Külföldiek esetében az iskolai szocializációs folyamat egyben társadalmi szocializáció (Zrinszky, 2002). Sokan csak az iskolában találkoznak magyar emberekkel, magyar szokásokkal. Ott hon, baráti körben, saját közösségükben, személyes kapcsolataikban saját nyelvükhöz, szokásaikhoz térnek vissza. A külföldiek számára tehát az iskola valósága a magyar valóság („*Eleinte nagyon nehéz volt. A magyarok nem szeretik oroszokat*” – 14 éves orosz kislány). A gyermek általában előkészítetlenül, hirtelen kerül az iskolába, amelynek sem nyelvét, sem szokásait nem ismeri. Mivel átlagosan 3-4 külföldi tanuló egy iskolában, s ők sem feltétlenül érkeztek egy országból, ezért jellemző rájuk a magányosság, az ismeretlentől való félelem („*Volt egy kisfiú, aki egész nap a kezére bajtotta a fejét, s nem szól senkibe*” – tanító, általános iskola; „*Amíg nem volt barátom, rossz volt*” – 16 éves afgán fiú, középiskola).

A szülők elfoglaltak, az egzisztenciakeresés, a megélhetés megteremtése vagy az elvárt karrier, a teljesítménykényszer miatt otthon kevés figyelem jut az iskolára. A szülők bizonytalanok, bizalmatlanok, ráadásul sokan nem tudnak elég jól magyarul ahhoz, hogy tudjanak beszélni a tanárokkal. Gyermekeiket jellemzően magukra hagyják iskolai problémáikkal, elvárják tőlük, hogy nehézségeiken egyedül legyenek úrrá. A pedagógusok ugyanakkor gyors beilleszkedést várnak el, amely az iskola szokásrend elfogadását jelenti, a tanárokhöz való jó viszonyt, a többi tanulóhoz való közeledést. Ez a folyamat jellemzően egyirányú („*Ő jött ide, neki kell alkalmazkodnia!*” – magyar tanár, középiskola).

A migráns tanulók számának egy osztályon belüli növekedése *potenciálisan emeli* a szociális kapcsolatban a rizikófaktort. A nagyobb létszám ve-

3. táblázat
ÁTLAGOS RANGSORHELY A KÜLFÖLDIEKET JELLEMZŐ PROBLÉMÁK TERÉN
AZ OSZTÁLYFŐNÖKÖK SZERINT
(pontérték: 1 = soha nem fordult elő; 10 = állandó probléma)

Milyen gyakran fordulnak Önöz a következő problémák miatt?	Átlagos pontérték
Intolerancia miatt	4,90
Saját identitással kapcsolatos problémák	4,17
Tanárokkal kapcsolatos problémák	4,06
Tanulók közötti konfliktus	3,75
Szociális problémák	3,20
Magánjellegű, személyes problémák	2,85
Tanulás-technikai problémák	2,70
A tanulás eredményességével kapcsolatos problémák	2,70
Nyelvi-kommunikációs problémák	2,63

Forrás: Kérdőíves felmérés

4. táblázat
OKTATÁSI PROBLÉMÁK A SZAKTANÁROK SZERINT

(a súlyosság jelzése: 0 = nem probléma; 1 = probléma; 2 = nagy probléma; 3 = súlyos probléma)

Probléma fajtája	A súlyosság értéke
Anyanyelvük civilizációjuk tanulása	1,29
Otthoni tanulásuk segítése, a magyar nyelvű tanulás tanítása	1,19
A magyar nyelv ismeretének hiánya, elégtelensége	1,16
Az osztályzat megállapítása nyelvi hiányosságok esetén	1,16
A magyar tantervi követelményekhez való felzárkóztatás	1,11
A teljesíthető követelmények megállapítása esetükben	1,07
Tanulási tempójuk	1,04
Oktatásukhoz való tantervek, tankönyvek megtalálása	1,04
A korábban tanultak megismerése, elismerése	1,02
Bevonásuk a tanórai feladatokba	1,00
Tanulási képességbeli hiányosságaik	0,98
Tanításhoz illeszkedő módszerek megtalálása	0,97
A kommunikációs problémák áthidalása	0,97
Máshol szerzett tudásuk felhasználása az oktatásban	0,93
Tanuláshoz való viszonyuk	0,88

Forrás: Kérdőíves felmérés

szélyes csoportfolyamatokat indíthat el, amelyek során a külföldiek szeparációja erősödik, s ahol a konfliktusok elvesztik személyközi jellegüket, etnikai alapot nyernek. Ennek elkerülésére ismerni kell az iskola szociálpszichológiai jelenségvilágát, az osztálytermi folyamatokat és jó tanítási stratégiát, módszereket kell alkalmazni (Mészáros, 1999; Kagan, 2001; Bodrács és Lázár, 2002; Szekszárdi, é. n.) Akár egyedül van a gyermek, akár többen vannak, leggyakrabban intolerancia miatt éri

sérelem, de válságba kerülhet identitása, huzamosabb itt-tartózkodás esetén elvesztheti kapcsolatát hazájával, s nem biztos, hogy elégséges minőségű anyanyelvi impulzust kap („*Aranyosak, alkalmazkodóak, inkább visszabúzódnak. Persze, ha piszkálják őket, akkor hamar felmegy a gőz*” – tanár, általános iskola). Problémáikat gyakoriság szerint a 3. táblázatban összegeztük. Ezek kihatnak tanulási sikereikre, előmenetelükre.

(Folytatás a 8. oldalon)

A migráció hatása...

(Folytatás a 7. oldalról)

Szaktanárai szerint a tanulással, tanítással kapcsolatos problémák *súlyosabbak*, mint a nevelésiek. Nehéz megtalálni a megfelelő módszert, nincs jó tankönyv. A magyar nyelvtudás elégtelensége miatt nem tudnak a többiekkel haladni, nehézséget okoz tudásuk megállapítása, osztályozásuk. A pedagógusok *nem ismerik a közvetítő nyelv nélküli tanítás módszereit*, egy-két gyerek miatt nem alakítanak a tantervben, a tanítási óra menetén (4. táblázat). A probléma megoldását a tanítási órán kívül látják: jellemző az egyéni korrepetálás, a külön feladatok, házi feladat összeállítás, a tanulási konzultáció (Vámos, 2003). Ahol több a migráns gyermek, ott szakkört, nyelvi foglalkozást, napközi foglalkozást szerveznek számukra.

Összefoglalás

A magyar közoktatásban tanuló külföldiek statisztikai száma alacsony. A befogadó iskolák pedagógusai lényegében

nem érzékelnek velük kapcsolatosan súlyos nevelési-oktatási problémát, mivel még jól alkalmazható az integrált nevelés, és egyéni bánásmód elvére épülő differenciális pedagógia. Az alacsony tanulósám miatt problémáikat nem azonosítják csoport- vagy etnikai problémaként. Ugyanakkor bizonyos jelek arra mutatnak, hogy ha lényeges változás nem töri meg a jelenlegi tendenciát, és a külföldiek száma gyorsan emelkedik, *közöttük nőni fog a nem magyar anyanyelvűek aránya*. Ha tartósan fennmarad körükben a magyar nyelvtudás elégtelensége, akkor *a külföldiek leszakadó társadalmi csoportja* körvonalazódik az iskolában. A más ajkúak, más kultúrájúak oktatásához tartozó speciális pedagógiai eljárások és feltételrendszer hiánya ma nagyobb súllyal nehezedik a külföldi tanuló vállára, mint az öt tanítókéra.

A pedagógusok többsége szerint a problémák általában maguktól megoldódnak, hiszen a „*gyerekek könnyen barátkoznak*”, a magyar nyelv „*úgyis rájuk ragad*”, „*aki akarja, az meg tudja tanulni, amit kell*”. Mivel ez a felfogás sok kárt tehet mind a magyar mind a külföldi gyermek személyiségfejlődésében, és tudásuk alakulásában,

ezért szükségessé vált az oktatási rendszer felkészítése nagyobb létszámú külföldiek szakszerű fogadására, az iskolák befogadóbbá, adaptívabbá tétele, a jó kezdeményezéseknek, tapasztalatoknak a terjesztése.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bodrács Margit és Lázár Péter (2002): *A Kedvesház*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest.
- Halász Gábor és Lannert Judit (2002): *Jelentés a magyar közoktatásról 2000*. OKI, Budapest.
- Kagan, S. (2001): *Kooperatív tanulás*. Önkonet Kft., Budapest.
- KIRSTAT 2002. EDUCATIO Információs iroda. Győr.
- Mészáros Aranka (1999): *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Szekszárdi Júlia (é. n.): *Kézikönyv nem csak osztályfőnököknek*.
- Vámos Ágnes (2003): Különleges bánásmódot igénylő társadalmi csoportok oktatása. In *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Zrinszky László (2002): *Nevelélmélet*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Megjelent a *Jogalkotás, jogalkalmazás hazánk EU-csatlakozása küszöbén* című tanulmánykötet, amelyet a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó gondozott (2003). A kiadványban nyolc szerző írása kapott helyet, külön kitérve az alkotmány módosítására, a hazai igazgatás és a bírói kar felkészültségére, a hazai ügyvédek új versenytársaira.

Az olvasmányosan megírt kötetből Lomniczi Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság elnöke gondolatait idézzük. „Hazánk európai uniós csatlakozása szempontjából viszonylag kedvezőtlenek a szemlélyi és a tárgyi feltételek, hiszen a bírák alig több mint tíz százaléka beszél megfelelő szinten idegen nyelvet, és napjainkig sem került kiépítésre olyan országos informatikai hálózat, hogy a bírák számára megkönnyíthetné a közösségi joganyag megismerését. A magyar bírák jelentős hányada az egyetemen nem részesült közösségi jogi képzésben, és a bírák nem voltak rákényszerítve arra sem, hogy az európai közösség joganyagát megismerjék, mivel a külföldi jog tartalmáról a jogszabály értelmében az igazságügyi minisztertől, illetve az igazságügyi miniszter

Olvasnivaló

útján a külföldi hatóságoktól tájékoztatást kaphattak. [...] Nehézséget okozhat a bírák számára az is, hogy el kell sajátítani az elvekben való gondolkodás képességét is. Ismeretes, hogy az Európai Bíróság a Római Szerződés szerint tiszteletben tartandó jog fogalmába beleérti a tagállamokban érvényesülő alkotmányos alapelveket is. [...] Szemléletváltást igényel a közösségi jog alkalmazása abban a tekintetben is, hogy a belépést követően az itélkező tevékenységben nagyobb szerephez kell jutnia az emberi jogok védelmének. Kezdetben az Európai Bíróság elzárkózott az emberi jogok védelmétől, de néhány nemzeti alkotmánybíróság állásfoglalására figyelemmel maga az Európai Bíróság is szemléletet váltott. A Stauder-ügyben kimondta, hogy védelemben részesíti az alapvető emberi jogokat, amelynek tiszteletben tartása a közösségi jog általános elve, [...] és az emberi jogok bírósági védelmét a tagállamok közös alkotmányos tradíciói inspirálják.” A mérleg elég rossz

a főbíró szerint is: gyenge nyelvtudás, alig hozzáférhető közösségi joganyag, szegényes absztrakciós készség, hiányos emberi jogi szemlélet és alkotmányos alapok. Sovány vigasz, hogy az ügyvédség zöme sem tanulta az egyetemen, mi fán teremnek a luxemburgi ítéletek, és a már pályán lévők szakvizsgaanyagában sem szerepelt a téma, azaz egyformán járatlanok a gyakorló jogászok.

A most jogi és közigazgatási szakvizsgázóknak azonban már bizonyítaniuk kell jártasságukat a közösségi jogban. A többieknek pedig maradnak a gyors-talpaló tanfolyamok, az önképzés vagy esetleg az uniós szakjogász-képzés, ha csak az ügyfelek meg nem szegényítik a jogalkalmazókat, mert folyvást közösségi szabályokra, ítéletekre, alkotmányos elvekre és emberi jogokra hivatkoznak...

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sik Kiadó Kft.

Tipográfia, terdelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 11. szám

2003. november

Külföldiek nyilvántartása a bivakszálláson is

A közösségi célú vagy szabadidős szálláshelyeken sem lesz másként: a szállást működtető szolgáltatónak minden szállást igénybe vevő külföldit (köztük a hontalanokat, az uniós polgárokat és az egyéb országok polgárait is) be kell jelentenie egy nyomtatványon. Szerencsére ezt nemcsak a vendégkönyvbe való beírással, hanem számítógéppel is lehet teljesíteni, így három munkanapon belül elektronikus úton is továbbíthatók az adatok az idegenrendészeti hatósághoz.

A bejelentéskor megadandó adatok a következők: a külföldi személyazonosító adatai, állampolgársága, útlevelének, okmányának azonosítója, a szálláshely címe, a szálláshely igénybevételének kezdő és várható befejező időpontja, a vízum száma, a beutazás időpontja, helye, a tartózkodási engedély száma, sőt a szálláshely neve, ott a külföldi szobaszáma, aláírás, a külföldi által igénybe vett kedvezmények köre, valamint a dátum.

Az öt évig az idegenrendészetén őrzött adatokat – amelykebe az adóhatóság, a nemzetbiztonsági szerv és a menekültügyi szerv is betekinthez, a bűnüldözőkről és az igazságszolgáltatásról nem is szólva – a következő szálláshelyeken kell beszerezni a külföldi turistáktól: bivakszállás, hegyi menedékház, kulcsosház, matracszállás, munkásszállás, üdülő, gyermek- és ifjúsági tábor, turistaház, diákothron, kollégium. Mivel a szabályozás az embercsempészet elleni harc új eleme, nem kell csodálkozni azon, ha így akarják elcsípni a magukat cserkésznek, hegemászónak vagy éppen a vihar elől a barlangba futó nyugdíjas természetjáróknak feltüntetöket, akik valójában az említett egyéni adatlapot kitöltve döbbenek rá, hogy csapdába estek. Ez tehát az idegenrendészeti törvény csendes kiterjesztése, hiszen eddig a külföldiekre vonatkozó bejelentési kötelezettség vendégkönyvi adatok alapján csak a magánzállást vagy a professzionális (turisztikai) szálláshelyet üze-

meltekre terjedt ki, ha az ott-tartózkodás meghaladta a 30 napot. Most a 173/2003. (X. 28.) kormányrendelettel ezen túlléptek. Súlyos mulasztás, hogy a csónakházakra és a nomád táborhelyekre nem terjesztették ki a rendelet hatályát, bár így marad célpontja a csempészek elleni harcnak. És hogy érezhető legyen a harc és az ellenőrzés komolysága, néhány idézet szemlélteti, hogy milyen szállásokon kell begyűjteni az adatlapokat: „a mosdóvízellátás arra alkalmas vízminőségű patak vagy a vízszállítás útján biztosított”, „takarítás: távozáskor kötelező” (ez a kulcsosház), „melegburkolaton vagy emelvényen kialakított, egymástól el nem választható fekvőhelyekből álló fekvőhelysor [...] tornaszőnyeg vagy más derékalj felhasználásával kialakított ideiglenes szálláshely”, amelyben „ágyfelszerelés biztosítása nem kötelező” (ez a matracszállás), „új vendég esetén kötelező az ágyneműcsere” (ez a kollégium), illetőleg „az a természeti környezetben található, turistacélokra szolgáló,

A TARTALOMBÓL:

- Hová tűnt a nép ügyvédje?
- Mitől megy, és mitől marad?
- Az emberi Jgok Napján – ifjúsági verseny
- Egyetemisták és főiskolások az EU-ról és az előítéletességről

állandó felügyelet nélküli létesítmény, [...] amely jellemzően rendkívüli helyzetbe került turisták számára alkalmas és igénybe vehető egy éjszakának a természetben, időjárástól védett módon való eltöltésére”.

„A bivakszállás önellátó formában működik, és egyéb szolgáltatást nem biztosít. Bivakszállásnak minősül a természeti alakulat külvilágtól állandó fal-lal elhatárolt részében kialakított szálláshely is.” Remek, csak így tovább a rendészet és a kodifikáció rögzös útján!

A társadalmi bűnmegelőzésről

Az Országgyűlés feltehetőleg először fogadott el önképzőköri dolgozatnak is beillő határozatot, amelyben számok, tudományos elemzések, táblázatok, ábrák sokasága segítségével határozták meg a nemzeti bűnmegelőzési stratégiát.

A 115/2003. (X. 28.) OGY határozat mintegy harminc oldalán mindössze két bekezdésben foglalkoznak a külföldiekkel, de ott is csak látszólag (az egyikben a szervezett, határokat átlépő bűnözés terén sürgetik a rendőrség nagyobb erőfeszítéseit, a másikban a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni fellépésről szólnak a futballhuliganizmus kapcsán). Mindez azért szembeütő, mert az igényes, átfogó megközelítés szól az etnikai feszültségekről és a szegregációról, ám azt egyáltalán nem vonatkoztatja a lakosság két

százalékát kitevő külföldiekre, akik közt egyre több a nem európai, be nem illeszkedett ember, akik persze nem bűnözők, sőt inkább áldozatok. Ám a marginalizált, az iskolából kimaradó, munka nélküli nagyvárosi fiatalok sem bűnözők, csak nekik is nagyobb az esélyük arra, hogy deviánsok lesznek. Vajon miért nem gondoltak a nyelvi elszigetelt, közösségi szállásokon és befogadóállomásokon tengődőkre?

A határozat két dolgot ír elő az említett két bekezdéssel kapcsolatosan: meg kell alkotni az áldozatvédelmi és a jogi segítség nyújtásáról szóló törvényt. Az utóbbit már ismerjük, és ha ilyen nagyvonalú lesz a másik is, akkor félő, hogy a következő bűnmegelőzési stratégiában már külön oldalt kell szentelni a migránsoknak is.

Hová tűnt a nép ügyvédje?

Egyszer felbukkant, amikor az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról, illetőleg az ombudsmanról szóló törvény készült, majd később az ingyenes jogsegélyről szóló törvény munkálatai során. De mára eltűnt, és maradt a jogi segítő a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényben, amelyet október 30-án fogadott el az Országgyűlés.

Lehet, hogy a törvény III. részében szerepelt, de az sajnos kimaradt, mert a törvény I., II. és IV. részből áll. Az elsőben szabályozzák, hogy milyen támogatásokat lehet igénybe venni és mely feltételek szerint, a másodikban a támogatások igénybevételi rendjéről, azok folyósításáról és visszatérítéséről van szó, míg a negyedikben a záró rendelkezések kaptak helyet.

A jogi segítőik maguk váltak támogatási típusú, amelyeket nyilván folyósítani és visszatéríteni kell, mert róluk is a harmadik részben rendelkeznek. A civil szervezetek és az ügyvédek megfizetni képtelen szegények által várt törvény tehát sem formájában, és – valószínűleg tartalmában – sem hibátlan. Még a formáról annyit, hogy mindjárt az első mondata többszöri olvasás után is bizonytalan: „Az állam a jogi segítségnyújtás keretében jogi segítő e törvény szerinti igénybevételének jogát biztosítja peren kívül (a továbbiakban e Fejezetben: támogatás) a támogatott személynek (a továbbiakban: fél).” Tessék mondani, miről van itt szó: ahhoz nem kell perelnem („peren kívül”), hogy kapjak jogi segítő, vagy csak a törvény szerint rászorulóknak ad a peren kívüli jogi ügyekben segítséget az állam? Miért nem lehet a jogalkotást végzőket képezni? Mert hovatovább nemcsak jogász, de alkalmazott nyelvész is kell a mostani jogszabályok megértéséhez.

A törvény ingyenesen nyújt segítséget a következő területeken:

a) Peren kívüli eljárásokban, így például beadványok elkészítésével, a vitában álló felek közötti közvetítéssel, a jogszabályokról való tájékoztatással, jogi tanácsadással, feljelentés megtételével, jogorvoslati kérelem benyújtásával. Nem lehet azonban az állam pénzén, csak szegényeknek szerződést készíteni, bankhitelről jogi tanácsot adni, alkotmányjogi panaszt megfogalmazni, társadalmi szervezet létrehozásával és működésével, vállalkozóvá válással vagy vámügyekkel kapcsolatosan segítséget adni. Így a menekültek, bevándorlók bármilyen rászorultak is, ne alapítsanak érdekvédelmi szervezetet, ne forduljanak az Alkotmánybírósághoz, ne legyenek az ENSZ vagy más támoga-

tásával egyéni vállalkozók. A ki nem zárt ügyekben rászorultság esetén a magyar állampolgárokon kívül jogi segítséget kaphat a menedéket kérő, a bejelentett lakhellyel rendelkező külföldi, az uniós polgár, az uniós tagállamban jogszerűen élő harmadik állam polgára, vagy akit erre nemzetközi szerződés feljogosít, illetőleg viszonyosság áll fenn. Ám a dának semmiképpen sem. A rászorultság előfeltétele, hogy turkáljanak az ember zsebében. Ugyanis csak a mindenkori, saját jogú öregségi nyugdíjminimumnál nem magasabb jövedelműekről lehet hó, ha vagyontalanok. A többieknél elegendő jogállásuk figyelembevétele: rendszeres szociális segélyben részesül, közgyógyellátási igazolványa van, jogosult – biztosítás hiányában – az egészségügyi ellátásra, átmeneti szálláson lakó hajléktalan, avagy menekült, menedékes, menedéket kérő, de csak akkor, ha egyébként ellátásra és támogatásra jogosult. Ez utóbbiak, a külföldiek között is páriáknak számítók tehát elesnek az ingyenes jogsegélytől, ha valamiért nem lesznek támogatásra jogosultak, például mert a menekültügyi támogatási rendszer szigorítja. A jogalkotó ismét alkalmazta a kapcsolatos hátrányok elvét. Mit jelent az ingyenes jogi segítség? A felsorolt rászorultak helyett az állam fizet a jogásznak, míg azoknak, akiknek havi nettó jövedelme a minimálbért már meghaladja, de nem nagyon, csak legfeljebb 30 százalékkal és vagyontalanok, illetőleg jövedelmükhez nem férnek hozzá, fogyatékosok, esetleg az ügyvéd megfizetésével családjuk éhen halna („jövedelmét a jogi szolgáltatás igénybevételétől eltérő célra kell fordítania és ennek elmaradása a fél vagy vele egy háztartásban élők életét, testi épségét, egészségét vagy megélhetését közvetlenül veszélyeztetné”) – csak megelőlegezi a kiadásokat. Lám, milyen gyorsan eldöntheti a jogi segítő, hogy segíthet-e. A jövedelmen, társadalmi helyzetén, jogálláson kívül a vagyont is kell vizsgálni, mert például a lakás birtokosa, egyáltalán a lakása, a mester esztergapadja vagy a mozgássérült

kocsija nem vagyon. Végül azt kell az egyszerű rendszerben vizsgálni, hogy kapott-e már az ügyben jogi segítséget az érintett, igazat mond-e, megfizette-e a korábban ilyenek ítélt támogatást, illetve együttműködik-e a jogi segítővel.

b) Polgári eljárásokban: a polgári eljárások is lehetnek nem peresek és peresek, de nem azért, hogy az előző pontba tartozókat megzavarják, merthogy a törvény mindent pernek nevez, amelyben van kérelmező és kérelmezett. Eldorádó van e téren: teljes vagy részleges költségmentesség, teljes vagy részleges költségfeljegyzési jog, sőt pártfogó ügyvédi képviselő – szóval ami ma is, csak éppen kicsit átalakított feltételekkel. Az a) pontban írt személyek vehetik igénybe, de csak meghatározott eljárásokban. Például a menekültügyi eljárásban hozott határozat felülvizsgálatát egy dán semmiképpen sem, sőt magyar állampolgár sem, ám menedéket kérő igen! Továbbá olyan külföldiek is igénybe vehetik, akiket más jogszabály szerint megillet a költségfeljegyzési jog, bár ez a törvény is ad ilyet, például a közhasznú és kiemelten közhasznú szervezetnek, ha közérdekből perelnek (például fogyasztóvédelmi, állatvédelmi jogszabály alapján). Sajnos, a migrációs szervezetek nincsenek ebben a körben. A rászorultság feltételei azonosak a költségmentességet, a pártfogó ügyvédet és a költségfeljegyzési jogot illetően az a) pontban írtakkal. Annyi a különbség, hogy a törvény megszabja: (1) mely perekben biztosítanak költségfeljegyzési jogot (azaz csak a végén kell fizetni, ha már tudott, ki a pereszes fél) – ilyen például az apasági per, a gyermekek elhelyezése, a gondnokság alá helyezés, a gyermektartás, a munkaügyi viták, a bűncselekmény áldozatának kárigénye, a társadalombiztosítás perek; (2) a pártfogó ügyvéd a költségmentességben vagy költségfeljegyzésben részesültet illeti meg, azaz járulékos, ha eleve nem képes az illető a jogait érvényesíteni vagy a kirendelés kötelező. Nem világos azonban, hogy azért kötelező, mert rászorult, vagy azért, mert egyes jogszabályok rendelkeznek a kötelező kirendelésről; (3) nem lehet nyaklő nélkül pereskedni az állam zsebére, mert kizárják a támogatásból a rosszhiszeműen perelőket (akik között lehet például olyan, aki nem

képes jogainak érvényesítésére, mert jogban járatlan), a per gazdálkodó tevékenységével vagy társadalmi szervezet alapításával kapcsolatos, vagy később azt bármely törvény kizárja (itt nem jutott további kizárók a jogalkotó eszébe, de hátha később...).

c) Büntetőeljárásokban: a támogatás fő formája a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvéd. A támogatás feltétele, hogy akkor kell nyújtani, ha a büntetőeljárás törvény előírja, következésképpen nem függ az állampolgárságtól. A rászorultság feltétele a sértett, a magánvádló, a magánfél, az egyéb érdekelt és a pótmagánvádló esetében az a) pontban írt anyagi szűkösség. A nagyvonalúság csak a kiskorú sértettre és magánfélre terjed ki, vagyoni viszonyaira tekintet nélkül. Pártfogó ügyvéd pedig csak akkor jár a segítséget kérőnek, ha az rászorult vagy kiskorú sértett, magánvádló, magánfél vagy egyéb érdekelt bonyolult ügyéről van szó, az illető járatlan a jogban (például „jogi szakvizsgával nem rendelkező pótmagánvádló”) vagy egyéb személyes körülményei ezt indokolják.

Nem csodálkozunk, hogy a fenti személyes, vagyoni és jogi körülmények feltárása önálló eljárásban, jegyzőkönyvezéssel, határozattal, fellebbezéssel (és szerencsére illetékmentességgel, valamint a támogatásra jogosultságra vonatkozó jogi tanácsadással) jár. Azon pedig végképp nem ámulunk el, hogy mindehhez egy új, önálló hivatali egységre van szükség. Ez az Igazságügyi Minisztérium kibővített, azaz Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat a Országos Hivatalához fog tartozni. Ha országos, akkor kell legyen megyei hivatala is, ahol elfogadják a fellebbezéseket. Az elutasított jogi segítségnyújtási kérelme miatti fellebbezésről az Országos

Hivatal dönt, sőt döntése ellen bírósági felülvizsgálatnak van helye. Ez az egész valószínűleg többbe kerül, mint az alapügyben a jogi tanácsadás, de majd bölcsen dönt a bíróság, amely felülmérlegelheti a megyei és az országos hivatal érveit, és „a támogatások engedélyezésére előírt mérlegelési szempontok szerint – méltányosságot gyakorolhat”.

Ha van hivatal, akkor kell nyilván tartás is a támogatásokról, azok visszatérítéséről, és névjegyzék vezetésére is szükség van. Kiszámolta valaki, hogy a fentieknél egyszerűbb ingyenes jogi segítségnyújtási kérelem ugyan több ügyfelet produkál, de kevesebb hivatalnokot, ugyanannyi pénzért?

Jogi segítséget a hivatal által vezetett névjegyzékben szereplők nyújthatnak, ha pénzt akarnak kapni az ügyfél helyett a költségvetésből. Itt ügyvédekről van szó, közjegyzőkről és ügyvédet legalább szerződéses alapot alkalmazó

társadalmi szervezetről, kisebbségi önkormányzatról vagy jogi egyetemről. Az egyetemek annyi engedményt kapnak, hogy elég, ha jogi szakvizsgával rendelkező oktató végzi a tevékenységet, megfelelő felelősségi szabályok vállalása mellett. A hivatal köt szerződést a segítőkkel, és ebben egyfajta rendelkezésre állást kell vállalniuk, túl az általános felelősségen.

A nagyvonalú, könnyen áttekinthető, világos megfogalmazású törvény 2004. április 1-jén lép hatályba, reméljük, nem a jogi segítségre rászorulóknak megviccelésére. Egyidejűleg tucatnyi törvény módosul, és tavaszig el kell készíteni legalább egy kormányrendeletet és egy IM rendeletet a hivatalról, a névjegyzékről és sok fontos dologról (például milyen legyen a jogi segítségnyújtására vonatkozó kérelem, hogy aztán azt megtanulva az ügyfél már ne kérjen valódi jogi segítséget, mert az Áe.-t addigra már nagyon ismerni fogja).

Vízum nélkül Ukrajnába és Szerbiába

A külügyminiszter a Magyar Közlöny 125. számában közzétette azt a két szerződést, amelyek tartalmazzák az Ukrajnával és Szerbia-Montenegróval kötött megállapodást a kiutazásról.

Az ukrán polgárok Magyarországra ingyenes vízummal, míg a magyarok vízum nélkül utazhatnak, de hat hónapon belül összesen 90 napra.

Ez a megkötés a diplomatákra, szolgálati útlevelel utazókra nem vonatkozik, továbbá azokra sem, akik érvényes tartózkodási engedéllyel vagy bevándorlási/letelepedési engedéllyel rendelkeznek, hiszen ők az okmányt kiadó országba vízum nélkül visszatérhetnek. Vízum nélkül is átutazhatnak és legfeljebb öt napot tölthetnek itt azok az ukrán állampolgárok, akiknek valamely schengeni egyezményben részes állam adott ki tartózkodási engedélyt, letele-

pedési engedélyt vagy három hónapnál hosszabb tartózkodásra jogosító vízumot. Az ukrán polgároknak soron kívül adják ki a vízumot súlyos beteg rokon meglátogatásához, súlyos állapotú betegnek a gyógykezeléshez, a családtag temetésére utazónak és a bármit magában foglaló „egyéb rendkívüli esetben”. A többiek kérhetnek gyors elbírálású vízumot, ha például „igazolt humanitárius akciók, gyermek- és ifjúsági csereprogramok résztvevői”.

Az öt évig csak Magyarországra érvényes, többszöri beutazásra (hat-hat hónapon belül 90 napos egységekre) szóló vízum kiadható olyan ukrán polgárnak, akik kiemelkedő szerepet játszik „a két állam közötti gazdasági, kulturális, tudományos, oktatási, sport, önkormányzati, egyházi vagy egyéb fontos nemzeti érdekeit szolgáló kapcsolatok fejlesztésében”, esetleg sirlátogatásra jönné vagy családi kapcsolatainak fenntartása céljából. Ha valaki elveszítette az úti okmányát, akkor haladéktalanul jelentse be, és az igazolással kérjen a saját követéségén új úti okmányt, hogy hazatérhessen.

A Szerbiával kötött egyezmény az előbbiétől abban különbözik, hogy mi magyarok hat-hat hónapon belül legfeljebb 90 napra utazhatunk ki vízum nélkül, a diplomaták vízum nélkül csak 90 napot tartózkodhatnak kint.

Új vízummentességi egyezmény Romániával

Már 2003. október 23. óta alkalmazzák a Romániával megkötött új vízummentességi egyezményt, amelyet a 171/2003. (X. 27.) kormányrendelet hirdetett ki. A két ország polgárai vízum nélkül utazhatnak be egymás államába, és az első beutazástól számított hat hónapon belül legfeljebb 90 napig tartózkodhatnak ott. Korábban nem volt ilyen megkötés, ám csak 30 napot lehetett egyfolytában eltölteni a másik országban. A 90 napnál hosszabb tartózkodáshoz, illetve a nem látogatási célú, bármilyen időtartamú utazáshoz vízum kell (például munkavállalási, jövedelemszerző). Ha az utazó úti okmánya elveszett, megrongálódott, megsemmisült, eltűnt, úgy azt jeleznie kell a tartózkodás helyén, és a területi állam hatósága erről köteles egy igazolást kiadni, amelynek alapján a saját külképviselete kiadhatja az új úti okmányt. A kiutazáshoz mindkettőre szükség van.

Olvasnivaló

◆ Sorbán Angéla szerkesztette a *Szociológiai tanulmányok erdélyi fiatalokról* című kötetet. Az Akadémiai Kiadó és a kolozsvári Scientia Kiadó közös kiadványa a Sapientia Könyvek 11. darabja. A középiskolások értékorientációjától a nemzeti identitásig, a romákkal kapcsolatos pozitív diszkriminációtól a társadalmi kapcsolati hálókig több tanulmány vizsgálja a fiatalok sajátosságait. Kiss Dénes a falusi fiatalok munkába lépési folyamatait vizsgálja a rendszerváltás után. Elemzi az 1972–76 és az 1977–82 között született korosztályok magyarországi munkavállalását is, egy falu, Mezőpanit fiataljai között. A felmérés szerint a kereső foglalkozásúak jelentős hányada Magyarországon dolgozik. Számuk 1990 és 2000 közötti időszakban 4–12 százalék között változott, és a kezdeti felfutás után trendjében csökkent. A magyarországi munkavállalás mértéke a kutatás alapján nem függ a megkérdezettek korától. Az egyik, 28 éves fiatalember autószerelőként dolgozott, és a katonaság után munkanélküli lett. Először Szegeden egy szőlészetben talált időszakos szüreti munkát. Hazatérése után másfél évig hiába keresett állást, így 1995-ben újra elment, és betanított munkás lett egy Budapest melletti kis kft.-nél, ahol műanyag zsákokat gyártottak. Havi 40 ezer forintot keresett, illegálisan, fél évig. Nem sokat tudott megtakarítani, de azért valamit vitt haza is. Befektetni nem tudja, mert kell a pénz a napi megélhetéshez. A férfi két magyarországi munkavégzése során több kellemetlen élményt szerzett. Például a szóbeli megállapodás ellenére nem mindig fizették ki rendesen. Végül 1997-ben otthon talált munkát, megint családi kapcsolatok révén: ingázik Marosvásárhelyre, és szabad idejében még a mezőgazdaságban is dolgozik, kell a pénz, mert megnősült.

Határtalan emberüzlet

Ezzel a címmel közölt összefoglalót a Magyar Hírlap (2003. november 14.) az idén elfogott 3500 határsértőről és félezernél is több bűnözőről, akik segítettek átjutásukat különböző országhatárokon.

A legutóbbi elfogáskor, amelynek nyomán Kiskunhalasra szállítottak 25 iraki, afgán és algériai határsértőt, a fejenkénti tarifa mintegy 3900 amerikai dollár volt.

A határőrség Bűnügyi Felderítő Szolgálatára egy nagyobb szabású nemzetközi együttműködés keretében igen komoly csapást mért az embercsempész-hálózatokra, és így az ideiglenes adatok is csökkentek. A szerencsétlen emberek munkára, tanulásra és boldog életre vágyva indultak útnak, ablaktalan furgonokban, kamio-

nokban. Az útvonal alig kideríthető, okmányaik nincsenek, így minden fontos adatukat fel kell deríteni. Ugyanakkor az elfogott embereket láthatóan jól megverték, miután a csempészek a határ közelében kirakták és kirabolták őket. Valójában áthajtották az embereket Magyarországra.

A hetekig tartó úton enni alig kaptak, így éhesen, fáradtan esznek, aztán irány a fürdő. A déli határoknál 2002-ben 3750 főt fogtak el, akik Irakból, Afganisztánból, Etiópiából, Szomáliából, Szudánból és Zimbabwéből érkeztek.

Illegális munkások

Az egyik hatalmas amerikai üzletláncnál a munkaügyi ellenőrzés során a szövetségi tisztviselők mintegy 250 illegális bevándorlóra akadtak, akik az üzletek éjszakai takarításán dolgoztak (Magyar Hírlap, 2003. november 8.).

Az amerikai lapokból átvett hírből két dologra lesz figyelmes az ember. Egyfelől az érintett cég nevét (Wal-Mart) leírják, sőt azt is, hogy mekkora a bevétele, nyeresége, üzleteinek száma, meg azt, hogy az elmúlt években hasonló ellenőrzéskor már száz illegális vendégmunkást találtak, azaz visszaesőről van szó.

Az amerikai sajtóban tehát nem hagyják ki valamiféle szemérmességből vagy sajtóper miatti félelemből a vétkes cég nevét, így ha a vásárlókat ez zavarja, dönthetnek arról, hogy másik üzletben vesznek tejet, kenyert. Nálunk a munkaügyi ellenőrzésről szóló

hírek, vagy akár a fogyasztóvédelem adatai a sajtóban csak az ellenőrzött egységek számát, a kiszabott bírság összegét tartalmazzák, konkrétan semmit nem mondanak. Pedig nagyon jó volna tudni, hogy melyik építkezésen alkalmaznak illegális külföldieket, vagy éppen melyik étteremben adnak lefagyasztott ételt felmelegítve, kissé romlottan, de amúgy magyarosan.

Másfelől a cikkben megszólaltatnak lengyel és cseh vendégmunkásokat. Történetük általánosítható, és talán magyarok is voltak közöttük.

Pável a *New York Times* tudósítójának elmondta, hogy otthon, Lengyelországban étteremvezetőként dolgozik, és az USA-ban eltöltött nyolc hónap alatt minden éjjel, szünnap nélkül takarított, nappal pedig aludt vagy pihent.

A Wal-Martban a takarító cég lefűlet alkalmazottja amúgy turistavízummal érkezett, és a kinti keresménye éppen nyolcszorosa az otthoninak.

Robert Csehországból szervez a takarító cégnek munkásokat az interneten keresztül, mert amerikaiak erre a munkára nem vállalkoznak.

A megbüntetett cég azzal védekezett, hogy az alvállalkozó takarító cégért nem felelős, nem is tudott a szabálytalan foglalkoztatásról. Pável szerint viszont biztosan feltűnt az áruházi vezetőknek, hogy az éjjeli műszakban csak angolul nem beszélők dolgoztak. Tiszta Amerika...

Nyitott jogalkotás?

Az Országgyűlés előtt van a jogalkotásról szóló törvény javaslata, amelyet még 2003. október 10-én, napirenden kívül tárgyal meg az Országos Érdekegyeztető Tanács (OÉT).

Történt ugyanis, hogy a munkaadói oldal ismét kifogásolta: a törvény szűkíteni fogja a szociális partnerek lehetőségét a jogalkotási folyamatban. Ezzel a megállapítással a munkavállalói oldal is egyetértett.

A kormány képviselői elmondták ugyanazt, mint a június 27-én tartott ülésen. Eszerint a nyitott jogalkotás szélesíti a társadalmi érdekcsoportok részvételi lehetőségét. Így a felek abban maradtak, hogy a szociális partne-

rek konkrét jogszövegeit a munka világával összefüggő törvényekben, valamint az OÉT alapszabályában kell rögzíteni.

Most már csak az a kérdés, hogy a szociális partnerek akarnak-e foglalkozni a munkaerő migrációjával, az ide érkező külföldi munkavállalók jogai, helyzetével, életkörülményeivel nagyban befolyásoló ügyekkel, vagy sem. Netán mégsem kell ennyire kinyitni a jogalkotást?

Mitől megy, és mitől marad?

A státustörvény és a kettős állampolgárság feletti bő évtizedes vitában mindkét oldalon azzal érveltek, hogy az ő álláspontjuk elfogadásával marad, míg a másik fél javaslatának elfogadásával elvándorol a határon túli magyar.

Két dolog biztos: a Magyarországra vándorlók számában nem hozott semmiféle jelentős változást egyetlen törvény vagy a határon túliakkal kapcsolatos politikai, retorikai fordulat, ugyanakkor 1990 óta folyamatosan növekszik a határon túliakra fordítandó költségvetési támogatások összege, azaz nem bizonyított, hogy a szülőföldön maradás szükséges vagy elégséges feltétele lenne a rájuk fordítandó támogatás.

A *Népszabadságban* (2003. október 30.) Szabó József összegyűjtötte a rendelkezésre álló, általa is sokat kifogásolt, pontatlan rendészeti, állampolgársági és költségvetési adatokat. Ebből az derül ki, hogy – szakértői becslésekkel is alátámaszthatóan – félmillió határon túli magyar hagyta el a szülőföldjét, és települt át az anyaországba vagy más államba a világon. A folyamat megállíthatatlannak tűnik. A trend annak ellenére folyamatos, hogy a rendszerváltás óta minden magyar kormány meghirdetett célja az volt, hogy elérje a határon túliak maradását és otthoni boldogulásukat. Kérdés, hogy az eszközök voltak erre alkalmatlanok, vagy csak korlátozottak voltak. Mit mutatnak az adatok?

- A 2001-ben elfogadott kedvezménytörvény után nem állt meg az említett elvándorlási folyamat. Amíg Romániából 3224 ember adta be 1998-ban a bevándorlási kérelmét, addig 2001-ben 6093 fő. 1990 és 2000 között a legtöbben Romániából vándoroltak be Magyarországra. A bevándorlási/letelepedési engedéllyel rendelkező román állampolgárok száma 1990-ben még 15 250 fő volt, 1992-ben már 40 754, 2002-ben pedig 37 996 fő. A Romániából bevándorlók zöme magyar nemzetiségű. A BM adatai szerint 1993 és 2002 között 54 100 romániai útlevéllel rendelkező kapott magyar állampolgárságot (a velünk összemérhető Belgiumban ennél többeknek adnak évente állampolgárságot).
- A jugoszláv állampolgárságú bevándorlók száma 1998-ban 810 volt, míg 2001-ben 1577-en adtak be kérelmet ilyen célból. A háború, a bombázások elől való menekülés a becslések szerint 1990 óta mintegy 20 ezer magyar elvándorlásával járt. Közülük letelepedési engedélyre 2002-ben 9781 embernek volt.

- A szlovák állampolgárok közül az elmúlt évben 1828-nak volt letelepedési engedélye.
- Hasonlóan a szlovákiai érkezőkhöz, az ukrán útlevéllel rendelkezők száma is áttekinthetetlen 1990 óta, mert szovjet, egykori szovjet és ukrán név alatt is találhatunk adatokat. 1998-ban 798 ukrán állampolgár nyújtott be bevándorlási kérelmet, míg 2001-ben 388 fő. Tavaly 5859 bevándorlási és letelepedési engedéllyel itt élő ukrán állampolgár szerepelt a statisztikában.
- 13 éve működik a Határon Túli Magyarok Hivatala, 1996-ban hívták össze először a magyar–magyar csúcsot, majd 1999-ben jött létre a Magyar Állandó Értekezlet. 1990 óta legalább 52 milliárd forinttal támogatta a költségvetésből az állam a határon túli magyarok közösségeit, intézményeit. Ebből az idei költségvetésben 11,2 milliárd forint szerepel. A további következtetésekhez kutatásokra lenne szükség, hogy kiderüljön: vajon a materialista megközelítés követhető-e, azaz az anyagi támogatások nyújtása befolyásolja-e az otthon maradást? Azt már tudjuk, hogy az itteni beilleszkedést, áttelepülést az állam nem segíti, így abban biztosan nem a támogatás mértéke az alapvető fontosságú. További kutatási kérdés a jogi feltételek hatása, bár ismert, hogy a beilleszkedést, az állampolgárság megszerzését nem könnyítették meg érdemben.

Akkor talán át kellene gondolni: ha nem a materiális szférában, akkor miben rejlik a válasz? A kortárs csoport húzóerejében, a hálózatokban, vagy valami másban?

Olvasnivaló

◆ A Napvilág Kiadó gondozásában jelent meg Bíró Dávid: *A globális felmelegedés politikatörténete* című könyve (Politikatörténeti Füzetek). A kötet áttekinti azokat a nemzetközi egyezményeket, dokumentumokat, amelyekben a nemzetközi közösség megteszi első válaszlépéseit az egész emberiség szempontjából közös ügyben, az üvegházhatás, a károsító anyagok kibocsátásának csökkentésére.

A szerző arra nem vállalkozott, hogy a környezeti hatások által kiváltott gazdasági és társadalmi következményekkel is foglalkozzon, ezt nyilván más kutatásokban kell megtenni. Mindenesetre közkhelyszámba megy a felismerés, hogy az évszázad legnagyobb társadalmi kérdése a globális felmelegedés, a természeti jelenségek szélsőségesebbé válása miatt is a tömeges migráció lesz, amelynek megértéséhez jó háttérként szolgálhat a kiadvány. Kiderül belőle, hogy a nagyhatalmak egyáltalán nem tekintik a kutatási eredményeket meggyőzőnek, és erre hivatkozva hátrítják el a belpolitikai hatásokkal járó cselekvést, a különböző környezetvédelmi intézkedések bevezetését.

Az USA és Oroszország kivár, és közben csendben emelkedik az üvegházhatást okozó légköri gázok koncentrációja, sőt 2050-re megduplázódik, a hőmérséklet pedig veszélyesen megemelkedik.

◆ A *Beszélő* októberi számában Tóth Judit a kettős állampolgárságról írt cikkében azt vizsgálja, hogy a nemzetközi jog és az európai közösségi jog miként rendelkezik a többes állampolgárságról. Az írás címe egyben válasz is arra, vajon miként viszonyuljon a jogalkotó az elemi erővel követelt magyar állampolgárság tömeges megadásához: „Miért nem lehet, ha szabad?”

Regisztrálható-e az identitás?

Halász Iván és Majtényi Balázs szerkesztette a *Regisztrálható-e az identitás?* című kötetet, amelyet a Gondolat és az MTA Jogtudományi Intézete adott közre, alapvetően egy konferencián elhangzott előadások nyomán. A kiadványban található írások arról, miként függ össze a nemzeti hovatartozás, a kisebbségi identitás vállalása, annak nyilvánítása, és ez milyen alkotmányos kérdéseket vet fel Magyarországon és más országokban. Tóth Judit írásában a nemzeti hovatartozás megvallását illetően azt találta, hogy a hazai jog más mércét és elveket alkalmaz a honos kisebbségekkel, a határon túli magyarokkal és az ide érkező menekültekkel, bevándorlókkal szemben.

A hónap idézete

November elején vette át Glatz Ferenc akadémikus Németország érdemrendjének nagykeresztjét, és ez alkalommal beszélgetett vele a *Magyar Hírlap* újságírója (2003. november 8-9.). Elsőként arról, miért kapta a díjat. „Az elsők között voltam, sokan egyenesen az én nevemhez kötik annak az egyébként kézenfekvő problémának a megfogalmazását, hogy itt Közép-Európában a népek szállásterületének a határai és az államigazgatási határok nem esnek egybe, s ebből konfliktusok sora keletkezik. Feloldásukra az elmúlt évszázadban két kísérlet történt. Vagy az államhatárokat tologatták ide-oda (1920-ban, 1938–41-ben, illetve 1991–92-ben), azt gondolva, így úgynevezett tiszta nemzetiségű nemzetállamokat hoznak létre; vagy az államok területeiről az etnikai-nemzeti kisebbségeket telepítették át a szomszédos államokba, ahol azok többségben éltek. Ez történt 1945–47-ben. Mindkét kísérlet látványos kudarcot vallott. A díj többek közt annak is szól, hogy már a 70-es években – amikor Európában még a béke és a status quo feletti elégedettség uralkodott – az 1920. és az 1947. évi békerendszer feloldatlan ellentétleiről, az 1944. évi kitelepítések, lakosságcserekről rossz megoldásairól beszéltem. Azt hiszem, leginkább a rossz megoldások csődjenek a föltárása és egy új megoldás elméleti végiggondolása az a teljesítmény, amit a díj odaítélői elismertek.” A megoldást az állampolgárság és az etnikai, kulturális identitás szétválasztásával, a területi autonómiák és a népek Európájának megvalósításában látja, amelyhez az EU bővítésével egyre közelebb kerülhetünk. Ugyanakkor sokan ellenzik a bővítést, különösen a migráció miatt. Az akadémikus erre így reagált. „Valóban félnék attól, hogy a Nyugaton meglévő munkanélküliséget még fokozni fogja, ha innen hatalmas munkaerő-áradat indul meg. Ezért még a németek is korlátozásokat kérnek. Szerintem viszont nincs Európai Unió az egyén, az áru és a szellem szabad mozgása nélkül. Az Európai Uniónak akkor van értelme, ha a szervezet fokozza a területén élő polgárok holnapi versenyképességét. Semmi más értelme nincs. A munkaerő szabad vándorlása nemcsak gazdasági előnyöket jelent, ez egyben a szellem, a tudás mozgása és cseréje; ez a kulturális sokszínűség megteremtője és a kölcsönhatásban a gazdagítója. És egyébként a leghatékonyabb eszköz az előítéletek, az idegengyűlölet ellen. Én tehát minden migrációs korlátozást elvből ellenzek.”

Az Emberi Jogok Napján – ifjúsági verseny

A Martin Luther King Egyesület 1995 óta emberi jogi és toleranciaoktatást szervez diákok és pedagógusok számára. 2003-ban olyan emberi jogi oktatási programot indít, amelynek célja, hogy a diákok aktívan sajátítsák el az alapvető emberi jogokat, és maguk adják át az információkat diaktársaiknak, környezetüknek. Ezt a nemzetközi programot az Európai Tanács támogatja, és három országban egyidejűleg szervezik az egyesület partnerszervezetei. Erdélyben a csíkszeredai Csíki Alapítvány, a Délvidéken a szabadkai Nyitott Távlatok szervezete a gazdája.

A program keretében a részt vevő országok három-négy gimnáziumából négy-hat tanuló kap alapvető emberi jogi képzést, és a Nemzetközi Tolerancia Napon valamilyen figyelemfelkeltő és szórakoztató rendezvénysorozatot szerveznek a diákok a saját gimnáziumukban, hogy tudatosítsák az emberi jogok megvédésének a fontosságát és a kötelezettségek tiszteletben tartását, a másság értékékként való kezelését. A rendezvény segíthet eloszlatni az előítéleteket és sztereotípiákat, valamint az erőszakmentes konfliktuskezelést hangsúlyozza. December 10-én, az Emberi Jogok Napján a diákok egy írásbeli versenyen mérik össze tudásukat az emberi jogokról, és az iskolában Tolerancia Napokon készült anyagokból egy emberi jogi kiállítást szerveződik a három országban. Ezen a napon kerül sor a díjkiosztásra is.

A július óta folyó on-line és interaktív képzések során a diákok betekintést nyertek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatába, megismerkedtek erőszakmentes polgárjogi harcosok tevékenységeivel, tájékoztatót kaptak a nemzetközi jogi rendszerről, valamint az emberi jogi nemzetközi szerveze-

tekről (ENSZ és az Amnesty International). A program keretében beszéltek tevékenységeikről, a műhelymunka során pedig elkészítették a Tolerancia Nap rendezvényeinek a programtervezetét.

November 14-én a Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola, Gimnázium és Zeneiskola (1022 Budapest, Marczibányi tér 1), a Szent László Gimnázium (1102 Budapest, Körösi Csoma Sándor út. 28–32.) és a Bolyai János Gimnázium és Kereskedelmi Szakközépiskola (2364 Ócsa, Falu Tamas utca 35.) szervezi meg a Tolerancia Nap rendezvényeit. November 17-én pedig a csíkszeredai Márton Áron Gimnázium, a székelykeresztúri Zeyk Domokos Gimnázium, a székelyudvarhelyi Református Gimnázium és a csíkszentmártoni Tivai Nagy Imre Gimnázium diákjai készítik elő a Tolerancia Napot. Szabadkán a program csak most alakul.

A Tolerancia Nap rendezvényei versenyszerűek, független megfigyelők (a média képviselői, tanárok, diákok, civil szervezetek és az önkormányzat képviselői) értékelik a munkát, pontozva a rendezvények minőségét, látogatottságát, eredményét.

Csiki Emese, a nemzetközi ifjúsági program felelőse várja a programba bekapcsolódni kívánó szervezeteket, érdeklődőket és az értékelésben résztvevőket.

MARTIN LUTHER KING EGYESÜLET

1082 Budapest, Üllői út 46. II/17.

Tel./fax: 1 303 8145,

e-mail: csiki@sec.ro

További információk:

<http://neomail.sourceforge.net>

Pályázat

A Külügyminisztérium ösztönözni szeretne minden olyan kezdeményezést, amely hozzájárul a lakosság uniós csatlakozásra való felkészüléséhez és tájékoztatásához. Ehhez várja civil szervezetek pályázatát is, ha a szervezet legalább két éve működő társadalmi szervezet vagy alapítvány. Összesen 90 millió forintot szeretnének így elosztani. A beadási határidő folyamatos, de legkésőbb 2004. február 1. A projektek megvalósítását 2004. május 1-ig be kell fejezni. Űrlap letölthető a www.kulugyminisztrium.hu honlapon vagy beszerezhető a KÜM EU Kommunikációs és Társadalmi Kapcsolatok Főosztálya titkárságán (érdeklődni lehet a titkarsag.euktk@kum.hu címen).

Konferenciák

A Magyar Helsinki Bizottság 2003. november 15–16-án tartotta szokásos *menedékjogi tréningjét*, bevonva a vitákba a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BAH), a Fővárosi Bíróság és az Igazságügyi Minisztérium képviselőit. Napirenden szerepelt a befogadottak jogállása, a menekültügyi és az idegenrendészeti eljárás kapcsolódási pontjai, a kötelező tartózkodási hely kijelölése a két eljárásban.

Megtárgyalták, miért vannak a menedéket kérők őrizetben, javul-e a gondozó, felügyelet nélküli kiskorúak helyzete a menekültügyi eljárásban. Szó esett a menekültekkel szembeni szexuális és nemi indíttatású erőszakról. Az ügyvédek és joghallgatók számtalan jogesetet tárgyaltak meg, amelyben a hatóság figyelmen kívül hagyja a gyermekek családban való felnevelkedéséhez, a láthatáshoz, a családi élet zavartalanához fűződő emberi jogi egyezmények szabályait a vízumkiadás, a kiutasítás, a tartózkodási engedélyezés és a kiadatás kapcsán. Ennek

egyik oka a rossz idegenrendészeti szabályozás, másik oka pedig a bírák idegenkedése az emberi jogi szervek (Európai Emberi Jogi Bíróság, Európai Bíróság) esetjogától, illetve a hazai jogszabályok és a nemzetközi vállalkások összehasonlításától. A jogvédő szervezet stratégiai lépések megtételéről döntött.

Az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium (ESZCSM), a Magyar Statisztikai Társaság és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2003. november 19-én konferenciát rendezett az öregedésről és az időskorúak életkörülményeiről. Ennek keretében nem csupán arról esett szó, hogy az öregedés a nyugdíjrendszerre, a gazdaságra, az egészségügyre milyen hatással van, hanem Illés Sándor jóvoltából megvitatták az *öregedés és a migráció* összefüggéseit. A migránsok is megöregsznek, így csak időlegesen tudják korrigálni a korfa anomáliáit, vagy azt, hogy

az utóbbi években egyre növekszik az inaktív korúak betelepítése Magyarországra.

A Magyar ENSZ Társaság

A közhasznú szervezet évtizedek óta csendben azon dolgozik, hogy megismertesse az ENSZ legfőbb célkitűzéseit és a hazai olvasók kezébe adja saját kiadásában az ENSZ és különböző szerveinek magyar nyelvre fordított dokumentumait. Végzi ezt különösebb állami támogatás nélkül, jobbára a felajánlott személyi jövedelemadó 1 százalékából, pályázatokból. Az egyesület honlapjáról (www.menszt.hu) megtudható, hogy a társaságnak milyen rendezvényei lesznek, mely kiadványai szerezhetők be ingyenesen, amelyeket az állam helyett ad ki és terjeszt.

Egyetemisták és főiskolások az EU-ról és az előítéletekről

„Az egyetemisták és a főiskolások perspektívaképe” címmel végeztek kutatást a Miniszterelnöki Hivatal megbízásából a hazai felsőoktatásban tanulók körében. A sokféle témával foglalkozó, de elsősorban a fiatalok jövőbeli elvárásait, motivációit firtató kérdés-sorból most csak néhányat veszünk szemügyre. A teljes anyag olvasható a Stratégiai Elemző Központ honlapján (www.stratek.hu).

Ki akar külföldön tanulni?

A munkaerő-piaci és a felsőoktatási mobilitás az uniós tagállamokon belül hozzájárult ahhoz, hogy a gazdaság versenyképesebb legyen. Számos közösségi intézkedést hoztak az EU-n belül, hogy mobilisabbá tegyék a munkaerőpiacot. A felsőoktatási mobilitás elősegítésére is számos oktatáspolitikai elképzelést ültettek át a gyakorlatba. Az európai felsőoktatási intézmények egységesítése, az ún. bolognai folyamat, többek között a felsőoktatási mobilitás erősítését szolgálja.

A diákok 53 százaléka tervezi, hogy a csatlakozást követően rövidebb időre, pár hónapra külföldre megy tanulni. A megkérdezetteknek 30 százaléka pedig azt mondja, hogy akár évekre is elmenne máshová tanulni. Az, hogy milyen évfolyamra járnak, érdemben

nem befolyásolta a tanulási terveket. A főiskolások kevésbé mobilisak, közülük kevesebben tervezik, hogy rövid távra külföldre mennek tanulni. Ám ha valaki idegen nyelven beszél, akkor nagyobb valószínűséggel tervez kinti tanulást, akár rövid, akár hosszabb távon. További eltérés regionálisan tapasztalható: a felett régiókból származó diákok mobilisabbnak tekinthetők, ők nagyobb valószínűséggel terveznek külföldi tanulmányokat. Például az Észak-Alföldön a megkérdezettek negyede rövid, míg 45 százaléka hosszabb távú külföldi tanulást tervez. Ez az arány a Nyugat-Dunántúlon már 39 és 59 százalék.

Ki akar külföldön dolgozni?

A magyar diákok az uniós csatlakozás után szívesen vállalnának munkát más tagállamokban. A kutatás alapján elmondható, hogy az „agyelszívás” jelensége a közeljövőben akár aggasztó is lehet: a diákok 57 százaléka pár hónapig vállalna munkát másik tagállamban, míg 40 százaléka akár évekre is elmenne külföldre dolgozni. Ugyanolyan valószínűséggel tervezik a rövid távú külföldi munkavállalást az egyetemisták és a főiskolások, a különböző évfolyamra járók, a férfiak és a nők. Hosszabb időre

azonban inkább a férfi hallgatók mennének. Rövid távon munkát nagyobb valószínűséggel vállalnának az egészségügyi, a mezőgazdasági képzésben résztvevők, és értelemszerűen azok, akik beszélnek egy vagy két idegen nyelvet. Nagyobb valószínűséggel mennének el hosszabb időszakra külföldre dolgozni a műszaki, informatikai, mezőgazdasági, környezetvédelmi, sőt a jogi, egészségügyi képzésű diákok (53–68 százalék között).

Átteleplülnél?

Azt is megkérdezték, hogy a diákok akarnak-e másik országba átteleplülni. Nos, a magyar diákok 34 százaléka elhagyná az országot, és hosszabb távon máshol telepedne le. A férfiak ebből a szempontból mobilisabbak, mint a nők hallgatók. A főiskolai hallgatók nagyobb valószínűséggel emigrálnának, mint az egyetemisták. Ennél érdekesebb, hogy a megkérdezettek között sokkal fontosabb az eltérés aszerint, hogy honnan származnak. A regionális különbség 14 százalékos volt: például a dél-dunántúliak körében csak 26 százalékos volt, míg a Dél-Alföldön vagy a Közép-Dunántúlon már 40 százalékos.

(Folytatás a 8. oldalon)

Egyetemisták és főiskolások...

(Folytatás a 7. oldalról)

Az áttelepülni vágyók 83 százaléka okot is megnevezett: itthon alacsonyak a fizetések, rosszak a kereseti lehetőségek, míg külföldön magasabb lesz az életszínvonala, jobbak az életkörülmények és jobbak az elhelyezkedési lehetőségek. Az áttelepülni vágyók 10 százaléka nevezte meg okként a nyelvtanulást.

Előítéletek a jövő diplomásai körében

Mivel a kutatás a teljes nappali tagozatos felsőoktatási populációt felmérte, többféle módszerrel igyekeztek megvizsgálni az előítéleteket a különböző népcsoportokkal, kisebbségekkel, migránsokkal szemben. Először arra kértek a hallgatókat, hogy mondják meg, mennyire értenek egyet az alábbi előítélet-vezérelt állítással – lásd a táblázatban a százalékos értékeket.

A válaszok alapeloszlásából az derül ki, hogy az egyetemeken és főiskolákon is a cigányokkal szembeni előítéletek a legelterjedtebbek, és a korábbi kutatási eredmények rossz híre igaznak bizonyult. Valóban meglehetősen előítéletes a jövő értelmisége. Képzési arányok szerint is jelentős különbségeket találunk. A gazdasági, kereskedelmi, illetve a műszaki szakokon határozottan pozitív az etnikai

előítéleteség faktor átlaga, azaz igen előítéletesek a hallgatók, míg a humán, a bölcsész, a művészeti, a vallási és a teológiai szakokon határozottan negatív, azaz kevésbé előítéletesek.

A válaszadás szerint klaszterekbe sorolhatók a hallgatók. Így öt, egymástól eléggé markánsan elkülönülő csoport jött létre. Az első csoportba (22 százalék) azok tartoznak, akik teljesen mentesek az előítéletektől. A második csoportot az erősen előítéletesek alkotják (21 százalék). A harmadik csoportba az arabokra és a kínaiakra vonatkozó előítéletek gyengék, ám a cigányokkal és különösen a zsidókkal szembeni erős, így a kutatók ezeket „szalon antiszemitáknak” nevezték (14 százalék). A negyedik csoportot a cigányellenesek alkotják (18 százalék). Végül az utolsó csoport (26 százalék) elsősorban az arabokkal szemben előítéletes.

A nagyobb valószínűséggel a bölcsészkarokon és az egészségügyi szakokon találkozhatunk teljesen előítélet-mentes hallgatókkal, míg ennek ellenkezőjével a gazdasági szakokon. Különösen magas volt az erősen előítéletes csoportba tartozók aránya a Budapesti Közgazdaság-tudományi és Államigazgatási Egyetemen (56 százalék). A Pécsi és a Szegedi Tudományegyetemen viszont az előítélet-mentes hallgatók aránya magasabb volt az átlagosnál. Ez egyben a vidék-főváros eltérést is reprezentálja.

A főiskolai hallgatók körében is több az előítélet az egyetemistákhoz képest, továbbá a lányok valamivel kevésbé előítéletesek, mint a fiúk. A golyák között is magasabb az előítéletesek aránya, a végzős évfolyamokon viszont a teljesen előítélet-menteseké. Ez jelzi, hogy a tanulás segít az előítéletek mérséklésében.

A társadalmi távolság (Bogardus-féle skála) mérését a következő kérdéseken keresztül végezték el: elfogadná-e a hallgató, ha egy tanulócsoporthoz, egy menzai asztalhoz, közös albérlésbe vagy partnereként cigány, zsidó, szlovák, román, ukrán, arab, kínai és határon túli magyar diák kerülne? A megkérdezettek 95 százaléka hajlandó volt válaszolni. A nem válaszolókat valószínűleg leplezték az előítéleteségüket a visszautasítással, de ezt a választásnál nem lehetett figyelembe venni. A többiek válaszmegoldásaiból az derült ki, hogy a hallgatók a legelfogadóbbak a határon túli magyarokkal, és a leginkább elutasítók a cigányokkal. Például a cigány diákokat 61 százalékuk albérlési társnak, 19 százalékuk még menzai asztaltársnak és 75 százalékuk partnernek egyáltalán nem fogadná el. Ugyanez az arány a határon túli magyarokkal kapcsolatosan 1, 5 és 12 százalékos volt. Az arab diákokat visszautasítók aránya a menzán 11 százalék, az albérlésben 42 százalék, míg a partnerválasztásban 62 százalékos. A kínai diák befogadása a tanulócsoporthoz 7 százalékban talál teljes elutasításra, 9 százalékban a menzán, 35 százalékban a közös albérlésben és partnereként 59 százalékban.

Összességében, valamennyi választ figyelembe véve megállapítható, hogy a hazai nappali tagozatos egyetemisták, főiskolások 2 százaléka semmilyen helyzetben nem fogad el egyetlen etnikumot sem. A skála végén vannak azok, akik az összes etnikai csoportot akár partnereként is elfogadnák. Ez a teljes nyitottság a hallgatók 12 százalékára jellemző. A legnyitottabbaknak a SOTE és az SZTE megkérdezett hallgatói bizonyultak, míg a legkevésbé nyitottak a BKÁE hallgatói voltak.

Állítások	Egyáltalán nem	Teljesen	Mérleg index
Nem lenne baj a cigányokkal, ha megtanulnának végre dolgozni.	10	29	+26
A cigányoknak a vérében van a lopás.	12	25	+21
A zsidók azért tartanak össze, hogy egymás karrierjét előmozdítsák.	16	15	-3
A Magyarországon élő arabok közbiztonsági kockázatot jelentenek.	15	14	-3
Az itt élő kínaiak nem tudnak és nem is akarnak beilleszkedni köztünk.	13	13	-4
A zsidók mindenkit leantiszemitáznak, akinek nincs jó véleménye a zsidókról.	20	14	-11
Magyarországon nincs cigánykérdés, csak szegénykérdés van.	37	10	-33

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit
 Felelős kiadó:
 Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület
 A hírlevelet gondozta a Sík Kiadó Kft.
 Tipográfia, tördelés: Beck Bojanka
 Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

IX. évfolyam 12. szám

2003. december

NEFE semmi, fogd meg jól

A Külügyminisztérium pályázati felhívást tett közzé a Magyar Közlöny 133. számában, hogy a nemzetközi fejlesztési együttműködés (NEFE) politikája keretében civil szervezetek vissza nem térítendő támogatásban részesülve programokat szervezzenek Irakban, Szerbia-Montenegróban, Boszniában, Vietnamban, a Palesztin Nemzeti Hatóság területén, Macedóniában, Moldovában, Kínában, Mongóliában, Kirgizisztánban, Ukrajnában, Etiópiában, Afganisztánban, Jemenben, Kambodzsában és Laoszban.

Olyan nonprofit szervezetek pályázhatnak, amelyek legalább két éve végzik cél szerinti tevékenységüket, és kellő fantáziájuk van ahhoz, hogy az összesen 300 millió forintból tudjanak bármilyen fejlesztési tervet kialakítani december 31-ig.

A lényeg, hogy magyar terméket, szolgáltatást használjanak fel, legyenek benne lehetőleg az áfa-visszaigénylők körében. továbbá töltsék ki a szükséges űrlapokat. A felsorolt országokban a magyar gazdaságpolitika tapasztalatait kel-

lene átadni, fejleszteni az oktatást, a vízgazdálkodást vagy éppen a humanitárius segítségnyújtást. További információk a www.kulugyminiszterium.hu honlapon olvashatók. Vajon miért nem jut senkinek sem eszébe, hogy a felsorolt területekről érkező menekültek hazatérését és visszailleszkedését kellene támogatni, mert ugyan a vízgazdálkodás vagy a környezetvédelem nagyon fontos, de ennyi pénzből úgyis reménytelen, viszont pár tucat család hazatérését talán biztosítani lehetne belőle.

Egységes munkaügyi nyilvántartás

Az Országgyűlés novemberben fogadta el azt a törvényt, amely bevezeti az egységes munkaügyi nyilvántartást. A 2003. évi XCIV. törvény értelmében rövidesen megoldódik a migrációval és különösen a munkaerő-piaci hatásokkal foglalkozók régi gondja: lesznek adatok a külföldi munkavállalókról.

Ezt gondolná először az Olvasó, hiszen a *Munka törvénykönyve* alkalmazási körébe tartozó valamennyi dolgozóról az egységes nyilvántartásba kerülő ada-

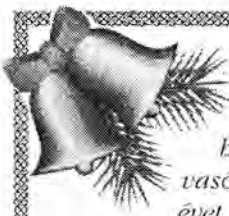
tokat kell továbbítani, beleértve az állampolgárságot, az iskolai végzettséget, a szakképzettséget, a személyi alaptérít, a munkaviszony kezdetét és végét.

A TARTALOMBÓL:

- Magát irakinak valló
- Külföldi gyerekek gondozók nélkül
- Közös politika – különböző problémákra?
- Menekültkérdés az antik világban

Azután tovább olvasva már jönnek a gyötrő kétségek: vajon miért reménykednek abban, hogy az eddig feketén, netán munkavállalási engedély nélkül foglalkoztatottak is legkésőbb a munkaviszony kezdő napján bekerülnek a nyilvántartásba (a Munkaügyi Nyilvántartó Központba), sőt onnan statisztikai adatként az EU-ba? A központból adatokat igényelhet a társadalombiztosítás, az adóhatóság éppúgy, mint a menekültügyi vagy az idegenrendészeti szerv.

Eddig is létezett bejelentési kötelezettség vagy nyolcféle szerv (nyugdíjbiztosító, egészségbiztosító, adóhatóság, magán-nyugdíjpénztár stb.) felé, és ezzel az új nyilvántartással sem mentesül a munkáltató a többi említett szervnél teljesítendő adatszolgáltatás alól. Vagyis egy újabbal bővült a kör. Logikus: ha eddig nyolcnek nem jelentettek, most a kilencedeknek biztosan fognak!

Minden menekültnek, oltalmat keresőnek kívánjuk, hogy legyen ez az utolsó karácsonyuk, amelyet szeretteiktől, bazájuktól távol töltenek, idegenben! Olvasóinknak békés ünnepeket és sikeres új évet kívánunk! Bücsúzunk az utolsó, EU-n kívül töltött évtől, és kissé szorongva várjuk, hoz-e több biztosítékot, kiszámíthatóbb hatósági eljárást, jobb magyarországi kilátásokat a következő esztendő és a csatlakozás, meg a most alakuló közösségi szabályozás. Az Európai Bizottság a monitorozó jelentésében például szót tett, hogy még mindig nincs beilleszkedési politika, fog-

va tartják a menedéket kérőket. Ez reménnyel töltöbti el az unióban bízókat: lám, mégiscsak rászorítanak minket egyre-másra. A közösségi irányelveket, rendeleteket böngészők persze ráncolják a homlokukat, vajon miért csak a 12 év alatti gyermekek tudnak beilleszkedni, a nagyobbak beengedése pedig már megtagadható – a családgyevisítésről szóló irányelv hogyan tudott így elszakadni a gyermeki jogokról szóló ENSZ-egyezmény betűjétől és szellemétől...

Az ünneplés tebát valószínűleg nem lesz egyforma a menekülteknek, vándoroknak és a befogadóknak az év végén, ahogyan a csatlakozáskor sem.

Magát irakinak valló

Milyen kilátásai vannak nálunk a megfelelő okmányok nélküli, magát irakinak valló földönfutóknak? Nézzünk két tipikus megoldást!

Az egyik szerint egy férfi, akinek „állandó külföldi lakóhelye: Irak, Bagdad”, szeptember 3-án indult el Törökországból. Előtte való élete érdektelen, mert az irakiak főleg Törökországban laknak, ahonnan az illető a szokásos módon, egy kamionban megbújva jutott el, ismeretlen útvonalon Magyarországra. A magyar határt gyalogosan lépte át Nagykereki térségében. Végre egy fix pont, amelynek közelében, Rakottyás tanya terül el, itt fogta el a határőr október 6-án délben. „Az elfogás helye alapján megállapítható, hogy a személy illegálisan, zöldhatáron lépett a Magyar Köztársaság területére Románia irányából.” Mivel a férfi „személyazonosságát és Magyarországon való tartózkodásának jogszerűségét hitelt érdemlően nem tudta igazolni”, a Romániával kötött toloncegyezmény (kihirdette a 2002. évi LX. törvény) 4. cikkének (1) bekezdése alapján visszautasították Romániába az október 7-én kelt határozattal. Az orosházi határőrigazgatóság egyszerűen ítélte meg a helyzetet: „Az Idtv. 43. § (1) bekezdé-

sében foglalt visszautasítási tilalom nem áll fenn.” A fogdába került férfi visszautasítási őrizetét a városi bíróság november 5-ig meghosszabbította. Noha az illető menedékjogi kérelmet terjesztett elő, ugyanezt tette a román határőrizeti szervek tájékoztatása szerint Romániában is. Így a magyar hatóság gyorsított eljárásban bírálja el a kérelmet. „... ebből következik, hogy a külföldi visszautasítása a visszafogadási egyezmény alapján foganatosítható. A külföldi korábban másik biztonságos harmadik országban – Romániában – előterjesztett menekültügyi kérelme elbírálása ideje alatt illegálisan az országot elhagyta. Mindebből arra vonható következtetés, hogy a visszautasítási intézkedés végrehajtása érdekében szükséges a visszautasítási őrizet meghosszabbítása.” Világos: nem ismert az illető pontos személyi háttere, adatai, indokai, de mert notóriusan minden országba illegálisan lép be vagy onnan ki, jobb, ha fogva van, és visszaadják oda, ahol majd végre mindent tisztáznak róla és menedékjogi kérelméről. Hogy erre a másik ország nem köteles, hogy nincs még jogerős menedékjogi határozat, tisztázatlan az illető kiléte, az nem izgatta fel a bíróságot.

A másik megoldás, ha érdemben megvizsgálják a „nyilatkozata szerint iraki állampolgár menedékjogi kérelmet”. A férfi, a felesége és két éves gyermekük január 5-én ismeretlen helyen léptek be az országba, illegálisan. Nyomban jelentkeztek a bieskei befogadóállomáson, és megindították az eljárást. A kérelmezőt január 21-én, február 5-én, 17-én és március 19-én hallgatták meg, miközben az elutasító határozat március 14-én kelt. A hatóság megállapította, hogy

- a kérelmező 15 éves korában, 1991-ben hagyta el Irakot, azóta a családjával Törökországban és Jordániában élt, sok nehézség közepette. Nem mert Irakba visszatérni, mert a katonai szolgálat elmulasztása miatt félt a behörtönzésétől;
 - a kérelmező a személyazonosságát nem tudta kétséget kizáróan igazolni, mert a becsatolt okmányt a szakértő erre alkalmatlannak találta (hamis? hamisított?), a férfi pedig nem tudta előadni, milyen az iraki állampolgársági okmány; egyéb bizonyításra (például tanú meghallgatására, hiteles iraki okmányokkal való összevetésre) nem került sor;
 - a kérelmező nem a szokásos iraki nyelvjárást beszéli a tolmács szerint (szakértő bevonására nem került sor, pedig ha nem otthon él, érthető a nyelvi eltérés);
 - a kérelmező teljes arcát bemutatva nyilatkozott az MTV-nek, beszámolva arról, hogy ő és családja Szaddám Huszein üldözése elől, a kínzások miatt hagyta el hazáját. Elmondása szerint különleges kínzásokat kellett kiállnia, holott ilyesmit a meghallgatásokon nem említett (az nem derült ki a határozatból, hogy erre vonatkozóan kikérdezték-e). A hatóság rossz néven vette, hogy „egy valódi” üldözött miért vállalja a nevét, arcát a televízióban, és ennek alapján feltételezte, hogy nem mondott igazat;
 - a jogi képviselő által tett bizonyítási indítványokat elvetették, mert az elhúzta volna az eljárást.
- Az elutasítás indoka: a nem szavahihető kérelmező elégtelen valószínűsítése személyét és az üldözést illetően. Továbbá „a menekültügyi eljárás során nem merült fel adat arra vonatkozóan, hogy van-e olyan harmadik ország, amelyik a kérelmező be- vagy visszafogására köteles, ezért a kiutasíthatóságot csak a származási ország tekintetében kellett volna vizsgálni, hiszen saját állampolgára visszafogadására mindegyik ország köteles”. Az Idtv.

Egyezmény a Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között állampolgáraik és más személyek visszafogadásáról

4. cikk. Külföldi személyek visszafogadása

(1) Bármely Szerződő Fél, a másik Szerződő Fél megkeresésére, minden különösebb formáság nélkül visszafogadja azt a külföldi személyt, aki a megkeresett Szerződő Fél államának területéről közvetlenül lépett be a megkereső Szerződő Fél államának területére, és nem felel meg a belépésre vagy tartózkodásra vonatkozó jogszabályi feltételeknek. [...]

5. cikk. A külföldi személyek visszafogadása alóli kivételek [...]

- (4) Nem áll fenn visszafogadási kötelezettség azon külföldi személy esetén sem, aki: [...]
- b) menekültként történő elismerés iránti kérelmet nyújtott be a megkereső Szerződő Fél illetékes hatóságához, amely erről jogerősen még nem döntött.

2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról 43. § (1)

A visszairányítás, a visszautasítás, illetve a kiutasítás nem rendelhető el, illetőleg nem hajtható végre olyan országba, amely az érintett tekintetében nem minősül biztonságos származási vagy biztonságos harmadik országnak, így különösen, ahol a külföldi faji, vallási okból, nemzeti, társadalmi hovatartozása vagy politikai nézete miatt üldöztetés veszélyének lenne kitéve, továbbá olyan állam területére vagy olyan terület határára sem, ahol nyomós oknál fogva tartani lehet attól, hogy a visszairányított, a visszautasított, illetve a kiutasított külföldi kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy halálbüntetésnek lenne kitéve.

- (2) Ha a külföldi menekültügyi eljárás alatt áll, a visszairányítás, a visszautasítás és a kiutasítás csak a menekültügyi hatóság kérelmet elutasító jogerős és végrehajtható határozata alapján hajtható végre.

Kék folyosó Ferihegyen

43.§ (1) bekezdése szerint „a visszairányítás, illetve a kiutasítás nem rendelkezhető el”. E kérdésről a határozat rendelkező része hallgat, csakis a kérelem megtagadásáról rendelkezik. Ugyanakkor: „A kérelmező állampolgárságát hűelt eredményesen nem tisztázta. Fenti ok miatt a kiutasításról való rendelkezés egyik jogszabályi feltétele – a származási ország – nem volt megállapítható, ezért a tekintetben a menekültügyi eljárás során nem lehetett döntést hozni.”

A jogi képviselő a fellebbezésben amellet érvelt, hogy a tényállást – beleértve a kérelmező kilétét, történetét – tisztázni kellett volna, továbbá megvizsgálni az utóbb menekültté váló formula (*sur place* menekült) alkalmazhatóságát, majd ezt követően kellett volna állást foglalni a további tartózkodása vagy eltávolíthatósága kérdésében. Röviden erre hivatkozva kérte a jogi képviselő a döntés hatályon kívül helyezését és új eljárás lefolytatását.

Mint látható, a hatósági jogalkalmazás lassan fejlődik: esupán hosszabban indokolnak, de van még mit javítani és megvitatni a szakmai továbbképzésen a tényállás teljes feltárását és a releváns joganyag alkalmazását illetően.

Olvasnivaló

◆ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, valamint a Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium összefogásával született meg a *Menekült gyermekek – Védelem és gondoskodás (Irányelvek)* című könyvecske. Mivel több mint 20 millió menekült, menedékkérő, belső menekült és egyéb, a Főbiztosság illetékességi körébe tartozó ember él világszerte, akik közül mintegy 8 milliónyi a gyermek. Érthető, ha különös hangsúlyt fektetnek a kiskorúak a sajátos csoportjára. A kiadvány ismerteti a menekült gyermekek jogait, kitér arra, milyen a menekülés hatása a gyermekekre, továbbá a befogadó országban milyen erőfeszítéseket kell tenni oktatásuk és pszichoszociális jólétük érdekében. Például az elhúzódtó tábori tartózkodás milyen gondok forrásává válik, milyen a gyermekek helyes egészségügyi ellátása, étkeztetése. Önálló fejezetben esik szó a fogyatékos gyermekekről, valamint a gyermekekkel szemben elkövetett visszaélésekkel (durva bánásmód, kizsákmányolás) elleni fellépésről. A kísérő nélküli gyermekekkel kapcsolatos feladatokról is részletesen beszélnek. Jól kiegészíti a kötetet a függelék, amely a Főbiztosságnak a gyermekekről szóló irányelveit tartalmazza, valamint néhány további irodalmat ajánl.

Az uniós csatlakozásra készülnek a repülőtéren is: az Európai Unióból érkezőknek kék, az unióon kívülről jövőknek piros vagy zöld folyosón kell belépni az ország területére.

A vámhatárok tehát csak az unióon belül, azaz a belső határokká váló átkelőknél szűnnek meg. Am egy repülőter kicst más, és a folyosó színével igyekeznek jelezni a változásokat. A kék folyosó kialakításához szükséges együttműködésről november végén (*Metro*, 2003. november 21.) állapotott meg a Malév, a Budapesti Határőr-igazgatóság, valamint a Vám- és Pénzügyőrség.

A hatóságok célja a gyorsabb ellenőrzés, hiszen a belső utasok már mentesek lesznek a vámolástól. Ez persze például a szabadon szállítható kábítószere nem vonatkozik, így a kék folyosón is fenn tartják a szűrőpróbaszerű ellenőrzést.

A határőrizeti szervek felkészültek a csatlakozásra, bár még hátravan a repü-

lőtéren dolgozó határőrök nyelvi képzése. A Malévnak is fontos az együttműködés, mert nagy a verseny az átutazó utasokért Prágával és Béccsel.

A nagyobb mértékű változás persze csak a schengeni egyezmény szabályainak teljes átvételével fog bekövetkezni, 2007 után. A Malév tervei szerint a 2A terminálon fogadnák a nem schengeni utasokat, míg a 2B terminálon a schengenföldi utazókat.

A határőrség az év 11 hónapjának közepéig 4,5 millió utas útlevelét kezelte Ferihegyen, és ez 8 százalékos forgalomnövekedés a múlt év hasonló időszakához képest. Az utasok 15-20 százaléka fizet vámot, ami évente 2,5-3 milliárd forintot hoz a költségvetésnek. Idén eddig összesen 263 jogsértő esetet derített fel a ferihegyi parancsnokság, 815 millió forint elkövetési értékben. Ebből 15 eset kábítószercsempészet volt, 689 millió értékben.

Mekkora migrációt?

Demény Pál, az MTA külső tagja még 1955-ben szerzett közgazdászdiplómát Budapesten. Ezt követően a KSH-ban a népességstatisztikai főosztályán dolgozott, majd 1957-től az Egyesült Államokba került, és egyetemi karriert futott be.

Alapítója volt a Kelet-nyugati Népesedéstudományi Intézetnek, 1973-1988 között vezette a Népesedési Tanács Politikai Tanulmányok Központját. Egy szóval elismert demográfus, akinek véleményét érdemes megismerni. Három Szilvia beszélgetett vele Európa fogynépségeről, a csökkenő termékenységről és a növekvő előregedésről (*Népszabadság*, 2003. november 29.) Vajon megoldás-e a migráció?

„Itt a mérték a kérdés. Tömeges bevándorlás átfórmálhat annyira egy országot, hogy megszakad a történeti folytonossága. Az ENSZ előrejelzése szerint Európába az elkövetkezendő 50 évben mintegy 30 millióan vándorolnak be. Ez nem kis szám, de az össznépségshez arányítva nem rendkívüli magas. Ha ezt az előrejelzést elfogadjuk, akkor ilyen mértékű bevándorlásból Európa gazdaságilag nyerhetne. Kulturálisan kétségkívül sokszínűbb lenne, mint most, sok tekintetben változna a szociális atmoszféra is, am alapvetően nem formálná át, amit európai kultúraként tartunk számon.

Ahogy az európai népesség előregszik, úgy lesz egyre több haszonélvezője a bevándorlásnak. Ez mérsékelheti az ellenőrzéseket. Ugyanakkor tény az,

hogy Európa lakossága utoljára a népvándorlás korában szembesült nagy tömegek beáramlásával.

Annyira irányítható a migrációs folyamat, amennyire az adott ország lakói tolerálják. Az ugyanis az emberi jogok megsértése, ha valaki megjelenik valahol – mondjuk kiszállva egy csónakhól egy dél-európai ország tengerpartján – és ott nyomban koncentrációs táborba zárják. Demokratikus országok közvéleménye ezt nem fogadja el. Az USA-ban, ahol az illegális bevándorlás a hosszú déli határon keresztül történik, hámféle hatékony kontroll előfeltétele lenne a személyi igazolvány bevezetése. A korlátozás, a kerítés építése nem egyszerű dolog, és az emellett szóló érvek nem egyértelműek. Illegális bevándorlók például vállalhatnak olyan munkát, amit a bennszülött lakosság ritkán fogad el. A másik oldalon viszont, különösen Európában, az illegális bevándorlás gazdasági következményei károsak lehetnek. Aki bejut az országba, azt megilletik bizonyos szociális jogok és juttatások. Ennek terheit pedig az ország polgárai állják. Tehát van egy érdekaszimmetria, amelyből aztán valamilyen kompromisszum alakul ki, ami, bár tükrözi az elfogadható legjobb megoldást, mégis keveseknek van kedvére. [...] Az országok többsége ugyanis egyelőre csak keresi a választ a saját gondjainak megoldására, legyen szó túlnépesedésről vagy éppen, mint Európában, népességsökkenésről.”

Külföldi gyerekek gondozók nélkül

Az ENSZ 1989-ben született egyezménye értelmében gyermeknek számítanak a 18. életévüket még be nem töltötték. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) és a Menedék Egyesület részvételével nemzeti akcióterv készült, hogy bekapcsolódjunk a szüleiktől, gondozóiktól elválasztott gyermekekkel kapcsolatos európai együttműködési programba.

A szakértők hazai első ülésére 2002 tavaszán került sor, és áprilisra elkészült az akcióterv. A felek azóta legalább kéthavonta összeültek, hogy figyeli-

mel kísérjék a történeteket: vajon megvalósult-e a naprakész információk összegyűjtése és a közvélemény elé tárása a szeparált gyermekek menedék-

jogi kérelmezésére, elhelyezésére vonatkozóan?

Felmérés készült az életkor meghatározhatóságának módszereiről, a szakértői díjakról, valamint a BÁH által kezdeményezett vizsgálatok számáról. A program része volt egy osztrák tanulmányút a szeparált gyermekekkel kapcsolatos gyermekvédelmi, hatósági tapasztalatokról, sőt egy hazai gyermekintézmény felállítása e célból Békéscsabán. Az intézmény júniusban nyílt meg.

Az együttműködés célul tűzte ki a szükséges jogszabályok módosítását, a munkatársak képzését a gyermekek mindenek felett álló érdekeinek érvényesítésére. Az is lehet, hogy véget ér a program, de szükséges a téma folyamatos figyelemmel kísérése, mert a 2002. évi adatok jelzik, hogy a gyermekek továbbra is részesei az embercsempészet, a gyermekkereskedelem, a szervkereskedelem, a prostitúció nemzetközi hálózata ténykedésének. Vajon a hazai gyermekvédelem miként teszi intézményeit, munkatársait alkalmassá a külföldi, kallódó, gondviselő nélküli gyerekek védelmére? Család-egyesítési aktív politika hiányában ugyanis a szüleiktől elválasztott gyermekek nemcsak a családjuktól, hanem a hazai gyermekvédelmi ellátó rendszertől is szeparálódnak.

2002-ben a menedéket kérő, szeparált gyermekek száma 658 fő volt. Kik ők? Néhány adat.

HONNAN VALÓK (ÁLLAMPOLGÁRSÁGUK):

Afgán	382
Iraki	91
Bangladeshi	58
Szomáliai	46
Nigériai	22
Vietnami	8
Iráni	7
Ghánai	6
Török	6
Indiai	5
Kínai	4
Algériai	2
Grúz	2
Sri Lanka-i	2
Jugoszláv	2
Libériai	1
Etióp	1
Ismeretlen	2

Nemek szerinti megoszlásuk:

601 fiú és

57 lány

Kor szerinti megoszlásuk:

14 év alatti 11,

14–18 év közötti 647

A hatósági eljárás alapján:

– *Menekült jogállást szerzett:*

2 (afgán és jugoszláv)

– *Befogadott jogállást szerzett:*

96 afgán, 15 iraki, 3 nigériai,

1 iráni

– *Elutasítás:*

240

– *Eljárás megszüntetése:*

869 (előző évről áthúzódással)

Az ECRE (European Council on Refugees and Exiles) állásfoglalást adott ki a menekült gyermekekről 1996 novemberében, és abban külön kitért a kísérő, gondviselő nélküliekről. Ebből idézünk.

11. Kísérő nélküli gyermeknek az a gyermek tekintendő, akit mindkét szülőtől elválasztottak, és nem viseli gondját olyan felnőtt, akinek jog vagy szokás szerint a gyermekről való gondoskodás a felelőssége lenne. Az ECRE úgy véli, hogy a kísérő nélküli menekült gyermekeket különleges védelemben és gondozásban kell részesíteni. Különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak és különösképpen sérülékenyek, mert elválasztották őket a szüleiktől és attól a közösségtől, amelyben éltek. Ezért az ECRE felszólítja az államokat, hogy dolgozzanak ki olyan eljárási módszereket, amelyek figyelembe veszik a kísérő nélküli gyermekek különleges szükségleteit [...].
12. Azokat a gyermekeket, akik felnőtt kísérő nélkül érkeztek ugyan, de hozzátartozóik vannak a befogadó országban, a lehető leghamarabb egyesíteni kell a hozzátartozóikkal. A kísérő nélküli testvéreket a befogadó ország ellátási rendszere nem választhatja el egymástól.
13. A kísérő nélküli gyermekek rendelkeznek minden, a menekült gyermekeket megillető joggal, továbbá azokkal a jogokkal, melyek az alábbi ajánlásokban kiemelten szerepelnek. [...]
 - A kísérő nélküli menekült gyermeket sosem szabad harmadik országba visszaküldeni, és nem szabad

részletekbe menő meghallgatásnak alávetni az országba való belépéskor.

- Minden kísérő nélküli menekült gyermek számára haladéktalanul ügygondnokot/gyámot kell kirendelni, aki vagy kijelöli a teljes körű szülői felelősség, kötelezettségek viselőjét, vagy maga vállalja ezt a felelősséget, illetve ezeket a kötelezettségeket; ezen felül a menedékjogi eljárás teljes időtartama alatt biztosítani kell a gyermek számára a szükséges pszichoszociális segítségnyújtást.
- Minden kísérő nélküli menekült gyermek számára a lehető leghamarabb biztosítani kell a jogi képviselőt a menedékjogi eljárás teljes időtartamára, anélkül hogy az költségeket jelentene a gyermek vagy a róla gondoskodók számára.
- Általános szabályként leszögezhető, hogy a menedékjogi kérelmének elutasítása után kísérő nélküli gyermek nem küldhető vissza származási országába, hacsak nem ez szolgálja legjobban a gyermek mindenek felett álló érdekét, s ezzel egy időben más szükséges feltételek is biztosítva vannak.
- Kísérő nélküli gyermekeket nem szabad őrizetbe venni, és – kivételes eseteket leszámítva – mindenképpen el kell kerülni bármely menekült gyermek őrizetbe vételét, illetve őrizetben tartását."

A hónap idézete

Erdő Péterrel, a katolikus egyház nemrégiben bíborossá kinevezett vezetőjével beszélgetett Czene Gábor (*Népszabadság*, 2003. december 6.). „A nagyfokú ellentétek, a gyűlölködés, az előítéletek, a tényleges helyzetet messze meghaladó mértékű indulatok tudatos szítása sehol, egyik társadalomban sem megengedhető. Európában sem, Magyarországon sem. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy az Európai Unióban nem találkozni ellenségeskedéssel. A tagjelöltek számára az unió még mindig idealizált helynek tűnik, pedig olyan nyugati ország is van, ahol napi problémát okoz a terrorizmus. Úgy érzem, nekünk, magyaroknak is leginkább lélekben kell megváltoznunk. A legelemibb emberi értékekben széles körű egyetértésre lenne szükség. Igazságosságra és korrektségre, szóban és tettekben. Ha ez hiányzik, elterjedhet az elkeseredés. Jó lenne, ha a kiengesztelődés az egész társadalmat áthatná. Ez nem kizárólag a katolikusok, hanem az összes magyar állampolgár közös érdeke. Szeressük egymást egy kicsit jobban! Ilyen légkörben könnyebb lenne az életünk.”

Közös politika – különböző problémákra?

2003. november 20–22. között *Közös európai migrációs politika?* címmel konferenciát szervezett Dr. Johan Wets, a Leuveni Katolikus Egyetem professzora (HIVA – Higher Institut of Labour Studies). Kollégámmal, Kováts Andrással mint meghívott előadók mi is részt vettünk ezen a rendezvényen.

15 európai ország migrációs szakemberei (kutatók, elméleti és gyakorlati szakemberek) keresték arra a választ, hogy lehetséges-e közös európai uniós migrációs politika, és ha igen, miként. Vajon a tagországok migrációs céljai és problémái „közös nevezőre” hozhatók-e? A nemzeti „ad hoc” rendelkezésektől eljuthatunk-e konceptuális európai migrációs politikához?

Az első napon – Dr. Johan Wets előadásában – áttekintettük a főbb migrációs hullámokat világszerte, elemeztük azok demográfiai, gazdasági és társadalmi következményeit.

Ezután részletesen hallhattunk a jelenlegi tagállamok migrációs és menekültpolitikájáról, a helyi sajátosságokról és preferenciákról (Rainer Münz, Ana Singleton, Johanna Apap, Jongmi Schibel előadásában). Az előadók többsége szerint a menekültek számos tekintetben nem különböztethetők meg más migráns csoportoktól.

Szinte mindegyik előadó megemlítette, hogy az öregedő európai népesség számára szükség van az új, fiatal migráns munkaerőre. Beszámoltak sikeres munkaerő-piaci integrációkról.

Mint kiderült, nemcsak a magasán kvalifikált külföldi munkaerőre van szükség, hanem az iskolázatlan „olesó” munkaerő is jól beilleszthető. Az Európai Unió tagállamai felismerték a külföldiek befogadásának gazdasági és demográfiai szükségességét, ugyanakkor továbbra is domináns a befogadó országok migrációs mechanizmusában a „biztonsági szempontok” prioritása.

A második nap délelőttjén a 2004. májusában csatlakozó országok közül Lengyelország, Magyarország, Litvánia, Szlovénia és Málta előadói (Kryszztina Igliecka, Kováts András, Graznia Palioikene, Janja Zitnik, Johanna Apap) tartották meg beszámolójukat. Bár a csatlakozás közel van, véleményem szerint még hosszú az út a közös európai migrációs politikához (már amennyire ez egyáltalán lehetséges). Délután a dél-európai országok (Görögország, Spanyolország, Olaszország) előadói kaptak szót.

A két nap csupán arra volt elég, hogy információkat szerezzünk Európa különböző országainak migrációval kapcsolatos problémáiról. „megoldási stratégiáiról”. Kevés volt az idő arra, hogy közös, mindenkit érintő kérdéseket vitassunk meg és lehetséges alternatívákat dolgozzunk ki. Nem csoda, hiszen a téma nagyon szerteágazó és összetett. A rendezvény végén a résztvevők arra a kérdésre, hogy szerintük lehetséges-e közös uniós migrációs politika, egybehangzóan válaszolták: „az is kérdés, hogy egyáltalán lehetséges-e, és ha igen, akkor biztos nem a közeljövőben”.

Beke Dorottyia

Civil hírek

◆ A Nemzeti Civil Alapprogramról elfogadott új törvény értelmében létrejön a szektort és az állam képviselőit tömörítő testület, amely a pénzalap felhasználásáról dönt. Eddig több mint két és félezer regisztrált szervezet jelezte, hogy jelöltet kíván állítani a testületi tagok megválasztására.

Az elektor állításához 2681 szervezet regisztrálta magát, ez a szám a KSH adatai szerint a felét teszi ki az országos vagy regionális hatókörű szervezeteknek. A bejelentkezettek listája olvasható a www.nca.hu honlapon.

Az országos hatókörű szervezeteket a tevékenységi csoportok, a regionális hatókörű szervezeteket a tevékenységükkel érintett régiók szerint csoportosították.

◆ A civil szektor képviselőinek határozottabb fellépésére van szükség ahhoz, hogy nagyobb nyilvánosságot kapjon a civil szervezetek tevékenysége – jelentette ki a Nonprofit Kutatócsoport elnö-

ke, Harsányi László. További információk olvashatók a www.nonprofit.hu/hirek/egyhir/234728.html címen.

◆ Almásy Annamária, az adományosztatással foglalkozó United Way magyarországi ügyvezető igazgatója szerint a megjelenő multik új versenyt kezdtek ki, mennyi felajánlással támogatja a rászorulókat karácsonykor.

A jótékonsági akciók, árverések egymást érik, de abban célcsoportként az árvák, a fogyatékosok, a nagycsaládosok és a hajléktalanok jelennek meg – noha sokkal szélesebb kört jelentenek a támogatásra szorulók. Reméljük, ők nem egymás ellen versenyeznek, hogy ki van jobban rászorulva. Sajnos a jótékonykodás a *Népszabadság* (2003. november 29.) szerint is szezonális jellegű, pedig árvák, fogyatékosok, hajléktalanok, nagycsaládosok, ahogyan menekültek, közösségi szálláson élők a többi évszakban is segítség-re várnak.

December 5: az ENSZ Önkéntesek Nemzetközi Napja

Az Önkéntes Központ Alapítvány idén fotókiállítással ünnepelte a kevéssé ismert napot. Az alapítvány által szervezett megnyitóra 2003. december 5-én 16 órakor az Extra Kávézóban (Budapest, 1053 Királyi Pál u. 6.) került sor.

Az alapítványról és a kiállításról többet megtudhat, ha megtekinti az alapítvány honlapját (onkenteskozpont@onkentes.hu).

CD a migráns gyermekek oktatásáról

A Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület az utóbbi két évben több programban foglalkozott Magyarországon élő migráns gyerekek oktatásával. Ennek részeként az egyesület novemberben kiadott egy tanári segédkönyvet és egy útmutató CD-t, melyekkel a külföldi gyerekeket oktató pedagógusok munkáját szeretnék segíteni. Az ünnepélyes bemutatóra 2003. november 24-én került sor az RS9 Kávézóban (VII., Rumbach Sebestyén u. 9.). Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani azoknak a lelkes érdeklődőknek, akik eljöttek, és jelenlétükkel növelték az esemény rangját. A kiadvány fülzövegét idézzük.

Komplex iránytű pedagógusoknak

A migráns gyerekek neveléséhez, oktatásához kínál egyféle útmutatót az a komplex oktatócsomag, amely a MENEDÉK Egyesület gondozásában jelent meg 2003 októberében. A CD-n és interneten egyaránt elérhető elsőfajú multimédiás tananyag kezdetben egy tanár-továbbképzési program fejlesztésére irányuló projekt pedagógus résztvevői számára készült.

A tananyag rendszerezése és strukturálása közben megjelenő ötletek az oktatási segédeszközökből valójában egy komplex oktatócsomagot alakítottak ki. Az igényes külsejű CD vagy a böngészhető internetes változat felhasználása nemcsak a tanfolyamok résztvevői, hanem a közoktatásban a migráns gyerekek nevelésével, oktatásával kapcsolatos problémákkal küzdő pedagógusok számára is komoly segítség lehet.

Az oktatócsomagban lévő tíz tanulmány, mint a tartalom legfőbb része, több célt is hivatott szolgálni. Egyrészt azonnali segítséget, ötleteket ad azoknak a tanároknak, akik számára az osztályba érkező migráns tanulóval kapcsolatos pedagógiai feladatok váratlan és első közelítésben megoldhatatlan problémának tűnnek. Másrészt tananyagként azok a pedagógusok is eredményesen használhatják, akik a pedagógiai kultúrájuk fejlesztésével szeretnék felkészülni például arra az esetre, amikor a soron következő tanévben várhatóan olyan osztályban tanítják majd szaktárgyukat, ahol migráns tanulók is vannak. A tanulmányokhoz kapcsolódó, azonnali értékelést biztosító kérdőívek azoknak az elsajátított elméleti ismereteknek az ellenőrzésére alkalmasak, amelyeknek a biztos ismerete a tanítási-tanulási folyamatban tervezett tanári tevékenységet megalapozza.

Az áttekinthető szerkezetben rendezett tananyagot egy olyan fogalomgyűjtemény egészíti ki, amely a techni-

kai feltételeket kihasználva, a szöveg olvasása közben előforduló ismeretlen szavak, kifejezések megértésében azonnal a tanuló felhasználó segítségére lehet. Az iskolát mint szervezetet irányító tanároknak, iskolavezetőknek vagy akár az iskolaszék tagjainak gyakran problémái lehetnek a menekült gyerekekkel kapcsolatos jogszabályok közötti eligazodásban. Az oktatócsomag része egy olyan jogszabálygyűjtemény is, ami minden vonatkozó törvényi szabályozást összefoglalva bocsát a felhasználók rendelkezésére.

A migráns tanulókkal kapcsolatos problémakörök részletes megismerését segíti egy olyan önálló tartalmi egység, amely a migrációval, illetve az iskolai nevelés-oktatás kérdéseivel általános szinten foglalkozik. Ez a rész önálló kiadványként, nyomdakész állapotban, azoknak a tanároknak, vagy akár azoknak a téma iránt érdeklődő szülőknek lehet hasznos, akik kevésbé mozognak otthonosan egy internet alapú elektronikus oktatócsomag felhasználásában.

Az oktatási tartalom és a kiegészítő részek mellett, rendhagyó módon, helyet kapott egy fényképgyűjtemény is. A képek egyrészt a részt vevő tanárok számára a továbbképzés eredményes munkájának szép emlékei, másrészt pedig a tananyagfejlesztésben jelentős szerepet játszó külföldi iskolai megfigyelés tapasztalatait bemutató felvételek.

Az oktatócsomag tartalmának megismerése önmagában nem adhat választ minden olyan kérdésre, ami a migráns tanulók nevelésével, oktatásával kapcsolatban az iskolai hétköznapi napokban előkerül, de a menekült tanulókkal meglepetésszerűen egy társas térbe kerülő tanároknak, vagy akár a probléma iránt elméleti szinten érdeklődőknek mindenképpen hasznos útmutató lehet.

Ollé János

*PhD hallgató, egyetemi tanársegéd
ELTE PPK Oktatásméleti Tanszék*

Brüsszeli jelentés az antiszemitizmusról

Értelmezési és politikai zavarok miatt elhalasztotta az antiszemitizmusról készített jelentésének közzétételét az Európai Unió rasszizmussal foglalkozó bécsi megfigyelőközpontja. Gondot okozott például, hogy állampolgárságuk alapján holland, francia vagy belga antiszemitának számítanak azok az itt élő mozlímok is, akik a zsidó intézmények elleni atrocitások zömét elkövetik. Állítólag nem boldogultak a jelentés szerzői azzal sem, hogy miként kezeljék a politikai bal- és jobboldalon egyaránt jelentkező, de eltérő formákat öltő zsidóellenesség jelenségeit.

Egyre inkább úgy tűnik, hogy az európai-zsidó-mozlim háromszög mindegyik „oldala” attól tart, hogy a másik kettő összefog ellene. A nyugat-európai zsidóság körében sokan úgy érzik, összenő a „hagyományos” európai antiszemitizmus az ide bevándorló muzulmánok zsidóellenességével. Lényegében ezt nyilatkozta Ariel Saron izraeli kormányfő is az utóbbi időben, Európát „kollektív antiszemitizmussal” vádolva. A mozlímok viszont úgy vélik, hogy a Nyugat Izraelt támogatva az iszlámot elnyomja. Az európaiak pedig attól félnek, hogy az arab-izraeli konfliktus áterjed a kontinensre is merényletek és zavargások formájában.

Brüsszel az ügy politikai érzékenysége miatt ódzkodott a közléstől, de az Európai Zsidó Kongresszus több tagja és Daniel Cohn-Bendit német zöld párti euroképviselő az interneten közzétette a több mint százoldalas tanulmányt.

A tanulmányt az antiszemitizmust kutató berlini központ készítette el az EU 15 jelenlegi tagországából – 2002 első fél évében – begyűjtött adatok, tendenciák alapján. A jelentés szerint különösen 2002 tavaszától nyárig romlott a helyzet: a zsidók vagy zsidó intézmények elleni legsúlyosabb atrocitásokra Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában és Nagy-Britanniában került sor, itt élnek a legnagyobb zsidó, illetve muzulmán közösségek.

A vezető európai zsidó szervezet szerint a jelentést politikai megfontolások miatt titkolták el a közvélemény előtt. A bécsi megfigyelőközpont német elnöke cáfolta, hogy az EUMC vezetői tartottak a zsidók elleni iszlám támadások említésének kihatásától. Az új helyzetben a közlés mellett döntöttek, ám megfelelő kommentárral és magyarázattal ellátva. (*Népszabadság*, 2003. november 27. és december 5.)

Olvasnivaló

◆ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága jóvoltából október végén látott napvilágot a *Menedékkérő és menekült gyermekek* című szöveggyűjtemény. A Főbiztosság budapesti képviselője így fogalmaz az előszóban:

„Reményeink szerint haszonnal forogtathatja minden szakember – dolgozon akár a menekültügy szociális vagy jogi szakterületén.

Azoknak is segítségül szánjuk, akik munkájuk során csak érintőlegesen kerülnek kapcsolatba ezekkel a gyermekekkel, de úgy gondolják, hogy munkájuk jó színvonalú ellátása érdekében elengedhetetlen a tágabb összefüggések ismerete. A szöveggyűjtemény gondolata akkor fogalmazódott meg, amikor a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, a Menedék – Mig-

rásokat Segítő Egyesület és a Főbiztosság magyarországi képviselője 2001-ben áttekintette a gondozóiktól elválasztott gyerek kérelmezők magyarországi helyzetét. Erre a munkára a Save the Children és a Főbiztosság közös regionális programja keretében került sor. A közös munka eredményeként létrejött nemzeti akcióprogram kifejezetten szorgalmazta a gyermek kérelmezőkkel és menekültekkel kapcsolatos szakirodalom fordítását, publikálását, oktatási és önképzési célból. A Főbiztosság ígéretet tett e feladat teljesítésére.”

A kiadvány felsorolja valamennyi, az ENSZ, az Európa Tanács, az EU kere-

tében született jelentős nemzetközi dokumentum címét vagy teljes szövegét, kivonatát a gyermekek és a menekülés kapcsolatát illetően. Ezekből például kiderül: „kívánatos, hogy a kísérő nélküli gyermekekkel foglalkozó szervezetek leendő munkatársak alkalmazásánál külön felvételi rendszert és képzési módszert alakítsanak ki, ami biztosítja, hogy a gyermekek gondozásáért felelős személyek megértik a gyermekek speciális szükségleteit és rendelkeznek a gyermekek hatékony segítéséhez szükséges képzettséggel.” Ennek része, hogyan kell a kiskorú kérelmezőket meghallgatni, miként kell az életkort meghatározni. Ehhez nemcsak nemzetközi kitekintést és bibliográfiát ad a kötet, hanem weboldalak listáját is közli.

Menekültkérdés az antik világban

Az egyetemi hallgatók országos tudományos diákköri versenyen mérik össze intellektuális és irodalmi erejüket. Borsodi Zoltán, a Szegedi Tudományegyetem (mára már végzett) joghallgatója a májusban tartott debreceni versenyen különdíjat nyert a címben szereplő pályaművel. Ebben feldolgozta, hogy a drámaírás nagy öregje, Aiszkhülosz miként teremtett írói fantáziája segítségével fiktív menedékjogot az Oltalomkeresők című darabjában.

A kiindulópont persze valós: a szent helyeken oltalmat nyújtottak, ám a védőhatás a menedékhely állami elismerésétől függött egy-egy szentélyhez kapcsolódva a hellenisztikus időkben. A rómaiak az „asylum” fogalmában egyesítették a görög intézményeket. Különbség abban mutatkozik, hogy a későbbiekben már nem meghatározott személyeknek adományozták a menedékjogot, hanem egyes helyeken ez szinte automatikusan járt. A vallási-kulturális oltalom és az idegenjogi menedék az archaikus és a klasszikus görög polisz világában önálló intézmény volt. Mindkettőt felhasználta Aiszkhülosz, és a két terület összekapcsolásával – az írói szabadsággal élve – egy képzeletbeli menedékjogot konstruált. A tanulmány áttekinté ennek nyomán a menedékjog iránti igényről alkalmazott bírói ellenőrzést, a rómaiaknál ismert menedékjogot a szentélyekkel kapcsolatosan, majd a menekültekre vonatkozó szabályozást a római provinciákban, a rabszolgák és a szabadok körében egyaránt.

Az írás egy részletét idézzük, a teljes szöveg olvasható a *Tudományos Diákköri Szemle 2003* (szerkesztette: Badó Attila – Bóka János, SZTE ÁJTK, Szeged, 2003) kötetben.

„A görög poliszokban mindig is feszült-ségforrás volt az »istenői« és a »világi«

jog között a menedékjog intézménye, amely biztonságot és oltalmat nyújtott a meghatározott szent helyekre menekülő rászorulóknak. Kezdetben a menedék automatikusan járt a védelmet kérőnek, ha az istenek oltaránál keresett oltalmat. Nem volt azonban semmilyen felsőbb világi fórum, amely megvizsgálta volna, hogy a szentélybe menekülő méltó-e a védelemre. Már az is bűnös cselekedetnek számított, ha a szomszédos jóshelyen azt a kérdést tették fel, hogy ki lehet-e szolgáltatóni azt a menedéket kérőt, aki politikailag kellemetlen helyzetet teremtett. Az attikai tragédiákban, de Thuküdidésznél is számos kritika fogalmazódott meg azzal kapcsolatban, hogy egyesek visszaéltek ezzel az automatikus védelemmel. Ennek hatására csak azoknak volt jogos igényük a menedékre, akik jogtalanságot szenvedtek el. Ez viszont már valamilyen felülvizsgálati eljárást is feltételezett volna. Ahogy Gerhard Thür is szól róla, egy ilyen kontroll-eljárást csak a szökött rabszolgák esetében lehet kétségbevonhatatlanul bizonyítani.

A római szerzők tudósításai alapján azt láthatjuk, hogy amikor a rómaiak megreformálták a görög menedékjogi intézményeket, csupán a számukban és a menedéket nyújtó helyek kiterjedésében vezettek be korlátozásokat. A szabadok menedék iránti igényére

vonatkozó felülvizsgálatról azonban nincsen szó. Ez a kontroll (melyet a római helytartók fokozatosan próbáltak bevezetni) csak a szökött rabszolgák esetében volt jelentős.

A görögöknél a menedék nyújtása az archaikus időkre vezethető vissza. Olyan jogintézmény volt, amely az önhatalmú jogérvényesítést és a jogszerű bosszút együttes rendszerbe fogta öszsze. A szentélyek az oltalomért esdek-lőket nem az állam intézkedéseitől védtek, hanem az illető személyes ellenfeleitől, akik bosszút próbáltak állni rajta, és sokszor nyíltan a menekülő életére is törtek. A személyes bosszú és az a kísérlet, hogy ezt a menedékjog és egy kezdetleges állami bírósági eljárás által próbálják megfékezni, jelentős szerepet játszott a klasszikus kori városállamok fejlődésében. Ezt jól mutatja az Athénban a Kr. e. VII. században megtörtént este is:

A különí vérbűn hosszú időre felkavarta Athén életét. Külön összeesküvő társai Athéné szentélyébe menekültek, Megaklész arkhón azonban rábeszélte őket, hogy álljanak a bíróság elé. Az összeesküvők fonalat kötöttek az istennő szobrának a talpazatához, és a fonállal a kezükben megindultak lefelé, de mikor a »tiszteletre méltó istennők« (az eumeniszek) templomához értek, a fonal magától elszakadt. Erre Megaklész és arkhón társai rájuk rohanlák, s azzal a fölkiáltással, hogy az istennő megtagadta tőlük a védelmet, a templomon kívül maradtakat megkövezték, a szentélybe menekülőket pedig felkoncolták, csak

(Folytatás a 8. oldalon)

Menekültkérdés...

(Folytatás a 7. oldalról)

azok maradtak életben, akik az arkhónok feleségénél kerestek menedéket. Emiatt az arkhónok a nép szemében «átkozottak» és gyűlöltek lettek. Külön életben maradt társai hamarosan ismét erőre kaptak, és folyvást áskálódtak Megaklész leszármazottai ellen. A belső viszály egyre fokozódott, és a nép két pártra szakadt. Szolón, aki ekkor már bírveves férfit volt, Athén legkiválóbb emberivel együtt a nép színe elé lépett, és kérve kérte az «átkozottakat», hogy fogadják el a háromszáz legelőkelőbb polgáraiból összeállított bíróság döntését. A vádbeszédet a Phüla községbeli Mürön tartotta, a bíróság elítélte a szentségtörőket. A család maradt tagjait száműzték, a halottakat kiásták sírjukból, és a határon túlra dobták.

A sikertelen puccskísérlet után Külön hívei az Akropoliszon lévő Athéné-szentélyben próbáltak menedéket találni. Ott bár biztonságban voltak a személyes támadásoktól, de az éhségtől és szomjúságtól már nem. A haláluk azonban megszentelté tette volna a szentélyt, így tárgyalásokra került sor. Az első – sikertelen – kísérlet után, Szolón közbenjárására, végül szabad utat engedtek a felállított bírósághoz, és életüket is meghagyták. Amint azt láttuk, a menedékjog nemcsak az istenségnek felszentelt helyet illette meg, hanem minden, ami azzal valamilyen formában érintkezett – és ezáltal közvetlen kapcsolatba került a szent hellyel – sérthetetlen volt.

A menedék azonban nem volt mindig ilyen drámai eseményekkel összekapcsolva. Az archaikus korban a jogi gondolkodás természetes részének tekintették. Ha egy polgár a polgártársát vita közben agyonütötte, vagy valamilyen szerencsétlenség folytán véletlenül megölte, félnie kellett az elhalt személy rokonainak a vérbosszújától. Két dolgot tehetett ez ellen: külföldre menekült, vagy egy szentélyben próbált oltalmat találni. Ha az elkövető már biztonságban volt, az ő rokonai békéltető tárgyalásokat kezdtek az elhalt személy nemzetségével, melynek eredményeként az emberölés miatti bünte-

tés kifizetésével el lehetett simítani a dolgot. Ha az üldözött tagadta a cselekmény elkövetését, vagy ha ez jogilag kérdéses volt (mert például önvédelemből tette, esetleg sportbaleset vagy katonai baleset volt, illetve például tetten érte a feleségével folytatott házasságtörésen), bírósághoz fordulhatott, hogy az döntsön a bűnösségről, illetve a jogi problémáról. Amíg az eljárást le nem folytatták, addig az üldözött vagy a menedékhelyen, vagy külföldön maradt. Ha úgy érezte, hogy nem kell félnie a megtorlástól, akkor is jobban tette, ha elkerülte a találkozást az áldozat hozzátartozóival. Ha ugyanis nyilvánosan kijelentették, hogy gyilkos, akkor ki volt zárva a város szakrális életéből. A klasszikus korban azonban már volt lehetőség a gyilkossággal megvádolt számára, hogy önként száműzésbe vonuljon. A szabad elvonulást ekkor már a jogrendszer garantálta.

Külföldön már jogszerűen nem gyakorolhatta a megsértett nemzetség a vérbosszút; az elítélt ott is élvezte az athéni törvények védelmét. Ha azonban önként ismét attikai földre lépett, joga volt mindenkinek (tehát nem csak a vérbosszúra jogosultaknak), hogy büntetlenül megölje.

Gerhard Thür felteszi a kérdést: mi volt akkor, ha ily esetben az illető Athénban megpróbálta valamelyik szentély oltalmát igénybe venni? A válasz megadásához felhasználta Angelosz Khaniotisz hármast osztását:

- a) a menedékjoghoz való jogosultságot azáltal is tudták ellenőrizni, hogy meghatározott személyeknek már a szentélybe való belépés is tiltva volt. [...] Az állam tiltotta a szentélyekbe való belépést annak, akit meghatározott bűncselekmények miatt elítéltek (például Athénban egyes politikai bűnözők esetében). Lehetőség volt arra, hogy egy eljárás keretében egyes személyeket «elvezethetővé» nyilvánítsanak. Feltehetőleg ez a hivatalvezető személyes döntése volt, akihez – a köztudomású eseteket kivéve – kifogásokat is lehetett benyújtani. [...] a bíróság azt vizsgálta, hogy az illető elkövette-e a »politikai« bűncselekményt, vagy sem.
- b) A menedék jogosságát jósdákban vizsgálták felül. [...] A menedéket kérőt az istenség a papján keresztül

»el is tudta utasítani«. Ezért kézenfekvő, hogy jóslat útján próbálták megismerni az isteni akaratot a védelemre érdemesség körében. Mint-hogy a jóslás szakrális formáságok között zajlott, ezért a bírósági eljáráshoz hasonló módon igazolták, hogy az illető méltó-e a menedékre.

- c) Bírósági eljárásban bizonyítás is lehetséges volt. Thür ehhez a három szemponthoz hozzáteszi: az is lehetséges szempont, hogy az oltalmat kereső személy szabad vagy rabszolga volt-e. [...] A bírósági eljárás a védelemért folyamodó rabszolgáknak volt biztosítva, akik uraik túlkapásai elől menekültek a szentélybe. Meggondolandó, hogy ezt a jelenséget besoroljuk-e a polisz jogrendszerébe. A Kr. e. V-IV. században az állam már minden polgárának garantálta a tisztességes bírósági eljárást, így a szabadok főként akkor fordultak a menedékjog intézményéhez, ha ki akartak bűjni az állami büntetőszankció vagy a privát végrehajtás alól. A rabszolgákat a közösség és a jogrendszer is személyeknek tekintette, volt ügylet- és perképességük, és korlátozott terjedelemben vagyonuk is lehetett, de mégis elképzelhetetlen volt per a rabszolga és ura között.

Itt tovább élt a menedék ősi funkciója: az üldözött számára ideiglenes védelmet biztosított egy elfogulatlan eljárásban. Mivel nem volt fellebbezési lehetőség a rabszolga és az ura közötti vitában, így a görög városállamok különböző eljárásokat hoztak létre a menedékigény felülvizsgálatára. Az eljárás kimenetele attól függött, hogy a rabszolga méltó volt-e a menedékre, és az ura szabadon bocsátotta-e a hatalma alól, vagy annak vissza kellett adni őt. Az eljárás lefolytatásáról nincsenek pontos ismereteink. Elképzelhető, hogy a szentély papja hozta meg e kérdésben a döntést. A Szamoszon fennmaradt felirat szerint a templom gondozójának elnöklete alatt üléselő kollegiális testület döntött a kérdésben."

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sík Kiadó Kft.

Típoграфия, tördelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagukat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.